

1997

2001

VOORUITZICHTEN

Economische vooruitzichten 1997-2001

APRIL 1997

Economische vooruitzichten 1997-2001

April 1997

Als instelling van openbaar nut onder het gezag van de Eerste Minister en de Minister van Economische Zaken, heeft het Federaal Planbureau een statuut waardoor het, binnen de overheid, over de nodige autonomie beschikt om zijn opdrachten naar behoren uit te voeren.

Organisme d'intérêt public placé sous l'autorité du Premier Ministre et du Ministre des Affaires économiques, le Bureau fédéral du Plan est doté d'un statut qui lui confère, au sein des pouvoirs publics, le degré d'autonomie nécessaire pour le bon exercice de sa mission.

Het Federaal Planbureau wordt ermee belast de sociaal-economische evolutie en de factoren die deze evolutie bepalen, te analyseren en te voorzien en de gevolgen van de keuzes inzake economisch en sociaal beleid in te schatten ten einde de rationaliteit, de doeltreffendheid en de transparantie ervan te verbeteren.

Le Bureau fédéral du Plan est chargé d'analyser et de prévoir l'évolution socio-économique, les facteurs qui déterminent cette évolution et d'évaluer les conséquences des choix de politique économique et sociale en vue d'en améliorer la rationalité, l'efficacité et la transparence.

Het Federaal Planbureau voert eveneens structurele analyses uit op middellange en lange termijn en voornamelijk op economisch en sociaal vlak en op het vlak van het leefmilieu.

Le Bureau fédéral du Plan procède également à des analyses structurelles à moyen et à long terme, principalement dans les domaines économiques, sociaux et environnementaux.

URL

URL

<http://www.plan.be>

<http://www.plan.be>

PUBLICATIES

PUBLICATIONS

Terugkerende publicaties

Publications récurrentes

De economische vooruitzichten
De economische begroting

Les perspectives économiques
Le budget économique

Notulen van het colloquium : "De Buurtdiensten"

Actes du colloque : "Les services de proximité"

Sociaal-economische benadering

Approche sociaux économiques

Planning Papers (de laatste nummers)

Planning Papers (les derniers numéros)

Het doel van de "Planning Papers" is de analyse- en de onderzoekswerkzaamheden van het Federaal Planbureau te verspreiden.

L'objet des "Planning Papers" est de diffuser des travaux d'analyse et de recherche du Bureau fédéral du Plan.

75. *Simulaties betreffende een vermindering van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid en vormen van alternatieve financiering* - F. Bossier, Th. Bréchet, M. Englert, L. Masure, M. Saintrain, C. Streel, F. Vanhorebeek - décembre 1995
76. *Politiques et mesures à destinées à modifier les tendances des émissions anthropiques de gaz à effet de serre en Belgique* - F. Bossier, Th. Bréchet, N. Gouzée, S. Mertens, P. Vandenstein, S. Willems - février 1996
77. *Réflexions sur un dispositif de développement des services de proximité*
Michel Saintrain, Catherine Streel - février 1996
78. *De macro-economische impact van diverse modaliteiten betreffende de verhoging van de ontvangsten en de daling van de overheidsuitgaven* - F. Bossier, M. Englert, C. Streel - September 96

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Drukwerk: Ministerie van Economische Zaken

INHOUDSTAFEL

1	Inleiding en synthese	1
2	De internationale omgeving	7
	A. Het middellange termijnsce­nario van de Europese Commissie met betrekking tot de internationale omgeving	7
	B. Het middellange termijnsce­nario van het Federaal Planbureau m.b.t. de internationale omgeving	9
	C. De onzekerheden omtrent de internationale omgeving	12
3	Macro-economische en sectorale evoluties	13
	A. De groei en zijn componenten	13
	1. Herstel van de buitenlandse vraag	15
	2. Een aarzelende binnenlandse vraag	15
	B. De sectorale evolutie	21
	C. Prijzen, kosten en rentevoeten	23
	1. Prijzen en kosten	23
	2. Rentevoeten	27
	D. Arbeidsmarkt	29
	1. Werkgelegenheid	29
	2. De werkloosheid	33
	E. Rekeningen van de economische agenten, nationaal inkomen	36
	1. Rekening van de gezinnen	36
	2. Rekening van de ondernemingen	39
	3. Verdeling van het nationaal inkomen over de economische agenten	40
	4. Het buitenland	41
4	De overheidsfinanciën	45
	A. Globale evolutie	45
	1. Overzicht van het geheel	45
	2. Evolutie van de ontvangsten	48
	3. De evolutie van de primaire uitgaven	48
	4. Beknopte internationale vergelijking van de structuur van de overheidsuitgaven	49
	5. De verschillende openbare subsectoren	51
	B. Fiscale ontvangsten	52
	1. Algemene beschouwingen	52
	2. Personenbelasting	54
	3. Vennootschapsbelasting	56
	4. Indirecte belastingen	57
	5. Verdeling van de belasting tussen de entiteiten	58
	C. Federale Overheid	59
	1. De rentelasten	59
	2. De primaire uitgaven	61
	3. De ontvangsten	67

D. Sociale Zekerheid	69
1. De Sociale Zekerheid in evenwicht	70
2. De ontvangsten van de sociale zekerheid	71
3. Het aandeel van de uitgaven	72
4. Een verschil met de vooruitzichten van april 1996	73
E. De Gemeenschappen en Gewesten	74
1. De evolutie van de primaire uitgaven en de middelen	74
2. Het primair saldo en de netto financieringsbehoefte	77
3. De maximaal toelaatbare tekorten volgens de Hoge Raad van Financiën.	78
4. Voorzichtigheid blijft geboden	81
F. De lokale besturen	82
1. Het jaar 1996	83
2. De jaren 1997 tot 2001	83
5 Het energieverbruik en de uitstoot van koolstofdioxide	85
A. De energie-intensiteit van de groei	85
1. Evolutie energie-intensiteit van het BBP	85
2. Sectorale analyse van de eindvraag naar energie	88
B. De CO2 intensiteit van de groei	91
6 Het Belgische begrotingsbeleid in de Europese context	95
A. Het Stabiliteitspact en de budgettaire politiek in een muntunie	95
1. Het Stabiliteitspact	95
2. De budgettaire politiek in een monetaire unie	97
B. Het nieuwe Convergentieplan van de Belgische regering	101
1. Het Convergentieplan en het Stabiliteitspact	101
2. Het Convergentieplan en de Vooruitzichten op middellange termijn	101
C. Gevolgen van het Stabiliteitspact voor de Belgische budgettaire politiek	107

BIJLAGEN

1 Belangrijkste hypothesen van de projectie	111
2 Macro-economische resultaten	115
3 Rekening van de economische agenten	129
4 Openbare Financiën	137
5 Resultaten per bedrijfstak	145

1

Inleiding en synthese*De diagnose voor 1997
bevestigd*

De vooruitzichten 1997-2001 passen in het kader van de in 1996 gevolgde procedure. Zij stoelen op de korte-termijnvooruitzichten van het Federaal Planbureau¹, die aangepast werden door er de beslissingen van de begrotingscontrole in op te nemen en, zo nodig, er de conjuncturele veranderingen in te verrekenen.

Die twee elementen betekenen geen gevoelige verandering voor de in februari gemaakte diagnose van de Belgische economie in 1997. De economische groei, die voornamelijk gedragen wordt door de netto uitvoer en de investeringen, zou 2,1 procent bedragen; het particulier verbruik zou zwak blijven (+1,1 procent) en de werkloosheid zou ongeveer op het peil van 1996 blijven, nl. 640.000 werklozen² (530.000 volgens de definitie van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid (MTA)), ondanks een vooruitgang van de werkgelegenheid (+0,4 procent); de netto-uitvoer blijft een hoog overschot vertonen (5,7 procent van het BBP).

De groei van de werkgelegenheid (ongeveer 15.000 eenheden) zou, enerzijds, toe te schrijven zijn aan de toename van de deeltijdse arbeid en, anderzijds, aan het groter aantal zelfstandigen. Die groei situeert zich alleen in de verhandelbare diensten, in de nijverheid zouden er meer dan 10.000 arbeidsplaatsen verloren gaan.

Het inflatiepercentage moet lichtjes naar beneden herzien worden : een groei met 1,9 procent voor de algemene index van de consumptieprijzen en met 1,6 procent voor de gezondheidsindex.

In die omstandigheden en gelet op alle genomen maatregelen, enerzijds, en op het verwachte rentepeil, anderzijds, zou de financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid 2,5 procent van het BBP bedragen. Die spectaculaire verbetering zou vooral te danken zijn aan de daling van de rentelasten (-0,5 procent van het BBP) en de stijging van het primaire overschot (+0,3 procent van het BBP). België zou dus voldoen aan de Maastricht-norm, zelfs bij problemen met het rentepeil. Een mogelijkheid die niet kan worden uitgesloten op de vooravond van de derde fase van de EMU (de door de Regering toegepaste risico-marge bedraagt immers 0,3 procent van het BBP).

Een dergelijk peil van het overheidstekort staat, in het kader van de voorziene nominale groei (+3,6 procent), garant voor een geleidelijke vermindering van de overheidsschuld, uitgedrukt in percentage van het BBP.

-
1. Instituut voor de Nationale Rekeningen - Federaal Planbureau. Economische Vooruitzichten 1997.
 2. Op 30 juni (definitie FPB - m.i.v. de bejaarde niet-werkzoekende werklozen).

Middellange termijn : een geactualiseerde internationale context

Voor een kleine open economie zoals de Belgische, hangen de economische vooruitzichten op middellange termijn sterk af van de gebruikte hypothesen inzake de internationale context.

Het Federaal Planbureau heeft ervoor gekozen een scenario uit te werken op basis van de middellange-termijnvooruitzichten van de Europese Commissie. Hierin wordt een sterk herstel van de Europese groei verondersteld, gedragen door een succesvolle convergentie, die tot de monetaire unie moet leiden, en de ontwikkeling van exogene effecten³ als gevolg van het beter vertrouwensklimaat.

Uit voorzichtigheid werd in deze studie evenwel geen rekening gehouden met de exogene effecten. De internationale context uit de vooruitzichten van de Commissie werd dus aangepast. Bovendien noopte de ontwikkeling van de rentevoeten en de wisselkoersen tijdens de jongste maanden eveneens tot een aanpassing van de beginhypothesen.

Al die wijzigingen werden coherent in het scenario van de Commissie ingevoerd, waarbij rekening werd gehouden met de interacties van de financiële, reële en prijsvariabelen, op basis van het internationale-economiemodel van het Federaal Planbureau⁴. De jaarlijkse groei van de potentiële uitvoermarkten - de drijvende kracht achter het herstel - zou voor de periode 1997-2001 6,1 procent bedragen (t.o.v. 5,2 procent van de periode 1987-1996). Dit gunstige vooruitzicht past in het kader van een Europees herstel, in de hand gewerkt door een soepeler monetair beleid - in de context van een loonontwikkeling, conform aan het objectief van prijsstabiliteit - en door een verbeterde competitiviteit die door de appreciatie van de dollar ondersteund wordt. Zelfs indien het begrotingsbeleid door bezuinigingen gekenmerkt blijft, dan nog zou de Europese groei niet door nieuwe restrictieve maatregelen in het gedrang gebracht worden.

Dit scenario zou eerder verstoord worden indien de Monetaire Unie zou mislukken; in dat geval moet men vrezen voor een stijging van de rentevoeten en voor turbulentie op de wisselmarkten, hetgeen nadelige gevolgen zou hebben voor de groei, de werkgelegenheid en de inkomsten.

Zo ook zou een hoger delocalisatietempo dan dit van onze belangrijkste handelspartners een dergelijk scenario in het gedrang kunnen brengen.

België : een snellere economische groei

In een dergelijke Europese context zou de groei van de Belgische economie zich in 1998 doorzetten (2,6 procent) en jaarlijks gemiddeld 2,4 procent bedragen over de periode 1997-2001. Op middellange termijn, zou hij gedragen worden door de investeringen en de netto-uitvoer; de groei van het particulier verbruik zou zwak blijven (gemiddeld 1,5 procent per jaar) als gevolg van de relatieve zwakte van het reële beschikbaar inkomen van de gezinnen.

Over de periode 1997-2001 zou het reële beschikbaar inkomen van de gezinnen jaarlijks gemiddeld met amper 1,6 procent stijgen, ondanks de toename van de werkgelegenheid. In weerwil van de hypothese waarbij de gemiddelde loonkost in de ondernemingen de maximaal toegelaten loonnorm benadert⁵, zou de toename van de lonen onder de productiviteitsgroei blijven. Bovendien, voor wat de door de overheid betaalde lonen en sociale toelagen betreft, wordt in de projectie geen re-

3. Positieve rationale verwachtingen op het vlak van het investeringsgedrag.

4. HERMES-LINK-Model

5. Conform de wet van juli 1996 wordt de norm berekend als gemiddelde van de loontoename in Nederland, Duitsland en Frankrijk.

kening gehouden met een nieuwe sociale programmatie noch met enige andere aanpassing dan de indexering⁶.

Gelet op de beschikbare productiefactoren heeft de omvang van de groei geen belangrijke weerslag op de inflatie : het groeitempo van de consumptieprijzen zou ongeveer 2 procent bedragen.

De investeringen zouden heel wat lager blijven dan het nationaal spaarvolume (de financieringscapaciteit van het land zou in 1997 oplopen tot 4,5 procent van het BBP en tot 5,3 procent in 2001). De Belgische economie zou dus schuldvorderingen t.o.v. het buitenland blijven opstapelen, nl. voor een bedrag van ongeveer 400 miljard B.F. in 1997 en meer dan 500 miljard B.F. in 2001.

De werkgelegenheid neemt toe maar de werkloosheid daalt slechts langzaam en in beperkte mate

De groei van de productiviteit, die tijdens de recessie sterk was afgezwakt, zou zich moeten herstellen maar toch matig blijven. De economische groei zou arbeidsintensiever moeten zijn dan tijdens het herstel van 1986-1990 dank zij de loonmatiging, de vermindering van de sociale bijdragen en de specifieke maatregelen ten gunste van de werkgelegenheid.

Met een toename van de uurproductiviteit met gemiddeld ongeveer 2,1 procent per jaar en een verdere vermindering van de arbeidsduur (voornamelijk als gevolg van de groei van het deeltijds werk in de sector der verhandelbare diensten), zou de groei van de productiviteit per hoofd minder dan 2 procent bedragen (gemiddeld 1,9 procent per jaar tussen 1997 en 2001). De economische groei zou dus duidelijk boven de drempel van arbeidscreatie uitstijgen. Bijgevolg zou de werkgelegenheid tegen 2001 met ongeveer 100.000 eenheden moeten toenemen.

De sectorale herverdeling van de werkgelegenheid zou nog sterker worden, daar het verlies aan werkgelegenheid in de nijverheid zou voortduren : de verhandelbare diensten (zonder vervoer en verkeer) zouden instaan voor 106 procent van de netto-arbidscreatie.

Door de toename van de actieve bevolking - als gevolg van de immigratie, de evolutie van de activiteitsgraad van de vrouwen en de pensioenhervorming - zal de verbetering van de werkgelegenheid een beperkte weerslag op de werkloosheid hebben : het aantal werklozen⁷ zou in 2001 nog steeds om en bij de 600.000 bedragen (480.000 volgens de definitie van het MTA).

Gesaneerde overheidsfinanciën in België

Voor wat de overheidsfinanciën betreft werden de vooruitzichten opgesteld in de veronderstelling dat de huidige regels en beleidslijnen van toepassing blijven. Het beheer van de overheidsuitgaven blijft dus gekenmerkt door bezuinigingen : in Openbaar Ambt of voor de sociale toelagen wordt er geen enkel nieuw voordeel toegestaan (naast de reeds geprogrammeerde voordelen), de groei van de uitgaven in de gezondheidszorg worden nog steeds streng gecontroleerd, de meeste overige overheidsuitgaven kennen een trage groei, die, ofwel, een voortzetting is van de recente tendensen, ofwel, beperkende meerjarenprogramma's van de departementen weerspiegelt.

Vanzelfsprekend kan een onveranderd beleid betekenen dat er - en dit is met name het geval voor de uitgaven in de gezondheidszorg - in het kader van opeenvolgende begrotingen, recurrente maatregelen genomen worden.

6. Naast de in het kader van de pensioenhervorming voorziene aanpassingen.

7. Volgens de definitie van het Federaal Planbureau.

Op basis hiervan zou het primaire overschot op middellange termijn verder verbeteren (het zou stijgen van 5,2 procent van het BBP in 1996 tot 6 procent in 2001).

Gelet op de aanzet van een omgekeerd sneeuwbaaleffect en de daling van de impliciete rentevoet van de schuld, zouden de rentelasten snel blijven dalen (van 8,6 procent van het BBP in 1996 tot 7,1 procent in 2001); de financieringsbehoefte van de overheid zou dalen van 3,4 procent in 1996 tot 1,1 procent in 2001.

De sociale zekerheid draagt in belangrijke mate tot dit resultaat bij. De sociale uitgaven dalen aanzienlijk (in procent van het BBP), vooral als gevolg van de lagere werkloosheid, de pensioenhervorming en de hervorming van de kinderbijslag.

De verbetering van het primaire overschot zou vooral in 1997 - 5,5 procent van het BBP - en 2001 voelbaar zijn. In 1998, zou er evenwel een lichte achteruitgang zijn (5,4 procent van het BBP) als gevolg van een daling met 0,3 procent van het BBP van het primaire overschot van Entiteit I⁸.

*Internationale
overeenkomsten inzake
begroting ...*

De voortdurende vermindering van het overheidstekort in een context waarin de financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid onder de 3 procent zou blijven, beantwoordt aan het engagement dat de Belgische overheid is aangegaan in Dublin, waar de Europese Raad het "Groeï- en Stabiliteitspact" goedkeurde. Het pact, dat bij het begin van de derde fase van de EMU (dus in principe op 1 januari 1999) automatisch van kracht wordt, veronderstelt dat de lidstaten er op middellange termijn in slagen te komen tot "een begrotingssituatie die het evenwicht benadert of een overschot vertoont".

Naast deze tamelijk algemene doelstelling, voorziet het Pact een zeer uitdrukkelijk controle- en boetenmechanisme om, indien nodig, "ontsporende begrotingen" te sanctionneren; dit mechanisme voorziet met name :

- de verplichting van de lidstaten om elk jaar aan de Raad een "stabiliteitsprogramma" voor te leggen, waarin de middellange-termijndoelstellingen inzake tekort en schuldgraad worden beproven;
- de toepassing van aanzienlijke financiële sancties indien de 3 procent-norm overschreden wordt, behalve wanneer die overschrijding te wijten is aan een uitgesproken recessie (economische groei van -2 procent of minder).

Die laatste bepaling weegt uiteraard zwaar omdat zij de lidstaten verplicht hun structureel tekort goed en wel onder de drie procent te houden. Een aantal simulaties uitgevoerd in het kader van de "Vooruitzichten 1997-2001", maken het mogelijk de omvang van een conjuncturele vertraging te berekenen, die België in moeilijkheden zou kunnen brengen, gegeven de hypothesen inzake rentevoeten en begrotingsbeleid van de projectie.

Uit de analyse blijkt met name :

- dat de macro-economische prestatie op korte termijn (1997-1998 en zelfs 1999) essentieel is voor een voldoende groot verschil tussen het tekort en de 3 procent-norm om een recessie te kunnen opvangen;
- dat het risico op overschrijding van de 3 procent-norm in 1998 en 1999 niet volledig uitgesloten is;
- dat het verloop van het tekort, zoals dat naar voor komt in de "Vooruitzichten 1997-2001", het mogelijk maakt vanaf het jaar 2000 elk risico op overschrijding uit te sluiten.

8. Federale Overheid + Sociale Zekerheid.

... en inzake CO₂-uitstoot

Terwijl de doelstellingen inzake het overheidstekort waarschijnlijk zullen worden bereikt, zal dit niet het geval zijn voor de doelstelling waartoe België zich op een heel ander terrein heeft verbonden : de vermindering van de koolstofdioxide-uitstoot (verantwoordelijk voor het broeikaseffect en de opwarming van het klimaat) met 5 procent t.o.v. het peil in 1990 tegen het jaar 2000 lijkt onhaalbaar. Gelet op de verwachte ontwikkeling van het energieverbruik zou de uitstoot in 2000 de doelstelling met ongeveer 13 procent overschrijden.

TABEL 1 Voornaamste resultaten van de projectie
(groeivoeten in procent, tenzij anders aangeduid)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Gemiddelde over de periode	
							1991-1996	1997-2001
BBP (groei in volume)	1,4	2,1	2,6	2,6	2,4	2,4	1,2	2,4
Privé-consumptie	1,4	1,1	1,6	1,7	1,6	1,7	1,4	1,5
Overheidsconsumptie	1,5	0,9	1,1	1,1	0,9	1,0	1,3	1,0
Investerings	2,3	3,8	3,8	4,2	3,4	2,3	-0,7	3,5
Uitvoer	4,3	5,7	5,8	5,7	5,9	6,0	4,5	5,8
Invoer	4,4	5,3	5,5	5,4	5,6	5,6	4,3	5,5
Prijzen van de privé-consumptie	2,1	1,9	2,0	2,0	2,1	2,1	2,5	2,0
Deflator van het BBP	1,9	1,5	1,5	1,8	1,7	1,8	2,8	1,6
Werkgelegenheid (wijziging in duizendtallen)	2,7	14,6	29,4	22,4	20,3	20,7		
Werkloosheid (in duizendtallen)	640,0	639,8	627,6	614,9	608,9	599,4		
Werkloosheid (definitie MTA, in duizendtallen)	545,0	529,7	511,4	498,4	490,7	478,8		
Saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland (procent van het BBP)	4,5	4,6	4,6	4,8	5,1	5,5		
Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid (procent van het BBP)	-3,4	-2,5	-2,3	-2,2	-1,8	-1,1		
Federale Overheid	-3,1	-2,7	-2,7	-2,7	-2,3	-1,9		
Gewesten en Gemeenschappen	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	0,0	0,0		
Sociale Zekerheid	0,0	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6		
Lokale Overheden	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0	0,2		

2

De internationale omgeving

A. Het middellange termijnsce­nario van de Europese Commissie met betrekking tot de internationale omgeving

De internationale omgeving die aan de basis ligt van de nieuwe middellange termijnprojectie 1997-2001 van het Federaal Planbureau, steunt in grote mate op de vooruitzichten van de diensten van de Europese Commissie.

In november 1996 heeft de Commissie haar korte termijnvooruitzichten 1996-1998¹ opgesteld die toen als uitgangspunt dienden voor de herziening van haar middellange termijnvooruitzichten 1997-2001 in december. De korte termijnvooruitzichten van de Commissie toonden een matige gemiddelde groei in 1996 en een sterkere groei in 1997 en 1998. Dit herstel zou het gevolg zijn van een gunstige internationale omgeving, een betere economische situatie in eigen land (vooral van het aanbod) en een evenwichtige "policy mix". Deze laatste factor is bijzonder belangrijk omdat het budgettaire consolidatieproces en de beperkte loonstijging de monetaire politiek minder strak maken. Op middellange termijn zou de daling van de lange termijnrente, gekoppeld aan een geanticipeerde vermindering van de belastingdruk, leiden tot een toename van de investeringen en het verbruik.

Er zij vermeld dat, in tegenstelling tot de korte termijnvooruitzichten, de middellange termijnprojectie van de Commissie (betreffende de periode 1999-2001) niet het meest realistische maar eerder een mogelijk scenario wil zijn, dat uitgaat van de veronderstelling dat het beleid op monetair, budgettair en inkomensvlak ongewijzigd blijft en de internationale omgeving neutraal is. Momenteel blijkt dat de verschillende lidstaten van de Europese Unie er in geslaagd zijn hun economie te saneren en een evenwichtige policy mix te waarborgen waardoor een middellange termijnsce­nario met een sterke, niet inflatoire en duurzame groei geloofwaardiger wordt dan voorheen.

Ten opzichte van de door de Commissie gemaakte middellange termijnprojectie van juni 1996 is het groeiprofiel van het Europees BBP voor de periode 1996-1998 lichtjes gewijzigd. De economische groei werd inderdaad opwaarts herzien met een tiende procentpunt in 1996 (1,6 in plaats van 1,5), met evenveel verlaagd in 1997 (2,3 in plaats van 2,4) en bleef daarna ongewijzigd op 2,8 procent in 1998.

1. Europese Commissie, Economische Begrotingen 1996-1998.

TABEL 2 Macro-economische indicatoren voor de Europese Unie - december 1996
(cijfers van de juniprojectie 1996 tussen haakjes; groeivoeten in procent)

	Gemiddelde 1995-1991	1996	1997	1998	1999	2000	2001
BBP in volume	2,1	1,6 (1,5)	2,3 (2,4)	2,8 (2,8)	3,0 (3,0)	3,2 (3,1)	3,2
Invoer van goederen en diensten in volume	3,9	3,3 (4,0)	5,1 (5,5)	6,2 (6,4)	6,6 (6,5)	6,7 (6,5)	6,8
Consumptieprijzen	3,2	2,6 (2,6)	2,2 (2,4)	2,2 (2,3)	2,2 (2,4)	2,2 (2,4)	2,2
Exportprijzen van goederen en diensten	1,2	1,3 (1,8)	1,6 (2,1)	1,9 (2,2)	2,2 (2,3)	2,2 (2,3)	2,3

Gedurende de periode 1999-2000 is de groei van het Europees BBP sterker dan de twee voorgaande jaren. De "crowding in" of vertrouwenseffecten spelen een belangrijke rol in deze meer dynamische groei, wat tot uiting komt in een belangrijke bijdrage van de investeringen tot de groei. De investeringen worden niet enkel gestimuleerd door aanhoudend lage rentevoeten maar ook door gunstige vooruitzichten of verwachtingen wat de evolutie van de binnenlandse vraag betreft. Zo zou de voor de periode 1998-2001 geprojecteerde groei (ongeveer 3 procent per jaar) ongeveer gelijk zijn aan de potentiële groei, terwijl voor een forsere groei de investeringen zouden moeten toenemen aan een ritme dat niet verenigbaar zou zijn met een herstel van de groei van het particulier verbruik.

Over het geheel genomen, leiden deze ontwikkelingen in HERMES tot een potentiële uitvoermarkt voor België die gedurende de periode 1996-1997 relatief zwakker is dan gedurende de periode 1998-2001. Vanaf 1998 is het resultaat inderdaad gunstiger, dankzij de toenemende invoer van Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Japan en de Verenigde Staten.

Gedurende de periode 1997-2001 daalt de inflatie, die in 1996 geraamd werd op 2,6 procent, tot 2,2 procent in 1997 en blijft daarna stabiel tot het einde van de periode. Deze daling van de inflatie heeft tot gevolg dat de groei van de uitvoerprijzen (in ECU) van de Europese Unie naar beneden toe wordt herzien. Deze daling van de Europese uitvoerprijzen wordt verkregen in een context van een gevoelige appreciatie van de Lire en het Pond ten opzichte van de belangrijkste munten van het Europees Wisselkoersmechanisme en parallel met een stijging van de US Dollar ten opzichte van de meeste Europese munten. De daling van de uitvoerprijzen van de Europese Unie, gekoppeld aan een depreciatie van de ECU ten opzichte van de US Dollar, veroorzaakt een grotere prijscompetitiviteit van de uitvoer van de Unie ten opzicht van de rest van de wereld. Wat België betreft evolueert de wijziging van de wisselkoersen in 1996 en 1997 in de richting van een depreciatie van de BF ten opzichte van de US Dollar maar ook van sommige Europese munten, waardoor het mogelijk wordt de in Dollar uitgedrukte uitvoerprijzen te verlagen.

Over het geheel genomen, liggen de relatieve daling van de uitvoerprijzen van de Europese Unie en de pariteitswijzigingen ten opzichte van de juniprojecties 1996 aan de basis van de relatieve daling van de indicatoren van de in dollar uitgedrukte wereldprijzen voor België, terwijl diezelfde indicatoren, uitgedrukt in Belgische frank, stijgen ten opzicht van het juniscenario 1996 als gevolg van een daling van de effectieve wisselkoersen van de BF.

B. Het middellange termijnscenario van het Federaal Planbureau m.b.t. de internationale omgeving

Sinds november 1996, hebben de financiële en de wisselmarkten vrij belangrijke wijzigingen ondergaan. Het middellange termijnscenario van de Europese Commissie vertoont trouwens een aantal kenmerken die verband houden met de theoretische specificaties van rationele verwachtingen binnen de QUEST-modellen die "crowding in" of vertrouwenseffecten zouden kunnen genereren, vooral als gevolg van geloofwaardig overheidsbeleid wat de vermindering van de tekorten en de overheidsschuld betreft. Deze effecten beïnvloeden op gunstige wijze de investeringen en de particuliere consumptie en leiden tot een Europese groei die tegen 2001 als te sterk zou kunnen worden beschouwd. Daarom steunt de internationale omgeving in de voorliggende projectie op een geactualiseerd en bijgestuurd scenario waarin de vertrouwenseffecten die de basis vormen van het scenario van de Commissie, worden afgezwakt.

Het door het Bureau gehanteerde scenario verschilt in drie opzichten van het scenario van de Commissie. In de eerste plaats toont het een minder forse groei van de potentiële uitvoermarkt voor België vanaf 1999. Vervolgens houdt het rekening met de sinds begin 1997 waargenomen schommelingen van de wisselkoersen en de rentevoeten. Tenslotte, gaat het scenario uit van de veronderstelling dat het verschil tussen de korte en de lange rente vanaf 1999 kleiner wordt. De gevolgen van deze ontwikkelingen werden op een coherente wijze in aanmerking genomen door gebruik te maken van het stelsel van internationale modellen van het Bureau².

Over het geheel genomen, toont het alternatieve scenario van het Federaal Planbureau een versnelde groei van de potentiële uitvoermarkt gedurende de periode 1997-2001. Na een stijging van de indicator van de potentiële uitvoervraag in 1998 die volgt op het waardeverlies van de Belgische frank sinds eind 1996, volgt er een lichte daling in 1999. Daarna noteert men een gestage groei van de potentiële uitvoermarkt gedurende de rest van de periode, dankzij een versnelde groei in Europa. Ten opzichte van het scenario van de Europese Commissie weerspiegelt de indicator van de potentiële uitvoermarkt in het scenario van het Bureau een gunstiger omgeving voor België in 1998 omdat men rekening gehouden heeft met de depreciatie van de Belgische frank in 1997. Gedurende de periode 1999-2001 is de omgeving waarmee het Bureau rekening houdt, minder gunstig dan die van de Commissie als gevolg van de neutralisatie van de in de Europese projectie aanwezige vertrouwenseffecten. Op het einde van de periode toont het scenario van het Federaal Planbureau een daling van de indicator met 0,2 procentpunt in 2001.

2. Het instrument dat daartoe werd gebruikt is het stelsel van macro-econometrische modellen HERMES-Link.

TABEL 3 Hypothesen van het Federaal Planbureau met betrekking tot de internationale omgeving
(groeivoeten in procent tenzij anders aangegeven)

	Gemiddelde 1995-1991	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Jaargemid- delden 1997-2001
Potentiële uitvoermarkt voor België	4,2	3,2	5,1	6,2	6,1	6,4	6,5	6,1
Wereldprijzen in US \$								
Uitvoer (goederen en diensten)	1,4	-1,4	-2,6	2,3	2,8	2,8	2,9	1,6
Invoer (goederen en diensten)	1,5	-1,5	-2,4	2,2	2,7	2,7	2,9	1,6
Wereldprijzen in BF								
Uitvoer (goederen en diensten)	-1,0	3,4	3,8	2,0	2,2	2,3	2,4	2,6
Invoer (goederen en diensten)	-1,0	3,3	4,0	2,0	2,2	2,2	2,3	2,6
Wisselkoers (BF/US \$)	32,8	31,0	33,0	32,9	32,8	32,6	32,4	32,7
Lange termijnrente (10 jaar)								
Verenigde Staten	6,9	6,4	6,8	6,7	6,8	6,9	6,9	6,8
Duitsland	7,3	6,2	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Japan	4,6	3,0	2,5	2,8	3,3	3,5	3,5	3,1

Wat de impact van dit alternatief scenario op indicators van de wereldprijzen betreft, zij vermeld dat de wijziging van de bilaterale wisselkoersen tussen de Europese munten en de appreciatie van de US \$ ten opzichte van de meeste van die munten vanaf 1997 leiden tot een daling van de in Dollar uitgedrukte uitvoerprijzen voor de meeste van de handelspartners van België, met als grote uitzondering het Verenigd Koninkrijk, waar de munt in waarde stijgt ten opzichte van de Amerikaanse dollar. De koersschommeling van de Belgische frank in 1997 ligt echter aan de basis van een stijging van de in BF uitgedrukt wereldprijzen voor hetzelfde jaar, wat het gevolg is van de depreciatie van de BF, niet enkel ten opzichte van de dollar maar in zekere mate ook ten opzichte van sommige Europese munten. Deze bijsturing van de Europese pariteiten in 1997 heeft nog slechts een geringe invloed op de bepaling van de wereldprijzen voor de volgende jaren, zodat de indicators van de wereldprijzen tussen 1999 en 2001 niet ingrijpend worden gewijzigd ten opzichte van het scenario van de Europese Commissie.

Opmaak van het scenario van het Federaal Planbureau met betrekking tot de internationale omgeving

Bij de opmaak van zijn middellange termijnscenario met betrekking tot de internationale omgeving heeft het Federaal Planbureau eerst alternatieve wisselkoershypothese gebruikt en op die manier rekening gehouden met de pariteitswijzigingen en de nieuwe trends sinds november 1996. De bilaterale wisselkoersen van 1997 in de projectie van het Bureau verschillen van die van de Commissie want ze houden rekening met de koersschommelingen sinds november 1996 en weerspiegelen dus een gevoelige appreciatie van de US Dollar ten opzichte van de meeste Europese munten. In navolging van de Commissie hanteert het Bureau een technische hypothese betreffende het verloop van de wisselkoers tussen 1998 en 2001. Zo veronderstelt men dat de bilaterale wisselkoersen ten opzichte van de dollar zijn opgesteld op basis van de DM/\$ koers. De evolutie van deze laatste wordt bepaald in functie van de ECU/\$ koers zoals geraamd via de Koopkrachtpariteit. Wat de verschillende nationale munten betreft, veronderstelt men dat hun koers ten opzichte van de DM in nominale termen constant blijft op het niveau van 1997 (met uitzondering van de Drachme waarvoor een harde muntbeleid wordt gevoerd ten opzichte van de DM).

TABEL 4 Hypothesen van de Commissie met betrekking tot de internationale omgeving
(groeivoeten in procent tenzij anders aangegeven)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Jaargemiddelden 1997-2001
Potentiële uitvoermarkt voor België	3,2	5,1	6,0	6,4	6,7	6,7	6,2
Wereldprijzen in US \$							
Uitvoer (goederen en diensten)	-1,4	1,3	2,0	2,8	2,8	2,8	2,3
Invoer (goederen en diensten)	-1,5	1,4	2,0	2,8	2,8	2,8	2,4
Wereldprijzen in BF							
Uitvoer (goederen en diensten)	3,4	2,3	1,8	2,3	2,3	2,3	2,2
Invoer (goederen en diensten)	3,2	2,4	1,8	2,3	2,3	2,3	2,2
Wisselkoers BF/US \$	30,9	31,2	31,1	31,0	30,8	30,7	31,0
Lange termijnrente							
Verenigde Staten	6,6	6,9	6,5	6,5	6,5	6,5	6,6
Duitsland	6,3	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0
Japan	3,2	4,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,1

Wat de rentevoeten voor de jaren 1997 en 1998 betreft, heeft het Bureau de in zijn projectie gehanteerde rente gebaseerd op vooruitzichten die naar voor komen uit studies die recentelijk door een aantal financiële instellingen werden uitgevoerd^a. Het renteverloop gedurende de periode 1999-2001 daarentegen is gebaseerd op middellange termijnprojecties van de Europese Commissie en de OESO. Tenslotte zij nog vermeld dat het Bureau uitgaat van de veronderstelling dat na 1998 het verschil tussen korte en lange rente kleiner wordt terwijl de Commissie eerder kiest voor een constant verschil gedurende die periode.

Het Federaal Planbureau heeft gebruik gemaakt van zijn systeem van macro-econometrische modellen HERMES-Link om de impact van deze alternatieve hypothesen op de indicatoren van de potentiële uitvoermarkt en de wereldprijzen te simuleren^b.

- De studies die als referentie hebben gediend komen van de volgende instellingen : Merrill Lynch, JP Morgan, Chase Investment Bank, Deutsche Morgan Grenfell, MMS International en International Bank of Japan (Zie interne nota AD/FVH/5892/7927).
- Meer gedetailleerde technische resultaten betreffende de opmaak van het alternatief scenario van het Federaal Planbureau vindt men in de interne nota DG/PVB/5880/7897.

C. De onzekerheden omtrent de internationale omgeving

Het kiezen van een scenario betreffende de internationale omgeving, die des te belangrijker is wanneer het gaat om een relatief kleine en open economie, was een delicate beslissing omwille van de voortdurende en soms grote bewegingen op de financiële en wisselmarkten en de onzekerheden op middellange termijn. Deze keuze, waarbij het Federaal Planbureau afstand heeft genomen van het middellange termijnsценario van de Europese Commissie en het heeft aangepast, maakt het mogelijk de fragiliteit die inherent is aan elk prognostisch scenario te onderstrepen.

Welke risico's zou deze nieuwe projectie van het Federaal Planbureau dan kunnen inhouden? Meteen kan het Bureau het advies tot het hare maken, van de Europese Commissie die, in haar Economische Begrotingen van het najaar 1996 wees op het grote risico van "twijfels over de vastberadenheid van de regeringen, wat betreft de voltooiing van het budgettaire consolidatieproces", dat noodzakelijk is in het kader van de economische en monetaire convergentie, die voor de meeste lidstaten moet leiden naar de Economische en Monetaire Unie. De beslissing of het vermogen van sommige Europese regeringen om via adequate maatregelen hun begrotingstekort of schuldratio te verminderen, zou kunnen afnemen wanneer de situatie op de arbeidsmarkt niet verbetert of wanneer er verkiezingsperiodes aankomen.

In het kader van de projecties van de Europese Commissie zijn deze overwegingen betreffende de geloofwaardigheid van de regeringen inzake de sanering van hun overheidsfinanciën, van essentieel belang aangezien zij de vertrouwenseffecten en dus de projectie inzake de middellange termijn groei van de Europese Unie bepalen. Toch kan worden gevreesd dat de twijfels omtrent de geloofwaardigheid van het begrotingsbeleid en de overgang naar de eenheidsmunt met een voldoende aantal landen en binnen de voorziene termijn, aanleiding kunnen geven tot grotere moeilijkheden; de Europese groei zou inderdaad geremd kunnen worden als gevolg van speculatieve aanvallen tegen de munten van de landen die niet vanaf de start zouden kunnen deelnemen aan de eenheidsmunt. Deze aanvallen zouden dan kunnen leiden tot herschikkingen van de wisselkoers binnen de Europese Unie en tot een nieuwe periode van stijging en vluchtigheid van de rentevoeten.

Er zij nog vermeld dat er onzekerheid bestaat omtrent de toekomstige evolutie van de wisselkoersen en de rentevoeten. Indien de rentevoeten de jongste maanden gevoelig gedaald zijn en ook de Belgische frank in waarde is gedaald ten opzichte van de US Dollar en andere Europese munten, moeten deze aanpassingen dan worden beschouwd als korte termijnschommelingen of als meer structurele heraanpassingen?

Tenslotte moet de aandacht worden gevestigd op de euforie binnen heel wat financiële middelen, zowel in de Verenigde Staten als in Europa, waarbij de beurzen van de G7-economieën (met uitzondering van Italië en Japan), begin van het jaar historische records hebben genoteerd, zelfs op ogenblikken waarop grote bedrijven plannen voor massale ontslagen aankondigden. Nochtans bestaat er sinds enige tijd ongerustheid omtrent een mogelijke overschatting van de beurskoersen en het verschijnen van een speculatieve "bubble" vooral op de Amerikaanse markten. De kans is reëel dat er een vrij strenge correctie zal optreden en het blijft een open vraag wat de mogelijke weerslag is van een dergelijk correctie op de financiële en reële niveaus van de Europese economieën.

3

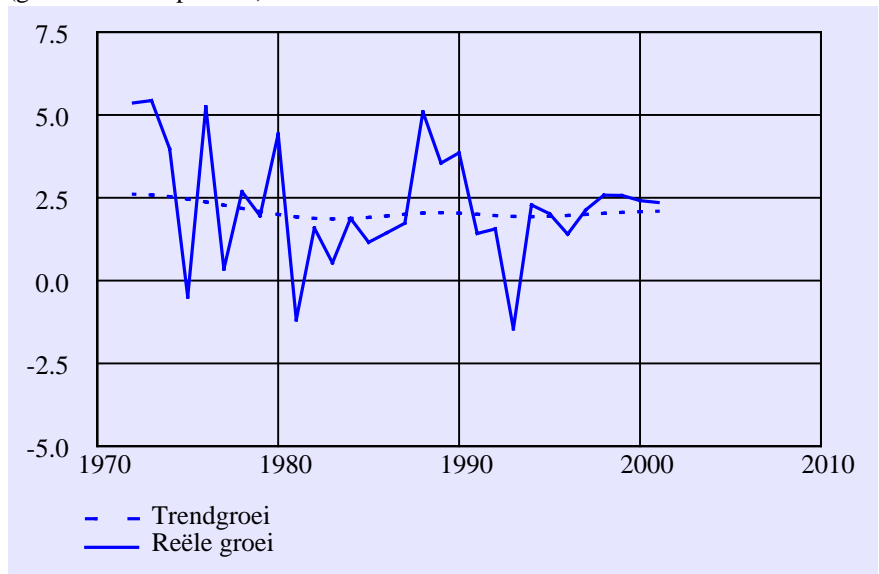
Macro-economische en sectorale evoluties

A. De groei en zijn componenten

De middellange-termijnvooruitzichten geven voor de komende jaren opnieuw een gestage groei van de Belgische economie aan. De groei van het BBP kent een bescheiden herstel in 1997 tot 2,1 procent, vergeleken met 1,4 procent in 1996. 1997 lijkt daarmee een overgangsjaar te zullen worden naar een meer doorgedreven heropleving in de periode 1998-2001, tijdens dewelke de Belgische economie jaarlijks gemiddeld met 2,5 procent zou groeien.

FIGUUR 1

Reële groei van het BBP en trendgroei
(groeivoeten in procent)

Het groeitempo van de Belgische economie ligt als gevolg van de herneming in de projectieperiode boven de trendgroei van het BBP¹, die ongeveer 2 procent bedraagt (zie ook figuur 1). Niettemin blijft de geprojecteerde performantie minder uitgesproken dan de groeiresultaten van de tweede helft van de jaren tachtig (zie tabel 5). Tevens blijft de output gap in het begin van de projectieperiode

1. Deze trendgroei is mechanisch bepaald door de tijdreeks van het BBP in vaste prijzen af te vlakken door middel van de Hodrick-Prescott filter met lambda gelijk aan 200).

beduidend negatief, ongeacht de berekeningsmethode². Pas rond het jaar 2000 wordt zij opnieuw positief.

TABEL 5 Kerncijfers van de economische middellange-termijn vooruitzichten
(groeivoeten in procent, tenzij anders aangeduid)

	1981 1985	1986 1990	1991 1996	1997 2001	1997	1998	1999	2000	2001
Groei van de potentiële uitvoermarkt (procent groei)	2,3	6,5	4,0	6,1	5,1	6,2	6,1	6,4	6,5
BBP in volume (procent groei)	0,8	3,1	1,2	2,4	2,1	2,6	2,6	2,4	2,4
Privé-consumptie	0,5	2,8	1,4	1,5	1,1	1,6	1,7	1,6	1,7
Investerings	-4,3	9,9	-0,7	3,5	3,8	3,8	4,2	3,4	2,3
- bedrijven	-0,1	11,3	-1,6	4,2	3,6	5,2	4,5	4,1	3,6
- overheid	-8,9	-7,4	3,3	5,1	11,1	2,9	14,5	4,1	-6,1
- woningen	-11,9	13,7	1,0	0,8	2,0	0,2	-0,1	0,7	1,3
Binnenlandse vraag	-0,6	3,8	0,9	1,9	1,6	2,1	2,1	1,9	1,8
Totale uitvoer	2,6	6,3	4,5	5,8	5,7	5,8	5,7	5,9	6,0
Totale invoer	0,4	7,3	4,3	5,5	5,3	5,5	5,4	5,6	5,6
Inflatie	6,9	2,4	2,5	2,0	1,9	2,0	2,0	2,1	2,1
Werkgelegenheid (verandering in duizendtallen)	-27,9	40,7	-11,9	21,5	14,6	29,4	22,4	20,3	20,7
Werkloosheidsgraad (in procent van de beroepsbevolking)	12,3	11,7	13,3	14,0	14,6	14,2	13,9	13,7	13,5
Saldo lopende verrichtingen met het buitenland (in procent van het BBP)	-1,8	1,4	3,4	4,9	4,6	4,6	4,8	5,1	5,5
Financieringsbehoefte van de geza- menlijke overheid (in procent van het BBP)	10,8	7,2	5,6	2,0	2,5	2,3	2,2	1,8	1,1

2. De output gap geeft het verschil weer tussen het feitelijke en de trendmatige BBP-niveau, m.a.w. het stuk BBP dat zich omwille van conjuncturele redenen niet realiseert (bij een negatief verschil). Dit verschil wordt dan uitgedrukt in % van het trendmatige BBP. Een negatieve output gap impliceert dat de betreffende economie extra groei kan absorberen zonder dat dit tot inflatoire spanningen leidt. In de literatuur treft men voor de bepaling van de trendgroei of de groei van het potentiële BBP uiteenlopende methodologieën en assumpties aan, o.m. de OESO-methode (waarbij gebruik wordt gemaakt van de NAWRU), de kapitaalvoorraadbenadering en de eenvoudige mechanische methode (bvb. de Hodrick-Prescott filter).

1. HERSTEL VAN DE BUITENLANDSE VRAAG

Net als 1995 bracht ook 1996 een terugval van de Europese conjunctuur. In 1994 bedroeg de economische groei in de Europese Unie nog 2,9 procent, maar vertraagde dan tot 2,4 procent in 1995 en 1,6 procent in 1996. Het herstel van het internationaal klimaat zou zich pas in 1997 inzetten met een groei van 2,3 procent en daarna verder aantrekken.

De Belgische potentiële exportmarkt kent uiteraard hetzelfde profiel. Na een zwak 1996, met een groei van amper 3,2 procent, zou de groei versnellen tot 5,1 procent in 1997 en meer dan 6 procent bedragen vanaf 1998 (zie afdeling 2).

De uitvoer profiteert van de gunstiger wordende internationale omgeving, evenals van de appreciatie van de dollar, het pond en de lire (zie afdeling 2). Na de vertraging in 1996 trekt de jaarlijkse exportgroei sterk aan tot gemiddeld 5,8 procent vanaf 1997. De herneming van de invoervraag blijft, met een jaargemiddelde groei vanaf 1997 van 5,5 procent, minder uitgesproken wegens de gematigde evolutie van de binnenlandse vraag.

Bijgevolg wordt, in tegenstelling tot 1996, de bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei positief vanaf 1997. Een positieve balans die zich zou bestendigen en in de lijn ligt van de periode 1991-1995.

2. EEN AARZELENDE BINNENLANDSE VRAAG

De vooruitzichten voor de binnenlandse bestedingen zijn minder bemoedigend. Zij trekken slechts moeizaam aan tot gemiddeld 1,9 procent over de periode 1997-2001. In 1996 bedroeg de toename 1,4 procent. De verbetering is grotendeels toe te schrijven aan de dynamiek van de bedrijfsinvesteringen, die samen met de uitvoer de economische groei aantrekken.

a. Privé-consumptie

De privé-consumptie, de grootste component van de binnenlandse vraag, blijft zich op een behoedzame wijze ontwikkelen. De reële inkomensdaling van 1996 (in 1995-1996 werden de reële lonen geblokkeerd) werd opgevangen door een sterke daling van de spaarquote met 1,5 procentpunt naar 16,3 procent van het beschikbaar gezinsinkomen.

Voor de projectieperiode wordt een positieve, doch bescheiden groei van het reëel beschikbaar gezinsinkomen voorzien. Als oorzaak kan verwezen worden naar o.m. de kleine marge voor loonsverhoging die de loonnorm voor 1997-1998 biedt, de voortzetting van het restrictieve begrotingsbeleid en de zwakke toename van het vermogensinkomen als gevolg van de vrij lage rente. Tegelijk blijft de werkloosheidsgraad, ondanks een lichte afname in de projectieperiode, op een hoog niveau (13,5 procent in 2001, komende van 14,6 procent in 1996). De onzekerheid bij de consumenten op dit vlak zal dan ook slechts langzaam wegebden.

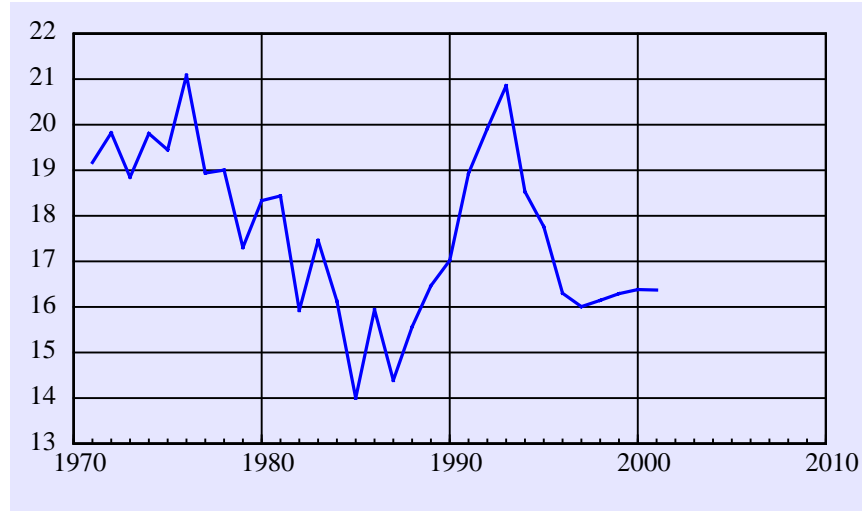
Samen met een verdere afbrokkeling van de gezinsspaarquote, die bijgevolg haar bufferfunctie voortzet, zou de privé-consumptie in 1997 met 1,1 procent een zwakkere groei kennen dan de drie voorgaande jaren. Over de periode 1998-2001 komt de privé-consumptie moeizaam op dreef met een stabilisatie van het groeitempo rond gemiddeld 1,7 procent per jaar. De zwakte van de privé-consumptie doet haar belang afbrokkelen van 62,4 procent van het BBP in 1996 naar 60,9 procent in het jaar 2001.

De gezinsspaarquote, die in de periode 1990-1995 gemiddeld 18,8 procent bedroeg, stabiliseert zich in de periode 1997-2001 op het niveau van einde de jaren tachtig, zijnde iets meer dan 16 procent (zie figuur 2).

FIGUUR 2

Gezinsspaarquote

(sparen in procent van het beschikbaar gezinsinkomen)

Evolutie van de componenten van de privé-consumptie

Uit de gezinsbudgetenquêtes is reeds gebleken dat naarmate het gezinsinkomen hoger is, een proportioneel kleiner gedeelte besteed wordt aan levensnoodzakelijke producten en een steeds groter gedeelte aan producten met een meer luxe-karakter zoals heel wat diensten. Ook macro-economisch geldt deze economische wetmatigheid vanwege de welvaartstoename in de tijd.

Zoals blijkt uit de onderstaande tabel betreffen de grootste uitgavencategorieën voeding, huur, medische zorgen en overige goederen en diensten^a. Het budgetaandeel van voedingsmiddelen daalt over de periode van 1981 tot 1996. Deze daling zet zich verder gedurende de projectieperiode. Het budgetaandeel van huur neemt toe over de beschouwde periode. De verklaring ligt in de relatief sterke prijsstijging, zeker wat de periode 1981 tot 1996 betreft. Het stijgende gewicht van de medische zorgen is te wijten aan zowel een sterke toename van de reële consumptie als aan een prijsstijging die de gemiddelde inflatie overtreft. Ook het aandeel van de overige goederen en diensten groeit.

De huurprijzen en de prijzen van overige goederen en diensten stegen in de periode 1981-1990 sterker dan de consumptieprijzen in hun geheel. In de dienstensector is de productiviteitsstijging geringer en de sector is relatief beter afgeschermd van de buitenlandse concurrentie. De loonkostenstijgingen worden er vaak afgestemd op die in sectoren met een hogere productiviteit, waardoor de loonkosten per eenheid product er sneller toenemen. Daar komt nog bij dat de vraag naar diensten inkomenselastischer is dan die naar goederen, waardoor de aanbieders van diensten gemakkelijker hun kostenstijgingen aan de consument kunnen doorberekenen. De huurprijzen hebben alle kenmerken van dienstenprijzen.

De daling van het budgetaandeel voor verwarming is te verklaren door de daling van het reële verbruik voor de periode van 1981 tot 1990. Voor de periode van 1991 tot 1996 neemt de reële consumptie terug toe als gevolg van een daling van de prijsindex. Voor de projectieperiode verwacht men opnieuw een stijging van de prijsindex voor verwarming met een matige reële consumptiegroei. Kleding en schoeisel, die net als voeding voor levensnoodzakelijke goederen worden aangezien, kennen een dalend budgetaandeel. De daling van het budgetaandeel van vervoerdiensten is te wijten aan een geringe toename van de prijsindex. De beschikbaarheid van huishoudelijke apparaten doet de noodzaak aan huishoudelijke hulp afnemen.

Voor de overige consumptiecategorieën blijven de budgetaandelen eerder constant. Voor het budgetaandeel van verlichting vindt men een sterke reële consumptiegroei maar eveneens een zwakke toename van de prijsindex zodat we toch een relatief constant budgetaandeel behouden. Hetzelfde doet zich voor bij de consumptie categorie verkeer. Meubilair en huishoudelijke apparaten weten eveneens hun budgetaandeel te handhaven. Verder vindt men in de tabel een toename van de reële aankopen van voertuigen en een tragere groei van de prijsindex voor de projectieperiode. Wat de uitgaven i.v.m. het gebruik van voertuigen betreft ziet men een tragere groei van de reële consumptie en de prijsindex in de projectieperiode.

TABEL 6 Componenten van het particulier verbruik

	Periode gemiddelden van de budgetaandelen			Gemiddelde groei van de reële consumptie			Gemiddelde groei van de prijsindex		
	in procent van het totaal			in procent			in procent		
	81-90	91-96	97-01	81-90	91-96	97-01	81-90	91-96	97-01
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	19,7	16,3	14,9	0,3	0,7	0,4	4,8	0,7	1,8
2. Kleding en schoeisel	7,4	7,2	6,8	1,1	0,5	1,1	5,0	2,2	1,6
3. Huur	11,0	12,3	13,0	2,4	1,9	1,7	5,8	4,1	2,2
4. Verwarming	3,4	1,9	1,9	-1,9	2,3	1,4	0,9	-0,2	3,9
5. Verlichting	2,2	2,1	2,1	3,5	3,1	2,0	3,5	1,4	1,1
6. Huishoudelijke hulp	1,5	1,2	1,1	-1,4	0,2	0,7	4,0	2,7	2,1
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten	8,5	8,5	8,7	1,9	0,7	3,4	4,1	1,8	1,7
8. Aankoop van voertuigen	4,0	4,3	3,8	2,7	-2,3	2,2	6,4	2,3	1,7
9. Uitgaven i.v.m. voertuigen	2,8	2,5	2,7	1,6	2,2	1,3	2,6	3,9	1,7
10. Vervoersdiensten	1,3	1,0	0,9	-0,5	1,2	1,4	3,3	-0,3	0,7
11. Verkeer	0,9	1,0	1,0	3,7	3,0	2,0	3,9	2,5	0,8
12. Medische zorgen	10,1	11,5	12,4	2,8	1,5	2,2	4,9	4,7	2,4
13. Ontspanning en ontwikkeling	6,0	6,0	5,9	3,8	2,4	1,0	3,6	0,9	2,0
14. Overige goederen en diensten	18,0	20,1	20,4	2,5	1,5	1,3	4,9	3,6	2,2
15. Bestedingen gezinnen i.h. buitenland	3,4	4,0	4,2	1,3	5,2	1,9	5,2	1,8	1,5
Totale bestedingen van de gezinnen	100,0	100,0	100,0	1,7	1,4	1,5	4,6	2,5	2,0

- a. Deze laatste consumptie categorie omvat o.a. uitgaven in restaurants, cafés en hotels alsook vakantiereizen, financiële dienstverlening en verder niet eerder genoemde diensten en artikelen.

b. Investerings

De bruto-kapitaalvorming zou in 1997 versnellen naar 3,8 procent, vergeleken met 2,3 procent het jaar voordien. De expansie doet zich voor in elk van de 3 economische sectoren (gezinnen, bedrijven en publieke sector). Het zijn echter de bedrijfsinvesteringen die, vanwege hun grotere gewicht, het herstel dragen³. Dit geldt des te meer op middellange termijn, die gekenmerkt wordt door een voortzetting van de expansie van de bedrijfsinvesteringen, terwijl de gezins- en overheidsinvesteringen ongelijkmatig evolueren. De figuren 3 t.e.m. 5 geven de investeringsquotes weer.

i. Bedrijfsinvesteringen

De bedrijfsinvesteringen kenden na de forse heropleving van 1995 een adempauze in 1996 (resp. 5,1 procent en 3,2 procent). Het investeringsritme zou opnieuw versnellen tot 3,6 procent in 1997 en over de periode 1998-2001 jaarlijks gemiddeld 4,4 procent bedragen.

De performantie van de bedrijfsinvesteringen wordt ondersteund door :

- een verbetering van de vraagvooruitzichten, vooral inzake export (cfr. supra);
- een toenemende benutting van de beschikbare productiecapaciteit. In 1996 bedroeg deze ongeveer 80 procent in de verwerkende nijverheid;
- het bemoedigend profiel van de rentevoeten ten bate van de rendabiliteit.

De investeringsquote van de bedrijven verhoogt van 11,8 procent van het BBP in 1996 naar 12,8 procent in het jaar 2001. Zij blijft daarmee wel onder het historisch hoge peil van 1990 (14,5 procent), maar boven het gemiddelde van de laatste twee decennia.

De vermelde cijfers hebben betrekking op de, doorgaans gebruikte, investeringsquote in nominale termen. Deze combineert de volume- en prijsveranderingen van de kapitaalvorming en het BBP. De investeringsquote in reële termen levert evenwel een verschillend beeld van het economische gewicht van de bedrijfsinvesteringen (zie tabel 7). De deflator van de bedrijfsinvesteringen stijgt doorgaans minder snel dan de BBP-deflator (de gemiddelde jaarlijkse prijswijzigingen bedroegen in de periode 1971-1996 resp. 3,7 procent en 5,1 procent).

TABEL 7 **Nominale en reële investeringsquote van de ondernemingen**
(procent BBP)

	1971-1975	1976-1980	1981-1985	1986-1990	1991-1996	1997-2001
Nominaal	13,4	11,4	10,7	12,5	12,2	12,4
Reëel	11,5	11,3	10,8	13,7	14,0	14,4

ii. Investerings in woningen

De investeringen in woningen worden grotendeels gedetermineerd door de koopkracht van de gezinnen, de fiscaliteit en de hypothecaire rente. Zoals reeds vermeld zou de groei van het beschikbaar inkomen relatief beperkt blijven, waardoor

3. De bijdrage van de bedrijfsinvesteringen tot de reële BBP-groei in 1997 bedraagt 0,5 procent, tegenover 0,1 procent voor de gezinnen en 0,2 procent voor de overheid.

vooral de fiscaliteit en de kredietvoorwaarden bepalend zijn voor de gezinsinvesteringen. De combinatie van een (nominaal) lage hypothecaire rente en de aangepaste BTW-tarifiering voor de jaren 1996-1997⁴ zorgen voor een toename van de investeringen met 2 procent in 1997, na de stagnatie van 1996.

De woningbouw kent echter een beperkte reële groei op middellange termijn, met een jaargemiddelde over 1998-2001 van slechts een half procent. Deze verzwakking kan worden toegeschreven aan de opheffing van de BTW-maatregel na 1997 en aan het feit dat de hypothecaire tarieven, hoewel nominaal zeer gunstig, in reële termen toch nog vrij hoog blijven bij afwezigheid van inflatoire spanningen. De reële hypothecaire rente bedraagt ruim 4 procent in de projectieperiode.

iii. Overheidsinvesteringen

De investeringsquote van de overheid stabiliseert zich in de periode 1997-2001 op 1,5 procent van het BBP (zie ook figuur 5). In het begin van de jaren tachtig bedroeg deze nog meer dan 3 procent, vergelijkbaar met het Europese gemiddelde. De tendens tot vermindering van de overheidsinvesteringen (vooral op het vlak van verkeersinfrastructuur) was reeds merkbaar in de jaren zeventig, maar versnelde in de jaren tachtig door de besparingen in de primaire uitgaven. In 1995 bedroeg de investeringsquote van de Belgische overheid de helft van het Europese gemiddelde (resp. 1,3 en 2,6 procent). Het verschil vernauwt in de projectieperiode, doch blijft beduidend, aangezien de Europese Commissie voor de EU een quote van gemiddeld 2,3 procent voorziet voor 1997-2001. Meer toelichting over de Belgische overheidsinvesteringen kan worden gevonden in afdeling 4.

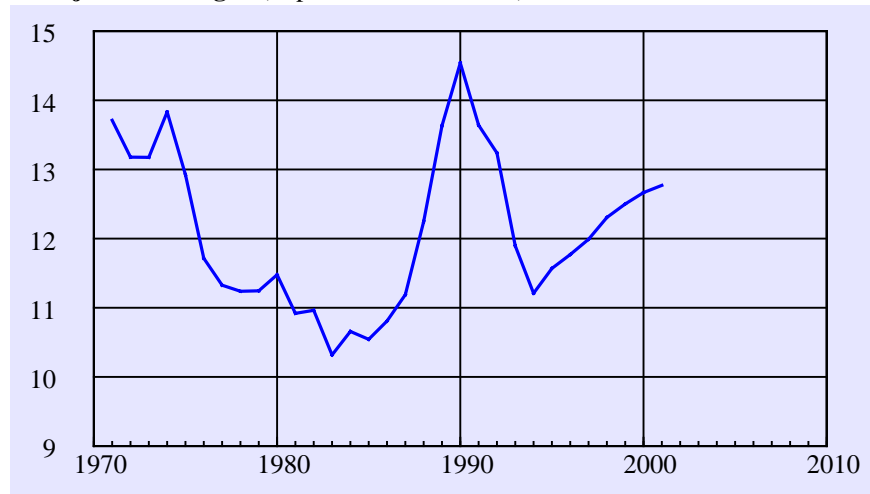
iv. Overheidsconsumptie

Figuur 6 toont de overheidsconsumptie in BBP-termen. Net als bij de overheidsinvesteringen valt de sterke daling op in de jaren tachtig als gevolg van de sanering van de publieke financiën, waarna zich een klein herstel voordoet in de eerste helft van de jaren negentig. Dit laatste heeft te maken met een herwaardering van de lonen van het overheidspersoneel, waardoor de loon- en pensioenmassa sneller aangroeide. De overheidsconsumptie kon zich in het begin van de jaren tachtig nog meten met het Europese gemiddelde (bijna 19 procent van het BBP). Het Europese niveau kon zich echter nadien handhaven. Voor de periode 1997-2001 voorziet de Commissie voor de EU een lichte terugval naar gemiddeld 17,8 procent, doch aangezien ook de consumptiequote van de Belgische overheid opnieuw afbrokkelt in de projectieperiode (gemiddeld 14,4 procent) blijft een beduidend verschil bestaan. Meer informatie over de Belgische overheidsconsumptie vindt men in afdeling 4.

4. Voor woningen en appartementen, met een oppervlakte tot resp. 190 en 100 m² kan de bouwgenieten van het tussentarief van 12 procent op een schijf van 2 miljoen BEF. Renovatie aan gebouwen van ten minste 15 jaar (voordien ten minste 20 jaar) wordt aan een BTW-tarief van 6 procent onderworpen.

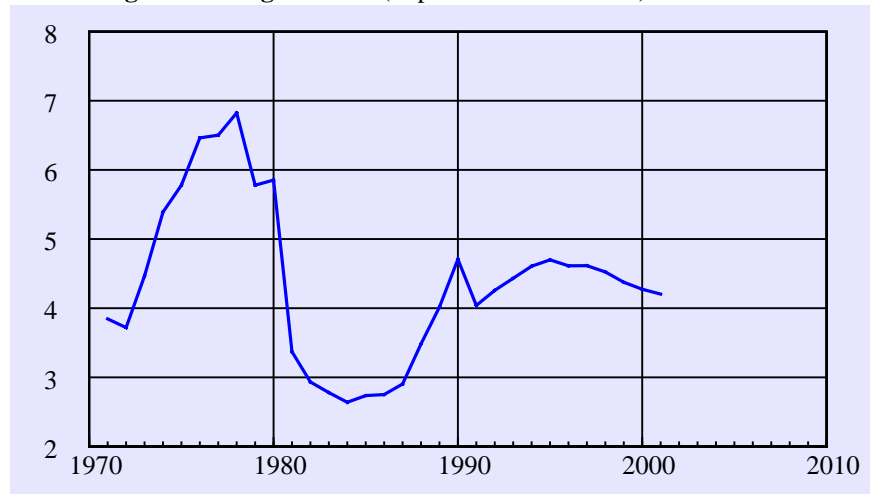
FIGUUR 3

Bedrijfsinvesteringen (in procent van het BBP)

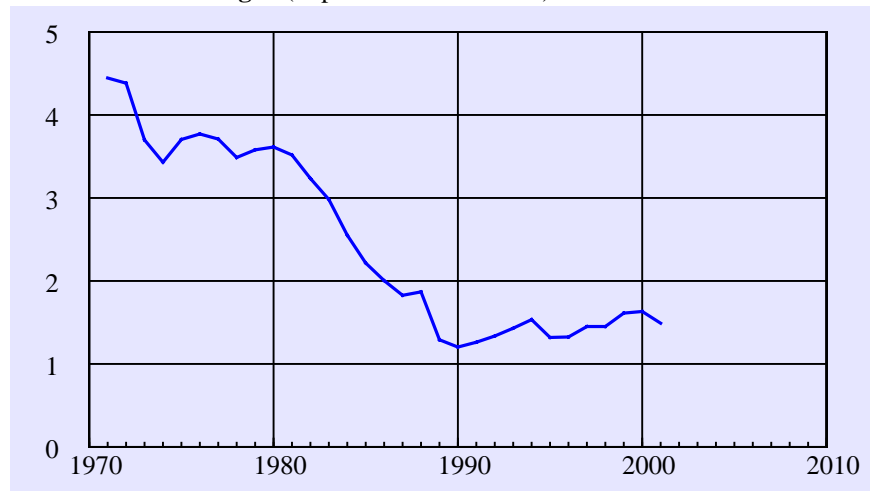
FIGUUR 4

Investeringen in woongebouwen (in procent van het BBP)

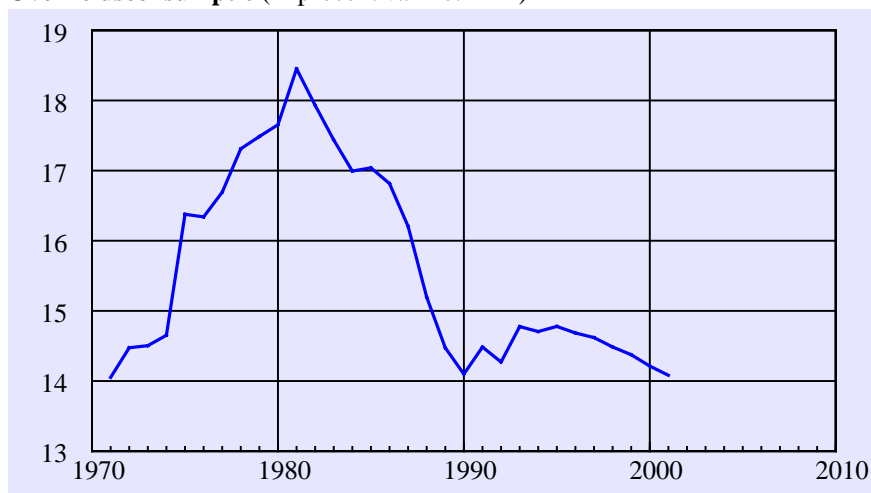
FIGUUR 5

Overheidsinvesteringen (in procent van het BBP)

FIGUUR 6

Overheidsconsumptie (in procent van het BBP)

B. De sectorale evolutie

Tabel 9 toont het gewicht en de evolutie van de toegevoegde waarde per sector in de Belgische economie aan de hand van periodegemiddelden vanaf de jaren zeventig. Daaruit blijkt dat het stijgende economische gewicht van de verhandelbare diensten ten koste is gegaan van bijna alle primaire en secundaire bedrijfstakken. Een vergelijking van België met enkele andere landen leert dat België als een belangrijke diensteneconomie kan worden beschouwd (zie tabel 8).

TABEL 8

Aandeel van de verhandelbare en niet-verhandelbare diensten in het BBP en in de tewerkstelling: een internationale vergelijking voor 1995

	Procentueel aandeel in het BBP	Procentueel aandeel in de totale tewerkstelling
België	67,7	71,5
Duitsland	62,1	61,5
Frankrijk	66,9	69,7
Nederland	63,4 ^a	70,5 ^b
Verenigde Staten ^c	71,2	73,7

a. 1992

b. 1994

c. 1993

Bron: Duitsland, Frankrijk, Nederland en de Verenigde Staten op basis van OESO, Services Statistics on Value Added and Employment, 1996

Niettemin moeten deze cijfers met de nodige omzichtigheid gehanteerd worden. Zo vervaagt het onderscheid tussen de secundaire en tertiaire sector door bvb. de toenemende uitbesteding van taken door de industrie aan dienstenbedrijven (bvb. schoonmaak, boekhouding en bewaking).

Tevens is voor de diensten zowel de prijs als het volume en (bijgevolg) de reële toegevoegde waarde het moeilijkst te meten. De desindustrialisering in termen van het BBP, zoals ook weergegeven in tabel 10, is overigens berekend op basis van de toegevoegde waarde in werkelijke prijzen. Defferen we echter de toegevoegde

waarden, dan blijkt er weinig sprake van desindustrialisering, zoals de onderstaande tabel 9 toont. De prijsevolutie in de secundaire sector is onder druk van de internationale concurrentie meer gematigd dan in de diensten, hetgeen wordt bekomen door een sterkere productiviteitsstijging (uitsparing van arbeid).

TABEL 9 De desindustrialisering in België op basis van de bruto toegevoegde waarde en de tewerkstelling
(periodegemiddelden - procenten van het totaal)

	Structuur in lopende prijzen			Structuur in constante prijzen			Tewerkstelling		
	1971 1980	1981 1990	1991 2001	1971 1980	1981 1990	1991 2001	1971 1980	1981 1990	1991 2001
Primaire sector ^a	3,1	2,4	1,6	2,4	2,5	2,5	3,7	3,0	2,5
Secundaire sector ^b	39,9	33,7	30,7	36,3	37,2	38,0	38,5	29,8	25,9
Tertiaire sector ^c	57,0	63,9	67,7	61,3	60,3	59,5	57,7	67,2	71,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

a. Landbouw

b. Verwerkende nijverheid, energie en bouw

c. Verhandelbare en niet-verhandelbare diensten

Met uitzondering van de bouwsector, die zich in de jaren negentig kan handhaven, zet de tendens tot desindustrialisering, gemeten in werkelijke prijzen, zich door in de projectieperiode, zij het aan een trager tempo als voordien. De niet-verhandelbare diensten kennen als gevolg van de sanering van de overheidsfinanciën een matige groei, waardoor hun economisch gewicht zich in de projectieperiode stabiliseert op het niveau van de eerste helft van de jaren negentig.

TABEL 10 De bruto toegevoegde waarde in marktprijzen, structuur en groei

	Structuur in lopende prijzen				Gemiddelde reële groei in procent			
	1981 1985	1986 1990	1991 1996	1997 2001	1981 1985	1986 1990	1991 1996	1997 2001
Landbouw	2,5	2,2	1,7	1,5	3,5	0,4	2,8	0,6
Energie	5,1	4,5	4,4	4,3	0,8	2,8	2,1	1,0
Verwerkende nijverheid	23,1	23,1	20,6	20,2	3,4	3,2	0,8	3,1
- Intermed. goederen	6,7	7,0	5,9	6,1	6,7	4,3	2,3	2,8
- Investeringsgoederen	7,1	7,1	6,5	6,4	3,4	0,6	-1,4	3,6
- Verbruiksgoederen	9,3	8,9	8,2	7,7	0,7	4,4	1,1	3,2
Bouw	6,2	5,5	5,7	6,1	-6,7	6,2	0,7	3,6
Verhandelbare diensten	39,7	43,1	45,7	46,0	0,5	3,8	1,1	2,4
- Vervoer en communic.	8,5	8,5	8,8	8,7	1,2	4,0	1,8	2,7
- Overige marktdiensten	31,2	34,6	36,9	37,3	0,3	3,7	0,8	2,3
Niet-verhandelbare diensten	23,4	21,6	21,9	21,9	1,1	1,0	1,6	1,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	0,9	3,0	1,2	2,3

Door de uiteenlopende ontwikkeling van de macro-economische vraagcomponenten genieten de sectoren niet in dezelfde mate van de heropleving. De conjunc-

tuurverbetering voor de periode 1997-2001 doet de reële groei van de toegevoegde waarde vooral versnellen in de sectoren van de bouw en de verwerkende nijverheid.

Na een zwakke eerste helft van de jaren negentig zou de bouwsector aantrekken door een verbetering van de industriële vraag naar niet-woninggebouwen. Men kan ervan uitgaan dat, gegeven de reeds hoge capaciteitsbenutting, de investeringsactiviteit zich wellicht niet louter zal toespitsen op rationalisaties of vervangingsinvesteringen, maar ook op een uitbreiding van de bestaande productiecapaciteit.

Binnen de verwerkende nijverheid stijgt de toegevoegde waarde vooral bij de producenten van investeringsgoederen. De vraagtoename in dit segment ligt in de lijn van de toename van de bedrijfsinvesteringen. Daarenboven is ze de meest export-intensieve tak van de Belgische economie.

Het segment van de verbruiksgoederen kent, ondanks de zwakke ontwikkeling van de privé-consumptie, eveneens een sterke toename van de toegevoegde waarde. De meerproductie gaat dan ook gedeeltelijk naar voorraadvorming, die een positieve bijdrage levert tot de economische groei in de projectieperiode.

De versnelling van de industriële economische activiteit is het minst uitgesproken in het segment van de intermediaire goederen. In tegenstelling tot het segment van de verbruiks- en investeringsgoederen vertoont de capaciteitsbezettingsgraad geen neiging tot toename.

De herneming blijft ook voor de marktdiensten matig in vergelijking met 1986-1990 omwille van de zwakke ontwikkeling van de privé-consumptie.

C. Prijzen, kosten en rentevoeten

1. PRIJZEN EN KOSTEN

Over het algemeen zal de binnenlandse inflatie over de projectieperiode zeer gematigd blijven. Het inflatietempo, gemeten via de deflator van het particulier verbruik, zou tussen 1997 en 2001 de 2 procent niet overschrijden, waardoor België moeiteloos aan de prijsstabiliteitsnorm, zoals vastgelegd in de Europese convergentieprogramma's, zal kunnen voldoen⁵.

Tabel 11 maakt het mogelijk de vooruitgang te beoordelen die reeds 25 jaar gemaakt wordt op het vlak van de beheersing van prijsstijgingen. Zo bedroeg het inflatietempo tijdens de zeventiger jaren gemiddeld meer dan 7 procent en ongeveer 5 procent tijdens de periode 81-90. Het inflatiepercentage was sedert 1986 weliswaar reeds duidelijk vertraagd, vooral als gevolg van de tegen-olieschok en de daaropvolgende ineenstorting van de energieprijzen, maar sinds de tweede helft van de jaren 80 wordt toch een regelmatige daling van de onderliggende inflatie geobserveerd, hetgeen de structurele vermindering van de prijsstijgingen in onze economie weerspiegelt. Aldus zou het percentage van de onderliggende inflatie dalen van 7,4 procent tussen 1970 en 1980 tot 6,4 procent van 1981 tot 1985, 3,4 procent tussen 1986 en 1990 en 3 procent van 1991 tot 1996. Tijdens de

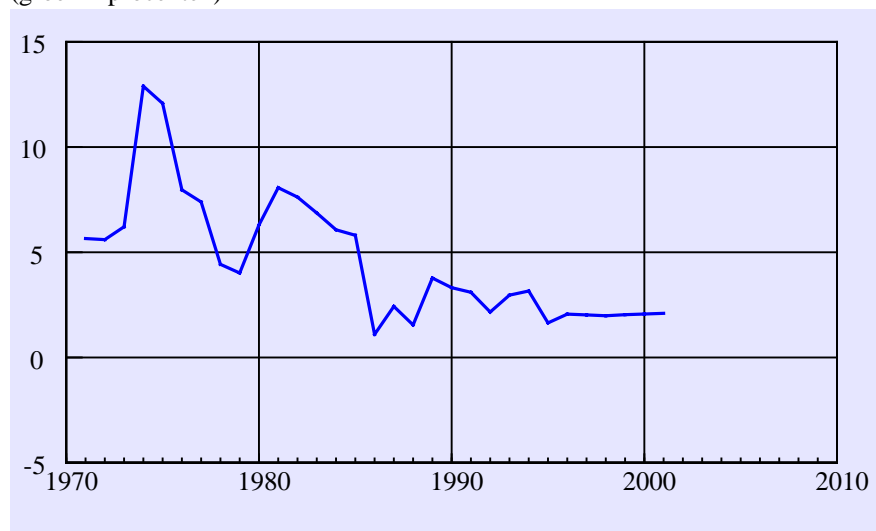
5. Met een groeipercentage, dat tot 2 procent beperkt blijft, zou de inflatie in België merkkelijk lager liggen dan de referentiewaarde, die gebruikt wordt om de naleving van de prijsstabiliteitsnorm te meten (nl. gemiddeld 3,4 procent over de periode 1997-2001, volgens de middellange-termijnprojectie van de diensten van de Europese Commissie).

projectieperiode zou de onderliggende inflatie gemiddeld de 2 procent niet overschrijden.

De matiging van de inflatie zou algemeen zijn en betrekking hebben op de meeste in de tabel voorkomende goederen en diensten. Men notere voornamelijk een duidelijke vertraging van de prijzen van diensten, huur en overige goederen. De prijsstijgingen voor energie, voeding, dranken en tabak zouden lichtjes hervatten.

FIGUUR 7

Prijzen van het particulier verbruik
(groei in procenten)

TABEL 11 Prijzen van het particulier verbruik
(groei in procenten)

	1971-1980	1981-1990	1986-1990	1991-1996	1997-2001
Algemene index	7,4	4,6	2,5	2,5	2,0
- Voeding, drank, tabak	6,6	4,8	1,9	0,7	1,8
- Overige goederen	6,0	4,9	3,6	2,0	1,6
- Huur	9,3	5,8	4,0	4,1	2,2
- Overige diensten	7,7	4,6	3,1	3,2	2,1
- Energie	10,0	2,3	-4,0	1,9	2,1
Onderliggende inflatie ^a	7,4	4,8	3,4	3,0	2,0

a. Algemene index, minus volgende categorieën : voeding en energie

De gunstige ontwikkeling van de inflatie op lange termijn is het gevolg van meerdere factoren.

Eenzijds kan een geleidelijke vertraging van de toename van de binnenlandse kosten geconstateerd worden: terwijl deze tijdens de periode 1971-1980 met gemiddeld 7,3 procent per jaar stegen, was hun groei tijdens de tachtiger jaren slechts 4,4 procent en 2,8 procent van 1991 tot 1996. De tragere groei van de binnenlandse kosten is grotendeels te verklaren door een tragere toename van de loonkost per eenheid product (die zou tussen 1991 en 1996 slechts 3,0 procent bedragen, tegenover 8,5 procent tussen 1971 en 1980 en 3,3 procent van 1981 tot 1990).

Anderzijds is de stijging van de invoerprijzen eveneens gevoelig afgenomen: komende van 8,1 procent tijdens de zeventiger jaren, bedroeg de gemiddelde groei van de invoerprijzen tussen 1981 en 1990 gemiddeld nog slechts 3,3 procent. Van 1991 tot 1996 zouden de invoerprijzen zelfs gedaald zijn met gemiddeld 0,5 procent per jaar.

Volgens de projectie blijft de ontwikkeling van zowel de binnenlandse als de buitenlandse kosten gunstig verlopen zelfs bij een snellere groei van de invoerprijzen in het begin van de periode (1996 en 1997).

De bijdrage van de binnenlandse kosten tot de ontwikkeling van de inflatie zou over de periode 1997-2001 matig blijven. Zij zouden gemiddeld met niet meer dan 1,7 procent stijgen, vooral als gevolg van de loonmatiging, opgelegd door de wet "ter bevordering van de werkgelegenheid en het preventieve behoud van de concurrentiekracht" van 26 juli 1996. Globaal gezien zou de nominale uurloonkost tijdens de projectieperiode gemiddeld met niet meer dan 3,3 procent toenemen, vergeleken bij 4,1 procent van 1991 tot 1996 en 5,7 procent tussen 1980 en 1990. In 1997 en 1998 zou de loonkostverhoging alles samen de 5,6 procent⁶ niet overschrijden (bij een maximaal toegelaten marge van 6,1 procent).

Van 1999 tot 2001 zou, volgens de jongste middellangetermijnprojectie van de Diensten van de Europese Commissie, het nominaal uurloon alles bijeen met 10,8 procent toenemen, d.i. iets trager dan het gemiddelde nominale loon bij onze drie belangrijkste handelspartners (Duitsland, Frankrijk en Nederland). Let wel, bij de berekening van de groei van de loonkost werd rekening gehouden met alle door de regering goedgekeurde maatregelen inzake sociale bijdragen, in bijzonder met het nieuwe Maribel regime (dat op 1 juli 1997 van kracht wordt en een bijkomende vermindering van de werkgeversbijdragen veroorzaakt ten belope van 7 miljard frank op jaarbasis).

Gelet op het gelijkaardige verloop van de arbeidsproductiviteit (de productiviteitswinst zou, hoewel ze achteruitgaat ten opzichte van het verleden, per jaar gemiddeld 1,9 procent per capita bereiken over de periode 1997-2001), zou de loonkost per eenheid product over de projectieperiode gemiddeld met nog slechts 1,1 procent aangroeien, hetgeen een historisch laag cijfer is. Gedeflateerd met de prijs van het BBP, zou de reële loonkost per eenheid product over de gehele periode zelfs voortdurend dalen.

6. In 1997 zou de nominale uurloonkost stijgen met 2,4 procent (t.o.v. de oorspronkelijk in de Economische Begroting voorziene 3,0 procent). Dit verschil van de ene oefening ten opzichte van de andere is te verklaren door een lagere inflatie dan die waarop oorspronkelijk werd gerekend en de verrekening van bijkomende verminderingen van de sociale zekerheidsbijdragen (met in het bijzonder, een wijziging in de berekening van de financiering van de pensioenen bij de Post; de nieuwe berekeningswijze maakt dat de bijdrage van de Post aan de pensioenen van hun ex-werknemers gaat dalen. Zie terzake de technische nota (97)DG/ThD/5879/al/7896 van 4 maart 1997).

TABEL 12 **Loonontwikkeling in de ondernemingen**
(gemiddelde groeivoet in procenten)

	Periode gemiddelden		
	1997-2001	1997-1998	1999-2001
Reëel uurloon	1,3	1,1	1,5
Arbeidsduur	-0,2	-0,3	-0,2
Reëel loon per capita	1,1	0,8	1,3
Gezondheidsindex	2,0	1,8	2,1
Nominaal uurloon ^a	3,3	2,8	3,6
Nominaal uurloon per capita			
- België	3,0	2,5	3,4
- Gemiddelde van de drie buurlanden	3,3	2,7	3,7
Productiviteit per capita	1,9	1,8	1,9
(Nominale) loonkost per eenheid product	1,1	0,7	1,4

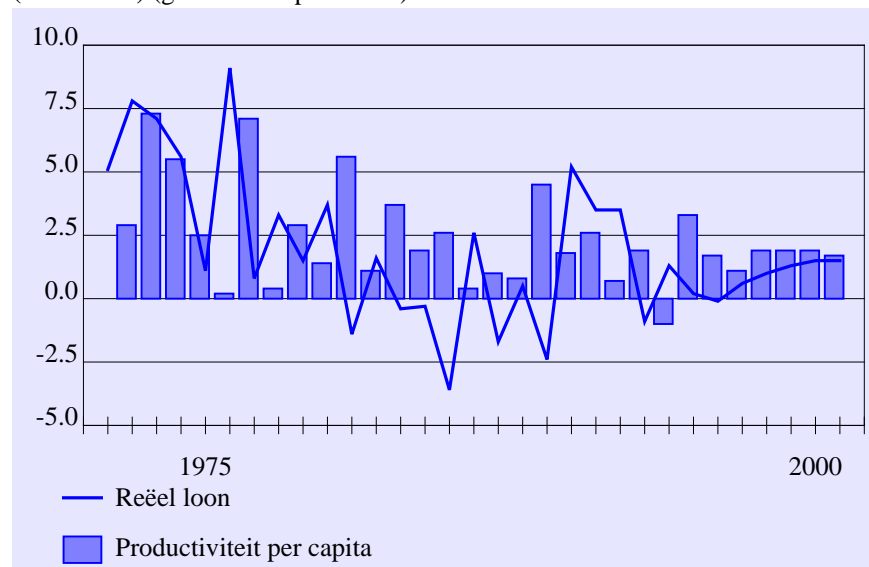
a. Met inbegrip van de werkgeversbijdragen

Bovendien zou de gematigde ontwikkeling van de binnenlandse prijzen nog versterkt worden door het uitblijven van nieuwe belastingmaatregelen na 1997 en een tamelijk matig verloop van de ondernemingsmarges.

De enig overblijvende inflatoire factor is de toename van de ingevoerde kosten. De invoerprijzen zijn duidelijk versneld toegenomen in 1996 en 1997 (omwille van de ontwaarding van de Belgische frank t.o.v. de Amerikaanse dollar en een aantal Europese munten, enerzijds, en van het herstel van de wereldolieprijzen, anderzijds). Over de hele projectieperiode zouden de invoerprijzen met gemiddeld 2,7 procent stijgen, hetgeen dan voor 0,9 procent zou bijdragen tot de groei van de deflator van de eindvraag.

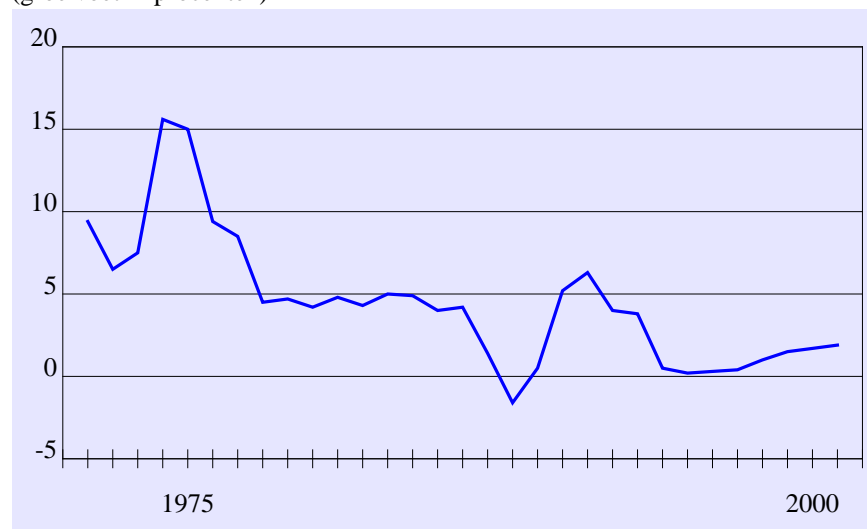
FIGUUR 8

Ontwikkeling van het reële bruto loon en de productiviteit per capita (1971-2001) (groeivoet in procenten)

FIGUUR 9

Ontwikkeling van de loonkost per eenheid product (groeivoet in procenten)

TABEL 13 Binnenlandse kosten en invoerprijzen
(groeivoet in procenten)

Gemiddelden	1971-1980	1981-1990	1986-1990	1991-1996	1997-2001
Reëel bruto loon per capita	4,4	0	0,4	1,3	1,1
Productiviteit per capita	3,6	2,0	2,1	1,3	1,9
Loonkost per eenheid product	8,5	3,3	1,9	3,0	1,1
Invoerprijzen	8,1	3,3	-2,1	-0,5	2,7
Bijdrage tot de groei van de deflator van de eindvraag					
- Binnenlandse kosten	4,8	2,6	1,8	2,0	1,1
- loonkost per eenheid product	3,3	1,0	0,4	1,0	0,3
- Overige kosten	1,5	1,6	1,4	1,0	0,8
- Invoerprijzen	2,9	1,3	-0,9	-0,7	0,9

2. RENTEVOETEN

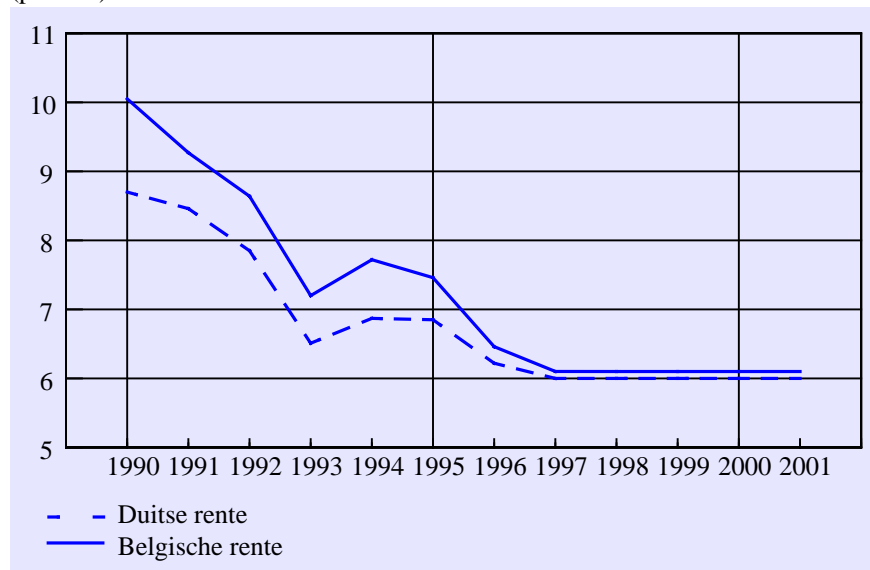
De Belgische korte- en lange-termijnrente volgen zeer sterk het verloop van de Duitse rendementen, die in het scenario van de internationale omgeving worden vooropgesteld. Sedert de devaluatie van de Belgische frank in februari 1982 heeft zich een geleidelijke vernauwing voorgedaan van de Belgisch-Duitse spreads. In het begin van de jaren tachtig bedroeg het verschil zowel voor de korte als voor de lange termijn meer dan 400 basispunten.

De tendens tot convergentie werd in de jaren negentig nog versterkt door de meer expliciete koppeling van de Belgische munt aan de Duitse mark en de modernisering van het schuldbeheer (zie figuren 10 en 11). In 1996 bedroeg het Belgisch-Duitse verschil minder dan 30 basispunten voor het rendement op 10 jaar en zelfs nul voor de 3-maanden rente. De rente-convergentie wijst erop dat de financiële markten vertrouwen hebben in de Belgische kansen tot deelname aan de Europese monetaire unie in 1999.

De projectie veronderstelt een blijvend, zij het gering rentevershil van de Belgische tienjarige leningen met de Duitse van 10 basispunten, terwijl de bereikte convergentie van de korte rente zich handhaaft. Voor de projectieperiode wordt uitgegaan van een Belgische lange rente van 6,1 procent. Voor de korte rente wordt 3,2 procent vooropgesteld voor 1997 en 3,5 procent nadien. Historisch gezien zijn dit zeer lage nominale rendementen. Met het vooruitzicht op een blijvende afwezigheid van inflatoire spanningen wordt de kans op een sterke renteopstoot omwille van conjuncturele redenen dus vrij beperkt geacht. In reële termen brokkelt de lange rente af tot ruim 4 procent. In de jaren tachtig lag de reële lange rente weliswaar anderhalf procent hoger, doch historisch gezien blijft de huidige reële rente relatief hoog (in de periode 1954-1979 bedroeg de reële rente gemiddeld 2,6 procent).

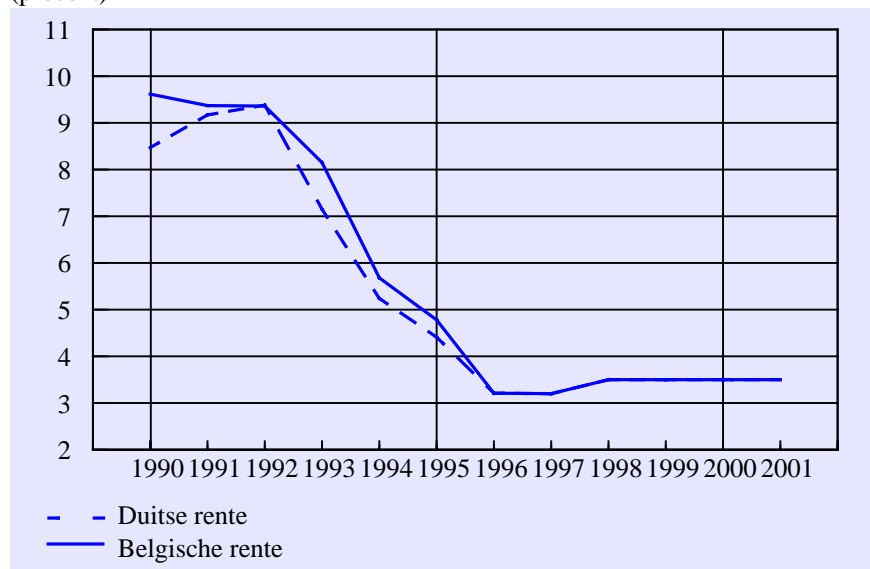
FIGUUR 10

Belgische en Duitse nominale lange-termijnrente op 10 jaar
(procent)

FIGUUR 11

Belgische en Duitse nominale korte-termijnrente op 3 maanden
(procent)

D. Arbeidsmarkt

De vooruitzichten tonen een niet te verwaarlozen toename van de binnenlandse werkgelegenheid, zonder echter het op het einde van de tachtiger jaren opgetekende tempo te bereiken. Over de periode 1997-2001 zou de werkgelegenheid met meer dan 100.000 eenheden toenemen, ofwel gemiddeld met 20.000 bijkomende arbeidsplaatsen per jaar. Het tussen 1991 en 1994 opgetekende verlies aan arbeidsplaatsen zou aldus weggewerkt zijn en vanaf 2000 zou met 3.779.000 arbeidsplaatsen een nieuw historisch record bereikt worden (het huidige record bereikt in 1991 bedraagt 3.769.000). De tewerkstellingsgraad zou dan 57,3 procent van de bevolking op arbeidsleeftijd bedragen, wat ongeveer overeenkomt met de tewerkstellingsgraad in 1991.

De groei van de werkgelegenheid, uitgedrukt in aantal tewerkgestelden, geeft echter de toestand op de arbeidsmarkt slechts gedeeltelijk weer. Uitgedrukt in aantal gepresteerde uren, zou de werkgelegenheid globaal slechts met 2 procent op 5 jaar vooruitgaan (t.o.v. 3 procent voor de werkgelegenheid uitgedrukt in aantal tewerkgestelden). Bovendien zou de gestegen werkgelegenheid slechts een gedeeltelijke weerslag op de volledige werkloosheid hebben⁷. Tijdens de periode 1997-2001 zou de actieve bevolking immers met meer dan 66.000 eenheden aangroeien. Die raming is niet alleen het resultaat van de voorziene demografische ontwikkeling maar eveneens van het feit dat rekening werd gehouden met de pensioenhervorming die op 1 juli 1997 van kracht wordt. Volgens onze berekeningen zou die hervorming het aantal actieven tegen 2001 met meer dan 14.700 eenheden doen toenemen. Hierdoor zou de vermindering van het aantal volledig werklozen t.o.v. 1996 beperkt blijven tot 40.600 eenheden op het einde van de periode, waardoor ons land juist onder de grens van 600.000 werklozen zou duiken. Ten opzichte van de beroepsbevolking zou het werkloosheidspercentage in 2001 13,5 procent bedragen; dit is een vermindering met 1,1 procentpunt vergeleken bij 1996 (maar een stijging met 2,6 punten ten opzichte van 1991).

1. WERKGELEGENHEID

Tabel 14 geeft een uitsplitsing van de ontwikkeling van de binnenlandse werkgelegenheid over enkele grote sectoren. De globale toename van de werkgelegenheid tussen 1997 en 2001 komt bijna volledig voor rekening van de werkgelegenheid in de ondernemingen, maar - in tegenstelling tot de vooruitzichten van april 1996 - zou die gunstige ontwikkeling bijna niet meer tenietgedaan worden door het verlies aan arbeidsplaatsen in de overheidssector.

Na tijdens de eerste helft van de negentiger jaren een achteruitgang van meer dan 33.000 arbeidsplaatsen te hebben gekend, zou de werkgelegenheid in de overheidssector de volgende vijf jaar omzeggens stabiel blijven. Die ontwikkeling vloeit vooral voort uit de toepassing van "doorstromingsprogramma's", waardoor vanaf 1997 (op 30 juni) 5000 mensen zouden kunnen worden aangeworven en nadien nog eens 10.000. Door die nieuwe maatregel, die op het begrotingsconclaaf 1997 werd goedgekeurd, zal, op 1000 eenheden na, het verlies aan arbeidsplaatsen worden gecompenseerd als gevolg van volgende factoren:

- een beperkte vermindering met 2000 van het aantal beroepsmilitairen;
- een lichte toename met 860 arbeidsplaatsen bij de federale overheid (arbeidsverdeling, EWE-contracten);

7. Volgens de definitie van het Federaal Planbureau, nl. met inbegrip van de bij de RVA als niet-werkzoekende ingeschreven 'oudere' werklozen.

- een stabilisering van de werkgelegenheid in de administratie van de Gewesten en Gemeenschappen, maar een daling met ongeveer 1300 arbeidsplaatsen bij de lokale overheden;
- een daling van het aantal onderwijzers met naar schatting 8600 eenheden op 5 jaar.

Tijdens de periode 1997-2001 zou de werkgelegenheid in de ondernemingen met 108.000 eenheden aangroeien, ofwel een gemiddelde stijging van 0,7 procent per jaar. De voornaamste verklaring hiervoor kan als volgt worden samengevat:

- de middellangetermijnvooruitzichten worden gekenmerkt door een groei van de economische activiteit met gemiddeld 2,4 procent per jaar; hoewel dit groeitempo lager ligt dan tijdens de periode 1986-1990, kan men toch spreken van een nieuwe expansiefase vergeleken bij de eerste jaren van dit decennium;
- de berekende arbeidsproductiviteit (per capita) groeit jaarlijks gemiddeld met 1,9 procent, wat overeenstemt met de sedert het begin van de tachtiger jaren opgetekende trendgroei (zie kader "Arbeidsproductiviteit");
- de theoretische arbeidsduur blijft met iets minder dan 0,4 procent per jaar afnemen, vooral als gevolg van het groter aantal deeltijdse banen en een zekere arbeidsherverdeling (in de nijverheid blijft de werkelijke arbeidsduur tijdens de projectieperiode omzeggens onveranderd); hieruit volgt dat het arbeidsvolume, uitgedrukt in uren, minder snel stijgt dan het aantal arbeidsplaatsen, nl. met gemiddeld 0,38 procent per jaar;
- de groei van de nominale uurloonkost blijft tijdens de projectieperiode beperkt tot gemiddeld 3,3 procent per jaar als gevolg van het behoud van de loonmatiging tot in 2001 en de door de Regering goedgekeurde maatregelen op het vlak van de vermindering van de werkgeversbijdragen (gelet op de toepassing van het nieuwe Maribel vanaf 1 juli 1997, zouden zij in 1997 64 miljard BF en vanaf 1998 66 miljard BF bedragen); rekening houdend met het verloop van de arbeidsproductiviteit, blijft de groei van de loonkost per eenheid product beperkt tot 1,1 procent per jaar, ofwel een voortdurende daling in reële termen over de ganse periode.

TABEL 14 **Ontwikkeling van de sectorale werkgelegenheid**
(in duizendtallen, op 30 juni)

	In variatie					Aantal personen				
	1971 1980	1981 1990	1986 1990	1991 1996	1997 2001	1970	1980	1990	1996	2001
Ondernemingen	102	40	194	-38	108	3.166	3.064	3.103	3.065	3.174
- Landbouw	-61	-16	-9	-7	-3	177	116	100	94	91
- Nijverheid	-255	-162	-38	-113	-23	1.240	985	822	709	686
- Bouw	-10	-52	32	1	10	297	287	236	237	247
- Verhandelbare diensten	227	269	208	81	124	1.450	1.676	1.945	2.026	2.150
Overheidssector	161	24	10	-33	-1	475	636	661	627	626
Totale binnenlandse werkgelegenheid	59	64	203	-71	107	3.641	3.700	3.764	3.693	3.800
Volledige werkloosheid	255	114	-108	204	-41	67	322	436	640	599

De sectorale uitsplitsing van de werkgelegenheid in de ondernemingen bevestigt de achteruitgang van de industriële werkgelegenheid en het toenemend gewicht van de tertiaire werkgelegenheid. Niettemin kan men een vertraging van die trend ten opzichte van de voorgaande jaren noteren.

Het verlies aan arbeidsplaatsen in de nijverheid zou te verklaren zijn door het voortbestaan van productiviteitswinsten, die wel degelijk hoger zijn dan in de rest van de economie, maar die, vanaf 1998, beperkt zouden blijven tot 3,6 procent per jaar, met name als gevolg van de gematigde loonstijging. Alleen in 1997 zou de productiviteitswinst boven de 4 procent uitstijgen wegens de voortdurende rationalisering ten gevolge van de zwakke groei in 1995-1996. Bijna de helft van de 23.000 arbeidsplaatsen, die tijdens de periode 1997-2001 verloren gaan, zijn het gevolg van deze rationalisering in 1997. Voor het vervolg van de projectieperiode zou het verlies beperkt blijven tot ongeveer 3.000 banen per jaar. De industriële activiteit zou immers profiteren van de op de uitvoer gerichte groei en gedurende de laatste vier jaar van de projectieperiode opnieuw met 3,3 procent per jaar toenemen.

De nieuwe groeicyclus zou de werkgelegenheid in de bouwnijverheid en de diensten ten goede moeten komen. De gematigde groei in de bouwnijverheid zou in die sector moeten leiden tot een tewerkstellingsniveau dat datgene van 1992 benadert, nl. ongeveer 247.000 arbeidsplaatsen. Het tijdens de recessie en de conjuncturele vertraging van de jaren 1993-1995 opgelopen verlies zou dus worden goedge maakt; het bereikte peil volstaat echter niet om terug te komen tot de 300.000 arbeidsplaatsen, die de sector bij het begin van de jaren 80 bezat. Een actief beleid inzake infrastructuur en huisvesting, vooral dan sociale huisvesting, zou de werkgelegenheid in deze sector kunnen aanmoedigen.

De verhandelbare diensten zouden meer dan 120.000 arbeidsplaatsen winnen, wat overeenstemt met een jaarlijks groeitempo van 1,2 procent.

Die gunstige ontwikkeling is vanzelfsprekend het gevolg van het herstel van de economische activiteit, zelfs al kent de binnenlandse vraag, waarop de productie van de diensten vooral gericht is, een minder snelle ontwikkeling dan de economie in haar geheel. Andere factoren echter verklaren dit verloop. Zo is deeltijdse arbeid, die door de overheid gestimuleerd wordt, sterk vertegenwoordigd in de diensten, waardoor de gemiddelde arbeidsduur trendmatig sneller vermindert dan in de overige sectoren. Bepaalde maatregelen ter vermindering van de werkgeversbijdragen, en in het bijzonder die welke op de lage lonen gericht zijn, komen meer ten goede aan de ondernemingen uit de dienstensector. Tenslotte werden bijkomende arbeidsplaatsen, die het resultaat zijn van het feit dat PWA-werklozen, die voldoende uren presteren, door de RVA niet langer als werkzoekenden beschouwd worden, exogeen in de sector ingevoerd (nl. 3.000 arbeidsplaatsen in 1997 en 5.000 vanaf 1998).

Tegen 2001 zou de werkgelegenheid in de diensten alles bijeen ongeveer 68 procent van de werkgelegenheid binnen de ondernemingen vertegenwoordigen, tegenover 62,7 procent in 1990 en 54,7 procent in 1980.

De ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit

Het begrip arbeidsproductiviteit is in deze paragraaf gedefinieerd als de verhouding tussen de toegevoegde waarde in (constante) marktprijzen en de aangewende hoeveelheid arbeid, m.n. het aantal werknemers en zelfstandigen.⁸

Tabel 15 toont de evolutie van de arbeidsproductiviteit in de privé-sector.⁹ De tabel wijst op een zwakkere groei van de arbeidsproductiviteit in de dienstensector vergeleken met de andere sectoren. Sinds de jaren tachtig is er algemeen een merkbare vertraging van de toename van de arbeidsproductiviteit t.o.v. de jaren zeventig. De economische groei is bijgevolg arbeidsintensiever geworden. Dit kan aan een tweetal factoren toegeschreven worden. Enerzijds is er de hierboven vermelde desindustrialisering ten voordele van de dienstensector, die minder gevoelig is voor de invloed van de technologische vooruitgang en de internationale concurrentie. Anderzijds wordt sedert 1982 een politiek van loonmatiging gevoerd die de substitutie van arbeid door kapitaal enigszins afremt. De eerste factor is een geleidelijk proces, de tweede een beleidsombuiging. De maatregelen tot herverdeling van de arbeid en de vermindering van de arbeidstijd behoren eveneens tot de laatste categorie.

De secundaire en tertiaire sectoren vertonen beide een verhoging van de arbeidsproductiviteit in de projectieperiode. De privé-sector in zijn totaliteit knoopt daarmee opnieuw aan bij de prestaties van de jaren tachtig (een jaarlijkse gemiddelde groei met ongeveer 2 procent), hetgeen vooral toe te schrijven is aan de diensten. De secundaire sector blijft de sterkste productiviteitsgroei noteren, maar deze blijft lager dan in de jaren tachtig. Bij de diensten kan het om een inhaalbeweging gaan (bvb. door de stijgende informatisering), terwijl de vermelde beleidsopties de druk om de arbeidsproductiviteit te verhogen enigszins verlichten.

Overigens is de zwakke performantie van de arbeidsproductiviteit in de eerste helft van de jaren negentig voor een deel ook toe te schrijven aan één observatie, m.n. het crisisjaar 1993. Dit blijkt ook uit figuur 12. In de figuur is tevens de tendentiële groeivoet opgenomen. Deze is bekomen door de tijdreeks van de geobserveerde en geprojecteerde productiviteit af te vlakken door middel van de Hodrick-Prescott filter. Ook daaruit blijkt de trendmatige daling van de arbeidsproductiviteit tot het midden van de jaren negentig. De arbeidsproductiviteit leunt in de projectieperiode nauw aan bij haar trendmatig groeipad.

TABEL 15 **Ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit in de privé-sector**
(procentuele groei in constante prijzen, jaarlijkse gemiddelden)

	1972-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-96	1997-2001
Primaire sector ^a	2,3	6,8	4,7	2,1	4,0	1,2
Secundaire sector ^b	5,7	6,6	4,8	3,7	2,9	3,2
Tertiaire sector ^c	1,9	0,5	-0,3	1,2	0,3	1,2
Totaal	3,8	3,5	1,9	2,1	1,3	1,9

a. Landbouw

b. Verwerkende nijverheid, energie en bouw

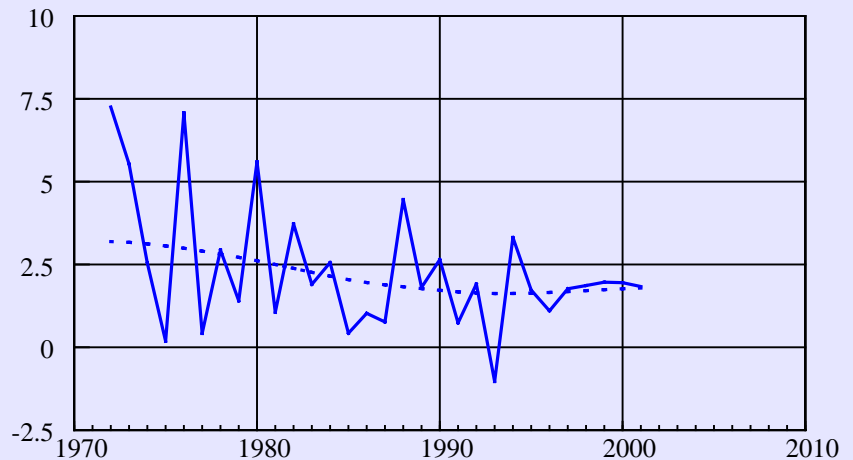
c. Verhandelbare diensten

8. Alternatieve definities voor de hoeveelheid arbeid zijn het aantal tewerkgestelden uitgedrukt in voltijdse equivalenten of het aantal gepresteerde werkuren.

9. Voor meer gedetailleerde cijfers: zie deel 11.

FIGUUR 12

Groei van de reële arbeidsproductiviteit in de privé-sector en de trend-groei in procent

2. DE WERKLOOSHEID

De zwakke groei tijdens de periode 1991-1996 heeft de volledige werkloosheid tot nooit geziene hoogten opgestuwd. Op 30 juni 1996 telden wij niet minder dan 640.000 werklozen, waarin, zoals altijd in de middellangetermijnvooruitzichten van het Federaal Planbureau, de 'oudere' werklozen, die door de RVA niet langer als werkzoekenden zijn ingeschreven, werden verrekend. Zij waren met meer dan 95.000 op dat ogenblik, wat een toename is van ongeveer 20.000 op één jaar tijd, vooral als gevolg van de gewijzigde werkloosheidsreglementering (zie kader).

Vanaf 1997, maar vooral vanaf 1998 zou er een nieuwe fase van dalende werkloosheid aanbreken, dank zij het herstel van de werkgelegenheidsgroei, maar tegelijkertijd zou het toegenomen arbeidsaanbod het werkloosheidspercentage slechts met ongeveer 1,2 procent van de beroepsbevolking doen dalen tegen 2001. Alles bijeen, zou de werkloosheid, in haar ruimste definitie, op vijf jaar tijd slechts met 40.600 eenheden dalen van 640.000 tot 599.400. Het aantal volledig uitkeringsgerechtigde werkzoekende werklozen zou nog 392.600 bedragen; dit is een daling met 72.500 eenheden. Het aantal "oudere" werklozen, daarentegen, zou op vijf jaar tijd met 25.600 eenheden stijgen, als gevolg van de nieuwe reglementering en van de pensioenhervorming, die zou zorgen voor een toename die voor 2001 op 7.400 eenheden geraamd wordt.

Invloed van de recente wetgeving op werkloosheid, beroepsbevolking en inactieve bevolking

Het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid (MTA) hanteert in zijn jaarlijkse raming van de beroepsbevolking in België een werkloosheidsconcept dat overeenkomt met de "niet werkende bij de RVA ingeschreven werkzoekenden". Enkele recente wettelijke beschikkingen (cf. KB van 22.11.95) hebben geleid en zullen nog verder leiden tot een verschuiving van de categorie van de "werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen" naar andere categorieën uitkeringsstrekkers ten laste van het budget van de RVA, die echter niet noodzakelijk tot de beroepsbevolking behoren. De belangrijkste verschuivingen betreffen :

- de oudere werklozen die niet langer als werkzoekende worden ingeschreven : dit administratief statuut werd toegankelijker gemaakt voor werklozen die de leeftijd van 50 jaar bereikt hebben;
- het systeem van de vrijstellingen op grond van sociale of familiale redenen of wegens hervatting van studies werd, na vier jaar van afremming, nieuw leven ingeblazen.

In beide gevallen gaat het, volgens de concepten van het MTA, om "werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen" die de zoektocht naar een job staken en aldus terechtkomen in de inactiviteit, waardoor de geregistreerde werkloosheid in gelijke mate daalt.

Nog andere verschuivingen betreffen :

- de werklozen die tenminste 180 uur gepresteerd hebben in het kader van een PWA-opdracht of 53 uur per maand als "stadswacht": zij kunnen ingeschreven worden als niet werkzoekend op basis van het criterium van voldoende arbeidsprestatie;
- de deeltijds werkenden : de criteria die het recht op een werkloosheidsuitkering regelen na een vrijwillige deeltijdse betrekking werden versoepeld;
- de programma's inzake beroepsomschakeling : de RVA komt tussen (activering van de werkloosheidsuitkeringen) in de financiering van dit type werkgelegenheid.

Deze wijzigingen hebben ofwel een verschuiving van de volledige werkloosheid naar de werkgelegenheid voor gevolg, ofwel een interne verschuiving binnen de categorie van de werkloosheid (concept MTA), resulterend in een toename van het aandeel van de "overige verplicht ingeschreven werklozen" (uitkeringsgerechtigd na vrijwillige deeltijdse betrekking).

In deze publicatie wordt een nieuwe tabel voorgesteld die moet toelaten de bewegingen op de arbeidsmarkt beter te analyseren. Meer in het bijzonder tracht de tabel een globaal beeld te geven van de werkgelegenheid, de werkloosheid en de inactieve bevolking en worden de personen die ingeschreven zijn bij de RVA in kaart gebracht. De doelstelling is tweeledig : het verstrekken van vooruitzichten dienstig voor het opstellen van de begroting van de verzekeringstak-werkloosheid enerzijds en het verduidelijken van de factoren die aan de basis liggen van de bewegingen op de arbeidsmarkt anderzijds. Deze laatste worden immers, bovenop het effect van de economische conjunctuur, ook beïnvloed door wettelijke en reglementaire bepalingen. Hoewel de concepten werkloosheid, werkgelegenheid en inactiviteit in hun economische betekenis onafhankelijk zijn van de regelgeving, kan de kwantificering van deze begrippen er toch door bepaald worden, in de mate dat een aantal basisstatistieken er sterk mee verweven zijn.

Los van het feit of ze uitkeringsgerechtigd zijn, kunnen de personen die bij de RVA ingeschreven zijn behoren tot de beroepsbevolking (hetzij tot de werkgelegenheid, hetzij tot de werkloosheid) of tot de inactieve bevolking. De onderstaande tabel toont de verdeling van de RVA-effectieven over de economische concepten die gewoonlijk op de arbeidsmarkt worden gebruikt.

In 1996 waren 1.003.000 personen ingeschreven bij de RVA, waarvan 64 procent terug te vinden zijn bij de volledige werkloosheid (concept Federaal Planbureau), 18 procent bij de inactieve bevolking en 18 procent bij de werkgelegenheid¹⁰. Tegen het jaar 2001 zou hun aantal nog meer dan 970.000 personen bedragen, wat op vijf jaar tijd een daling betekent van 33.000 eenheden minder dan de daling van de werkloosheid. Het aantal bij de RVA ingeschreven inactieven zou lichtjes toenemen als gevolg van de vrijstellingen wegens studieherhvatting enerzijds en van de bruggepensioneerden anderzijds (voor deze laatsten is de verwachte toename enkel het gevolg van de impact van de pensioenhervorming). Bovendien zou het aantal werkende en bij de RVA ingeschreven personen lichtjes stijgen als gevolg van de introductie van de "niet werkzoekende PWA-werklozen" en de doorstromingsprogramma's.

10. Voor de deeltijdse werknemers met behoud van hun rechten, hebben we de gegevens gebruikt die werden gepubliceerd in de "Maandberichten van de RVA"; het blijkt dat deze gegevens het aantal personen zonder inkomensgarantie-uitkering ruim onderschatten.

TABEL 16 De bij de RVA ingeschreven personen en werkgelegenheid - Situatie op 30 juni : in detail
(in duizendtallen)

	1995	1996	1997	2001
1. Totale bevolking (2+3)	10.136,8	10.157,3	10.181,6	10.254,0
1.bis - Bevolking op arbeidsleeftijd	6.703,8	6.702,7	6.704,3	6.715,6
2. Inactieve bevolking (concept Federaal Planbureau)	5.770,0	5.777,4	5.787,7	5.807,7
a. Met RVA-uitkering	178,9	178,3	179,7	183,8
- vrijgesteld op grond van sociale en familiale redenen ^a	16,9	16,1	15,0	15,0
- vrijgesteld wegens hervatting van studies	7,4	8,5	11,0	11,0
- volledige loopbaanonderbreking	20,5	20,0	22,7	22,0
- conventioneel voltijds brugpensioen	134,1	133,7	131,0	135,8
b. Overige	5.591,1	5.599,2	5.608,0	5.623,9
3. Beroepsbevolking (concept Federaal Planbureau) (4+5+6)	4.366,8	4.379,9	4.393,9	4.446,3
4. Binnenlandse werkgelegenheid	3.689,9	3.692,7	3.707,2	3.800,0
waarvan : bij de RVA ingeschreven personen^b	195,4	184,8	179,4	187,4
a. Deeltijds werkend en uitkeringsgerechtigd	89,3	58,2	62,0	63,0
- deeltijdse werknemers met inkomensgarantie-uitkering + onvrijwillig deeltijds werknemers met werkloosheidsuitkering	59,8	28,2	28,0	28,0
- gedeeltelijke loopbaanonderbreking	29,5	30,0	34,0	35,0
b. Deeltijds werkend en niet uitkeringsgerechtigd	66,8	74,8	60,3	60,3
- deeltijdse werknemers zonder inkomensgarantie-uitkering	64,2	71,5	57,0	57,0
- deeltijds werkende jongeren in wachttijd	2,6	3,3	3,3	3,3
c. Overige, waarvan :	39,3	51,8	57,1	64,1
- volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,9	1,0	1,0	1,0
- volledig werklozen in beroepsopleiding	12,6	11,2	11,5	11,5
- PWA en doorstromingsprogramma's	0,0	2,0	8,0	15,0
5. Grensarbeiders (saldo)	48,7	47,3	46,9	46,9
6. Werkloosheid (concept Federaal Planbureau)	629,0	640,0	639,8	599,4
a. Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	490,3	465,0	439,1	392,6
b. Overige verplicht ingeschrevenen	48,4	58,9	64,7	61,5
b1. Jongeren in wachttijd	19,4	22,9	25,5	24,6
b2. Overige, waarvan :	29,0	35,9	39,2	36,9
- uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking	23,9	26,6	28,5	30,0
- aanspraak op overbruggingsuitkering	0,3	0,4	0,2	0,2
c. Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	16,6	21,0	25,9	24,7
p.m. Werkloosheid concept MTA (a+b+c)	555,3	544,9	529,7	478,8
d. Niet werkzoekende oudere werklozen	73,8	95,1	110,0	120,7

a. Bron : Stat-92 (RVA).

b. Niet inbegrepen de tijdelijke werkloosheid.

E. Rekeningen van de economische agenten, nationaal inkomen

1. REKENING VAN DE GEZINNEN

a. Bruto primair inkomen

Na een quasi stagnatie in 1995 (+0,3 procent) en een daling in 1996 (-0,6 procent) zou het bruto primair gezinsinkomen tegen constante prijzen in 1997 opnieuw aanknopen bij de groei (+ 1 procent) om vervolgens jaarlijks met 2 procent toe te nemen.

In 1995 wordt de zwakke groei in reële termen van het bruto primair inkomen enerzijds verklaard door de beperkte groei van de inkomens uit bezoldigde arbeid in de particuliere sector en de stagnering van de inkomens van zelfstandigen en anderzijds door de daling van de inkomens uit vermogen (in het bijzonder de inkomens uit netto rente).

Alhoewel in reële termen het inkomen van zelfstandigen in 1996 opnieuw stijgt, daalt het bruto primair gezinsinkomen als gevolg van de daling van looninkomens en alle inkomens uit vermogen (dividenden en vooral inkomens uit rente).

Gedurende de projectieperiode stijgt het primair gezinsinkomen dank zij de herstelde groei van de inkomens uit arbeid maar ook als gevolg van een stijging van de inkomens uit vermogen.

TABEL 17 Rekeningen gezinsinkomen
Groeivoeten (in procent) en gemiddelde groeivoeten (tegen constante prijzen)

	1990 1994	1995	1996	1997	1998 2001
1. Primair bruto-inkomen waarvan :	2,4	0,3	-0,6	1,0	2,0
loonmassa van de bedrijven	2,1	0,6	-0,6	0,5	1,9
loonmassa van de overheid	3,1	2,4	0	1,5	1,1
inkomens van zelfstandigen	0,6	-0,2	3,5	2,9	1,7
inkomens uit vermogen en overige inkomens	3,7	-1,4	-3,0	0,9	2,8
2. Fiscale en parafiscale heffingen waarvan	2,9	2,1	0,1	1,3	2,0
sociale werknemersbijdragen	2,5	1,6	-0,2	0,3	1,8
sociale bijdragen van de zelfstandigen	5,8	-0,1	0,8	1,7	1,9
belastingen op inkomens	3,2	2,9	0,3	2,5	2,4
3. Overdrachten aan gezinnen waarvan :	2,2	2,1	1,0	0,5	1,5
sociale uitkeringen	2,6	1,8	1,3	0,2	1,4
4. Beschikbaar inkomen (1-2+3)	2,2	0,1	-0,4	0,7	1,8

TABEL 18 **Gezinsinkomens uit arbeid**
 Groeivoeten (in procent) en gemiddelde groeivoeten (tegen constante prijzen)

	1990 1994	1995	1996	1997	1998 2001
1. Inkomens uit arbeid	2,0	0,9	0,2	1,1	1,7
Loonmassa van de ondernemingen	2,1	0,6	-0,6	0,5	1,9
Loonmassa van de overheid	3,1	2,4	0	1,5	1,1
Inkomens van zelfstandigen	0,6	-0,2	3,5	2,9	1,7
Inkomens van grensarbeiders	0,4	11,8	4,3	1,2	1,3
2. Werkgelegenheid	-0,2	0,4	0,1	0,4	0,8
Bezoldigde werkgelegenheid	-0,3	0,4	0	0,3	0,7
Werkgelegenheid bij de overheid	-0,8	-0,2	-0,3	0	0
Werkgelegenheid bij de zelfstandigen	0,9	0,7	0,8	1,1	0,9
Werkgelegenheid bij de grensarbeiders	0,6	-2,4	-3,0	-0,8	0
3. Inkomen per werknemer					
Reëel loon (kost) per persoon (privé-sector)	2,4	0,2	-0,6	0,2	1,2
Reële bezoldiging (kost) per persoon (openbare sector)	3,9	2,6	0,3	1,5	1,2
Reëel inkomen van zelfstandigen, per persoon	-0,3	-0,9	2,7	1,8	0,7

i. Inkomens uit arbeid

Het profiel van de loonmassa van de privé-sector bepaalt in grote mate de evolutie van de gezinsinkomens uit arbeid. De gematigde toename van de werkgelegenheid van de ondernemingen tussen 1995 en 1997 enerzijds en de quasi stagnering van het reëel loon per persoon in 1995 en 1997 en de daling in 1996 (cfr. afdeling prijzen en kosten) anderzijds, veroorzaken een trage toename van de particuliere loonmassa in 1995 en 1997 en een vermindering in 1996. Dank zij de nieuwe job-creaties en de stijging van de reële lonen kan de loonmassa van de ondernemingen vanaf 1998 opnieuw aanknopen bij de groeiperprocentcentages van begin jaren 90.

Wat de door de Staat betaalde inkomens uit arbeid betreft, zij vermeldt dat eerst de daling en daarna de stagnering van de werkgelegenheid in de openbare sector vanaf 1997 wordt gecompenseerd (behalve in 1998) door de stijging van de bezoldigingen, die op middellange termijn toe te schrijven is aan de wage drift en de pensioenen (begrepen in de loonmassa). De door de Staat betaalde loonmassa blijft globaal genomen ongewijzigd in 1996 en stijgt op middellange termijn met jaarlijks 1,1 procent (in reële termen).

De inkomens uit zelfstandige arbeid die tot 1995 vrij stabiel bleven, knopen vanaf 1996 opnieuw aan bij de groei. Inderdaad, het reëel inkomen per persoon dat sinds het begin van het decennium was gedaald, stijgt opnieuw fors in 1996 (2,7 procent) en daarna meer gematigd (1,8 procent in 1997 en gemiddeld 0,7 procent op het einde van de beschouwde periode). Bovendien noteert men een toename van het aantal zelfstandigen in 1996, waardoor het aandeel van de inkomens van de zelfstandigen lichtjes toeneemt in procent van het BBP; na 1996 blijven ze stabiel op ongeveer 10 procent.

TABEL 19 **Andere inkomens dan gezinsinkomens uit arbeid**
 Groeivoeten (in procent) en gemiddelde groeivoeten (tegen constante prijzen)

	1990 1994	1995	1996	1997	1998 2001
Bruto exploitatie-overschot ander dan inkomens van zelfstandigen,	2,8	1,1	0,1	2,7	3,7
waarvan : huur	4,0	2,9	2,4	3,7	1,3
Inkomens uit vermogen,	4,5	-3,4	-5,5	-0,6	1,8
waarvan : effectieve netto interesten	4,6	-10,1	-11,5	-0,1	-4,7
dividenden	4,4	-0,1	-2,7	-1,7	4,2

ii. Inkomens uit vermogen en overige inkomens

Wat de overige inkomens betreft, vermelden we de evolutie van de door de gezinnen ontvangen huur waarvan de groei tussen 1998 en 2001 lichtjes verzwakt (1,3 procent per jaar) terwijl hij tijdens de jaren daarvoor en vooral in 1997 vrij sterk was gestegen en aldus de evolutie volgt van de gezinsuitgaven wat de huur betreft.

Wat de vermogeninkomens betreft, blijven de netto inkomens uit interesten over de gehele beschouwde periode dalen. De daling van die inkomens, welke nog zeer sterk was in 1995 en 1996 als gevolg van de daling van de korte en de middellange reële rente, is gematigd in 1997. De netto inkomens uit interesten dalen opnieuw vanaf 1998 als gevolg van een uitgesproken stijging van de door de gezinnen op hun verbintenissen betaalde interesten.

b. Fiscale en parafiscale heffingen

Het profiel van de diverse verplichte heffingen volgt in grote trekken de evolutie van hun belastinggrondslag. Toch zijn er verschillende maatregelen die een rol spelen; deze maatregelen worden gedetailleerd vastgelegd in de hypothesen met betrekking tot de overheidsfinanciën.

In totaal blijven de fiscale en parafiscale heffingen, die in 1995 nog met 2,1 procent stegen tegenover een bijna ongewijzigde toename van het bruto primair inkomen (+ 0,3 procent), in reële termen stabiel in 1996 (terwijl het bruto primair gezinsinkomen daalde). Op middellange termijn zouden zij grosso modo in hetzelfde tempo stijgen als het bruto primair inkomen.

c. Overdrachten aan de gezinnen

Wat de socialezekerheids-overdrachten aan de gezinnen betreft, laat de controle op de uitgaven voor gezondheidszorg, beroepsziekten en arbeidsongevallen zich voelen gedurende de gehele beschouwde periode en vooral in 1997.

In totaal zou de stijging in volume van overdrachten aan de gezinnen niet hoger zijn dan 1,0 procent in 1996 en 0,5 procent in 1997. Daarna zou de jaarlijkse stijging 1,5 procent bedragen.

TABEL 20 **Structuur van het beschikbaar gezinsinkomen**
(in procent van het beschikbaar inkomen)

	1990 1994	1995	1996	1997	1998 2001
Loonmassa van de ondernemingen	53,4	53,2	53,1	53,0	53,1
Loonmassa van de overheid	15,0	16,1	16,2	16,3	16,1
Arbeidsinkomen van de grensarbeiders	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Inkomens van zelfstandigen	13,1	13,0	13,5	13,8	13,8
Bruto exploitatie-overschot ander dan de inkomens uit zelfstandige arbeid	12,6	13,0	13,0	13,3	14,0
Inkomens uit vermogen	16,0	15,8	15,0	14,8	14,8
Parafiscale heffingen	-26,2	-26,9	-27,0	-26,9	-26,9
Fiscale heffingen	-18,5	-20,0	-20,1	-20,4	-20,8
Overdrachten aan de gezinnen	33,6	34,7	35,2	35,1	34,9

d. Beschikbaar inkomen

De evolutie van het beschikbaar gezinsinkomen wordt verklaard door de ontwikkeling van zijn componenten.

Men stelt dus vast dat het aandeel van de loonmassa van de ondernemingen van 1995 tot 1997 lichtjes aan belang inboet. Het aandeel van de inkomens van zelfstandigen daarentegen stijgt in 1996 en 1997. Hetzelfde geldt voor de overige componenten van het exploitatie-overschot waarbij de trend - voor deze componenten - na 1997 aanhoudt. Het aandeel van de inkomens uit vermogen daarentegen vermindert tussen 1995 en 1997, en vertoont een bijzonder sterke daling in 1996. Daarna blijft dit soort inkomen stabiel.

Wat de verplichte heffingen betreft, stelt men vast dat het aandeel van de belastingen op middellange termijn duidelijk stijgt. Na een stijging bij het begin van dit decennium, begint het aandeel van de sociale overdrachten in het beschikbaar inkomen vanaf 1996 lichtjes te dalen.

2. REKENING VAN DE ONDERNEMINGEN

Uitgedrukt in procent van het BBP, blijft het aandeel van het bruto exploitatie-overschot van de ondernemingen stabiel en relatief groot over de gehele projectieperiode. Hetzelfde geldt voor de overige componenten van de (lopende en kapitaal) ontvangsten behalve wat betreft de door de ondernemingen ontvangen inkomens uit vermogen waarvan het aandeel in het BBP nog slechts 22,6 procent bedraagt in 2001 tegenover 28,6 procent in 1995. Hetzelfde fenomeen doet zich voor in de door de ondernemingen uitgekeerde vermogensinkomens.

Wat de uitgaven betreft, noteert men de stijging van het aandeel van de vennootschapsbelasting in het BBP ten opzichte van het begin van de jaren 90. Men stelt ook vast dat, na een daling tussen 1995 en 1997, het aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het BBP opnieuw het niveau haalt van begin jaren 90.

TABEL 21 Componenten van het inkomen van de ondernemingen
(In procent van het BBP)

	1990 1994	1995	1996	1997	1998 2001
Middelen, waarvan :	50,6	50,2	49,9	46,5	44,4
Bruto exploitatie-overschot	17,2	18,1	18,5	18,3	18,5
Ontvangen (fictieve en effectieve) sociale bijdragen	2,5	2,5	2,4	2,3	2,2
Inkomens uit vermogen	30,0	28,6	27,9	24,9	22,6
Investeringssteun	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
Bestedingen, waarvan :	50,5	48,5	47,6	44,7	43,4
Vennootschapsbelasting	2,5	3,2	3,2	3,3	3,2
Sociale uitkeringen (fictief en effectief)	2,3	2,2	2,2	2,1	2,0
Uitgekeerde vermogensinkomens	34,2	32,5	31,5	28,5	26,7
Investerings	11,1	10,2	10,2	10,5	11,2
Netto aankopen van grond en immateriële activa	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0
Financieringscapaciteit	0,2	1,7	2,3	1,8	1,1
nb Bruto beschikbaar inkomen	10,7	11,2	11,9	11,6	11,4

3. VERDELING VAN HET NATIONAAL INKOMEN OVER DE ECONOMISCHE AGENTEN

De verdeling van het nationaal inkomen over de economische agenten toont aan dat het aandeel van het bruto primair gezinsinkomen blijft verminderen over de gehele beschouwde periode. Inderdaad, het aandeel van de inkomens uit vermogen daalt in 1995 en 1996 en dat van de inkomens uit (bezoldigde en zelfstandige) arbeid daalt zelfs voortdurend.

Het aandeel van het bruto primair inkomen van de ondernemingen, dat stijgt in 1995 en 1996, zou eveneens lichtjes dalen over de hele projectieperiode.

Het aandeel van het inkomen van de overheid zou anderzijds voortdurend toenemen. Deze evolutie vloeit voort uit het budgettaire saneringsbeleid.

TABEL 22 Verdeling van het nationaal inkomen
(In procent van het nationaal inkomen)

	1990 1994	1995	1996	1997	1998 2001
Bruto primair gezinsinkomen, waarvan :	87,0	84,4	82,7	82,2	82,1
Inkomens uit bezoldigde en zelfstandige arbeid	64,4	62,6	61,8	61,5	60,9
Inkomens uit vermogen en overige inkomens	22,6	21,8	20,9	20,7	21,2
Bruto primair inkomen van de vennootschappen	13,4	14,5	15,2	15,0	14,7
Bruto primair inkomen van de overheid, waarvan :	-0,4	1,1	2,1	2,8	3,2
Netto indirecte belastingen	9,1	9,3	9,7	10,1	10,0
Inkomens uit vermogen	1,4	1,2	1,2	1,1	1,0
Interestlasten van de overheidsschuld	-10,9	-9,4	-8,8	-8,3	-7,7

4. HET BUITENLAND

a. Algemene evolutie

Tussen 1996 en 2001 zou de Belgische economie een groot overschot vertonen ten aanzien van het buitenland. Het saldo van de lopende betalingsbalans zou inderdaad meer dan 4 procent van het BBP bedragen gedurende de gehele projectieperiode en zou zelfs de 5 procent van het BBP overstijgen tegen het jaar 2000.

Men weet dat de Belgische economie niet altijd een overschot op haar buitenlandse rekeningen heeft vertoond. De onderstaande grafiek toont dat ons land grote tekorten heeft opgestapeld gedurende de jaren 1977 tot 1984, waarbij de buitenlandse rekeningen vooral na de eerste petroleumshok fors zijn verslechterd. Het buitenlands deficit kon geleidelijk worden weggewerkt in de eerste helft van de jaren 80 en werd zelfs omgevormd tot een aanzienlijk overschot na 1985 als gevolg van de anti-olieshok.

Het buitenlands overschot bleef daarna gedurende verschillende jaren schommelen tussen 0,7 en 2 procent van het BBP en kende daarna een nieuwe en forse stijging tussen 1993 en 1996 als gevolg van de zwakke groei van de binnenlandse vraag (en een nieuwe verbetering van de ruilvoet in 1993). Dit overschot zou behouden blijven en zelfs toenemen dank zij de gunstige ontwikkeling van de uitvoer en een nog altijd geringe groei van de binnenlandse vraag¹¹.

b. Evolutie per bedrijfstak

In het algemeen wordt de Belgische buitenlandse handel nog steeds grotendeels gedomineerd door de handel in niet-energetische producten. Het aandeel van deze producten in het BBP in 1996 bedraagt bijna 60 procent voor de uitvoer en 56 procent voor de invoer, waarbij hun aandeel stijgt gedurende de gehele projectieperiode.

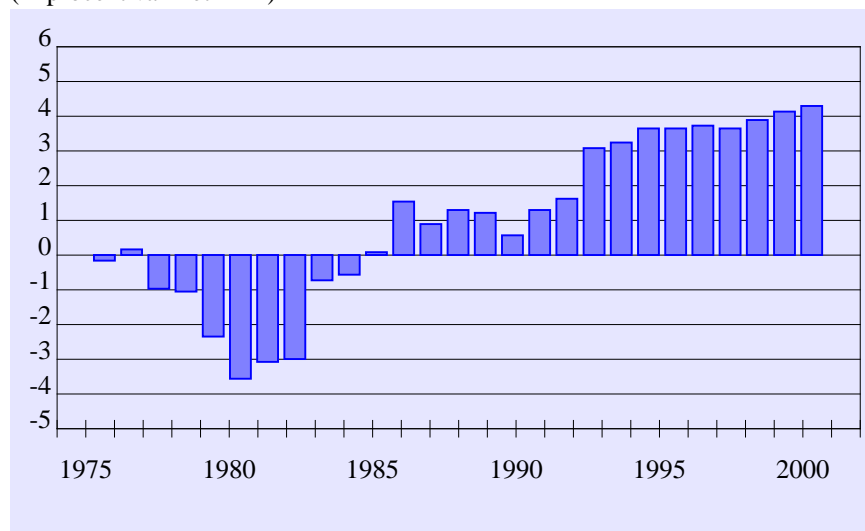
Alhoewel het steeds de goederen zijn die het volume van de Belgische buitenlandse handel domineren, toont de projectie dat de diensten het meest dynamische segment van 's lands buitenlandse handel vormen. Terwijl de uitvoer en de invoer van deze diensten in 1996 respectievelijk slechts 13 procent en 8 procent van het BBP vertegenwoordigden, is hun groei in volume groter dan die van de goederen; het positief saldo van de diensten dat in 1996 reeds meer dan 400 miljard bedraagt, zou in 2001 bijna 600 miljard kunnen bedragen.

Wat het overschot betreft, noteert men :

- een nieuwe stijging van het energie-deficit als gevolg van de prijsstijgingen bij het begin van de periode;
- de handhaving van een ruim negatief saldo voor de landbouw;
- een toename van het overschot op de goederen, onder andere als gevolg van de zwakke binnenlandse vraag en de gunstige ontwikkeling van de uitvoer.

11. Een dergelijk overschot weerspiegelt eveneens de handhaving van een hoge spaarquote van de gehele Belgische particuliere sector en de dalende ontsparing van de overheid. Op het einde van de periode zou de spaarquote van de gezamenlijke economie 24,3 procent van het BBP bedragen en aldus veel groter zijn dan de binnenlandse investeringsbehoeften (de bruto kapitaalvorming zou in 2001 19 procent van het BBP bedragen).

FIGUUR 13

Evolutie van het buitenlands saldo van 1975 tot 2001
 (in procent van het BBP)

De recente evolutie van de buitenlandse handel in goederen van de BLEU
TABEL 23 BLEU : Handelsbalans in miljarden BF

	1994	1995	1996
1. Uitvoer	4603,1	4952,7	5204,5
2. Invoer	4220,6	4517,4	4795,7
3. Boni	382,5	435,3	408,8

nb 1994 en 1995 : geregistreerde gegevens; 1996 : (voorlopige resultaten) gecorrigeerde gegevens. Deze statistiek is niet compatibel met de gegevens van de ESER-rekeningen.

Bron : INR

In 1995 vertoonde de handelsbalans van de BLEU een overschot van 435 miljard BF, een recordbedrag; 53 miljard BF hoger dan het overschot van 1994. De uitvoer is toegenomen met 7,6 procent en de invoer met 7 procent.

In 1996 toonden de eerste ramingen van het INR betreffende de buitenlandse handel van de BLEU, dat de uitvoer steeg met 3,7 procent en de invoer met 4,7 procent. De invoer heeft dus een snellere groei gekend dan de uitvoer, in tegenstelling met wat in 1995 het geval was.

De handelsbalans van de BLEU zou dus in 1996 gedaald zijn met 6,1 procent tegenover 1995 : 408,8 miljard BF in plaats van 435,5 miljard.

Geografische aspecten:^a

Er zij genoteerd dat in 1996 het handelsoverschot van de BLEU ten opzicht van zijn partners van de Europese Unie ietwat kleiner is geworden. Het daalt van 298 naar 281 miljard BF terwijl voor "extrastat" (alle landen die geen lid zijn van de Europese Unie) de balans stijgt van 118 tot 128 miljard BF.

In het algemeen vertegenwoordigt de EU in 1996 75,1 procent van de uitvoer (75,4 procent in 1995) terwijl 75,7 procent van onze leveringen er afkomstig van zijn (idem in 1995). De onderstaande tabel geeft de belangrijkste ontwikkelingen.

BLEU : Handelsbalans met onze belangrijkste Europese partners - evolutie 95-96

(in miljarden BF)

	1995	1996	Veranderingen in 1996
Frankrijk	+192	+192	0
Nederland	-141	-192	-51
Duitsland	+112	+118	+6
Italië	+78	+82	+4
Verenigd Koninkrijk	+2	+26	+24
Ierland	-37	-45	-8
Zweden	-48	-54	-6
Finland	-10	0	+10

+ = overschot; - = tekort. Deze gegevens zijn niet compatibel met de ESER-rekeningen.

Het overschot ten aanzien van de overige Europese landen stijgt echter fors in 1996 (+ 87 procent) en bereikt 106 miljard BF tegenover 57 miljard in 1995. De uitvoer naar die landen stijgt met 16,4 procent terwijl de invoer daalt met 1,8 procent.

Ten aanzien van Afrika, blijft de balans verslechteren (- 59 tegenover - 46) net als ten aanzien van Amerika (- 87 tegenover - 73). Het tekort ten aanzien van de Verenigde Staten bereikt 63 miljard (62 in 1995) en het tekort ten aanzien van Canada daalt (-10 tegenover -15). Het positieve verschil met Brazilië (+8 in 1995) wordt negatief (-1 in 1996).

Ten aanzien van Azië gaat het overschot lichtjes achteruit (+ 145 tegenover + 158) wat het resultaat is van een quasi nulgroei van de uitvoer en een stijging van de invoer met 5,2 procent. Men noteert een verdubbeling van het deficit met China (- 20 tegenover -10) en een daling van het deficit met Japan (-32 tegenover -45).

Sectoriële aspecten (volgens de afdelingen van het geharmoniseerde stelsel):^b

Het overschot van het "transportmateriaal" (afdeling XVII), dat meer dan 15 procent van de uitvoer vertegenwoordigt, daalt van 153 in 1995 tot 177 miljard BF in 1996. De uitvoer stijgt nochtans van 750 naar 797 miljard.

Een tweede belangrijke sectie, de "producten van de chemische en aanverwante nijverheid" (afdeling VI), die 13 procent van de uitvoer vertegenwoordigt, oftewel 674 miljard BF, vertoont een overschot van 153 miljard tegenover 158 een jaar daarvoor.

Een derde, vrijwel even belangrijke sectie is afdeling XVI "Machines en toestellen; apparatuur voor beeld en klank; elektrisch materiaal" met 667 miljard BF uitvoer, waarvan het tekort toeneemt : 150 miljard in 1996 tegenover 122 miljard in 1995. er zij genoteerd dat deze afdeling met 817 miljard BF 17 procent vertegenwoordigt van de BLEU-invoer in 1996.

Bij de afdelingen die minder dan 10 procent vertegenwoordigen, noteren we dat afdeling XV "gewone metalen en werkstukken in deze metalen" met 507 miljard BF uitvoer, een overschot vertoont dat tot 134 miljard is gedaald (+ 167 in 1995); dat de afdeling V "minerale producten" een tekort vertoont van 196 miljard (- 178 in 1995); en dat de afdeling XIV "parels, stenen ..." een licht overschot heeft (+ 1 in 1996 tegenover + 11 in 1995).

a. Om de vergelijkingen mogelijk te maken hebben we de gecorrigeerde reeksen gebruikt die in de maandelijkse berichten van het INR gepubliceerd werden in de nummers 1995-12 et 1996-12.

b. Idem a.

4

De overheidsfinanciën**A. Globale evolutie**

1. OVERZICHT VAN HET GEHEEL

De middellangetermijnverkenningen worden gekenmerkt door de verdere vermindering van het overheidstekort. De NFB van de gezamenlijke overheid zou dalen van 4,1 procent van het BBP in 1995 naar 1,1 procent in het jaar 2001. Deze verbetering met 3,0 procent van het BBP over een periode van 6 jaar is voor twee derden het gevolg van het kleinere aandeel van de rentelasten in het BBP en voor één derde van de toename van het primair overschot (het verschil tussen de totale ontvangsten en de uitgaven zonder rentelasten); de verbetering treedt vooral op bij het begin van de periode (1,6 procent van 1995 tot 1997) en op het einde van de periode (1,1 procent van 1999 tot 2001).

De vermindering van het aandeel van de rentelasten draagt elk jaar bij tot de daling van de NFB, vooral in 1996 en 1997 (jaarlijkse daling van 0,5 procent van het BBP) en in mindere mate tijdens de volgende jaren (gemiddelde jaarlijkse daling van 0,25 procent van het BBP). In het begin van de periode vermengen zich twee gunstige elementen : de daling van de marktrentevoet en de uitzonderlijke terugbetaling van een deel van de overheidsschuld. Het gaat hoofdzakelijk (221 miljard in 1996) om de terugbetaling van de federale schuld in deviezen, dank zij de opbrengst van de goudverkoop door de Nationale Bank maar ook (25 miljard in 1997) de terugbetaling van de schuld van de Gemeenten, dank zij de gedeeltelijke affectatie van de inkomens die gegenereerd worden door de beursintroductie van het Gemeentekrediet. Daarna wordt het omgekeerde sneeuwbaaleffect groter, in een context van rentevoeten die bijna stabiel blijven op hun huidig peil : enkel de gecumuleerde vermindering van de overheidstekorten en dus van de schuld - in procent van het BBP - maakt een vermindering van de rentelasten mogelijk.

De verbetering van het primair overschot met 1,0 procent van het BBP in 6 jaar - het zou stijgen van 5,0 procent van het BBP in 1995 tot 6,0 procent in 2001 - is het gevolg van een grotere daling van het aandeel van de primaire uitgaven in het BBP (met 1,7 procent van het BBP) in combinatie met een vermindering van het aandeel van de overheidsontvangsten met 0,6 procent van het BBP. Deze achteruitgang van de ontvangsten wordt in de eerste plaats verklaard door de daling van de niet fiscale ontvangsten (0,4 procent) en vervolgens door een lagere globale fiscale en parafiscale druk (0,2 procent);

TABEL 24 **Ontvangsten en uitgaven van de overheid - Geconsolideerde verrichtingen**
(in procent van het BBP)

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001-1995 ^b
1. Primair saldo	5,0	5,2	5,5	5,4	5,4	5,6	6,0	1,0
A. Ontvangsten	47,8	47,9	47,8	47,5	47,3	47,2	47,1	-0,6
1. Fiscale en parafiscale ontvangsten	46,1	46,0	46,2	46,1	45,9	45,9	45,9	-0,2
a. Directe belastingen	18,3	18,2	18,4	18,4	18,4	18,4	18,5	0,2
b. Indirecte belastingen	12,4	12,7	12,8	12,8	12,7	12,7	12,6	0,2
c. Kapitaalbelastingen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,0
d. Sociale zekerheidsbijdragen	15,1	14,7	14,6	14,5	14,5	14,5	14,5	-0,6
2. Overige ontvangsten	1,7	1,8	1,6	1,4	1,3	1,3	1,3	-0,4
a. Vermogen- en bedrijfsinkomens	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	-0,2
b. Ontvangen overdrachten	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0
c. Verkoop van gebouwen en licenties	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,2
B. Primaire uitgaven	42,8	42,7	42,2	42,0	41,9	41,6	41,1	-1,7
1. Werkingskosten	11,6	11,4	11,4	11,3	11,2	11,0	10,9	-0,7
2. Lopende overdrachten aan de gezinnen	25,0	25,0	24,8	24,6	24,4	24,3	24,1	-0,9
3. Subsidies	2,1	2,1	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	-0,3
4. Kapitaaloverdrachten aan ondernemingen en gezinnen	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	0,1
5. Totale overdrachten aan het buitenland,	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	0,1
waarvan EU financiering	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	0,1
6. Bruto investeringen	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,6	0,1
2. Rentelasten	9,1	8,6	8,1	7,8	7,6	7,4	7,1	-2,0
3. Financieringsbehoefte	-4,1	-3,4	-2,5	-2,3	-2,2	-1,8	-1,1	3,0

a. Niveaus.

b. Variatie over de periode.

Deze verbetering van het primair overschot verloop echter niet lineair : na een stijging met 0,2 procent in 1996 en met 0,3 procent in 1997, zou er in 1998 een daling optreden, gevolgd door een stabilisatie in 1999. Tussen 1999 en 2001 daarentegen, zou het primair overschot opnieuw toenemen met 0,6 procent van het BBP. Om de oorsprong van die ontwikkeling te kennen, zullen we achtereenvolgens de grote componenten van het globaal primair overschot analyseren.

De weerhouden conventies om het aandeel van de ontvangsten en de uitgaven in het BBP te evalueren

Het is nuttig de afspraken te preciseren met betrekking tot de opmaak van Tabel 24. Op basis van de ESER-rekeningen kunnen, voor een gegeven Netto Financieringsbehoefte, diverse publicaties inderdaad verschillende ramingen geven, enerzijds van de ontvangsten en de uitgaven en anderzijds van het primair saldo en de rentelasten. Bovendien kunnen de interne groeperingen binnen de ontvangsten en de uitgaven ook verschillen naargelang de bron.

In het voorliggende document nemen de tabellen met betrekking tot de overheidsfinanciën meestal de voorstelling over die wordt gebruikt in het recent advies van de Hoge raad voor Financiën^a. Wat tabel 24 betreft, zij genoteerd :

- De fictieve verrichtingen worden niet in aanmerking genomen. De ESER-rekeningen kwantificeren onder deze benaming de compensatie van de directe betaling van sommige sociale uitkeringen door de werkgevers aan hun werknemers zonder tussenkomst van een effectieve bijdrage : dit heeft betrekking op de rustpensioenen en de kinderbijslag. Er wordt een fictieve patronale bijdrage door de werkgever aan ... de werkgever gecreëerd die gelijk is aan de waarde van de effectieve uitkeringen. Zoals elke patronale bijdrage wordt zij in de bezoldigingen tegelijk verrekend als ontvangst en als uitgave. Ten opzichte van de gepubliceerde ESER-overheidsrekeningen (waarvan de synthese wordt gepubliceerd in de tabellen als bijlage van deze publicatie) verminderen de totale ontvangsten en uitgaven met 2,2 procent van het BBP omdat geen rekening wordt gehouden met de fictieve verrichtingen.
- De afschrijvingen van de overheidsinvesteringen (0,3 procent van het BBP) worden evenmin meegerekend in de ontvangsten en de uitgaven.
- De indirecte belastingen die door België besteed worden aan de financiering van de Europese Unie worden geïntegreerd in de belastingontvangsten en parallel verrekend in de uitgaven als overdrachten aan het buitenland. In de ESER-rekeningen worden deze ontvangsten rechtstreeks verrekend als door de Europese instellingen geheven belasting (sector S62) en komen niet voor in de rekening van de Belgische overheid. Daardoor stijgen de ontvangsten en de uitgaven met ongeveer 1,1 procent van het BBP.
Deze voorstelling biedt twee voordelen : zij laat toe enerzijds de totale fiscale en parafiscale druk correct te identificeren en anderzijds de deelname van België aan de financiering van de Europese in uitgaven te globaliseren. Hoewel een deel van die financiering gebeurt via een overdracht van ontvangsten uit indirecte belastingen en het andere deel - de BNP-bijdrage - via een overheidsuitgave (in ESER-rekeningen^b) zijn hun respectieve ontwikkelingen nauw met elkaar verbonden. De financiering van de EU wordt inderdaad globaal verrekend; de BNP-bijdrage wordt bepaald door het verschil tussen de vereiste globale financiering en het op de belastingontvangsten geheven deel dat gekoppeld is aan de opbrengst van de betrokken ontvangsten.
- De uitgaven inzake rentelasten en de inkomens uit vermogen- en ondernemingsinkomens worden geconsolideerd; deze rubrieken omvatten dus enkel de stromen naar (of afkomstig van) de gezinnen, de ondernemingen en het buitenland, met uitzondering van de interne stromen binnen de overheid : de rentebetaling van de titels van de overheidsschuld door de Federale Overheid aan andere openbare subsectoren vertegenwoordigt ongeveer 0,2 procent van het BBP. Deze consolidatie vermindert dus in gelijke mate de rentelast maar ook het primair overschot ten opzichte van een niet geconsolideerde boeking.
- De effectieve werkgeversbijdragen worden eveneens geconsolideerd : zij bevatten geen bijdragen tussen de overheidsadministraties (vooral de bijdragen aan de sector Sociale Zekerheid). Parallel worden deze bijdragen afgetrokken van de bezoldigingen. Dit doet de ontvangsten en uitgaven dalen met ongeveer 0,6 procent van het BBP.

De vijf hierboven vermelde aanpassingen van de ESER-rekeningen worden in zekere zin gevalideerd door het Instituut voor de Nationale Rekeningen aangezien zij beantwoorden aan de definities van de "uitgaven en ontvangsten van de overheid" die gepubliceerd werden in de synthese van de nationale rekeningen van 1995^c. Zij worden eveneens toegepast in de tabellen van de Nationale Bank (met name in haar jaarverslag).

- De laatste uitgevoerde wijziging heeft betrekking op de verkoop van gebouwen en de overdracht van mobiliteitslicenties. Volgens de ESER-definities wordt deze verkoop verrekend als negatieve kapitaaluitgaven (van investeringen en aankopen van immateriële activa). In tabel 24 staat deze verkoop, net als in het advies van de HRF, onder "overige ontvangsten". Deze voorstelling biedt het voordeel dat zij de begrotingsconcepten benadert waarin deze verrichtingen als niet fiscale ontvangsten zijn verrekend. Daardoor nemen de ontvangsten en de uitgaven lichtjes toe (0,2 procent van het BBP in 1995). Er zij evenwel genoteerd dat in de berekening van het BBP, de overheidsinvesteringen verrekend worden zonder de verkoop van gebouwen; deze laatste wordt parallel geboekt als investeringen van (overheids)bedrijven.

a. Hoge Raad voor Financiën, afdeling "Netto financieringsbehoefte van de Overheid". Advies i.v.m. de uitvoering van het Convergenceplan in 1996 - Maart 1997.
 b. In de begroting van de Federale Overheid wordt de BNP-bijdrage niet verrekend in de budgettaire primaire uitgaven maar in de schatoperaties.
 c. Instituut voor de Nationale Rekeningen 1995 - Deel I, Aggregaten en Rekeningen, blz. 14.

2. EVOLUTIE VAN DE ONTVANGSTEN

Na een stijging met 0,1 procent van het BBP in 1996 en eenzelfde daling in 1997, zou het aandeel van de totale overheidsontvangsten in het BBP dalen met 0,6 procent tussen 1997 en 1999. Daarna zouden de ontvangsten zo goed als stabiel blijven.

De grote componenten van de overheidsontvangsten kennen echter een vrij contrasterend verloop. Het is interessant aandacht te besteden aan deze evolutie waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen drie subperioden (voor een meer gedetailleerde analyse van de fiscale en parafiscale ontvangsten, zie de afdelingen B en D).

- In 1996 was de lichte toename van de ontvangsten in procent van het BBP vooral toe te schrijven aan de indirecte belastingen (+ 0,3 procent) en in mindere mate aan de niet fiscale ontvangsten als gevolg van de opbrengst van de verkoop van gebouwen door de Federale Overheid. De sociale zekerheidsbijdragen daarentegen gingen fors achteruit (- 0,3 procent), wat ook het geval was voor de directe belastingen (- 0,1 procent).
- In 1997 zou de stijging van de indirecte belastingen meer gematigd verlopen (+ 0,1 procent) maar de directe belastingen zouden toenemen met 0,2 procent van het BBP, terwijl de sociale zekerheidsbijdragen nog zouden dalen, zij het in mindere mate dan in 1996; de fiscale en parafiscale druk zou dus in 1997 toenemen. De bijdrage van de totale ontvangsten tot het primair overschot zou gedurende dat jaar echter licht negatief zijn als gevolg van de lagere niet fiscale ontvangsten. Deze achteruitgang is te wijten aan verschillende elementen: lagere ontvangsten van de Nationale Bank (vooral op de goudarbitrageverrichtingen na de goudverkoop van 1996) en de kleinere opbrengst van de directe verkoop door de Staat (de overdracht van mobilfoonlicenties heeft eenmalig de ontvangsten van 1995 en 1996 met 9 miljard per jaar doen toenemen). Er zij vermeld dat de ontvangen overdrachten gedeeltelijk worden gecompenseerd als gevolg van de prefinanciering door Nederland van de HST-werken en de verrekende opbrengst van het uit omloop nemen van bankbiljetten.
- Tussen 1997 en 1999 zou de fiscale en parafiscale druk verminderen (- 0,3 procent van het BBP) en zouden de niet fiscale ontvangsten verder dalen (- 0,3 procent van het BBP) : het uit omloop nemen van bankbiljetten is inderdaad een eenmalige verrichting in 1997, de verkoop van gebouwen daalt, net als de prefinanciering door Nederland van de HST-werken die in 1999 afgerond zou zijn.
- Daarna zou het aandeel van de ontvangsten in het BBP stabiel blijven (45,9 procent voor de fiscale en parafiscale druk, 1,3 procent voor de niet fiscale ontvangsten).

3. DE EVOLUTIE VAN DE PRIMAIRE UITGAVEN

In tegenstelling tot de ontvangsten, dragen de primaire uitgaven, waarvan het aandeel in het BBP blijft dalen, elk jaar bij tot de verbetering van het primair overschot maar niet altijd in dezelfde mate. De daling zou groter zijn in 1997 en op het einde van de periode. In 1998 en 1999 zouden de primaire uitgaven nog jaarlijks verminderen met 0,2 procent, en aldus gedeeltelijk de daling van de ontvangsten compenseren en de uitholling van het primair overschot beperken.

Er zijn twee categorieën van uitgaven die elk jaar systematisch dalen in procent van het BBP : de werkingskosten, in het bijzonder de bezoldigingen, en de overdrachten aan de gezinnen.

In dit verband moet er worden aan herinnerd dat dit resultaat de weerspiegeling is van de hypothese inzake ongewijzigd beleid waarin de volgende elementen zijn vervat : daling van de werkgelegenheid in de openbare sector *stricto sensu*¹ (gemiddeld 0,4 procent per jaar van 1995 tot 2000), het uitblijven van een nieuwe sociale programmatie (bovenop de laatste aanpassingen als gevolg van de algemene baremaherziening) en geen welvaartaanpassing van de sociale uitkeringen. Bovendien zij aangestipt dat de grote daling van de sociale zekerheidsuitkeringen (-0,9 procent van het BBP tussen 1995 en 2001, waarvan -0,6 procent vanaf 1997) het resultaat is van de daling van de werkloosheid, maar ook van de hervorming van de pensioenen en de kinderbijslag (cf. afdeling D).

De subsidies dragen eveneens in belangrijke mate bij tot de verbetering van het primair overschot aangezien zij tussen 1995 en 2001 verminderen met 0,3 procent. Dit is het resultaat van de diverse beslissingen die door de Federale Overheid genomen werden bij de opmaak van de begroting 1997 en vooral van de gewijzigde financiering van de Post (voor gedetailleerde uitleg, cf. afdeling C). Dit resulteert in een structurele daling van het aandeel van de subsidies in het BBP vanaf 1997 met evenwel een licht herstel in 1998.

De andere uitgavencategorieën in tabel 24 daarentegen stijgen licht in procent van het BBP.

- De kapitaaloverdrachten zijn hoofdzakelijk gelokaliseerd in de Gewesten en de Gemeenschappen (cf. afdeling E). Wat de Federale Overheid betreft, wordt de evolutie beïnvloed door de aanvang van het deel van de HST-werken dat door Nederland wordt geprefinancierd en waarvan wordt verondersteld dat het vanaf 2000 een rol zal spelen.
- De overheidsinvesteringen nemen toe in 1999 en dalen in 2001. Deze ontwikkeling toont aan hoe gevoelig de investeringen van de lokale Overheid zijn voor de periodieke terugkeer van verkiezingen (cf. afdeling F).

Samengevat is in 1997 de relatieve daling van de primaire uitgaven dus het grootst (-0,5 procent van het BBP) vooral als gevolg van de forse daling van de subsidies. De daling is kleiner in 1998 als gevolg van een toename van de subsidies en in 1999 als gevolg van de toegenomen investeringen van de lokale Overheid; op het einde van de periode, vooral in 2001, wordt de daling opnieuw groter door de terugloop van de investeringen.

4. BEKNOPTE INTERNATIONALE VERGELIJKING VAN DE STRUCTUUR VAN DE OVERHEIDSUITGAVEN

De belangrijke daling van het aandeel van de totale overheidsuitgaven in het BBP van 1995 tot 2001 (-3,7 procent van het BBP) gaat gepaard met een wijziging van de interne structuur van die uitgaven : in 2001 zouden de rentelasten 14,7 procent vertegenwoordigen van de totale uitgaven tegenover 17,5 procent in 1995. De primaire uitgaven daarentegen zouden een groter deel van de totale uitgaven vertegenwoordigen.

Bij ongewijzigd beleid zou het relatief aandeel van de diverse primaire uitgaven echter nauwelijks veranderen.

In dit verband is het interessant de structuur van de Belgische overheidsuitgaven te vergelijken met die van overige OESO-lidstaten : figuur 14 toont een aantal

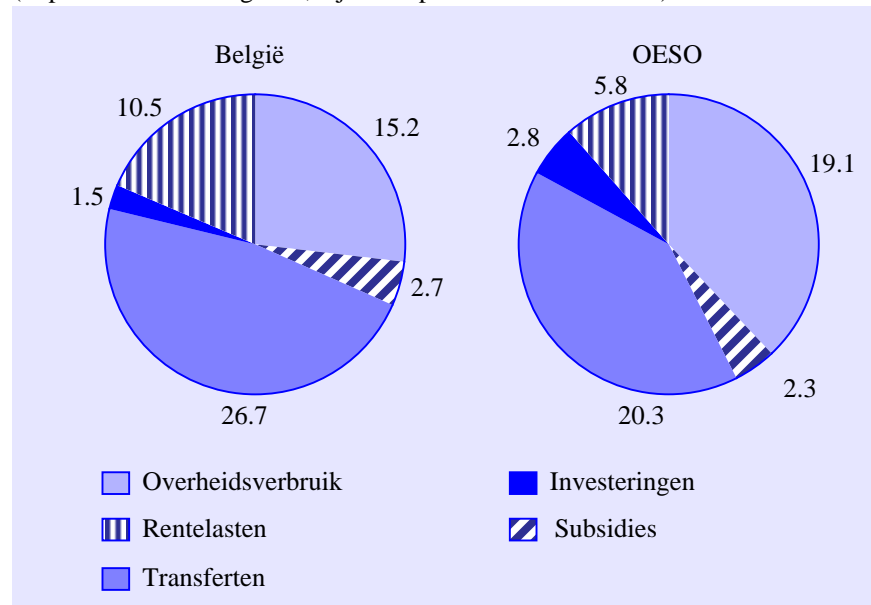
1. D.w.z. ambtenaren en contractuelen : met uitzondering van de jobs die gecreëerd werden in het kader van de doorstromingprogramma's of de eerste werkervaringcontracten.

belangrijke verschillen. De Belgische overheidsuitgaven worden in de eerste plaats gekenmerkt door een veel groter aandeel van de rentelasten. Men stelt echter ook grote verschillen vast in de primaire uitgaven : meer overdrachten aan de gezinnen in België maar heel wat minder overheidsverbruik en overheidsinvesteringen.

Met andere woorden, de overheidsuitgaven met een rechtstreekse productieve bestemming (overheidsverbruik en investeringen) gaan in België duidelijk achteruit t.o.v. het gemiddelde van de OESO-landen, wat aangetoond wordt in figuur 15. Er zij aan herinnerd dat dit het gevolg is van de saneringsmaatregelen die sinds jaren in België doorgevoerd worden.

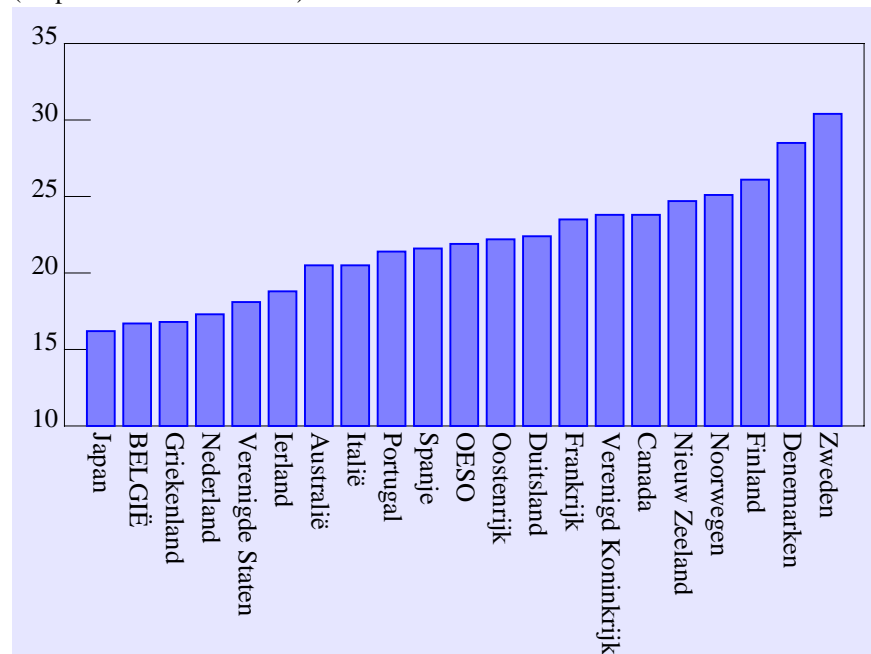
FIGUUR 14

Structuur van de overheidsuitgaven: internationale vergelijking 1993
(in procent van de uitgaven; cijfers in procent van het B.B.P.)

FIGUUR 15

Overheidsverbruik en -investeringen: internationale vergelijking 1993
(in procent van het B.B.P.)

5. DE VERSCHILLENDE OPENBARE SUBSECTOREN

De bijdrage van de verschillende entiteiten tot de vorming van de NFB, het primair overschot en de rentelasten wordt voorgesteld in tabel 25.

TABEL 25 Synthetische voorstelling van de overheidsfinanciën per overheidsniveau (in procent van het BBP)

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001 1995 ^b
1. NFB	-4,1	-3,4	-2,5	-2,3	-2,2	-1,8	-1,1	3,0
A. Federale Overheid	-4,0	-3,1	-2,7	-2,7	-2,7	-2,3	-1,9	2,1
B. Sociale Zekerheid	0,3	0,0	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6	0,3
C. Gewesten en Gemeenschappen	-0,6	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,6
D. Lokale besturen	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0	0,2	-0,1
2. Geconsolideerd primair saldo	5,0	5,2	5,5	5,4	5,4	5,6	6,0	1,0
A. Federale Overheid	4,3	4,7	4,6	4,4	4,3	4,5	4,8	0,4
B. Sociale Zekerheid	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3
C. Gewesten en Gemeenschappen	-0,3	-0,2	0,0	0,2	0,4	0,4	0,3	0,6
D. Lokale besturen	0,8	0,9	0,7	0,7	0,5	0,4	0,5	-0,3
3. Geconsolideerde rentelasten	9,1	8,6	8,1	7,8	7,6	7,4	7,1	-2,0
A. Federale Overheid	8,3	7,8	7,3	7,1	7,0	6,9	6,6	-1,7
B. Sociale Zekerheid (netto)	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1
C. Gewesten en Gemeenschappen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,0
D. Lokale besturen (netto)	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	-0,2

a. Niveaus.

b. Variatie over de periode.

De volgende afdelingen (C tot F) geven een gedetailleerde analyse van de rekeningen van elke openbare subsector.

Toch blijkt meteen dat de grootste daling van de NFB zich voordoet bij de Federale Overheid, als gevolg van de daling van de rentelasten.

Drie entiteiten zouden bijdragen tot de toename van het primair saldo tussen 1995 en 2001 : de Gewesten en de Gemeenschappen, de Federale Overheid en de Sociale Zekerheid, elk met respectievelijk 0,6, 0,4 en 0,3 procent van het BBP. Het primair saldo van de lokale Overheid daarentegen zou dalen met 0,3 procent van het BBP.

Er zij bovendien genoteerd dat de verbetering op het niveau van de Gewesten en de Gemeenschappen enkel optreedt tussen 1995 en 1999. Daarna blijft hun primair saldo ten hoogste stabiel (met zelfs een lichte daling in 2001). Deze breuk in de evolutie is uiteraard het gevolg van de overgang in het jaar 2000 naar het "definitief stelsel" van de financiering van Gewesten en Gemeenschappen. De toepassing van de financieringswet van 1989 impliceert inderdaad een kleinere groei van de belasting die hen wordt overgedragen. Het tegengestelde resultaat situeert zich uiteraard op het niveau van de Federale Overheid met een belangrijke verbetering van het primair saldo vanaf het jaar 2000.

B. Fiscale ontvangsten

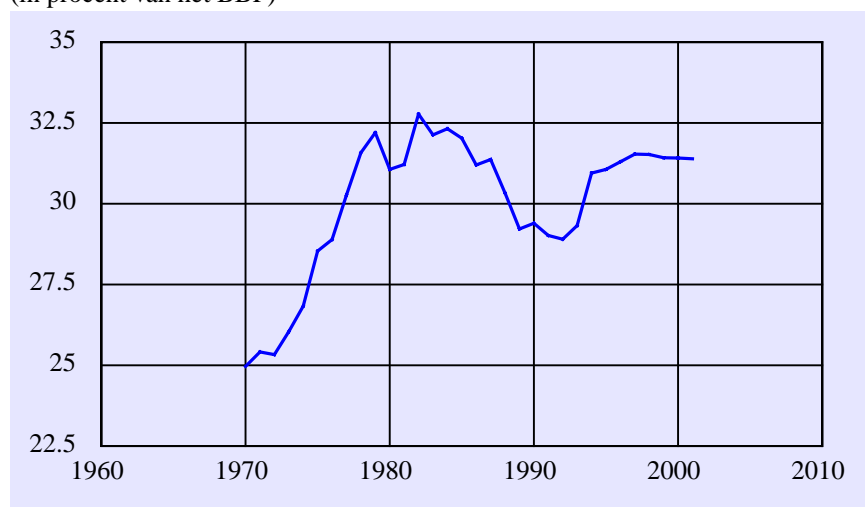
1. ALGEMENE BESCHOUWINGEN

Het aandeel van de fiscale ontvangsten in het BBP stijgt van 31,3 procent in 1996 tot 31,5 procent in 1997. Deze geringe toename is vergelijkbaar met die genoteerd tussen 1995 en 1996. In tegenstelling tot de ontvangsten van 1996 die vooral gedragen worden door de groeiende inkomsten uit indirecte belastingen, worden de ontvangsten van 1997 eveneens gunstig beïnvloed door een lichte stijging van de inkomensbelasting.

Op middellange termijn blijft de belastingdruk vrij stabiel. In 2001 bedraagt hij 31,4 procent van het BBP, wat een daling betekent van amper 0,1 procent van het BBP t.o.v. 1997. Deze quasi stagnering vloeit voort uit het feit dat de vermindering van de indirecte belastingontvangsten gecompenseerd wordt door een lichte toename van de ontvangsten uit de personenbelasting.

FIGUUR 16

Belastingdruk
(in procent van het BBP)

Tabel 26 geeft een opsplitsing van de fiscale druk per belastingcategorie (volgens de ESER-rekeningen) en per innende Overheid. De tabel geeft eveneens de verdeling van de belastingontvangsten tussen de verschillende entiteiten.

TABEL 26 Fiscale heffingen
(in procent van het BBP)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belastingen van de Federale Overheid	15,6	15,7	15,3	15,3	15,1	15,1	15,2
Belastingen geïnd door de Federale Overheid	28,1	28,3	28,3	28,3	28,2	28,2	28,2
Directe belastingen	16,1	16,0	16,2	16,2	16,2	16,2	16,3
Personenbelasting zonder roerende voorheffing	12,3	12,3	12,4	12,5	12,6	12,6	12,7
Roerende voorheffing natuurlijke personen	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Vennootschapsbelasting	2,8	2,9	2,9	2,9	2,8	2,9	2,9
Indirecte belastingen	11,6	11,9	11,7	11,7	11,7	11,6	11,6
BTW	6,9	7,0	7,0	7,0	6,9	6,9	6,8
Accijnzen	2,4	2,4	2,6	2,4	2,4	2,3	2,3
Douanerechten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9
Overige	1,5	1,6	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5
Kapitaalbelastingen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Belastingen door de Federale Overheid toegewezen aan andere Overheden	-12,4	-12,6	-12,9	-13,0	-13,1	-13,0	-13,0
Belastingen van de Gemeenschappen en de Gewesten	10,4	10,5	10,8	10,9	11,0	10,9	10,9
Eigen belastingen	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Belastingen toegewezen door de Federale Overheid	10,2	10,2	10,5	10,6	10,7	10,7	10,6
Belastingen van de lokale besturen	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3
Eigen belastingen	2,5	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3
Opcentiemen bij de directe belastingen	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9
Overige	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Belastingen toegewezen door de Federale Overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Belastingen van de Sociale Zekerheid	1,4	1,7	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Eigen belastingen	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Bijzondere sociale zekerheidsbijdrage	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Overige	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Belastingen toegewezen door de Federale Overheid	1,1	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3
Belastingen toegewezen aan de Europese Unie	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Totale belastingen	31,1	31,3	31,5	31,5	31,4	31,4	31,4
Personenbelasting	15,1	14,9	15,1	15,1	15,2	15,2	15,2
Vennootschapsbelasting	3,2	3,2	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2
Indirecte belasting	12,4	12,7	12,8	12,8	12,7	12,7	12,6
Kapitaalbelasting	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
p.m. Fiscale en parafiscale druk	46,1	46,0	46,2	46,1	45,9	45,9	45,9
Fiscaliteit	31,1	31,3	31,5	31,5	31,4	31,4	31,4
Parafiscaliteit	15,1	14,7	14,6	14,5	14,5	14,5	14,5

2. PERSONENBELASTING

De door de Federale Overheid in 1996 geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, stagneert in procent van het BBP en dit ondanks een aantal maatregelen (snellere inning van de belasting op de pensioenen en invoering van compenserende accijnzen op diesel) en de gedeeltelijke niet-indexering van de belastingschalen waartoe werd besloten in het kader van het Globaal Plan van 1993. Dit ontmoedigende resultaat vloeit voort uit de daling van de belastbare inkomens als gevolg van de eveneens door het Globaal Plan ingevoerde reële loonblokkering.

De begroting 1997 bevat geen maatregelen die een grote invloed hebben op de inkomsten uit de personenbelasting, behalve de verdere gedeeltelijke desindexering van de belastingschalen tot aanslagjaar 2000 en, zeer bijkomstig, een zwaardere belasting van de onroerende inkomens. In 1997 stijgen de ontvangsten van de personenbelasting, zonder roerende voorheffing, met 0,1 procent van het BBP waarmee een lichtjes opwaartse trend wordt ingezet over de gehele periode : van 12,4 procent van het BBP in 1997, stijgt de door de Federale Overheid geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, tot 12,7 procent van het BBP in 2001.

Deze trend vloeit voort uit de evolutie van de belastbare basis en de progressiviteit van de belastingen. De aanslagbasis gaat lichtjes achteruit in het BBP ondanks de vervanging van de reële loonblokkering door een minder restrictieve norm. De niet te verwaarlozen groei van de werkgelegenheid gedurende de beschouwde periode remt de macro-economische progressiviteit van de belastingen eerder af in de mate dat de toename van het gemiddeld belastbaar inkomen lager is dan de groei van de totale belastbare inkomensmassa. Zoals wordt aangetoond in tabel 27, vermindert de ex post elasticiteit van de ontvangsten ten aanzien van de belastbare basis vanaf 1999, als gevolg van de herindexering van de belastingschalen.

TABEL 27 Belastbare basis en evolutie van de door de Federale Overheid geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing
(groeivoeten in procent tenzij anders aangeduid)

	86-90	91-95	95	96	97	98	99	00	01
1. BBP (lopende prijzen)	6,2	4,2	3,4	3,3	3,6	4,1	4,4	4,2	4,2
2. Belastbare beroepsinkomens ^a (lopende prijzen)	3,1	3,6	2,1	2,5	3,4	3,7	3,8	3,8	3,9
3. Elasticiteit van de beroepsinkomens ten opzichte van het BBP (2/1)	0,5	0,9	0,6	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
4. Personenbelasting ^b (lopende prijzen)	3,0	5,6	2,7	3,5	4,7	5,0	4,7	4,5	4,7
5. Ex post elasticiteit van de ontvangsten ten opzichte van de belastbare basis (4/2)	1,0	1,6	1,3	1,4	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2
6. Elasticiteit van de ontvangsten ten opzichte van het BBP (4/1)	0,5	1,3	0,8	1,1	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1

a. Lonen zonder aftrekbare bijdragen, inkomens van zelfstandigen zonder bedrijfslasten en aftrekbare bijdragen.

b. Personenbelasting, zonder roerende voorheffing, zonder opcentiemen en zonder bijzondere sociale zekerheidsbijdrage.

De ontvangsten uit de roerende voorheffing bij natuurlijke personen zijn in 1996 gedaald met 0,2 procent van het BBP. Dit slechte resultaat wordt verklaard door de daling van de rentevoeten en het succes van de beleggingen zonder voorheffing (waaronder, voor een belangrijk deel, de gereguleerde spaarboekjes), wat tot uiting komt in een belangrijke daling van de impliciete aanslagvoet en dit ondanks een verhoging van het wettelijke percentage van 13,39 procent tot 15 procent.

Gedurende de middellangetermijnperiode blijft de roerende voorheffing van de natuurlijke personen constant op 0,8 procent van het BBP. Deze stabiliteit is vooral het gevolg van de toename van de bruto roerende inkomens in het BBP vanaf 1998 en de daling van de impliciete aanslagvoet, wat zich uit in een groter aandeel van de inkomens op financiële activa zonder voorheffing in het financieel patrimonium van de gezinnen (cf. tabel 28)

TABEL 28 Macro-economische belastbare basis en impliciete aanslagvoet van de roerende voorheffingen van de natuurlijke personen

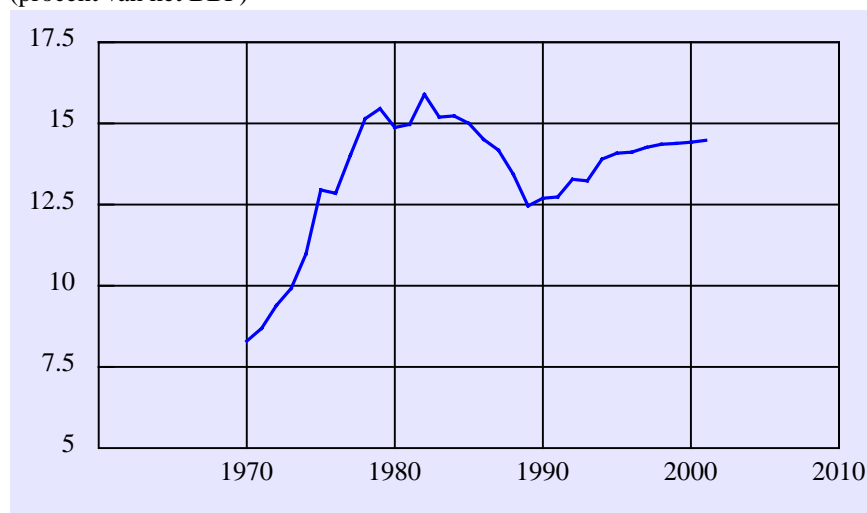
	86-90	91-95	95	96	97	98	99	00	01
1. Bruto roerende inkomens ^a (procent van het BBP)	11,9	13,9	12,9	11,9	11,5	11,7	11,9	12,1	12,2
2. Impliciete aanslagvoet ex post (procent)	14,8	7,6	7,7	7,0	6,9	6,7	6,5	6,4	6,2

a. Door de gezinnen ontvangen dividenden en interesten.

Rekening houdende met de evolutie van de onroerende voorheffing, de lokale opcentiemen (die lichtjes dalen in het BBP als gevolg van de dynamiek van de onroerende aanslagbasis) en de bijzondere sociale zekerheidsbijdrage (op kruisnelheid in 1997), stijgt de totale personenbelasting in ESER-termen van 14,94 procent van het BBP in 1996 tot 15,06 procent in 1997 en blijft langzaam toenemen tot 15,24 procent van het BBP in 2001.

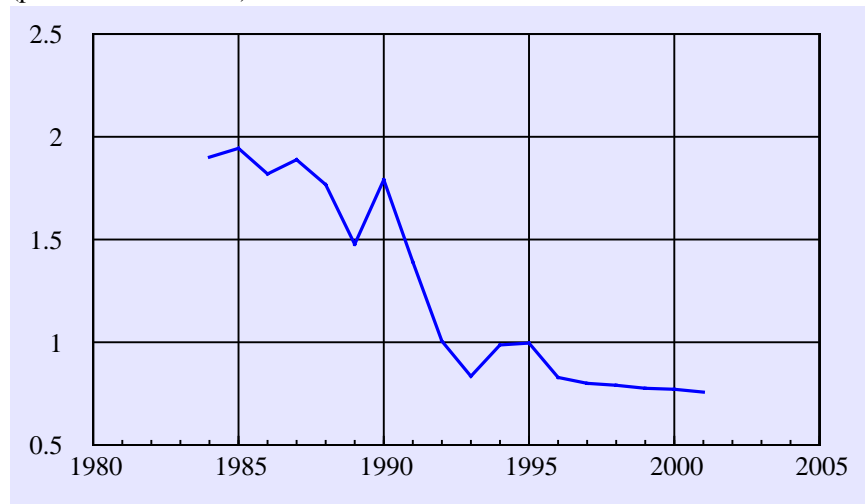
FIGUUR 17

Personenbelasting, zonder roerende voorheffing
(procent van het BBP)

FIGUUR 18

Roerende voorheffing van de natuurlijke personen (procent van het BBP)

3. VENNOOTSCHAPSBELASTING

In 1996 bedraagt de vennootschapsbelasting 3,2 procent van het BBP (inclusief de onroerende voorheffing en de lokale opcentiemen ten laste van de vennootschappen), wat het hoogste peil is van de laatste decennia. Dit goede resultaat kan worden toegeschreven aan de toename van het vennootschapsinkomen in het BBP, wat vooral het gevolg is van de loonmatiging en de opeenvolgende fiscale maatregelen die hebben bijgedragen tot een fors herstel van de impliciete aanslagvoet.

De vennootschapsbelasting stijgt nog met 0,1 procent van het BBP in 1997, vooral als gevolg van bepaalde maatregelen die tot doel hebben het oneigenlijk gebruik van de wetgeving te beperken en de bijdrage van de rechtspersonen te vergroten. Op middellange termijn blijft de vennootschapsbelasting stabiel op 3,2 procent van het BBP wat 0,1 procent van het BBP minder is dan in 1997. Zowel de belastbare basis als de impliciete aanslagvoet dragen bij tot deze quasi stabiliteit (cf. tabel 29).

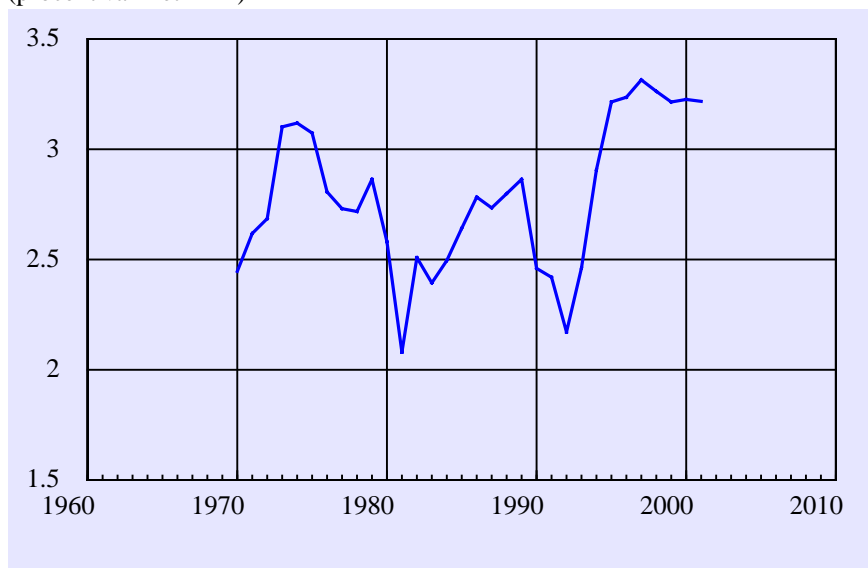
TABEL 29 Macro-economische belastbare basis en impliciete aanslagvoet van de vennootschapsbelasting

	86-90	91-95	95	96	97	98	99	00	01
1. Netto exploitatieoverschot (procent van het BBP)	10,7	9,8	10,6	11,0	10,8	10,8	11,0	10,9	10,9
2. Impliciete aanslagvoet ^a ex post (procent)	22,7	23,3	26,4	25,9	27,2	26,8	26,1	26,3	26,4

a. Impliciete aanslagvoet van de vennootschapsbelasting zonder lokale opcentiemen.

FIGUUR 19

Vennootschapsbelasting (procent van het BBP)

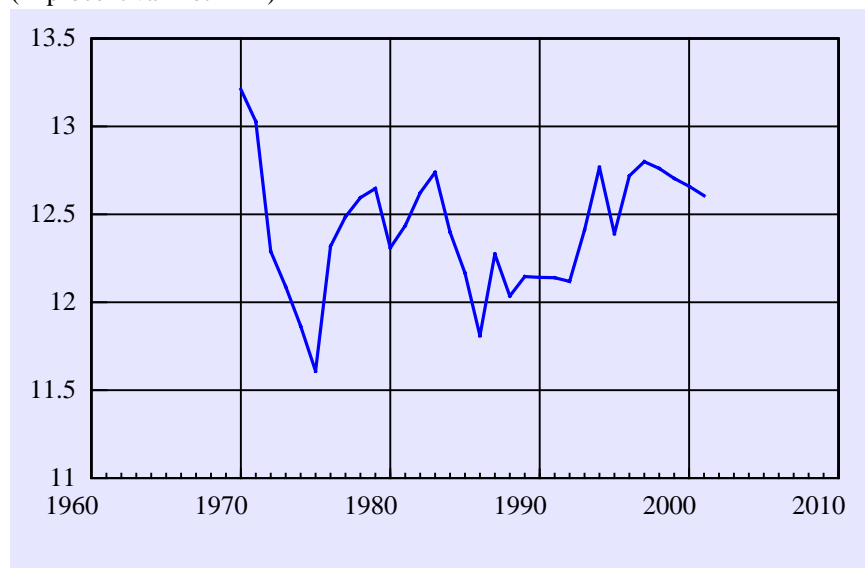
4. INDIRECTE BELASTINGEN

Na een stijging met 0,3 procent van het BBP in 1996 als gevolg van de verhoging van de normale BTW-voet tot 21 procent en de verhoging van sommige accijnzen, stijgen de indirecte belastingen opnieuw met 0,1 procent van het BBP in 1997 en dit ondanks het slabakkende particulier verbruik. Deze stijging moet vooral worden toegeschreven aan de begrotingsmaatregelen 1997 inzake accijnzen op brandstof en alcoholische dranken en een maatregel ter versnelling van de inningstermijnen van de accijnzen, wat een eenmalige weerslag heeft op de ontvangsten van 1997.

De indirecte belastingen dalen op middellange termijn van 12,8 procent van het BBP in 1997 tot 12,6 procent van het BBP in 2001. De accijnsontvangsten worden grotendeels bepaald door de stijging van de belastbare basis in volume wat, bij gebrek aan indexering van de accijnstarieven, automatisch een daling met zich meebrengt van deze categorie van ontvangsten in het BBP. Het profiel van de BTW-ontvangsten blijft eveneens lichtjes dalen in procent van het BBP. Deze evolutie moet in verband worden gebracht met de ontwikkeling van het particulier verbruik waarvan de jaarlijkse nominale groei in procent ongeveer 1/2 procentpunt lager is dan de nominale groei van het BBP.

FIGUUR 20

Indirecte belastingen (in procent van het BBP)

5. VERDELING VAN DE BELASTING TUSSEN DE ENTITEITEN

De Federale Overheid is de belangrijkste belastinginnende entiteit. In 1996 bedroegen de door de Federale Overheid geïnde belastingen 28,3 procent van het BBP tegenover 28,1 procent in 1995. Deze toename met 0,2 procent is vooral het gevolg van de verhoging van de indirecte belastingen. Zij komt ook overeen met de verhoging van de aan andere Overheden afgestane belastingontvangsten die stijgen van 12,4 procent tot 12,6 procent van het BBP, in dit geval ten gunste van de Sociale Zekerheid waarvan de alternatieve financiering stijgt van 1,1 procent van het BBP in 1995 naar 1,3 procent van het BBP in 1996. De alternatieve financiering wordt opnieuw opwaarts herzien voor 1997 (+0,1 procent van het BBP) en evolueert daarna parallel met de BTW-ontvangsten.

De aan de Gewesten en de Gemeenschappen toegewezen belastingen, uitgedrukt in procent van het BBP, blijven in 1996 stabiel als gevolg van de retrocessie van de teveel ontvangen belastingen in 1995 en stijgen vervolgens tot 1999, met een uitgesproken toename in 1997.

Dit vloeit voort uit mechanismen van de financieringswet en in het bijzonder uit de Sint Michielsakkoorden die de over te dragen personenbelasting koppelen aan de evolutie van het BBP volgens een coëfficiënt die in 1997 verdrievoudigt (van 20 procent in 1996 tot 70 procent in 1997). Vanaf het jaar 2000 daarentegen dalen deze toegewezen ontvangsten als gevolg van de overgang naar het in de financieringswet voorzien definitief stelsel; in procent van het BBP betekent dit een stabilisering in het jaar 2000, gevolgd door een lichte daling in 2001.

C. Federale Overheid

TABEL 30 Samenvatting van de rekening van de Federale Overheid
(in procent van het BBP)

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001 1995 ^b
1. Primair saldo	4,3	4,7	4,6	4,4	4,3	4,5	4,8	0,4
A. Totale ontvangsten	16,7	17,0	16,5	16,2	16,0	16,0	16,1	-0,7
B. Totale primaire uitgaven	12,4	12,4	11,9	11,9	11,7	11,5	11,3	-1,1
2. Rentelasten	8,3	7,8	7,3	7,1	7,0	6,9	6,6	-1,7
3. Netto financieringsbehoefte	-4,0	-3,1	-2,7	-2,7	-2,7	-2,3	-1,9	2,1

a. In niveau.

b. In variatie over de periode

De analyse van de rekeningen van de Federale Overheid heeft hoofdzakelijk betrekking op de evolutie van de uitgaven : de verbetering van de NFB van deze sector met 2,1 procent van het BBP tussen 1995 en 2001 (de samenvatting wordt voorgesteld in tabel 30) is inderdaad het gevolg van een relatieve daling van de totale uitgaven met 2,8 procent, die gedeeltelijk wordt gecompenseerd door de daling van de totale ontvangsten met 0,7 procent.

1. DE RENTELASTEN

De betere vooruitzichten voor de Federale Overheid die uit deze projectie naar voor komen, zijn grotendeels (80 procent) het gevolg van de daling van de rentelasten.

De parameters in verband met hun evolutie zijn weergegeven in tabel 31.

De regelmatige daling van de rentelast in procent van het BBP is vooral het gevolg van de relatieve vermindering van de overheidsschuld (bijna 12 procent van het BBP tussen 1995 en 2001) gekoppeld aan de gunstige evolutie van de rentevoeten die na een gevoelige daling van 1995 tot 1997, bijna stabiel zouden blijven op het vrij lage niveau dat we momenteel kennen (met een lichte stijging voor de korte rente).

De rentevoeten spelen een cruciale rol met betrekking tot de vooruitzichten van de overheidsfinanciën die in deze projectie naar voor komen. Bij de interpretatie van deze vooruitzichten moet dus rekening gehouden worden met de onzekerheden omtrent de internationale financiële context.

Er zij aan herinnerd dat de forse daling van de schuld in deviezen in 1996 gedeeltelijk voortvloeit uit de toewijzing van de opbrengst van de goudverkoop (221 miljard) aan de terugbetaling van deze schuld.

De gunstige ontwikkeling van de rentelasten kan eveneens worden toegeschreven aan de financieringsstructuur van de schuld in Belgische frank : het aandeel van de korte termijnschuld waarvan de rentevoet het laagst is, zou lichtjes toenemen (zie tabel 31) overeenkomstig de hypothesen die momenteel door de Schatkist wordt gehanteerd. Het beleid van de jongste jaren dat bedoeld is om zich te wapenen tegen de schommelingen van de korte rente door de lange termijnleningen te bevoordelen, zou dus worden omgebogen.

TABEL 31 Gegevens m.b.t. de schuld en de rentelasten van de Federale Overheid

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001 1995 ^b
1. Totale schuld in procent van het BBP	120,8	117,9	116,4	114,9	113,0	111,2	108,9	-11,9
A. In BF	107,1	108,9	107,8	106,6	105,0	103,5	101,6	-5,5
op lange termijn	85,2	86,0	84,2	83,1	80,5	77,8	75,0	-10,1
op korte termijn	21,9	22,9	23,6	23,5	24,5	25,8	26,5	4,6
B. In deviezen	13,7	9,0	8,6	8,3	8,0	7,6	7,3	-6,3
* Schuld zonder beleggingen	120,7	116,9	115,5	114,0	112,2	110,4	108,1	-12,6
2. Lange termijnrente	7,4	6,3	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	-1,4
Korte termijnrente	4,8	3,2	3,2	3,5	3,5	3,5	3,5	-1,3
3. Rentelasten in procent van het BBP	8,3	7,8	7,3	7,1	7,0	6,9	6,6	-1,7
A. In BF	7,4	7,0	6,8	6,6	6,5	6,4	6,2	-1,2
op lange termijn	6,0	6,2	6,1	5,9	5,7	5,5	5,3	-0,8
Bruto	6,1	6,3	6,2	5,9	5,7	5,6	5,3	-0,8
(-) emissieverschillen	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
op korte termijn	1,3	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	-0,4
B. In deviezen	1,0	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	-0,5
4. Impliciete rentevoet van de schuld ^c	7,2	6,7	6,5	6,4	6,4	6,4	6,3	-0,9

a. In niveau.

b. In variatie over de periode

c. Rentelasten/Schuld zonder beleggingen in (t-1).

De projectie van de rentelasten wordt eveneens beïnvloed door twee bijkomende elementen : de nieuwe financieringswijze van de Post en de wijze waarop de interesten op leningen met gekapitaliseerde rente worden verrekend.

- De nieuwe financieringswijze van de Post impliceert een verhoging van de rentelasten op korte termijn met ongeveer 5 miljard vanaf 1998 (cf. punt C2 hierna) wat overeenstemt met de vergoeding door de Staat van de haar ter beschikking gestelde deposito's bij de Postcheque.
- Het in acht nemen van een recente EUROSTAT-beslissing betreffende de verrekening van de interesten op leningen met gekapitaliseerde rente veroorzaakt een daling van de rentelasten op lange termijn met 3,4 miljard in 1996 en een stijging met 6,3 miljard in 2000 en 10,2 miljard in 2001 : deze interesten moeten voortaan verrekend worden op de vervaldag in plaats van gespreid te worden over de duur van de lening, zoals dat in de budgettaire praktijk en in de jongste ESER-rekeningen het geval is.

Tenslotte zij genoteerd dat de verrekening prorata temporis van de emissieverschillen die wordt toegepast in de huidige nationale rekeningen, momenteel wordt besproken met de statistici van EUROSTAT. Indien de methodologie zou veranderen, dan zouden de rentelasten in 1997 met ongeveer 10 miljard toenemen.

2. DE PRIMAIRE UITGAVEN

TABEL 32 Primaire uitgaven van de Federale Overheid
(in procent van het BBP)

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001 1995 ^b
Totale primaire uitgaven	12,4	12,4	11,9	11,9	11,7	11,5	11,3	-1,1
*Reële groeivoet	-0,1	1,1	-2,2	1,8	0,9	0,3	0,3	
A. Overdrachten aan Overheden	4,2	4,3	4,0	4,0	4,0	3,9	3,9	-0,3
a. Aan de Sociale Zekerheid	3,2	3,0	2,8	2,7	2,7	2,6	2,6	-0,6
b. Aan de lokale Overheid, Gewesten en Gemeenschappen (netto)	1,0	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	0,4
Pensioenen (1)	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,2
Overige	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,1
B. Finale bestedingen	8,2	8,1	7,9	7,9	7,7	7,6	7,4	-0,8
a. Bezoldiging van loontrekkenden	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	-0,1
b. Aankoop van goederen en diensten	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	-0,1
c. Bruto investeringen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	-0,1
d. Overdrachten aan de gezinnen	3,0	2,8	2,9	2,8	2,8	2,7	2,6	-0,4
Pensioenen Post	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Overige pensioenen (1)	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2	-0,2
Overige	1,6	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	-0,3
e. Overdrachten aan de bedrijven	1,4	1,4	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	-0,3
- Subsidies	1,3	1,3	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	-0,3
Pensioenen	0,4	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,2
Overige	0,9	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	-0,2
- Kapitaaloverdrachten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
f. Overdrachten aan het buitenland	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,2
waarvan, bijdrage BNP aan de EU	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,2
(1) Subtotaal pensioenen	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	0,0

a. In niveau.

b. In variatie over de periode

Tabel 32 geeft de evolutie van de belangrijkste categorieën van de federale primaire uitgaven. Hun daling met 1,1 procent van het BBP tussen 1995 en 2001 verloopt niet lineair : na een stabilisatie in 1996, zou de grootste vermindering in 1997 worden genoteerd (-0,5 procent). Daarna zou er een nieuwe stabilisatie optreden in 1998, gevolgd door een regelmatige daling vanaf 1999 in een jaarlijks tempo van -0,2 procent van het BBP.

Om de oorsprong van die schommelingen te bestuderen moeten drie subperiodes worden onderscheiden : 1996, de periode 1997-1998 en de periode 1999-2001.

a. Het jaar 1996

De vergelijking tussen 1995 en 1996 van de diverse categorieën van primaire uitgaven van de Federale Overheid die wordt weergegeven in tabel 32, loopt mank

door de statistische veranderingen als gevolg van de toepassing in de begroting 1996 van een nieuwe codificatie van de budgettaire verrichtingen². Deze nieuwe codificatie heeft slechts een marginale impact op het totaal van de ontvangsten, rentelasten of primaire uitgaven. Zij veroorzaakt echter verschuivingen tussen het merendeel van de uitgavenrubrieken. In het algemeen zijn de veranderingen gering (en niet vast te stellen in procent van het BBP). Toch moeten we drie belangrijke verschuivingen vermelden die de gegevensvergelijking tussen 1995 en 1996 verstoren³ :

- De bijdrage van de Federale Overheid tot de betaling, via de OCMW's, van het bestaansminimum, de steun aan behoeftigen en de voorschotten op pensioenen (15,9 miljard in 1996 of bijna 0,2 procent van het BBP) wordt vanaf 1996 verrekend als een overdracht aan de lokale Overheid (vandaar de evolutie van die post in tabel 32) en niet langer als een overdracht aan de gezinnen. Tot 1995 werd deze bijdrage verkeerdelijk twee keer geboekt⁴. De retroactieve correctie van de rekeningen zal ceteribus paribus een verbetering meebrengen van de NFB van de lokale Overheid en van de gezamenlijke Overheid van 0,1 tot 0,2 procent van het BBP, vooral in 1995.
- Het gewaarborgd inkomen voor bejaarden (geraamd op 9,3 miljard in 1996) wordt vanaf 1996 verrekend als een directe overdracht van de Federale Overheid aan de gezinnen. Tot 1995 werd deze uitgave zowel verrekend als overdrachten van de Federale Overheid aan de Sociale Zekerheid (cf. tabel 32 de evolutie van die post) en als overdracht van de Sociale Zekerheid aan de gezinnen. Deze wijziging heeft geen invloed op de NFB maar enkel op de uitgaven en de ontvangsten van de Sociale Zekerheid.

Deze twee en andere, minder belangrijke, verschuivingen verklaren in grote mate de daling van de overdrachten van de Federale Overheid aan de gezinnen in 1996.

- Sommige overdrachten aan het buitenland die vroeger als kapitaaloverdrachten werden geboekt (ongeveer 10 miljard in 1996) worden voortaan beschouwd als lopende overdrachten⁵. Deze wijziging komt niet voor in tabel 32 waarin de totale overdrachten aan het buitenland worden geëglobaliseerd⁶.

Afgezien van de impact van al deze verschuivingen, is het duidelijk dat de rubriek die in 1996 het meest op de federale uitgaven heeft gedrukt, de stijging is van de voor Europese Unie bestemde BNP-bijdrage die in constante prijzen met ongeveer 60 procent is toegenomen ofschoon de in tabel 32 weergegeven reële groei van de totale federale primaire uitgaven in 1996 1,1 procent bedraagt, is deze groei slechts 0,0 procent zonder de BNP-bijdrage, d.w.z. in een concept dat nauwer aansluit bij de begrotingsdefinitie.

-
2. De codificatie van de budgettaire verrichtingen die voor de Federale Overheid vanaf 1996 wordt toegepast, is gebaseerd op de definities inzake economische groepering van 1981, coherent met de ESER-definities.
 3. In de volgende versie van de nationale rekeningen zullen de belangrijkste verschuivingen als gevolg van de toepassing van de nieuwe codificatie in de mate van het mogelijke doorberekend worden in de jaren voor 1996 waardoor de statistische verschillen tussen de jaren 1995 en 1996 zullen worden beperkt.
 4. Een eerste keer als overdrachten van de Federale Overheid aan de gezinnen en een tweede keer als overdrachten van de lokale Overheid aan de gezinnen.
 5. Overdrachten aan verschillende internationale organismen die daarna als kapitaaloverdracht aan andere landen worden toegekend.
 6. Maar zij is wel zichtbaar in bepaalde statistische tabellen die in bijlage bij deze brochure verschijnen.

b. De jaren 1997 en 1998

De schommelingen van de primaire uitgaven van de Federale Overheid gedurende die twee jaren, zijnde een forse daling in 1997 gevolgd door een stabilisatie in 1998, zijn vooral het gevolg van regeringsbeslissingen in het kader van de opmaak van de begroting 1997.

De daling van de primaire uitgaven met 0,5 procent van het BBP in 1997 (cf. tabel 32) moet hoofdzakelijk worden toegeschreven aan twee rubrieken : de overdrachten aan de Sociale Zekerheid (-0,2 procent) en de subsidies (-0,4 procent), terwijl de overdrachten aan de gezinnen toenemen (+0,1 procent). De globale stabilisatie van de primaire uitgaven in 1998 gaat echter gepaard met een nieuwe daling van het aandeel van de overdrachten aan de Sociale Zekerheid met 0,1 procent van het BBP, maar een licht herstel van het aandeel van de subsidies (+0,1 procent).

Deze dalingen van de uitgaven komen gedeeltelijk overeen met reële besparingen en gedeeltelijk met verschuivingen in de verrekening die trouwens gecompenseerd worden door andere primaire uitgaven, ontvangsten en zelfs rentelasten. Voor een goed begrip van de impact van deze beslissingen op de globale evolutie van de uitgaven en de netto financieringsbehoefte(n), zowel op korte als op middellange termijn, moet de inhoud ervan in detail worden onderzocht.

i. Daling van de overdrachten aan de Sociale Zekerheid

De daling van die overdrachten in 1997 is het resultaat van de aanpassingen in de berekening van de globale subsidie van de Staat aan de Sociale Zekerheid, zoals bepaald in artikel 8 en 24 van de wet van 26 juli 1996⁷ die vooral tot uiting komen in de netto verrekening van de overdrachten tussen de Federale Overheid en de Sociale Zekerheid⁸.

Zij gaat gepaard met een daling van de federale ontvangsten - niet fiscale ontvangsten in budgettaire zin, fiscale in ESER-termen - en heeft geen invloed op de NFB van de Federale Overheid, noch op die van de Sociale Zekerheid, noch a fortiori die van de gezamenlijke Overheid; de schijnbare vermindering van de overdrachten aan de Sociale Zekerheid in 1997 is dus van boekhoudkundige aard.

Dezelfde wetsartikelen stipuleren trouwens dat de in 1997 bepaalde subsidie vanaf 1998 moet worden geïndexeerd. Het gaat om een nieuwe federale uitgave aange-

7. Wet tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels. Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996, blz. 20555.

8. Het gaat om de verrekening van de door de Sociale Zekerheid geïnde en gereffecteerde middelen in het kader van de financiering van de sociale reklassering van minder-validen (ex Fonds Marron). De Sociale Zekerheid int inderdaad ongeveer 13,5 miljard (taksen op auto-, brand- en ongevalverzekeringen). Zij heeft slechts 2,5 miljard nodig om de uitkeringen voor functionele revalidatie te financieren; het overschot, dit is ongeveer 11 miljard (AB 1801 4904 van de Begroting van Middelen en Bestedingen, niet fiscale ontvangsten) werd tot 1996 overgedragen aan de Federale Overheid die een groot deel van het gehandicaptenbeleid beheert. Vanaf 1997 houdt die storting op maar de dotatie van de Federale Overheid aan de Sociale Zekerheid wordt in dezelfde mate verminderd. In de ESER-rekeningen heeft die wijziging een invloed op verschillende rubrieken. Tot 1996 werden de globale ontvangsten die bestemd waren voor de reklassering van gehandicapten verrekend als fiscale ontvangsten (vooral als indirecte belastingen) van de Federale Overheid alhoewel zij geïnd werden door de Sociale Zekerheid. Het deel dat bestemd was voor de financiering van de directe sociale zekerheidsuitkeringen terzake werd gevoegd bij de overdrachten van de Federale Overheid aan de Sociale Zekerheid. Vanaf 1997 impliceert de nieuwe begrotingsdefinitie :

- een vermindering van de belastingontvangsten van de Federale Overheid ten belope van 13,5 miljard;
- een gelijkwaardige vermindering van de overdrachten aan de Sociale Zekerheid;
- een gelijkwaardige stijging van de door de Sociale Zekerheid geïnde eigen belastingen.

zien de subsidie voordien geblokkeerd was in nominale termen. Toch blijft haar groeivoet lager dan die van het BBP en volgt er een daling van de overdrachten aan de Sociale Zekerheid in procent van het BBP vanaf 1998 (cf. tabel 32)

ii. Vermindering van de subsidies

Tussen 1996 en 1997 komt de daling van de subsidies met 0,4 procent van het BBP overeen met een indrukwekkende vermindering van 24,5 miljard of 24 procent t.o.v. hun waarde in 1996. In 1998 daarentegen zouden deze uitgaven toenemen met 9,6 miljard.

Dit weerspiegelt de gecumuleerde gevolgen van verschillende maatregelen :

1. De integrale dekking van de pensioenen van de Post door de Federale Overheid in ruil voor de invoering van een werkgeversbijdrage van 8,86 procent bij de Post (geraamd op 3,1 miljard in 1997).

Deze beslissing werd ingegeven door de bekommernis om, op termijn, een deel van de toegenomen pensioenkosten van de Post over te dragen naar de Federale Overheid, vermits het aandeel van de onderneming - de bijdrage - slechts evolueert in functie van de loonmassa.

De overheidsrekeningen worden als volgt gewijzigd⁹ :

- Verrekening van de pensioenen van de Post niet langer als subsidies aan bedrijven maar als overdrachten van de Federale Overheid aan de gezinnen. Deze verschuiving verklaart de vermindering van de subsidies in 1997 met 10,4 miljard ... en de gelijkwaardige toename van de overdrachten aan de gezinnen.
- Invoering van een nieuwe werkgeversbijdrage van de ondernemingen aan de Federale Overheid ten belope van 3,1 miljard in 1997.

De gewijzigde financiering van de Post veroorzaakt dus een netto daling van de NFB met 3,1 miljard. Deze daling is echter eenmalig. Vanaf 1998 veroorzaakt deze maatregel een bijkomende netto kost van 2 miljard die in de loop der jaren nog zal toenemen.

Tot op heden financierde de Federale Overheid in werkelijkheid slechts een kleine helft van de pensioenuitgaven van de Post aangezien het overheidsbedrijf elk jaar een deel terugbetaalde van de het jaar daarvoor toegekende prefinanciering. Deze terugbetaling gebeurt voor het laatst in 1997, op de in 1996 toegekende subsidie. Vanaf 1998 echter wordt de terugbetaling afgeschaft. De netto kost voor de Federale Overheid komt dan overeen met het verschil tussen wat de terugbetaling in het oude stelsel zou hebben opgebracht, gekoppeld aan de evolutie van de pensioenen, en de bijdrage die werd ingevoerd in het nieuwe stelsel, gekoppeld aan de loonevolutie.

In termen van uitgaven komt zulks tot uiting in een stijging van de subsidies met 5 miljard tussen 1997 en 1998 (negatieve subsidie in 1997 in overeenstemming met de terugbetaling¹⁰, en een nulsubsidie vanaf 1998).

2. De vervanging van het stelsel inzake forfaitaire subsidiëring van de Post door een stelsel van bezoldiging van door de Post gepresteerde activiteiten tegen marktkosten.

9. De rekeningen van de overige agenten worden eveneens beïnvloed. Zie in dit verband de technische nota DG/ThD/5879.

10. In de nationale rekeningen wordt een terugbetaling afgetrokken van de betrokken uitgave terwijl in de begroting de terugbetaling verrekend wordt als een niet fiscale ontvangst.

Vanaf 1997 blijft enkel de dekking van de kosten inzake opdrachten van overheidsdiensten van de Post gefinancierd via een subsidie wat tot uiting komt in een daling met 4,7 miljard tussen 1996 en 1997. De betaling van de lening van de bij het Bestuur der Postcheques gedeponeerde fondsen zal ten laste vallen van de begroting van de overheidsschuld. Over de modaliteiten van deze betaling moeten nog akkoorden worden gesloten met de Postcheque. In de projectie werd verondersteld dat deze verrichting de rentelasten op korte termijn zou verzwaren met ongeveer 5 miljard vanaf 1998.

Bovendien zij vermeld dat vanaf 1998 een deel van de financiering van de Post zal gebeuren in de vorm van een federale participatie in het kapitaal van de overheidsonderneming ten belope van 2 miljard, waardoor de subsidie in gelijke mate daalt maar de kredietverleningen en participatienemingen stijgen.

In deze verkenningen komt de netto impact van deze operatie op de NFB van de Federale Overheid dus overeen met een verbetering van ongeveer 5 miljard in 1997 en een verslechtering van 3 miljard vanaf 1998.

3. De viermaandelijke betaling van de subsidies aan de overheidsbedrijven

De betaling van de subsidies per schijf van 4 maanden en niet langer om de drie maand vormt een eenmalige vermindering in 1997, het jaar waarin slechts 11 maanden zouden worden betaald (-4,3 miljard t.o.v. de kredieten maar -6,8 t.o.v. de realisaties van 1996). Tussen 1997 en 1998 daarentegen leidt de betaling van een vol jaar tot het heroptrekken van de subsidies (+5,5 miljard t.o.v. 1997).

4. De afschaffing van het krediet (1,6 miljard) dat in 1996 eenmalig werd verleend aan de in 1997 ontbonden Regie voor Maritiem Transport.

iii. Evolutie van enkele andere uitgaven en algemene opmerkingen

De hierboven besproken maatregelen verklaren in grote mate de tegengestelde ontwikkelingen van de primaire uitgaven in 1997 en 1998 en de ommekeer van hun groeivoeten : respectievelijk -2,2 procent en +1,9 procent.

Zonder overdrachten aan de Sociale Zekerheid en subsidies, vertonen de (overige) primaire uitgaven een zeer verschillend profiel : een reële groeivoet van 3,1 procent in 1997 en 1,6 procent in 1998.

Deze evolutie is vooral het resultaat van de vergoedingen en pensioenen van de ambtenaren waarvan de reële groei in 1997 gevoelig is toegenomen (2,8 procent in 1997, 0,7 procent in 1998). Dit is vooral het gevolg van een maatregel die werd genomen in ...1996 , namelijk het uitstel van de eindejaarspremie maar ook het resultaat van vertragingen in de afwerking van de algemene herziening van de weddeschalen voor de graden 2+ en 1 : de laatste aanpassingen zullen pas in 1997 hun effect sorteren.

Er zij evenwel genoteerd dat de kapitaaloverdrachten aan de ondernemingen in 1997 aanzienlijk verminderen (niet verlenging van een uitgave van 3,3 miljard¹¹) en zich herstellen in 1998¹².

11. De waarborg van voorschotten aan de koopvaardij.

12. Men veronderstelt inderdaad dat de terugbetaling van de lening die werd afgesloten voor de financiering van de Berlaymont-werken, reeds voorzien voor 1997 maar uitgesteld, effectief zal doorgaan vanaf 1998 en over vier jaar zal worden gespreid.

Tot besluit constateert men, zoals vaak het geval is wanneer het om belangrijke budgettaire beslissingen gaat, een grote interactie tussen de evolutie van de uitgaven van het betrokken jaar en die van het volgende jaar. In het voorliggende geval echter moet worden onderstreept dat de weerslag die in 1998 vooral op de subsidies mag worden verwacht eerder gering zal zijn : de vermindering van de primaire uitgaven in procent van het BBP wordt onderbroken maar zij handhaven zich toch op hun niveau van 1997.

c. De jaren 1999 tot 2001

Vanaf 1999 zouden de primaire uitgaven van de Federale Overheid, via de verderzetting van een streng budgettair beleid, regelmatig dalen in procent van het BBP.

Twee soorten uitgaven zouden in het bijzonder bijdragen tot deze evolutie : de overdrachten aan de Sociale Zekerheid, alhoewel sinds 1998 geïndexeerd aan consumptieprijzen, en de overdrachten aan de gezinnen (exclusief pensioenen), waarvan de reële groei quasi nul is. De evolutie van deze transferten blijkt uit de jongste meerjarenprojecties die door de departementen werden gerealiseerd : drie rubrieken in het bijzonder dragen bij tot deze trend : de ligdagprijzen, de oorlogspensioenen en het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

In termen van reële groeivoeten van de totale primaire uitgaven, noteert men in 2000 een verlaging (0,2 procent in plaats van 0,7 procent in 1999, zie tabel 32) als gevolg van de reële vermindering van de overheidsinvesteringen (einde van de werkzaamheden in verband met de Béliardtunnel), de nominale stabilisatie van de BNP-bijdrage aan de Europese Unie en ondanks de toename van de kapitaaloverdrachten (HST-werken naar Nederland).

Het bestaansminimum : een snel toenemende budgettaire dynamiek

Het bestaansminimum, gecreëerd krachtens de wet van 7.8.74, is zowel in aantal rechthebbenden als in bedrag van de uitgaven fors toegenomen.

In 1975 werd het aantal personen die recht hebben op het bestaansminimum geraamd op bijna 8.500, hun aantal bedroeg in 1980 21.000, in 1990 50.000 en in 1996 75.000.

Wat de Federale Overheid betreft (met uitzondering dus van de OCMW-tussenkost), bedragen de uitgaven (in lopende BF) :

- 3297,1 miljoen in 1997^a;
- 3880,7 miljoen in 1990^b;
- 4832,5 miljoen in 1992;
- 6014,9 miljoen in 1993;
- 8799,7 miljoen in 1996.

De begroting 1997 van het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu vermeldt vastleggingskredieten voor een bedrag van 9519,6 miljoen BF.

De wet van 12.1.1993 betreffende een "urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving", heeft een grote invloed gehad op de toename van de uitgaven van de Federale Overheid : 731 miljoen in 1993, 1.355 miljoen BF in 1996 (deze bedragen zijn vervat in de hierboven vermelde bedragen)^c.

Tussen 1987 en 1996 zijn de uitgaven van de Federale Overheid gestegen met 167 procent, wat een gemiddelde groei betekent van 11,5 procent per jaar. In vaste prijzen, bedraagt de gemiddelde jaarlijkse toename 8,9 procent (deflator = index van de consumptieprijzen). Indien men zich beperkt tot het oude luik van de wet (met uitzondering van de wet van 12.1.1993), bedraagt de gemiddelde jaarlijkse groei in vaste prijzen 6,9 procent.

De vergelijking van het aantal bestaansminimumtrekkers (+53 procent tussen 1987 en 1996) en de uitgaven in vaste prijzen toont aan dat deze laatste veel sneller zijn toegenomen. Deze vaststelling geldt zowel voor het oude luik van de wet (+82 procent) als voor de wet in zijn geheel (+115 procent).

Dit is het resultaat van zowel een evolutie binnen de verschillende categorieën van bestaansminimumtrekkers^d als het belang van de gedeeltelijk minimumtrekkers, en dus van de overige inkomens waaronder de vervangingsinkomens; daarbij dient men dan de specifieke gevolgen van de wet van 12.1.1993 te voegen.

- a. Eerste jaar dat door het Bestuur voor Sociale Integratie (Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu) geïnformateerde statistieken worden bijgehouden.
- b. Meerderjarigheid op 18 jaar : wet van 19.1.1990.
- c. De door de Staat toegekende basissubsidie bedraagt 50 procent maar de wet van 12.1.1993 laat in sommige gevallen hogere tussenkomsten toe, die tot 100 procent kunnen bedragen.
- d. Men onderscheidt 4 categorieën van bestaansminimumtrekkers : gehuwden, alleenstaanden met kind(eren), alleenstaanden, samenwonenden.

3. DE ONTVANGSTEN

De evolutie van de ontvangsten van de Federale Overheid werd reeds besproken in de vorige punten. We herinneren toch nog even aan de grote lijnen.

De fiscale ontvangsten van de Federale Overheid hangen niet enkel af van de globale belastingopbrengst maar ook van de bedragen die aan andere overheden worden overgedragen in functie van de van kracht zijnde wetgeving. Terwijl de door de Federale Overheid geïnde belastingontvangsten zeer stabiel blijven in procent van het BBP (zie tabel 26), gaan de fiscale ontvangsten die ten deel vallen aan de Federale Overheid achteruit in procent van het BBP tussen 1996 en 1999 en stijgen weer vanaf het jaar 2000 als gevolg van de overgang naar het definitief stelsel inzake financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten.

TABEL 33 **Ontvangsten van de Federale Overheid**
(in procent van het BBP)

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001-1995 ^b
Totale ontvangsten	16,7	17,0	16,5	16,2	16,0	16,0	16,1	-0,7
A. Fiscale ontvangsten	15,6	15,7	15,3	15,3	15,1	15,1	15,2	-0,4
a. Personenbelasting	7,8	7,5	7,6	7,5	7,3	7,3	7,3	-0,5
b. Vennootschapsbelasting	2,8	2,8	2,9	2,9	2,8	2,8	2,8	0,1
c. Indirecte belastingen	5,0	5,3	4,8	4,9	5,0	5,0	5,0	0,0
d. Kapitaalbelastingen	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Niet fiscale ontvangsten	1,1	1,4	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9	-0,2
a. Effectieve bijdragen	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0
b. Inkomens uit vermogen	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	-0,1
c. Ontvangen overdrachten	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0
d. Verkoop gebouwen en licenties	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1

- a. In niveau.
- b. In variatie over de periode.

Er zij aan herinnerd dat in 1997 de nieuwe berekeningswijze van de dotatie aan de Sociale Zekerheid (verrekend zonder ontvangsten bestemd voor de sociale reclasering van minder-validen) de indirecte belastingen van de Federale Overheid doet dalen met 0,1 procent van het BBP.

De trendmatige daling (sinds 1996) van de niet fiscale ontvangsten is het gevolg van de volgende elementen :

- Inkomens uit vermogen : de overdrachten van de Nationale Bank aan de Federale Overheid dalen vanaf 1997 : het is het tegengewicht van de goudverkoop in 1996 waardoor de schuld in deviezen voor een groot deel kon worden terugbetaald en de interesten op die schuld daalden.
- Ontvangen overdrachten : de relatieve stijging in 1996 is het gevolg van de overdracht, van 1995 naar 1996, van het deel van de aan de Federale Overheid overgedragen winsten van de Nationale Loterij. In 1997 bereikt deze overdracht opnieuw een normaal peil maar twee andere verrichtingen doen deze rubriek toenemen : de verwachte - eenmalige - opbrengst van het uit omloop nemen van bankbiljetten door de Nationale Bank en de prefinanciering van de HST-werken door Nederland. Vanaf 1998 wordt geen enkel nieuwe ontvangst geanticipeerd en de prefinanciering van de HST vermindert zodat de “ontvangen overdrachten” dalen in procent van het BBP.
- Verkoop : de cessie van de mobilfoonlicentie aan Belgacom en Mobistar heeft in 1995 en 1996 eenmalig 9 miljard opgebracht; daarbij komt in 1996 de opbrengst van de verkoop van gebouwen door de Regie der Gebouwen. Er wordt verondersteld dat enkel deze laatste operatie opnieuw kan gebeuren in 1998 maar dan wel in minder belangrijke mate.

D. Sociale Zekerheid

Hierna volgt de rekening sociale zekerheid conform de ESER definitie met onderaan een opsplitsing van het netto financieringsvermogen in het saldo van de sociale zekerheid in begrotingstermen enerzijds en de saldi van de regelingen die nog worden bijgevoegd om te komen tot de definitie van de sociale zekerheid in het "Europees Stelsel van Economische Rekeningen".

In de parlementaire documenten bevat de begroting sociale zekerheid het algemeen stelsel van de loontrekkenden, het stelsel van de zelfstandigen en de bijzondere stelsels van mijnwerkers en zeelieden zijn afzonderlijk vermeld. In de ESER bevat de sociale zekerheid daarenboven de pensioenen ten laste van het kapitalisatiestelsel, de verrichtingen van de Dienst voor Overzeese Sociale Zekerheid, de vrijwillige en aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen, de gezinsbijlagen aan de personeelsleden van de provinciale en plaatselijke besturen, de verrichtingen van de erkende private verzekeringsinstellingen voor arbeidsongevallen en de rekening van de fondsen voor bestaanszekerheid, kredieturen en sluiting der ondernemingen.

Een ander verschil tussen de begroting en de ESER-rekening betreft het referentiejaar van de verrichtingen. De economische rekening omvat de vastgestelde rechten; dus de bijdragen komen overeen met de aangiften van de werkgevers voor de arbeidsprestaties verricht gedurende het kalenderjaar. De betaling van de aangegeven bijdragen dient te gebeuren volgens wettelijke termijnen waardoor er een vertraging optreedt tussen het vastgestelde recht en zijn feitelijke inning bij de R.S.Z. Het zijn de te ontvangen bijdragen overeenkomstig de wettelijke termijnen die geboekt worden in de begroting van de sociale zekerheid.

TABEL 34 De rekening Sociale Zekerheid in de ESER
(in procent van het BBP)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ontvangsten	20,0	19,9	19,8	19,6	19,5	19,4	19,4
1. Bijdragen	15,1	14,8	14,6	14,6	14,5	14,5	14,5
Loonsom							
private sector	29,1	28,7	28,5	28,4	28,3	28,3	28,3
overheid	9,4	9,2	9,1	9,0	8,9	8,8	8,7
Loonsom privé, toename in procent	2,4	2,0	2,9	3,8	4,0	4,1	4,2
uurloon	1,3	0,7	1,2	1,2	1,4	1,6	1,6
uren per werknemer	-,8	-,2	-,2	-,2	-,2	-,2	-,2
tewerkstelling	0,5	0,0	0,3	0,9	0,7	0,6	0,6
indexatie	1,5	1,5	1,6	2,0	2,1	2,1	2,2
Impliciete bijdragevoet, in procent							
Private sector	43,2	42,6	42,4	42,4	42,4	42,4	42,4
Regeling der zelfstandigen	9,3	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
2. Alternatieve financiering	1,1	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3
3. Door S.Z. geïnde belastingen	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
4. Rijkstoelagen ^a	3,2	3,0	2,8	2,7	2,7	2,6	2,6
5. Inkomen uit vermogen	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Uitgaven	19,7	19,9	19,5	19,3	19,2	19,0	18,8
1. Pensioenen	6,5	6,5	6,5	6,4	6,5	6,4	6,4
2. Geneeskundige zorgen	5,4	5,7	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
3. Werkloosheid	2,9	2,9	2,8	2,8	2,7	2,6	2,6
4. Overige S.Z. prestaties ^a	3,9	3,8	3,8	3,7	3,6	3,5	3,5
Netto financieringsvermogen,	0,3	-0,0	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6
waarin :							
saldo van de begrotingen	0,05	-,31	0,16	0,17	0,20	0,33	0,43
beweging niet geïnde bijdragen	-,12	0,01	0,04	0,06	0,06	0,06	0,06
saldo private verzekerings-maatschappi- jen	0,19	0,17	0,10	0,10	0,12	0,12	0,13
saldo DOSZ+zuivere kapitalisatie	-,05	-0,10	-,13	-,13	-,13	-,14	-,14
Saldo Fondsen Bestaans-zekerheid, Gen. Zorgen, aanvul. verzekering en RSZ-PPO	0,14	0,14	0,12	0,11	0,11	0,11	0,12

- a. In de nieuwe versie van de Nationale Rekeningen zullen de uitgaven in het kader van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden niet langer deel uitmaken van de Sociale Zekerheid maar van de overheidsagent die de financiering draagt. De betrokken uitgaven en rijkstoelagen zijn daarom niet langer opgenomen in deze tabel.

1. DE SOCIALE ZEKERHEID IN EVENWICHT

In 1995 is het saldo van de lopende verrichtingen in de begrotingen voor werknemers en zelfstandigen maar net in evenwicht (+ 4,3 mld) als we geen rekening houden met de achterstallige facturen (6,5 mld) van geneeskundige zorgen die in 1996 werden overgemaakt aan het RIZIV. Nochtans zijn de bijdragen in begrotingstermen dat jaar uitzonderlijk aangedikt door een verandering in de voorschottenregeling vanaf het 4de kwartaal van 1995. De economische bijdragen in de ESER-rekening worden niet beïnvloed door die verandering in het ritme van de bijdrageïning. We verwachten dan ook dat het netto financieringsvermogen voor 1995 geraamd op 20 mld in de volgende versie van de ESER-rekeningen naar beneden wordt herzien.

In 1996 zal de begroting werknemers een tekort hebben van 24,4 mld en de begroting zelfstandigen een tekort van 1,3 mld (telkens het saldo van de lopende verrichtingen vóór schuldaflossing). Die tekorten zijn te wijten aan de overschrijding van de doelstelling inzake uitgaven voor geneeskundige zorgen. Het netto financieringsvermogen in de ESER is slechts lichtjes negatief dankzij de overschotten van de private verzekeringsmaatschappijen voor arbeidsongevallen en van de Fondsen voor Bestaanszekerheid, de aanvullende vrije verzekering voor geneeskundige zorgen en de RSZ-PPO.

Met een lichte herneming van de tewerkstelling en mits de begrotingsdoelstelling voor geneeskundige zorgen op 4,5 mld na wordt gehaald zullen de begrotingen zowel in 1997 als in 1998 een overschot boeken terwijl het netto financieringsvermogen in de ESER rekeningen 0,3 procent bedraagt. De verbetering van het saldo in begrotingstermen is sterker dan dat in ESER-termen omdat de regering onlangs besliste dat de instellingen die niet gefinancierd worden uit het Globaal Beheer een hoger deel van hun middelen moeten overdragen aan de traditionele S.Z.-instellingen. Het gaat hier over het kapitaal dat de erkende verzekeringsmaatschappijen moeten overdragen aan het F.A.O. (arbeidsongeschiktheid tot 15 procent i.p.v. 10 procent voorheen), de verschuiving van 0,10 procent patronale bijdragen uit de sectoriële fondsen naar de R.V.A. en een gedeelte van de indexa-

tie van de pensioenrenten dat ten laste wordt gelegd van de reserves in het wettelijk kapitalisatiestelsel. Dit verklaart waarom het inkomen uit vermogen vertraagt vermits een gedeelte van de lopende uitgaven wordt gefinancierd ten koste van de mathematische reservevorming.

Het herstel van het evenwicht in de sociale zekerheid in 1997 is te wijten aan een terugval van de uitgaven t.o.v. het B.B.P. met 0,4 procentpunten terwijl de ontvangsten vertragen met 0,1 procentpunten. Die terugval in de uitgaven is voor het overgrote deel terug te vinden in de uitgaven voor geneeskundige zorgen. We veronderstellen dat de regering haar begrotingsdoelstelling van 428,3 + 4,5 mld haalt.

Op middellange termijn zou het netto financieringsvermogen oplopen tot 0,5 procent van het B.B.P. in 2000 en 0,6 procent in 2001, indien de uitgaven voor geneeskundige zorgen niet vlugger groeien dan de norm 1,5 procent voorzichtigheidshalve verhoogd met 0,5 procent onzekerheidsmarge en de vervangingsinkomens geen nieuwe voordelen noch welvaartsaanpassingen ontvangen behalve die waarvan sprake in de pensioenhervorming (zie later).

2. DE ONTVANGSTEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

Niettegenstaande de nieuwe bijdrage op de bedrijfswagens en voor jobstudenten en de bijdrageverhoging in de regeling voor zelfstandigen, vertragen de bijdragen t.o.v. het B.B.P. van 15,1 procent in 1995 tot 14,5 procent vanaf 1999. Enerzijds vertraagt de loonsom in de werknemersregeling van 38,5 procent van het B.B.P. in 1995 tot 37 procent in 2001 (28,3 procent in de private sector en 8,7 procent in de overheidssector). De bijkomende bijdrageverminderingen voorzien in het Meerjarenplan voor Tewerkstelling (van einde 1995), de Sociale MARIBEL en de bijkomende middelen die de regering ter beschikking stelt van het toekomstige tewerkstellingsakkoord, de recente veralgemening van de MARIBEL (7 mld op jaarbasis) maken dat daarenboven de impliciete bijdragevoet daalt van 43,2 procent in 1995 tot 42,4 procent vanaf 1997.

De door de sociale zekerheid geïnde belastingen nemen toe van 0,3 procent van het B.B.P. in 1995 tot 0,6 procent vanaf 1997. De forfaitaire vennootschapsbijdrage wordt verhoogd van 7.000 B.F. tot 12.500 B.F. Het opgangkomen van de bijzondere bijdrage zorgt voor een aangroei van de opbrengst van 14 mld in 1995 tot 23,6 mld in 1997, waarvan 21,1 mld wordt overgemaakt aan de sociale zekerheid en 2,5 mld ten voordele blijft van de overheidsfinanciën¹³. Vanaf 1997 worden de heffingen (op het verzekeringscontract voor voertuigen, arbeidsongevallen en brandverzekering) bestemd voor de sociale reclassering van minder-validen beschouwd als een belasting die volledig is toegewezen aan de sociale zekerheid. Het gaat hier over een opbrengst van 14 mld waarvan in 1996 11 mld werd teruggestort aan de schatkist. Vanaf 1997 mag het RIZIV de totale opbrengst behouden maar worden de rijkstoelagen aan het Globaal Beheer met 10 mld verminderd.

De fiscale middelen van de federale overheid toegewezen in het kader van de alternatieve financiering zijn uitgebreid van 1,08 procentpunten van het B.B.P. in 1995 tot 1,35 op middellange termijn, met uitzonderlijk 1,5 mld van de elektriciteitsbedrijven in 1997. Vanaf 1998 worden de rijkstoelagen opnieuw jaarlijks aangepast aan de prijsevolutie.

13. Voor meer detail, zie nota DG/MS/5881 van 19 maart 1997.

3. HET AANDEEL VAN DE UITGAVEN

De nieuwe pensioenberekening in de werknemersregeling en in de regeling van zelfstandigen, alsook de verandering van de leeftijdsbijslag in de regeling kindergeld zijn structurele besparingen die op middellange termijn de uitgaven afremmen (zie volgende tabel). Niet te verwaarlozen is de besparing die wordt gerealiseerd doordat de loonplafonds bij de berekening van de vervangingsinkomens enkel worden geïndexeerd en er geen welvaartsaanpassing wordt toegekend behalve die waarvan sprake in de pensioenhervorming. Bovendien veronderstellen we dat de matiging van de uitgaven voor geneeskundige zorgen (jaarlijks + 2 procent) wordt volgehouden tot 2001. Dit alles tezamen met de vertraging van de uitgaven voor werkloosheid maken dat de uitgaven tussen 1995 en 2001 verminderen met 0,9 procent van het B.B.P. De ontvangsten daarentegen vertragen over die periode met 0,6 procent.

TABEL 35 Structurele besparingsmaatregelen in de sociale zekerheid (in mld franken)

	1997	1998	1999	2000	2001
1. Pensioenhervorming					
Werknemerspensioenen					
nieuw sociaal beleid	-	-	-	+2,5	+5,1
nieuwe pensioenberekening	-0,5	-4,1	-5,5	-8,7	-13,4
Pensioen zelfstandigen	-	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Werkloosheid + brugpensioen	+0,5	+2,7	+3,1	+4,7	+6,8
Arbeidsongeschiktheid	-	+0,4	+0,5	+0,9	+1,4
2. Invoering categorie samenwonenden in de prim. arbeidsongeschiktheid	-0,5	-0,8	-0,9	-0,9	-1,0
3. Nieuwe anciënniteitsvergoeding voor oudere werklozen	-0,2	-0,4	-0,6	-0,8	-1,0
4. Nieuwe leeftijdsbijslagen	-0,2	-0,7	-1,1	-1,6	-2,0
Totaal	-0,9	-3,0	-4,6	-4,1	-4,3

De recente pensioenhervorming in de werknemersregeling bevat een luik over de toename van het overeenkomstige loonplafond en de welvaartskoppeling, m.a.w. een nieuw sociaal beleid.

1. Het geïndexeerd berekeningsplafond of de zogenaamde loongrens bij de berekening van het rustpensioen wordt om de twee jaar verhoogd op basis van de marge voor reële loonsverhogingen. Eenvoudigheidshalve hebben we dit loonplafond vanaf 1999 laten toenemen met 1,75 procent. Wetende dat het pensioen wordt berekend op basis van het geplafonneerd loon over de "ganse" carrière is het duidelijk dat deze verhoging pas vanaf 2010 een noemenswaardige meeruitgave met zich meebrengt.
2. Daarnaast voorziet de pensioenhervorming in de mogelijkheid om welvaartsverhogingen toe te kennen. In recente berekeningen gemaakt op aanvraag van de bevoegde Minister hebben we die op 0,5 procent jaarlijks gebracht vanaf 2000. Dit zou een meeruitgave betekenen van 5 mld in 2001.

Door de nieuwe pensioenberekening in de werknemersregeling wordt de berekeningsbreuk voor vrouwen geleidelijk op 45sten gebracht (41 vanaf juli 1997 en 42 vanaf januari 2000). De pensioenleeftijd blijft nochtans flexibel vanaf 60 jaar mits de loopbaanvoorwaarde over alle stelsels heen vervuld is. Tegelijkertijd wordt geleidelijk de herwaarderingscoëfficiënt afgebouwd en een systeem van mini-

mumrecht per loopbaanjaar ingevoerd. Naarmate de pensioenleeftijd voor de vrouw verhoogt wordt ook de leeftijd opgetrokken in de regelingen werkloosheid, brugpensioen en arbeidsongeschiktheid om te komen op 64 jaar zoals bij de mannen.

4. EEN VERSCHIL MET DE VOORUITZICHTEN VAN APRIL 1996

Het verschil tussen het netto financieringsvermogen van de huidige simulatie en dit saldo in de simulatie van vorig jaar : een verbetering met 0.49 procentpunten van het BBP in 2000. De ontvangsten liggen .29 procentpunten hoger in 2000 en de uitgaven .20 procentpunten lager.

Door de aanhoudende loonmatiging tengevolge van de Wet van 26 juli 1996 ("Tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen") ligt het aandeel van de loonsom in het B.B.P. 0.68 procentpunten lager. Ondertussen zijn de bijdrageverminderingen voor werkgevers uitgebreid. Maar die daling wordt geneutraliseerd door de hogere geobserveerde impliciete bijdragevoet in de Nationale Rekeningen voor 1995 (+.32). De alternatieve financiering van de S.Z. is het afgelopen jaar verscheidene keren verhoogd, onlangs nog met 6,7 mld in 1997 waarvan 5,2 mld structureel. Bovendien is recent beslist de rijkstoelagen vanaf 1998 te indexeren.

TABEL 36 Het verschil met de vooruitzichten 1996-2000 van april 1996

De rekening Sociale Zekerheid in de ESER in procent van het BBP			
	2000 ^a	2000 ^b	Vershil
Ontvangsten	19,13	19,42	+,29
1. Bijdragen	14,71	14,50	-,21
Loonsom private sector	28,93	28,25	-,68
Impliciete werkgeversbijdragevoet van de ondernemingen	28,98	28,97	-,01
2. Alternatieve financiering	1,07	1,35	+,28
3. Door de S.Z. geïnde belastingen	0,59	0,62	+,03
4. Rijkstoelagen	2,40	2,60	+,20
5. Inkomens uit vermogen	,23	,21	-,02
Uitgaven	19,15	18,95	-,20
1. Pensioenen	6,53	6,42	-,11
2. Geneeskundige zorgen	5,39	5,48	+,09
3. Arbeidsongeschiktheid	1,18	1,20	+,02
4. Werkloosheid	2,61	2,63	+,02
5. Kinderbijslag	1,62	1,56	-,06
6. Bestaanszekerheid	,37	,34	-,03
7. Intrestlast	,15	,03	-,12
Financieringsvermogen	-,02	+,47	+,49

- a. De rekening Sociale Zekerheid in de vooruitzichten van april 1996 (tabel 21 op blz. 48) nadat we de cijfers aangepast hebben aan de tussentijdse veranderingen in de boeking. De uitgaven voor het gewaarborgd inkomen behoren niet langer tot de sociale zekerheid maar tot de entiteit die ze financiert. De bijzondere bijdrage wordt in de Nationale Rekeningen geboekt als een belasting geïnd door de sociale zekerheid. Evenzo voor de middelen van het Fonds Maron, die vroeger deel uitmaakten van de rijkstoelagen. Bovendien wordt het gedeelte van de tijdelijke werkloosheid, gefinancierd door de F.S.O., geboekt als een onderdeel van de werkloosheid i.p.v. de uitgaven voor bestaanszekerheid
- b. De rekening Sociale Zekerheid in de huidige vooruitzichten.

De lagere uitgaven vinden we terug in de tak pensioenen en kinderbijslag. Die vertraging is deels te wijten aan de nieuwe demografische vooruitzichten 1995-2050 (met een lager aantal personen in de leeftijdsgroepen 0-14 jaar en ouder dan 60 jaar) en deels aan de structurele bezuinigingen, nl. de pensioenhervorming, de geleidelijke verschuiving van de laatste leeftijdsbijslag van 16 jaar naar 18 jaar en de halvering van de leeftijdsbijslag voor het eerste kind. De pensioenhervorming heeft ook een weerslag op de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, invaliditeit, werkloosheid en brugpensioen vermits deze regelingen worden uitgebreid tot de verhoogde pensioenleeftijd van de vrouw.

De interestlasten zijn lager naarmate de sociale zekerheid mettertijd overschotten boekt en bovendien zijn de recente vooruitzichten voor de langetermijnrentevoet ook lager.

In de tak geneeskundige zorgen rekenen we nu met +2% per jaar i.p.v. de strikte norm van 1,5% (+0,5 procent onzekerheidsmarge).

E. De Gemeenschappen en Gewesten

1. DE EVOLUTIE VAN DE PRIMAIRE UITGAVEN EN DE MIDDELEN

De hypothesen die aan de basis liggen van deze vooruitzichten gaan uit van een "ongewijzigd beleid" op middellange termijn. Zulk ongewijzigd beleid impliceert dat de "natuurlijke" historische evolutie van de primaire uitgaven zich verderzet naar de toekomst toe. Enkel in het geval van duidelijke informatie aangaande de toekomstige inkomsten- of uitgavenevolutive wordt van de vaste groeivoet afgeweken. Dit is bijvoorbeeld het geval voor wat betreft de jaren 1996 en 1997, waarvoor de begrotingskredieten gekend zijn en voor wat betreft het jaar 1998, waarvoor de meerjarenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap bepaalde éénmalige aanpassingen voorziet.¹⁴

Vanaf 1999 evolueren *de totale primaire uitgaven* jaarlijks aan een constant ritme. De reële groeivoet van de niet-loonuitgaven in de jaren 1999-2001 ligt rond 2,4 procent per jaar, tussen de geobserveerde gemiddelde groei van de periode 1992-1995 (2,0 procent) en de groeivoet van het laatste quasi-geobserveerde jaar 1996 (2,6 procent) in. De evolutie van de lonen ligt daarentegen aanzienlijk lager dan het historisch gemiddelde, omdat rekening werd gehouden met de aangekondigde saneringen in het onderwijs in de periode 1996-1997 en met een verwachte afname van de schoolgaande jeugd in de jaren daarna.

TABEL 37 De primaire uitgaven van de Gemeenschappen en Gewesten
(reële groei in procenten)

	1992-1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Primaire uitgaven ^a	2,8	1,4	1,9	1,6	2,1	1,9	1,9
lonen ^b	3,7	0,0	0,6	1,5	1,9	1,3	1,3
overige primaire uitgaven	2,0	2,6	2,9	1,7	2,3	2,4	2,4

a. exclusief de overbruggingslening van de Franse Gemeenschap (verrekend in inkomsten)

b. inclusief de lonen in het onderwijs van de lokale overheden

14. Zo bepaalt de meerjarenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap dat de middelen uit de GIMV-verkoop (4 mia in 1997) wegvallen in 1998.

De weerhouden uitgavenhypothesen zijn voorzichtig, in de zin dat zij voor de periode 1998-2001 een constante groei veronderstellen van de totale primaire uitgaven en geen impliciete voortzetting van de groeivertraging van 1996. Deze hypothesen leiden ertoe dat de primaire uitgaven tussen 1995 en 2001 gelijke tred houden met het BBP. De afname van het aandeel van de lonen in het BBP (-0,2 procent) wordt volledig gecompenseerd door de toename van het aandeel van de andere uitgaven.

De daling van het aandeel van *de overheidsconsumptie* in het BBP wordt volledig verklaard door de evolutie van de lonen. De toename van de overige primaire uitgaven ten opzichte van het BBP wordt voornamelijk veroorzaakt door de investeringen van het vrij onderwijs en door de transferten aan de gezinnen en de bedrijven.

Onder impuls van de toenemende vergrijzing, blijft de groei van *de transferten aan de gezinnen* toenemen over de gehele periode. Alle kredieten inzake welzijnszorg stijgen in de meerjarenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap bijvoorbeeld met een vergrijzingscoëfficiënt ten belope van 1,1 procent bovenop de inflatie. Om met deze problematiek rekening te houden, werd de reeds aanzienlijke reële groei-voet voor het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten in 1997 (2,9 procent) nog opgetrokken naar 3,3 procent voor de jaren nadien.

De investeringen van het vrij onderwijs worden in de ESER-rekening van de Gemeenschappen en Gewesten toegevoegd aan de begrotingsuitgaven. Voor 1996 en 1997 wordt een sterke toename verwacht van deze uitgaven. Ze nemen dan iets sneller toe dan het BBP.¹⁵

TABEL 38 De primaire uitgaven van de Gemeenschappen en Gewesten
(in procent van het BBP)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1995 2001
Totale primaire uitgaven	11,6	11,7	11,7	11,6	11,6	11,6	11,6	+0,0
1. overheidsconsumptie	6,2	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0	-0,2
lonen	5,4	5,3	5,3	5,2	5,2	5,2	5,2	-0,2
aankopen goederen/diensten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	+0,0
2. overige primaire uitgaven	5,4	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	+0,2
transferten	4,9	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	+0,1
aan gezinnen	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	+0,1
aan bedrijven	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	+0,1
aan lokale overheden	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	-0,1
aan buitenland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	+0,0
investeringen	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	+0,1
vrij onderwijs	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	+0,1
overige investeringen	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	+0,0

15. Voornamelijk onder invloed van de transferten van de Vlaamse gemeenschap aan de DIGO (Dienst voor infrastructuur in het gesubsidieerd onderwijs).

De groei van *de overige investeringen* blijft op middellange termijn echter zeer beperkt.¹⁶ De hypothese blijft dat voor de komende jaren geen nieuwe impuls verwacht moet worden van de overheidsinvesteringen. De meerjarenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voorziet bijvoorbeeld slechts een reële nulstijging van de investeringskredieten. Bijkomende inspanningen, die wellicht nog geleverd moeten worden voor het aangekondigde budgettaire evenwicht van de Vlaamse Gemeenschap enerzijds of voor het Europese Stabiliteitspact anderzijds, zullen wellicht eerder in deze categorie van uitgaven plaatsvinden. Ook in de projectie worden de 'overige investeringen' van de Gemeenschappen en Gewesten uit voorzichtigheid enkel aangepast voor prijsstijgingen.

De groei van *de transferten aan de lokale overheden* blijft over de hele projectieperiode op het vrij lage niveau van het historisch gemiddelde over de periode 1991-1995 (3 procent nominaal). Omwille van de uitgesproken prioriteit voor de tewerkstellingsproblematiek, lijkt het wel mogelijk dat de huidige engagementen worden uitgebreid.

Het gros van *de inkomsten* hangt zoals altijd af van de Bijzondere Financieringswet. Reeds in de projectie van april 1996 werden de tegenvallende middelen voor 1996 vermeld. Niet alleen werden van in het begin te weinig middelen doorgestort wegens een onderschatte inflatie, maar tevens moest wat in 1995 te veel was ontvangen, in 1996 worden teruggestort. Vanaf 1997 nemen de middelen dan wel sterk toe omwille van de toenemende koppeling van de middelenevolutie aan de reële BNP-groei en de doorstorting van de nog verschuldigde middelen van 1996.

TABEL 39 De totale middelen van de Gemeenschappen en Gewesten
(in procent van het BBP)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1995 2001
Totale middelen	11,3	11,5	11,7	11,8	12,0	12,0	11,9	+0,6
1. Fiscale ontvangsten	10,5	10,6	10,9	11,0	11,1	11,1	11,0	+0,5
- personenbel. / BTW uit BFW	9,5	9,5	9,8	10,0	10,1	10,0	10,0	+0,5
- andere regionale belastingen	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	+0,0
- successierechten	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	+0,0
- autonome gewestbelastingen	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	+0,1
- kijk- en luistergeld (netto) ^a	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,1
2. Niet fiscale ontvangsten	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	+0,1
- dotatie federale overheid	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	+0,2
- andere transferten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	+0,0
- verkoop schoolgebouwen	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1

a. De opbrengst van het kijk- en luistergeld van december 1995 werd niet zoals gewoonlijk door Belgacom gestort in januari van 1996, maar reeds in december 1995. Het netto niveau van het kijk- en luistergeld (opbrengst van de belasting min dotatie aan de BRTN-RTBF) ligt daarom lager in 1996 dan in 1995.

16. Bovendien zullen de haveninvesteringen in de Nationale Rekeningen van 1996 niet meer ondergebracht worden bij de investeringen van de bedrijven, maar bij de overheidsinvesteringen. De toename van de overheidsinvesteringen in 1996 is derhalve zuiver het gevolg van een verandering van de methodologie, conform met de nieuwe ESER-richtlijnen.

In 2000 komt er een einde aan het gunstige overgangsregime in de Bijzondere Financieringswet. Daardoor is de toename van de overgedragen Personenbelasting/BTW reeds zwakker dan in de jaren 1997-1999. Bovendien ligt de economische groei in 2000 lager dan in de jaren voordien. Aangezien het definitief stelsel in de Bijzondere Financieringswet voorziet dat de evolutie van de overgedragen middelen uit Personenbelasting vanaf 2000 enkel beïnvloed wordt door de nominale groei van het BNP van het Rijk, wordt de evolutie van de middelen hierdoor nog verder beperkt.

De stijging van de overige inkomsten wordt vanaf 1998 uit voorzichtigheid vrij laag gehouden.

2. HET PRIMAIR SALDO EN DE NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE

Onder de voorzichtige hypothesen van de huidige vooruitzichten, daalt het tekort van de Gemeenschappen en Gewesten in ESER-termen over de middellange termijn van 0,6 procent van het BBP in 1995 naar evenwicht in 1999. Die structurele verbetering vindt volledig plaats in het primair saldo, aangezien de rentelasten over de hele projectieperiode nagenoeg stabiel blijven ten opzichte van het BBP (0,4 procent).

Gezien de stabilisatie van de primaire uitgaven ten opzichte van het BBP, is het voornamelijk de gunstige evolutie van de inkomsten uit de Bijzondere Financieringswet die toelaat dat de Gemeenschappen en Gewesten vanaf 1996 het deficit jaarlijks met zo'n 0,2 procent van het BBP kunnen verminderen om tegen 1999 hun NFB in evenwicht te brengen. Vanaf 2000 evolueren de middelen van de Gemeenschappen en Gewesten aanzienlijk trager. De terugdringing van het tekort en de daaruit volgende afname van de interestlasten maken dat het evenwicht in ESER-termen echter behouden kan blijven.

TABEL 40 **Het primair saldo van de Gemeenschappen en Gewesten**
(in procent van van het BBP)*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Totale middelen	11,3	11,5	11,7	11,8	12,0	12,0	11,9
Totale primaire uitgaven	11,6	11,7	11,7	11,6	11,6	11,6	11,6
Primair saldo	-0,3	-0,2	0,0	+0,2	+0,4	+0,4	+0,3
Rentelasten	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Netto financieringsbehoefte	-0,6	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	0,0	0,0
in mia	-50,9	-52,0	-30,8	-14,2	+1,5	+2,1	+0,5

* wegens afronding is het geheel niet altijd gelijk aan de som van de delen

Het Convergentieplan en de Gemeenschappen en Gewesten

Het Convergentieplan van de Federale Overheid beoogt de Belgische publieke financiën in lijn te brengen met de normen van het Europees Verdrag van Maastricht. Eén van de Maastrichtnormen is de toenemende convergentie van de publieke financiën van de toekomstige lidstaten van de Europese muntunie. De Belgische variant van de budgettaire Maastrichtnorm wordt daarom de “Convergentienorm” genoemd en het meerjarenplan om die norm te bereiken heet het “Convergentieplan”.

Enkel de Federale Overheid engageert zich in het Convergentieplan. België is immers een federale staat, opgebouwd uit verschillende entiteiten (Federale Overheid en Gemeenschappen en Gewesten) die elk over hun eigen exclusieve bevoegdheden en financiële middelen beschikken. De Federale Overheid heeft geen zeggenschap over de bestemming van de middelen van de Gemeenschappen en Gewesten en kan hen bijgevolg ook geen sanering opleggen tegen hun wil.

Wel werd de leningscapaciteit van de Gemeenschappen en Gewesten onderworpen aan het toezicht van de Federale Minister van Financiën, ten einde de Belgische Economische en Monetaire Unie te vrijwaren. Bovendien werd binnen de Hoge Raad van Financiën een adviserende afdeling “Financieringsbehoeften van de Overheid” opgericht om de budgettaire leefbaarheid van de deelgebieden op middellange termijn te controleren. Hiertoe stelt de Hoge Raad een “maximum toelaatbaar saldo” op voor elke deelgebied. Bij overschrijding van de maximum toelaatbaar saldi kan de Hoge Raad de Minister van Financiën adviseren de leningscapaciteit van een entiteit in overtreding te beperken. De procedure hiertoe is echter vrij omslachtig en niet van controverse gespeend.

In haar jaarverslag van 1994 kwam de Hoge Raad tot de belangrijke conclusie dat er “in principe verenigbaarheid is tussen, enerzijds, de budgettaire leefbaarheid op middellange termijn ... van elke entiteit afzonderlijk ... en, anderzijds, het ... voor de Gemeenschappen en Gewesten ... te bereiken ... Maastrichtobjectief”.^a

Overtuigd van de noodzaak toe te kunnen treden tot de Europese muntunie -en wellicht uit voorzorg tegen een mogelijke leningsbeperking-, hebben de Gemeenschappen en Gewesten zichzelf er dan toe verbonden de maximum toelaatbaar saldi van de Hoge Raad na te leven over de periode 1996-1999. Deze verbintenis is vastgelegd in het “Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Overheid en de Gemeenschappen en Gewesten” van juli 1996. Aldus dragen de Gemeenschappen en Gewesten bij tot de structurele verbetering van de Belgische overheidsfinanciën met het oog op de Maastrichtnorm.

Wat het Convergentieplan is voor de Federale Overheid, is het Samenwerkingsakkoord bijgevolg voor de Gemeenschappen en Gewesten: een verbintenis tot de sanering van hun financiën op middellange termijn. Beide verbintenissen leggen minstens tot 1999 een te volgen tekortenpad vast. Voor de Gemeenschappen en Gewesten komt dit pad -eerder toevallig- overeen met de normen voor budgettaire leefbaarheid van de Hoge Raad van Financiën.

a. Hoge Raad Van Financiën, Afdeling “Financieringsbehoeften van de overheid”, Jaarverslag 1994, juni 1994, blz. 38.

3. DE MAXIMAAL TOELAATBARE TEKORTEN VOLGENS DE HOGE RAAD VAN FINANCIËN.

In 1996 werd een “Nieuw Convergentieplan van België” voorgesteld. Tevens publiceerde de Hoge Raad van Financiën een nieuwe reeks normen voor budgettaire leefbaarheid van de Gemeenschappen en Gewesten.

Het nieuwe Convergentieplan tekent een pad uit voor het primair saldo en het tekort van de Belgische overheid. Wat de Gemeenschappen en Gewesten betreft worden de te leveren inspanningen gebaseerd op de nieuwe ‘gecorrigeerde maximaal toelaatbare tekorten’ van de Hoge Raad van Financiën (HRF)¹⁷. Net als in het vorige Convergentieplan wordt gepostuleerd dat, als alle andere entiteiten zich aan dit Convergentieplan houden, de realisatie door Gemeenschappen en Gewes-

17. Zie kader “Het Convergentieplan en de Gemeenschappen en Gewesten”

ten van de HRF-normen er automatisch toe zal leiden dat de ESER-normen voor het geheel van de overheid gehaald worden.

Bij de implementatie van het oude Convergenceplan werd echter duidelijk dat deze bewering niet noodzakelijk opgaat. De Gemeenschappen en Gewesten zouden immers nooit de voor 1996 vooropgestelde tekortnorm van 0,4 procent van het BBP halen. Niet omdat zij zich niet hadden gehouden aan de tekortnormen in miljarden van de Hoge Raad -voor hen de enige bindende norm-, maar enkel omdat die normen niet compatibel bleken met de ESER-definitie van het Convergenceplan. In haar jaarverslag 1996 heeft de Hoge Raad derhalve voor de nieuwe reeks normen de methodologische overgang van gecorrigeerd tekort naar ESER-saldo aangepast.

De correcte methodologische overgang van een “gecorrigeerd tekort” naar een ESER-tekort is echter nog verre van duidelijk. De enige overgangscorrectie die momenteel wordt toegepast betreft de overbruggingslening van de Franse Gemeenschap. Met veelvuldige andere methodologische verschillen wordt geen rekening gehouden.¹⁸

Ondanks het fundamenteel verschil in benadering -namelijk positief tegenover normatief- en in methodologie, is het op het eerste zicht geruststellend dat het Planbureau de tekorten van de Gemeenschappen en Gewesten op dezelfde manier ziet evolueren als de Hoge Raad van Financiën.¹⁹

Dezelfde verbetering van het ESER-tekort in percentage van het BBP, namelijk 0,6 procent over de periode 1996-2000, komt er echter op een totaal andere manier. Volgens de Hoge Raad zou de sanering in het primair saldo voornamelijk via een daling van de primaire uitgaven geschieden, volgens het Planbureau via een toename van de inkomsten.

TABEL 41 De HRF-normen en de vooruitzichten van de Gemeenschappen en Gewesten

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Norm HRF gecorrigeerd saldo	-63,2	-54,5	-38,1	-22,1	-0,8	+1,7
Realisatie gecorrigeerd saldo	-55,5	-53,0 ^a	-	-	-	-
Norm HRF ESER definitie	-44,8	-48,9	-35,1	-20,0	-0,8	+1,7
procent BBP	-0,6	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	0,0
Projectie NFB HERMES-april	-50,9	-52,0 ^b	-30,8	-14,2	+1,5	+2,1
procent BBP	-0,6	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	0,0

a. Verwachting

b. De overschrijding van de HRF-norm in 1996, die voor de eerste maal uit de vooruitzichten blijkt, heeft voornamelijk te maken met een methodologische aanpassing aangaande het Amortisatiefonds voor de leningen van de sociale huisvesting (ALeSH). In de Nationale Rekeningen van 1996 zal het aan de ALeSH verschuldigde bedrag hoogstwaarschijnlijk herverdeeld worden tussen de Federale Overheid en de Gemeenschappen en Gewesten, waarbij de Gemeenschappen en Gewesten een groter aandeel voor hun rekening nemen. In de projectie wordt hierop reeds geanticipeerd.

Bron: Hoge Raad van Financiën, Jaarverslag 1996, blz. 34.

18. Zie Federaal planbureau, Vooruitzichten 1996-2000, april 1996, blz. 41-42.

19. De ESER-resultaten van de projectie worden hier vergeleken met de normen van de Hoge Raad, zoals zij werden bekomen na omzetting naar ESER-termen. Het past hier echter opnieuw te herinneren aan de methodologische problemen bij die omzetting (zie Federaal planbureau, Vooruitzichten 1996-2000, april 1996, blz. 41-42.).

TABEL 42 De sanering van de openbare financiën van de Gemeenschappen en Gewesten
(in procent van het BBP)

	HRF		FPB	
	1996	2000-1996	1996	2000-1996
middelen	11,4	+0,2	11,4	+0,5
primaire uitgaven	11,5	-0,4	11,7	-0,1
rentelasten	0,5	+0,0	0,4	+0,0
NFB	-0,6	+0,6	-0,6	+0,6

Bron: Hoge Raad van Financiën, Jaarverslag 1996, blz. 34.

De voorziene stijging van de inkomsten is rechtstreeks afhankelijk van de gehanteerde groeivoorzichten. Onder invloed van de Sint-Michielsakkoorden wordt de middelenevolutie vanaf 1997 immers voor een aanzienlijk gedeelte gekoppeld aan de (reële) BNP-groei. Vanaf 2000 hangt de evolutie van de overgedragen middelen uit Personenbelasting zelfs volledig af van de (nominale) BNP-groei van het Rijk.

Bij de huidige groeivoorzichten (gemiddeld 2,4 procent) en de recente onderschatting van de middelen in 1996, zouden de middelen van de Gemeenschappen en Gewesten tussen 1996 en 2000 met 0,5 procent van het BBP toenemen.

Volgens de Hoge Raad nemen de middelen slechts met 0,2 procent van het BBP toe over diezelfde periode. De Hoge Raad formuleerde zijn advies echter reeds een jaar geleden, vóór de onderschatting van de middelen van 1996 bekend was, en hanteert de voorzichtige hypothese van 2,0 procent reële BBP-groei over de periode 1998-2000. De middelenevolutie is daarom beperkt en de primaire uitgaven worden in dit scenario terdege ingeperkt om de norm te respecteren.

Nu de evolutie van de middelen echter gunstiger blijkt te zijn dan een jaar geleden werd voorzien, kunnen de Gemeenschappen en Gewesten de maximum toelaatbare tekorten wellicht naleven zonder noemenswaardige inspanningen langs de uitgavenzijde.

Als de middelen echter onverwacht trager zouden stijgen, dan moeten de Gemeenschappen en Gewesten tegen het jaar 2000 toch nog bijkomende maatregelen langs de uitgavenzijde nemen, willen zij aan de opgelegde tekortverbetering van 0,6 procent voldoen. De toegenomen reële groei van de primaire uitgaven in 1997 laat immers niet vermoeden dat de toekomstige uitgaven uit eigen beweging voldoende zouden afnemen ten opzichte van het BBP om zonder nieuwe maatregelen een onverwachte terugval van de inkomstengroei op te vangen.

4. VOORZICHTIGHEID BLIJFT GEBODEN

Vooreerst blijft er bijgevolg een risico dat het ESER-tekort hoger uitvalt dan uit de vooruitzichten zou blijken. Hoewel het ESER-tekort van de Gemeenschappen en Gewesten in de vooruitzichten gunstig evolueert, is deze gunstige evolutie voornamelijk het resultaat van een aanzienlijke heropleving van de economische activiteit in de periode 1997-2000.

In het geval deze toenemende BBP-groei zich niet zou doorzetten, zou het noodzakelijk zijn dat de Gemeenschappen en Gewesten de nodige maatregelen nemen langs de uitgavenzijde om toch de maximale tekorten van de Hoge Raad van Financiën te blijven respecteren.

Verder blijft het, omwille van de verschillen in methodologie, onzeker welk ESER-tekort overeenstemt met het voorziene jaarlijkse 'maximaal toelaatbaar tekort' van de Hoge Raad van Financiën. Net als met het oude Convergentieplan, is er wel degelijk een risico dat de Gemeenschappen en Gewesten de maximaal toelaatbare tekorten eerbiedigen en toch het voorziene ESER-tekort overschrijden.

F. De lokale besturen

De ontwikkeling van de financiën van de lokale besturen vertoont op middellange termijn eigenaardige schommelingen, die enig commentaar behoeven.

TABEL 43 Rekening van de lokale besturen
(in procenten van het BBP)

	1995 ^a	1996 ^a	1997 ^a	1998 ^a	1999 ^a	2000 ^a	2001 ^a	2001-1995 ^b
1. Primair saldo	0,8	0,9	0,7	0,7	0,5	0,4	0,5	-0,3
A. Ontvangsten	6,5	6,6	6,5	6,5	6,4	6,4	6,3	-0,2
1. Fiscale en parafiscale ontvangsten	2,7	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,4	-0,2
a. Directe belastingen	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	-0,2
b. Indirecte belastingen	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0
c. Socialezekerheidsbijdragen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
2. Overige ontvangsten	3,8	4,0	4,0	4,0	3,9	3,9	3,9	0,0
a. Netto overdrachten van de Federale Overheid	0,3	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,2
Pensioenen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0
Overige	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
b. Netto overdrachten van Gewesten en Gemeenschappen	2,9	2,9	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7	-0,2
Lonen onderwijzend personeel	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	-0,1
Overige	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	-0,1
c. Inkomsten uit vermogen	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0
d. Diversen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
B. Primaire uitgaven	5,7	5,7	5,8	5,8	6,0	6,0	5,8	0,1
1. Lonen en wedden	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,0	-0,1
2. Aankoop van goederen en diensten	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,0
3. Lopende overdrachten aan de gezinnen	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	0,1
Pensioenen (en kinderbijslag)	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,0
Overige	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,1
4. Investerings	0,8	0,8	0,8	0,8	1,0	1,0	0,9	0,1
5. Overige uitgaven	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Netto rentelasten	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	-0,2
3. Netto financieringsbehoefte	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0	0,2	-0,1

a. In niveau.

b. In variatie over de periode.

1. HET JAAR 1996

De "schijnbare" verbetering van de NFB van de lokale besturen in 1996 (in feite, van hun financieringscapaciteit) is alleen te verklaren door de anticipatie dat er in juni eerstkomend een correctie aan de nationale rekeningen zal worden aangebracht: de schrapping van de dubbelstelling van de OCMW-overdrachten aan de gezinnen, nl. 15 miljard of 0,2 procent van het BBP (cfr. punt C.2.a hiervoor). Dit leidt tot een stijging van de van de Federale Overheid ontvangen overdrachten (cfr. tabel 43).

Ongeacht die aanpassing zou de NFB van de lokale besturen in 1996 min of meer gestabiliseerd zijn en zelfs lichtjes dalen: hun directe belastingen dalen immers met 0,1 procent als gevolg van de uitzonderlijke doorstorting van achterstallen in 1995.

2. DE JAREN 1997 TOT 2001

Tussen 1997 en 2000 zou de NFB van de lokale besturen blijven achteruitgaan (met 0,3 procent van het BBP), om zich in 2001 te herstellen.

Over de gehele periode dalen de ontvangsten (in procent van het BBP), vooral dan de belastingontvangsten (-0,2 procent van het BBP, cfr. punt B). Maar de overdrachten van Gewesten en Gemeenschappen dalen eveneens: in dit verband wijzen wij erop dat de daling van de overdrachten, bestemd voor de lonen van het onderwijzend personeel (wiens aantal daalt) eveneens weerspiegeld wordt in de daling van de uitgaven en de NFB niet beïnvloedt.

Het is bij de evolutie van de primaire uitgaven dat de oorsprong van de NFB-schommelingen en de ommekeer in 2001 moet worden gezocht. Na een quasi-stabilisering tot in 1998, zou hun aandeel in het BBP in 1999 immers met 0,2 procent toenemen en in 2001 op het vroegere niveau terugvallen wegens de verwachte weerslag van de gemeenteraadsverkiezingen in 2000 op de investeringsuitgaven. De investeringen van de lokale besturen in reële termen zouden in 1999 met 20 procent stijgen, in 2000 met 6 procent en in 2001 met -12 procent dalen. Dit zijn gematigde hypothesen vergeleken bij de in het verleden opgetekende cycli²⁰.

De rentelasten verminderen de negatieve weerslag van het gereduceerd primaire saldo op de NFB. Hun ontwikkeling vloeit uiteraard voort uit de stabilisering van de rentevoet en de daling van de schuld als gevolg van de opgebouwde overschotten. Maar zij wordt eveneens gunstig beïnvloed door de introductie van het Gemeentekrediet op de beurs. Die verrichting heeft de aandeelhoudende gemeenten 32 miljard opgebracht, waarvan 25 miljard gebruikt zou worden om de gemeentelijke leningen in 1997 terug te betalen.

20. (35,3, 12,5 en -20,6 procent van 1987 tot 1989 en 43,7, 7,9 en -23 procent tussen 1993 en 1995).

5

Het energieverbruik en de uitstoot van koolstofdioxyde

A. De energie-intensiteit van de groei

1. EVOLUTIE ENERGIE-INTENSITEIT VAN HET BBP

De verwachte gemiddelde groei van de finale vraag naar energie bedraagt voor de volgende vijf jaar 1,7 procent per jaar. Dit groeipercentage ligt iets lager dan dat wat tijdens de periode 1990-1996 werd opgetekend. Deze ontwikkeling van het energieverbruik zou de trend van een dalende energie-intensiteit van de economische groei moeten bevestigen. Tijdens de periode 1970-1996 is de energie-intensiteit van het BBP immers jaarlijks gemiddeld met 1,6 procent gedaald. Hoewel die trend tijdens de jongste vijf jaar omgekeerd was omwille van de zeer zwakke groei van de energieprijzen, zouden wij, voor de periode 1997-2001, opnieuw een vermindering van de energie-intensiteit van het BBP met gemiddeld 0,6 procent per jaar moeten noteren. De trend van een dalende energie-intensiteit van de groei weerspiegelt onder meer de geleidelijke toepassing van nieuwe technologieën en de verbeterde energetische doeltreffendheid.

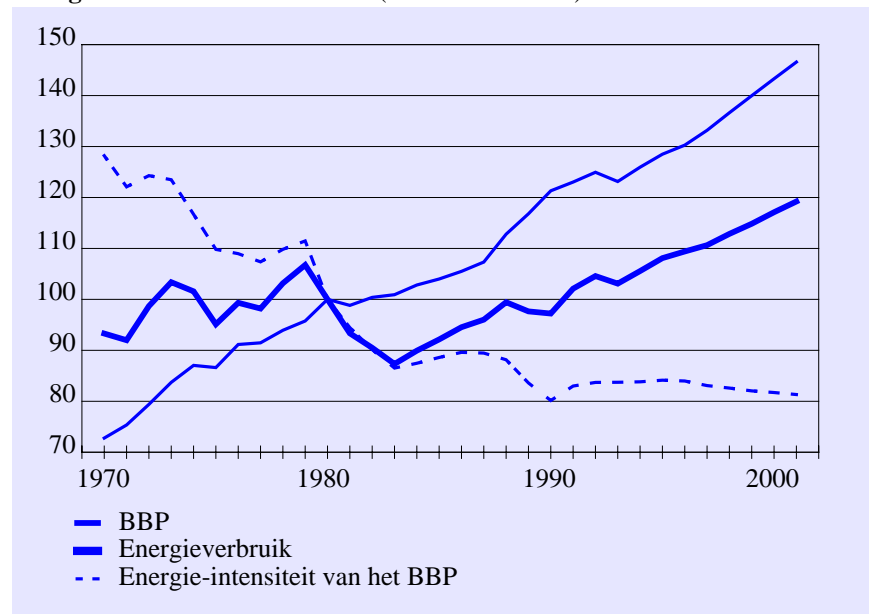
In 1970 bedroeg het eindverbruik van energie 29,2 Mtoe¹. Het zou stijgen van 34,3 Mtoe in 1996 tot 37,3 Mtoe in 2001. De inputs in energietransformatie van de elektrische centrales, cokesovens, hoogovens en raffinaderijen stijgen van 54,2 Mtoe in 1996 tot 58,8 Mtoe in 2001, met een jaarlijkse gemiddelde groeivoet van 1,6 procent. Het eindverbruik voor niet-energetisch gebruik zou met 1,3 procent per jaar moeten toenemen om 3,6 Mtoe te bereiken² in 2001.

1. Mtoe (Megaton olie-equivalent) = 41.860 Tj (Terajoule).

2. Voor de definitie van de grote aggregaten van de energiebalans, zie kader.

FIGUUR 21

Energie-intensiteit van het BBP (index 1980 = 100)

TABEL 44 Energiebalans 2001 (in Mtep)

Sectoren	Vaste brandstoffen	Vloeibare brandstoffen	Gas	Elektriciteit	Totaal
Primaire en aanverwante productie	0,27	0,00	0,00	12,17	12,44
Invoer	8,67	47,62	14,48	0,79	71,56
Voorraadwijzigingen	-1,06	0,12	0,19	0,00	-0,75
Totale uitvoer	0,47	21,55	0,00	0,90	22,91
Bunkers	0,00	5,10	0,00	0,00	5,10
Bruto binnenlands verbruik	7,41	21,08	14,68	12,07	55,24
Inputs in energietransformatie	6,33	35,70	4,65	12,50	59,18
Outputs uit energietransformaties	1,91	33,91	0,86	7,64	44,32
Verbruik van de energiesector	0,00	1,63	0,39	0,50	2,52
Verliezen op het net	0,00	0,00	0,00	0,40	0,40
Niet-energetisch eindverbruik	0,00	3,03	0,60	0,00	3,63
Energetisch eindverbruik	2,99	17,60	10,02	6,72	37,33
Industrie	2,89	1,24	4,65	3,33	12,12
Vervoer	0,00	9,66	0,02	0,16	9,84
Handel, particuliere en overheidsdiensten	0,00	1,17	1,95	1,42	4,54
Gezinnen	0,10	4,48	3,39	1,80	9,78
Landbouw	0,00	1,04	0,00	0,00	1,04

De invoer en uitvoer van energieproducten zouden respectievelijk met 2,3 procent en 2,5 procent per jaar moeten groeien. Het bruto binnenlands verbruik zou jaarlijks gemiddeld met 1,5 procent moeten aangroeien, om 55,2 Mtoe te bereiken in 2001.

TABEL 45 **Ontwikkeling van de energie-intensiteit van het BBP**
(jaarlijkse gemiddelde groeipercentages)

	1970-1996	1970-1980	1981-1990	1991-1996	1997-2001
BBP	2,3	3,2	1,9	1,2	2,4
Energetisch eindverbruik	0,6	0,7	-0,3	2,0	1,7
Energie-intensiteit van het BBP	-1,6	-2,4	-2,2	0,8	-0,6

De resultaten van de projectie op het vlak van het energieverbruik zijn vanzelfsprekend zeer afhankelijk van de vooruitzichten inzake economische groei. De elasticiteit van de energetische eindvraag t.o.v. de groei van het BBP bedraagt voor de projectieperiode 0,72³. Over de periode 1970 tot 1996 was die elasticiteit duidelijk lager (0,27), met name als gevolg van de zeer uitgesproken ontwikkeling van de energieprijzen tussen 1970 en 1983 en van de grootscheepse herstructurering in de veel energie verbruikende sectoren zoals de staalnijverheid, de niet-metaalhoudende mineralen en de glassector.

De verbruiksprijzen van energie, nl. van alle energiedragers samen, zouden een stijging moeten kennen die iets hoger ligt dan deze die tussen 1980 en 1990 genoteerd werd, nl. 2,5 procent per jaar. Van de wereldprijzen van de ruwe olie wordt verondersteld dat zij, in reële termen, lichtjes zouden stijgen. De wereldprijzen van de overige energieproducten volgen de wereldinflatie. De projectie omvat dus geen enkele schok m.b.t. de internationale energieprijzen.

TABEL 46 **Verbruiksprijzen van de energie**
(jaarlijkse gemiddelde groeipercentages)

	1970-1996	1970-1980	1981-1990	1991-1996	1997-2001
Verbruiksprijzen van de energie	5,3	11,2	2,2	1,2	2,5

3. Dit cijfer geeft aan dat één procent bijkomende groei van het BBP een verhoging van het energieverbruik met 0,72 procent veroorzaakt.

2. SECTORALE ANALYSE VAN DE EINDVRAAG NAAR ENERGIE

De macro-economische vooruitzichten inzake de groei van het energieverbruik verbergen sterke sectorale verschillen.

TABEL 47 **Ontwikkeling van de eindvraag naar energie - per sector**
(jaarlijkse gemiddelde groeipercentages)

Sectoren	1970-1996	1997-2001
Industrie	-0,7	1,2
Vervoer	2,8	2,5
Diensten	0,9	2,4
Gezinnen	0,6	1,6
Geheel van de economie	0,6	1,7

In de industriële sector groeit het energieverbruik trager dan in de rest van de economie. Met een jaarlijks gemiddeld groeipercentage van 1,2 procent bereikt het eindverbruik van de sector 12,1 Mtoe in 2001. Dit vertegenwoordigt nog slechts 32,4 procent van het totale eindverbruik, daar waar dit aandeel in 1990 nog 36,8 procent bedroeg (47 procent in 1970). Die ontwikkeling stemt overeen met een jaarlijkse gemiddelde vermindering met 1,9 procent van de energie-intensiteit van de industriële activiteit over de periode 1997-2001. Bovendien noteren wij een wijziging in de structuur van het industrieel energieverbruik: gas en elektriciteit worden steeds belangrijker in het industriële verbruik, respectievelijk 38 en 27,3 procent in 2001, dit ten nadele van de vaste en de vloeibare brandstoffen. In 1970 vertegenwoordigden die laatste nog 66 procent van het industriële energieverbruik.

De jaarlijkse gemiddelde groei van het verbruik van de vervoerssector, voornamelijk olieproducten, zou 2,5 procent moeten zijn, hetgeen ruim boven het groeitempo van de gehele economie ligt. Dit bevestigt de trends uit het verleden, omdat de groei van 1970 tot 1996, een groei van gemiddeld 3,8 procent per jaar, vier maal het groeipercentage van de finale vraag bedroeg.

Met een groeivoet van 2,4 procent zou het verbruik van de dienstensector in 2001 4,5 Mtoe bereiken. Die ontwikkeling stemt overeen met een toename van de energie-intensiteit van de sectorale activiteit met 0,6 procent per jaar. Wij verwachten een sterke substitutie van de vaste en vloeibare brandstoffen door gas en elektriciteit.

Het aandeel van de gezinsbudget, dat bestemd is voor energie-uitgaven (elektriciteit en verwarming) zou zeer lichtjes stijgen: 0,7 procent in vijf jaar. De voor de projectieperiode verwachte jaarlijkse gemiddelde groeivoet van het energieverbruik loopt op tot 1,6 procent, wat lager is dan het tussen 1990 en 1996 opgetekende percentage (gemiddeld 2,4 procent), maar ruimschoots het gemiddelde percentage voor de periode 1970-1996 (0,6 procent per jaar) overtreft. De vaste brandstoffen zullen nagenoeg verdwijnen en nog slechts een marginaal deel van het gezinsenergieverbruik uitmaken.

TABEL 48 Ontwikkeling van het energieverbruik - per categorie van product
(jaarlijkse gemiddelde groeipercentages)

Producten	1970-1996	1997-2001
Vaste brandstoffen	-3,1	-2,4
Vloeibare brandstoffen	0,2	1,8
Gas	3,5	3,0
Elektriciteit	3,8	1,9

Het verbruik van vaste brandstoffen blijft jaarlijks gemiddeld met 2,4 procent afnemen. De vloeibare brandstoffen en elektriciteit blijven groeien respectievelijk met gemiddeld 1,8 en 1,9 procent per jaar. Het aardgasverbruik kent een sterkere groei, nl. 3,0 procent per jaar.

Het eindverbruik van olieproducten zou jaarlijks 1,8 procent toenemen. Die toename is echter niet homogeen: in de industrie daalt hun verbruik met 2,8 procent per jaar, terwijl de vervoerssector en de gezinnen hun consumptie ervan respectievelijk met 2,4 en 2,6 procent verhogen. Het niet-energetisch eindverbruik zou 3 Mtoe bereiken en het energetisch eindverbruik 17,6 Mtoe, ofwel 47 procent van het totale energieverbruik.

Het eindverbruik van aardgas in de industrie en de diensten stijgt respectievelijk met 4,1 en 4,8 procent per jaar. Het groeitempo van het aardgasverbruik van de gezinnen ligt iets lager, nl. 2,1 procent per jaar. Aardgas zet zijn opmars voort en zal in 2001 ongeveer 27 procent van de eindvraag vertegenwoordigen (tegenover 24 procent in 1990 en 12 procent in 1970). De vooruitgang is nog spectaculairder indien wij het aandeel van aardgas in het bruto binnenlands verbruik beschouwen: het stijgt van 17 procent in 1990 tot 27 procent in 2001.

Het huishoudelijk elektriciteitsverbruik zou met 1,9 procent per jaar toenemen om 6,7 Mtoe, of 18 procent van het eindverbruik, te bereiken in 2001. Het verbruik van de industriële sectoren en van de gezinnen zou respectievelijk met 2,3 en 2,2 procent per jaar aangroeien. Het verbruik in de dienstensector, daarentegen, zou trager groeien: 0,8 procent per jaar.

TABEL 49 Ontwikkeling van de structuur van het energieverbruik
(in Mtoe en in procent van het totale verbruik)

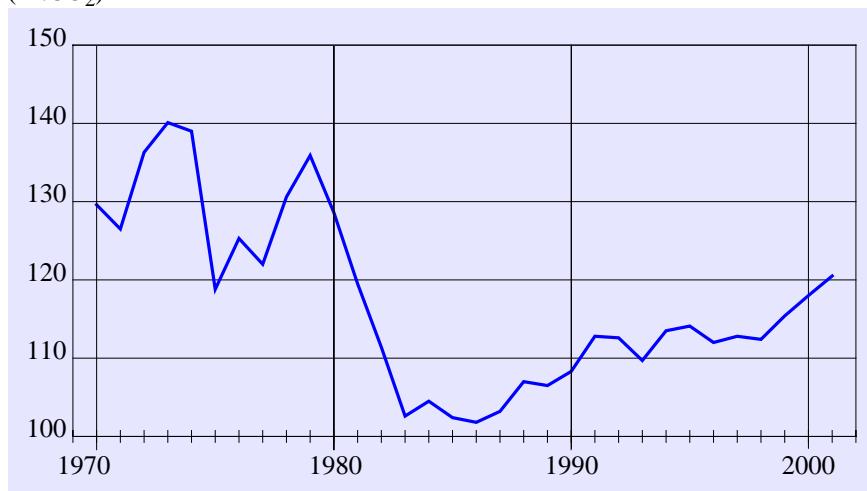
Sectoren	Producten	1970	1990	2001
Industrie	Totaal	13,7	11,2	12,1
	Vaste brandstoffen	4,1 (30,0 %)	3,3 (29,5 %)	2,9 (23,9 %)
	Vloeibare brandstoffen	5,1 (37,2 %)	1,6 (14,3 %)	1,2 (9,9 %)
	Gas	2,8 (20,5 %)	3,7 (33,0 %)	4,6 (38,0 %)
	Electriciteit	1,5 (10,9 %)	2,6 (23,2 %)	3,3 (27,3 %)
Vervoer	Totaal	4,3	7,7	9,8
	Vaste brandstoffen	0,0	0,0	0,0
	Vloeibare brandstoffen	4,2	7,6	9,7
	Gas	0,0	0,0	0,0
	Elektriciteit	0,1	0,1	0,2
Diensten	Totaal	3,22	3,2	4,5
	Vaste brandstoffen	0,6 (18,6 %)	0,1 (3,1 %)	0,0
	Vloeibare brandstoffen	2,1 (65,2 %)	1,2 (37,5 %)	1,2 (26,7 %)
	Gas	0,2 (6,2 %)	1,0 (31,2 %)	1,9 (42,2 %)
	Elektriciteit	0,3 (9,3 %)	0,9 (28,1 %)	1,4 (31,1 %)
Gezinnen	Totaal	7,8	7,8	9,8
	Vaste brandstoffen	3,2 (41,0 %)	0,6 (7,7 %)	0,1 (1,0 %)
	Vloeibare brandstoffen	3,6 (46,2 %)	3,4 (43,6 %)	4,5 (45,9 %)
	Gas	0,6 (7,7 %)	2,5 (32,1%)	3,4 (34,7 %)
	Elektriciteit	0,4 (5,1 %)	1,4 (17,9 %)	1,8 (18,4 %)
Gehele economie	Totaal	29,2	30,4	37,3
	Vaste brandstoffen	7,7 (26,4 %)	4,0 (13,2 %)	3,0 (8,0 %)
	Vloeibare brandstoffen	15,5 (53,1 %)	14,2 (46,7 %)	17,6 (47,2 %)
	Gas	3,6 (12,3 %)	7,3 (24,0 %)	10,0 (26,8 %)
	Elektriciteit	1,5 (5,1 %)	5,0 (16,4 %)	6,7 (17,9 %)

B. De CO₂ intensiteit van de groei

In België vertegenwoordigt de uitstoot van koolstofdioxide (CO₂) meer dan 80 procent van de uitstoot van broeikasgassen⁴. De voornaamste bron van de CO₂-uitstoot is het energetische gebruik van fossiele brandstoffen. In 1994 is 90,4 procent van de CO₂-uitstoot het resultaat van energetische verbranding, 8,7 procent van niet-energetisch gebruik in de industrie en 0,9 procent van afvalverbranding.

FIGUUR 22

Ontwikkeling van het emissiepeil als gevolg van energetische verbranding (MtCO₂)

De uitstoot van koolstofdioxide als gevolg van energetische verbranding blijft tot 1998 tamelijk stabiel, maar in 1999 gaat hij opnieuw stijgen om 120,5 megaton te bereiken in 2001. Door de economische groei in het begin van de projectieperiode kan de emissie in 1998 op eenzelfde peil als in 1991 gehouden worden. Na 1998 gaan de emissies weer toenemen als gevolg van de afwezigheid van structurele wijzigingen en het herstel van een meer regelmatige groei. Over de periode 1997-2001 stijgt de uitstoot gemiddeld met 1,5 procent per jaar, daar waar dit percentage over de jongste drie jaar 2,2 procent was.

De elasticiteit van de CO₂-uitstoot t.o.v. het energieverbruik bedraagt 0,86⁵. De ingewikkelde relatie tussen economische groei en CO₂-uitstoot omvat zowel de ontwikkeling van de energie-intensiteit als de substitutie tussen verschillende energiedragers onderling. De elasticiteit van de emissies t.o.v. de economische groei is 0,63.

4. In 1990 bedroeg de totale uitstoot van broeikasgassen (CO₂, CH₄, N₂O), uitgedrukt in CO₂-equivalent (Global Warming Potential) 136,7 Mt. In 1994 liep dit op tot 144,2 Mt CO₂-equivalent. In 1990 en 1994 vertegenwoordigde CO₂ respectievelijk 81,4 en 82,1 procent van de totale emissies.

5. Elke toename van het energieverbruik met één procent betekent een verhoging van de uitstoot met 0,86 procent.

TABEL 50 **Ontwikkeling van de CO₂-intensiteit van het BBP**
(jaarlijkse gemiddelde groeipercentages)

Periode	1970-1996	1970-1980	1981-1990	1991-1996	1997-2001
BBP	2,3	3,2	1,9	1,2	2,4
CO ₂ -uitstoot	-0,6	-0,1	-1,7	0,6	1,5
CO ₂ -intensiteit van het BBP	-2,8	-3,2	-3,6	-0,6	-0,9

De ontwikkeling in het begin van de projectieperiode wordt sterk gekenmerkt door het feit dat er rekening gehouden werd met het uitrustingsplan voor de elektriciteitsproductie. In 1998 is de daling van het absolute peil van de emissies immers volledig toe te schrijven aan de wijzigingen in het elektriciteitspark. Het gebruik van aardgas ter vervanging van de vaste en vloeibare brandstoffen, evenals het verbeterde gemiddelde rendement en het dalend gebruik van afgeleide gasen zorgen voor een lagere CO₂-uitstoot per geproduceerde GW⁶. Het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van de uitstoot van de elektriciteitssector is 2,2 procent terwijl de groeivoet van de totale emissies 1,5 procent bedraagt. Ondanks die forse stijging van de emissies van de sector, zal de CO₂-intensiteit van de elektriciteitsproductie dalen: de elasticiteit van de uitstoot verbonden met de elektriciteitsproductie is 0,76⁷.

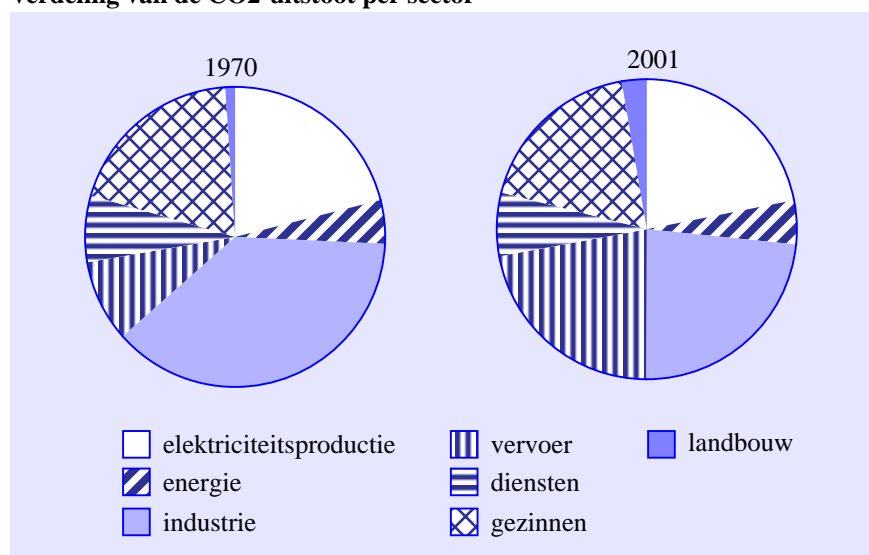
In 1996 was de elektriciteitsproductie verantwoordelijk voor 20,9 procent van de CO₂-uitstoot. Wij stellen vast dat dit aandeel tijdens de projectieperiode tamelijk stabiel blijft: 21,7 procent in 2001. Hetzelfde geldt voor de uitstoot als gevolg van het energieverbruik van de gezinnen: hij gaat van 18,4 procent van het totaal in 1996 naar 18,2 procent in 2001. Het aandeel van de uitstoot als gevolg van de industriële activiteit gaat sterk dalen: in 1970 bedroeg het 37,2 procent, 28,4 procent in 1990 en op het einde van de periode nog 23,2 procent. Alleen de vervoerssector ziet zijn aandeel toenemen. De emissies door de vervoerssector bedroegen 8,7 procent van de totale uitstoot in 1970 en 18,3 procent in 1990. In 2001 zullen zij 21,8 procent vertegenwoordigen, nl. 26,3 Mt CO₂. Wij zien dus dat de emissies door de vervoerssector steeds belangrijker worden in de totale uitstoot. Het gemiddeld jaarlijks groeipercentage bedraagt 2,8 procent tussen 1997 en 2001.

6. Gigawatt.

7. Elke toename van de elektriciteitsproductie met één procent betekent een verhoging van de uitstoot met 0,76 procent.

FIGUUR 23

Verdeling van de CO₂-uitstoot per sector

Bij gebrek aan een snelle toepassing van doeltreffende maatregelen ter vermindering van de uitstoot zal België zijn verbintenissen dus niet kunnen nakomen⁸. De doelstelling om de CO₂-uitstoot tegen 2000 met 5 procent te verminderen t.o.v. het niveau in 1990, lijkt immers moeilijk haalbaar. Om de doelstelling van 102,8 Mt⁹ te kunnen verwezenlijken, zou er een inspanning van 15 Mt, ofwel ongeveer 13 procent van het voor 2000 voorziene emissiepeil, moeten worden geleverd. Een studie van het Federaal Planbureau¹⁰ heeft trouwens aangetoond dat het beleid met een combinatie van fiscale en niet-fiscale maatregelen, zoals dat was opgenomen in het Belgische Nationale Programma ter vermindering van de CO₂-emissies - inclusief o.m. de invoering van een CO₂-belasting, zoals voorgesteld door de Europese Commissie -, het mogelijk zou hebben gemaakt die doelstelling te benaderen. De einddatum van die eerste verbintenis lijkt te zeer nabij en de inspanning die zou moeten worden geleverd te zwaar, opdat de werkelijke toepassing van de beschouwde¹¹ maatregelen voldoende zou zijn.

De cijfers in de vorige paragraaf wijken af van de cijfers gehanteerd in de Eerste Nationale Mededeling inzake Klimaatverandering die België recent neerlegde bij het Secretariaat van het Raamverdrag van de Verenigde Naties. In tegenstelling tot de cijfers in deze economische verkenning, werd in de Eerste Nationale Mededeling rekening gehouden met fiscale en niet-fiscale maatregelen uit het Belgische Nationale Programma ter Vermindering van de CO₂ emissies 1994, alsook met een hogere macro-economische groei in een recent verleden (1995-1996). De CO₂ projectie in de Nationale Mededeling houdt bovendien rekening met een temperatuurcorrectie van de emissies in 1990, het referentiejaar bij de vaststelling van de emissiedoelstelling dat gezien een hoge gemiddelde jaartemperatuur

8. Bossier et al., Planning Paper n 76, "Politiques et mesures destinées à modifier les tendances des émissions anthropiques de gaz à effet de serre en Belgique", februari 1996.
 9. In de veronderstelling dat de doelstelling inzake de vermindering van de CO₂-uitstoot met 5 procent als dusdanig van toepassing is op de emissies als gevolg van verbranding.
 10. F.Bossier, Th. Bréchet, S. Mertens, P. Van Brusselen, Evaluation de l'impact des mesures fiscales et non fiscales dans le Programme belge de Réduction des émissions de CO₂, Rapport voor de DWTC, oktober 1996.
 11. Ibidem.

gekenmerkt werd door een relatief laag emissieniveau, en met totale CO2 emissies in plaats van enkel energiegerelateerde emissies¹².

Definitie van de sleutelaggregaten van een energiebalans

Bruto binnenlands verbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Vertegenwoordigt de hoeveelheid energie die nodig is om aan de binnenlandse vraag te voldoen. • Wordt berekend door de primaire productie, de invoer en de voorraadsschommelingen op te tellen en de uitvoer en bunkers af te trekken.
Inputs in transformatie	<ul style="list-style-type: none"> • Inputs in de transformatieinstallaties (elektriciteitscentrales, cokesovens, hoogovens, raffinaderijen, ...) bestemd om afgeleide producten te bekomen.
Outputs uit transformatie	<ul style="list-style-type: none"> • Resultaat van het transformatieproces, productie van afgeleide producten (elektriciteit, geraffineerde olieproducten, ...).
Verbruik van de energiesector	<ul style="list-style-type: none"> • Dekt het aangekochte en zelf geproduceerde energieverbruik van de energie producerende en transformerende industrie voor de werking van hun installaties.
Niet-energetisch eindverbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Verbruik van niet-energetische aard, lading voor de chemische synthese, met name in de petrochemie, en voor de andere verbruikssectoren nl. vooral smering en wegbekleding.
Energetisch eindverbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Aan de consumenten geleverde energie voor alle gebruik. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het eindverbruik van de verschillende sectoren: industrie, vervoer, diensten, gezinnen en landbouw.

12. In de Eerste Nationale Mededeling werd een niveau van 125,2 Mt voor de totale CO2 emissies in het vooruitzicht gesteld voor 2000, hetzij 10,1 Mt hoger dan de emissiereductiedoelstelling, nl. 115,1 Mt. De geïnteresseerde lezer wordt voor verdere informatie verwezen naar de tekst van de Eerste Nationale Mededeling inzake Klimaatverandering. De tekst kan worden bekomen bij het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, Diensten voor Leefmilieu, Dienst Studie en Coördinatie.

6

Het Belgische begrotingsbeleid in de Europese context

A. Het Stabiliteitspact en de budgettaire politiek in een muntunie

1. HET STABILITEITSPACT

Tijdens de recente Europese top in Dublin hechtten de potentiële lidstaten van de toekomstige Europese Economische en Monetaire Unie (EMU) hun goedkeuring aan een 'stabiliteits- en groeipact', kortweg Stabiliteitspact¹. In dit pact verbinden de EMU-lidstaten zich er onder andere toe om, vanaf de start van de derde fase van de EMU op 1 januari 1999 en voor de ganse duur van hun lidmaatschap, buitensporige tekorten ("excessive deficits") te vermijden. De buitensporige overheidstekorten worden beschouwd als een bedreiging voor de gecentraliseerde monetaire politiek en de prijsstabiliteit in de unie. Het voorzitterschap van de Raad concludeerde dat gezonde overheidsfinanciën "een essentiële voorwaarde" vormen voor "duurzame, niet-inflatoire groei en een hoog werkgelegenheidspeil"².

Het pact stipuleert dat een deficit als buitensporig wordt aanzien indien het, bij een normale economische groei, de limiet van 3 procent van het BBP overschrijdt. Tijdens exceptionele recessies mogen de tekorten echter tijdelijk en in beperkte mate de 3-procentgrens overschrijden zonder buitensporig te zijn. Een recessie wordt "in de regel" enkel verondersteld exceptioneel te zijn wanneer de reële BBP-groei onder de -2 % zakt. Wanneer de daling van het reële BBP echter ligt tussen -0,75 % en -2 %, kunnen de lidstaten op grond van verder bewijsmateriaal niettemin betogen dat de recessie toch exceptioneel is, "in het bijzonder met betrekking tot het abrupte karakter van de neergang of het gecumuleerd produktieverlies in vergelijking met vroegere trends"³.

In België werden zulke lage groeicijfers de laatste decennia nooit opgetekend. Sinds 1950 is het reële BBP slechts driemaal gekrompen: in 1973 (-0.35 %), in 1981 (-0.95 %) en in 1993 (-1.35 %). Slechts in 1981 zou de recessie als "exceptioneel" bestempeld kunnen worden: de reële groei lag onder de -0.75 % en daalde abrupt van 4.60 % in 1980 naar -0.95 % in 1981. België zal in de toekomst dus

-
1. SECRETARIAT OF THE MONETARY COMMITTEE, Report by the Ecofin Council to the European Council in Dublin on The preparations for stage 3 of EMU, 28th of november 1996.
 2. EUROPESE RAAD VAN DUBLIN, Conclusies van het voorzitterschap, 13 en 14 december 1996, blz. 9.
 3. Ibidem, blz. 12.

hoogstwaarschijnlijk zelden beroep kunnen doen op verzachtende omstandigheden als haar tekort boven de 3 procent van het BBP uitstijgt.

Om de automatische stabilisatoren toch de vrije loop te laten en tegelijkertijd te voldoen aan de tekortlimiet in het pact, is het nodig dat het voor de conjunctuur gecorrigeerde begrotingssaldo voldoende ver van de tekortlimiet ligt. Volgens de Europese Commissie komt het er op aan een structureel deficit⁴ na te streven dat “dichtbij of boven het nulsaldo ligt”.

Om zulk structureel deficit af te dwingen wordt in het pact op twee pijlers gesteund: enerzijds de “preventieve werking van vroegtijdige waarschuwing” en anderzijds de “afschrikkende werking van sancties”⁵.

Zo werd een procedure ingesteld tot verstrenging van het toezicht. Deze procedure bepaalt dat de lidstaten jaarlijks een stabiliteitsprogramma opstellen dat onderworpen is aan het toezicht van de Europese Raad. Dit programma moet de begrotingsdoelstellingen op middellange termijn specificeren en een tekorten- en schuldgraadscenario opstellen dat deze doeleinden realiseert. Door deze programma's openbaar te maken en de belangrijkste macro-economische hypothesen expliciet te vermelden, kan het inzicht in het begrotingsbeleid verbeterd worden. De Raad volgt de realisaties van deze programma's strict op en waarschuwt de lidstaten wanneer een budgettaire ontsporing dreigt.

In het geval van een buitensporige tekort, zal de Raad voorstellen doen aan de lidstaat in kwestie om aan de situatie te verhelpen. Na ten laatste 4 maanden moet de lidstaat dan de maatregelen starten die het buitensporig tekort binnen het eerstvolgende jaar moeten corrigeren. Is de situatie echter niet verbeterd binnen de 10 maanden na vaststelling van het buitensporig tekort, dan legt de Raad financiële sancties op. Deze financiële sancties bestaan eerst uit een renteloos deposito, over te boeken aan de andere EMU-lidstaten. De omvang van dit deposito (in percentage van het BBP) bedraagt $0.2 + 0.1 * (\text{tekortomvang} - 3.0)$ ⁶ met een maximum van 0.5 procent van het BBP per jaar. Indien het tekort na 2 jaar nog altijd buitensporig is, wordt dit deposito omgezet in een boete. In het andere geval wordt het teruggegeven aan het land in kwestie.

De vraag rijst of de vaagheid waarmee de kerndefinities werden geformuleerd het pact nog wel afdwingbaar maken. Zo is het niet duidelijk wat een “medium term budgetary position of close to balance or in surplus” in praktijk zou inhouden. Blijkbaar bedoelt men een gemiddelde deficit over heel de conjunctuurcyclus, wat zou wijzen op één of andere definitie van een structureel of voor de conjunctuur gecorrigeerd deficit. Hoe dat dat deficit precies berekend zou worden, blijft voor interpretatie vatbaar. Verder blijft het gissen naar de mogelijke grootte van het deficit: is 1 procent van het BBP nog ‘close to balance’? De cijfers kunnen dan altijd zo geïnterpreteerd worden dat zij conform zijn met de geest van de verbintenis.

4. Structureel deficit wordt in dit geval vaag omschreven als “een begrotingssaldo op middellange termijn zodat de automatische stabilisatoren hun werk kunnen doen gedurende de hele conjunctuurcyclus”.

5. Houben A.C.F.J., “Het Stabiliteitspact en de begrotingsdiscipline in de EMU”, Economisch Statistische Berichten, 1997, 82ste jg., n° 4096, blz. 184.

6. De laatste ontwikkelingen zouden aanduiden dat, bij een langdurig buitensporig deficit, het vaste gedeelte van de boete, namelijk 0.2 procent van het BBP, enkel het eerste jaar betaald moet worden. Nadien blijft enkel het variabele gedeelte, namelijk $0.1 * (\text{buitensporig deficit} - 0.3)$, verschuldigd.

Voorts geeft het pact zoals het er nu uitziet geen positieve richtlijnen aan het budgettaire beleid. Het zegt enkel dat het (structureel) deficit een bepaalde limiet niet mag overschrijden. In die zin is het pact duidelijk éénzijdig gericht op de “stabiliteit” van het Europese prijspeil en de euro-wisselkoers. Het pact zegt niets over een eventuele harmonisatie van de budgettaire politiek van de lidstaten, met het oog op de “stabilisatie” van de regionale productie en tewerkstelling.

2. DE BUDGETTAIRE POLITIEK IN EEN MONETAIRE UNIE

Een monetaire unie creëert een aantal omstandigheden die een beperking van de budgettaire autonomie van de lidstaten rechtvaardigt. In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op deze omstandigheden.

a. Muntunie en nationale monetaire politiek

Het bestaan van een muntunie impliceert op zijn minst (1) de complete vrijheid van verkeer van goederen, diensten en kapitaal tussen lidstaten en (2) de onherroepelijke vastlegging van de wisselkoerspariteiten tussen lidstaten (of de creatie van een eenheidsmunt).

Deze twee karakteristieken (vrijhandel en vaste wisselkoersen) hebben onmiddellijk twee belangrijke gevolgen. Vooreerst impliceert de onherroepelijke vastlegging van de wisselkoerspariteiten het verlies van de nationale wisselkoers als instrument van nationale economische politiek. Vervolgens wordt in een stelsel van vaste wisselkoersen en vrij kapitaalverkeer ook de nationale monetaire politiek impotent. Tegen de vastgestelde wisselkoers kunnen de gezinnen immers naar believen binnenlands geld omzetten in buitenlandse activa (en omgekeerd). Dit impliceert dat de overheid geen controle heeft over de binnenlandse geldhoeveelheid⁷.

In een stelsel van flexibele wisselkoersen daarentegen geldt dat de overheid geen controle heeft over de wisselkoers, maar wel over de binnenlands geldhoeveelheid. Het feit dat de wisselkoersen volkomen vast zullen zijn tussen lidstaten van de muntunie en flexibel ten opzichte van de rest van de wereld impliceert derhalve dat de monetaire politiek best gecentraliseerd wordt. Dit houdt in dat voor alle lidstaten eenzelfde monetaire politiek gevoerd wordt en dat de monetaire politiek geen instrument kan zijn om regionaal of nationaal verschillende schokken op te vangen.

De Europese Commissie is echter de mening toegedaan dat de kans op zulke asymmetrische⁸ schokken tussen Europese regio's zal verkleinen ten gevolge van de convergentie van de nationale economieën in de aanloop naar de EMU⁹. Stabilisatiepolitiek wordt vanuit dit oogpunt dus minder noodzakelijk en het verlies aan de twee genoemde instrumenten van economische politiek weegt niet op tegen de verbeterde allocatie van produktiefactoren.

Dit punt lijkt voor discussie vatbaar. Convergentie op macro-economisch gebied maakt de industriële structuur van de lidstaten niet eenvormig. Integendeel, de omvang van de eenheidsmarkt noodzaakt de bedrijven tot herstructurering en

7. OBSTFELD MAURICE en ROGOFF KENNETH, “The Mirage of Fixed Exchange Rates”, *Journal of Economic Perspectives*, 1995, vol. 9, n° 4, blz. 75.

8. Asymmetrische schokken zijn schokken die de economieën van verschillende landen of regio's op een verschillende manier beïnvloeden.

9. DIRECTION GENERALE DES AFFAIRES ECONOMIQUES ET FINANCIERES, “Marché unique, monnaie unique”, *Economie européenne*, 1990, n° 44, blz. 151-160.

schaalvergroting. Naar Amerikaans voorbeeld zullen bepaalde regio's dan waarschijnlijk afhangen van slechts enkele grote bedrijven. Naarmate de regio's zich specialiseren in enkele bedrijfstakken en de industriële verschillen tussen regio's daardoor groter worden, neemt de kans op asymmetrische schokken toe. Wanneer een bepaalde industrietak zwaar getroffen wordt, dalen inkomen en werkgelegenheid in de regio waar deze industrie het felst geconcentreerd aanwezig is, ten opzichte van de andere regio's¹⁰.

Het probleem van een economische en monetaire unie is het gebrek aan instrumenten om een stabilisatiebeleid te voeren op het moment dat zulke asymmetrische schokken zich aandienen. Met de onherroepelijke vastketening van de wisselkoersen is er immers geen ruimte tot devaluatie om de export te stimuleren, de import af te remmen en op die manier het extern evenwicht te herstellen. Ook de nationale monetaire politiek is niet bij machte om de nationale vraagzijde een steuntje in de rug te geven teneinde een intern onevenwicht te verhelpen. Blijft enkel het budgettair beleid.

b. Het budgettair beleid bij vaste wisselkoersen

Volgens het Mundell-Fleming model is het budgettair beleid uiterst geschikt om de nationale economische activiteit te ondersteunen in een situatie van vaste wisselkoersen. Een expansief budgettair beleid, gefinancierd door leningen, zorgt, door opwaartse druk op de intrestvoet, tevens voor een expansieve geldhoeveelheid. De stijgende intrestvoet trekt immers, bij afwezigheid van een wisselkoersrisico en transactiekosten, buitenlands kapitaal aan en vergroot op die manier de binnenlandse geldhoeveelheid, met een gunstig effect op het binnenlands produkt.

Het lijkt dus aangewezen om het budgettair beleid een autonome bevoegdheid te maken van de lidstaten, zodat zij dit instrument kunnen aanwenden om asymmetrische schokken in de nationale of regionale economieën op te vangen

c. Beperkingen van de budgettaire autonomie in een muntunie

Aan een autonoom budgettair beleid zijn in een economische en monetaire unie een aantal negatieve punten verbonden. Tesaamen zijn deze nadelen overtuigend genoeg om te pleiten voor een beperking van de autonomie op budgettair gebied via gezamenlijk vastgelegde tekortlimieten.

i. De externaliteiten van een autonoom budgettair beleid

In een monetaire unie is er weinig ruimte voor een efficiënt autonoom budgettair beleid. Autonoom genomen budgettaire maatregelen hebben immers de neiging om - via de effecten op economische activiteit, intrestvoeten en wisselkoersen - niet beperkt te blijven tot een produktiewinst in de oorspronkelijke lidstaat. Via geïntegreerde kapitaal-, goederen- en factormarkten oefenen deze maatregelen ook op andere regio's invloeden uit, waarvan deze zich niet voldoende rekenschap geven. Het resultaat is een niveau van uitgaven en/of tekorten dat suboptimaal is¹¹.

10. De Grauwe vindt grote afwijkingen inzake groei en werkloosheid tussen de verschillende Europese regio's. Dit duidt volgens hem op het bestaan van asymmetrische schokken op regionaal niveau. De afwijkingen zijn zelfs groter tussen regio's van eenzelfde land dan tussen verschillende landen. Dit zou verklaard worden door de vrij frequente aanpassingen van de reële wisselkoers tussen landen en de beperkte arbeidsmobiliteit tussen regio's. DE GRAUWE PAUL en VANHAVERBEKE WIM, *Is Europe an Optimum Currency Area? Evidence from regional data*, CEPR, 1991, Discussion paper nr. 555, blz. 1-23.

11. BUTTER WILLEM H., ROUBINI NOURIEL en CORSETTI GIANCARLO, "Excessive deficits": sense and nonsense in the Treaty of Maastricht, CEPR, 1992, discussion paper n° 750, blz. 45.

De karakteristieken van een monetaire unie (vrij verkeer van kapitaal, goederen en factoren en vaste wisselkoersen) verhogen immers in de eerste plaats de openheid van een nationale economie en bijgevolg de *marginale importquote*. Een deel van een nationale budgettaire expansie vloeit daardoor naar het buitenland, vermits slechts een beperkt deel van het nieuw gecreëerde inkomen besteed wordt aan binnenlandse producten.

Verder oefent een budgettaire expansie, via de toegenomen binnenlandse bestedingen, een opwaartse druk uit op de nationale *intrestvoeten*. Bij afwezigheid van nationale wisselkoersrisico's en transactiekosten zorgen internationale kapitaalstromen (van de overige landen naar het expanderend land) er echter voor dat de intrestvoeten op vrij korte termijn geëgaliseerd worden doorheen de hele unie¹². Een autonome budgettaire expansie verhoogt dus de intrestvoeten in de hele unie¹³ en verkleint daardoor de macro-economische impact van de toegenomen bestedingen op het volume van het binnenlands produkt¹⁴.

Ten slotte kan een expansieve budgettaire politiek volgens de theorie van Mundell-Fleming aanleiding geven tot wisselkoersappreciaties op het vlak van de gehele unie. In een systeem van flexibele wisselkoersen, zorgt een expansief budgettaire beleid, door opwaartse druk op de intrestvoet, voor een appreciatie van de wisselkoers. Het aangetrokken buitenlands kapitaal heeft nu geen effect op de binnenlandse geldhoeveelheid, maar op de wisselkoers. De appreciatie van de Europese munt doet de netto-export, en dus de binnenlandse productie, in alle lidstaten afnemen.

Bij gelijkblijvende Europese geldhoeveelheid en volledige kapitaalmobiliteit, moet de initiële produktiewinst in de expanderende lidstaat precies gecompenseerd worden door het produktieverlies in de andere lidstaten om het extern evenwicht op Europees niveau te kunnen vrijwaren. Hieruit volgt dat een toename van de economische activiteit in een lidstaat, op gang gebracht door middel van een budgettaire expansie, onder deze hypothesen noodzakelijkerwijze gecompenseerd moet worden door een contractie van de economische activiteit in een andere lidstaat. De ene lidstaat kan alleen in een gunstiger positie komen ten koste van een andere naburige lidstaat ('beggar-thy-neighbour')¹⁵.

ii. Buitensporige tekorten

Budgettaire autonomie in een monetaire unie stelt bovendien het probleem van een toegenomen risico op buitensporige tekorten ('excessive deficits').

Onder een regime van vaste wisselkoersen past de binnenlandse geldhoeveelheid zich immer op zulke manier aan dat het tekort op de lopende rekening automatisch

12. Er blijft echter een verschil tussen de intrestvoeten op de verschillende overheidsleningen, veroorzaakt door het risico op insolventie van een specifieke overheid ('default risk'). Recent kwantitatief onderzoek schat dit risico echter zeer klein in. Wel worden grote vragen gesteld bij de efficiëntie waarmee de financiële markten dit risico bepalen. Zie o.a. ALESINA ALBERTO, DE BROECK MARK, PRATI ALESSANDRO en TABELLINI GUIDO, "Default risk", Economic Policy, OECD, oktober 1992, blz. 427-463.

13. Waarbij de impact van de nationale budgettaire expansie op het Europese intrest- en prijsniveau afhankelijk is van de relatieve grootte van de expanderende lidstaat. Het Mundell-Fleming model gaat uit van kleine economieën die geen invloed kunnen uitoefenen op de 'wereldprijs of -rente'. In de toekomstige EMU is dit echter geenszins het geval: op zijn minst Frankrijk en Duitsland zijn al groot genoeg om een aanzienlijke effect te hebben op de andere landen.

14. Dezelfde redenering geldt voor de prijzen, welke door internationale goederenstromen geëgaliseerd worden doorheen de unie. Dit proces duurt echter aanzienlijk langer dan de egalisatie van de intrestvoeten.

15. Zie ALFRED STEINHERR, "Convergentie en coördinatie van macro-economisch beleid: enkele grondvraagstukken", European Economy, 1984, n° 20, blz. 96.

gefinancierd wordt door een overschot op de kapitaalrekening (betalingsbalans is op termijn in evenwicht). De nationale beleidsmaker die niet meer geconfronteerd wordt met extern betalingsonevenwicht en de druk van een wisselkoersappreciatie, kan derhalve besluiten dat zijn budgettaire ambities verhoogd kunnen worden. Wanneer deze houding algemeen wordt, zou zij een tendens inleiden tot budgettaire laksheid en buitensporige tekorten¹⁶.

Verder is het niet denkbeeldig dat het *beggar-thy-neighbour*-karakter van de budgettaire politiek (zie vroeger) aanleiding geeft tot buitensporige budgettaire tekorten teneinde ten minste de voordelen van de expansie te rapen vooraleer men de kosten ervan moet betalen.

Als de lidstaten bovendien zouden geloven dat zij zowiezo uit een onhoudbare budgettaire positie gered zouden worden door een tussenkomst van hetzij de andere lidstaten ('fiscal bail-out'), hetzij de Europese Centrale Bank ('monetary bail-out')¹⁷, dan zullen zij nog meer geneigd zijn buitensporige tekorten te laten optekenen ('moral hazard')¹⁸. Zulke tussenkomst is niet ondenkbaar, gezien de aanzienlijke negatieve gevolgen van een lidstaat in bankroet. Als de schuld van de lidstaat voor een groot gedeelte in handen is van commerciële banken kan opschorting van schuldbetaling immers aanleiding geven tot risico's voor het gehele financiële systeem. De druk op de Nationale Bank om de geldhoeveelheid te laten toenemen zal groot zijn en brengt wellicht het objectief van prijsstabiliteit in het gedrang¹⁹. Om de mogelijkheden van een bail-out tot nul te reduceren -en daarmee de reden tot strategisch gedrag vanwege de lidstaten weg te nemen- is er maar één oplossing, namelijk zorgen dat er geen buitensporige tekorten worden opgetekend.

d. Conclusie

Het is de eigenheid van een monetaire unie zelf die grenzen stelt aan het autonoom budgettair beleid. Precies de grotere verwevenheid van nationale economieën die de economische allocatie verbetert, spreidt tevens de positieve en negatieve effecten van het budgettair beleid over alle lidstaten. Enerzijds verliest het regionaal budgettair stabilisatiebeleid daardoor aan efficiëntie (spreiding van de voordelen), doch anderzijds kan er een motivatie ontstaan om de budgettaire situatie te laten ontsporen (spreiding van de nadelen).

Zelfs als de toegenomen externaliteiten geen grote invloed zouden uitoefenen en de kans op buitensporige tekorten eerder klein zou zijn, dan nog zouden deze twee effecten tesamen zeer grote moeilijkheden kunnen veroorzaken op het niveau van de Europese Monetaire Unie als geheel. Coördinatie van het budgettair beleid lijkt daarom onvermijdelijk, ook nadat de macro-economische convergentie van de lidstaten werd bereikt.

-
16. GROS DANIEL en THYGESEN NIELS, *European Monetary Integration: from the European Monetary System to the European Monetary Union*, London/New York, Longman, 1992, blz. 277.
 17. De termen 'fiscal' en 'monetary bail-out' zijn o.a. afkomstig van BUITER WILLEM H., ROUBINI NOURIEL en CORSETTI GIANCARLO, o.c., blz. 39 en 43.
 18. Het is dan ook absoluut noodzakelijk dat de Europese Centrale Bank totaal onafhankelijk is van de politieke leiders van de lidstaten en dat elk land als enige verantwoordelijk blijft voor zijn nationale budgettaire verplichtingen. Beide principes werden expliciet opgenomen in het Verdrag van Maastricht.
 19. DIRECTION GENERALE DES AFFAIRES ECONOMIQUES ET FINANCIERES, o.c., blz. 116 en BUITER WILLEM H., ROUBINI NOURIEL en CORSETTI GIANCARLO, o.c., blz. 42.

B. Het nieuwe Convergenceplan van de Belgische regering

1. HET CONVERGENTIEPLAN EN HET STABILITEITSPACT

Officieel is het nieuwe Convergenceplan 1997-2000 van de Belgische overheid de Belgische vertaling van het Europese Stabiliteitspact. In het nieuwe plan spreekt de regering de wens uit het overheidstekort te laten krimpen van 2,9 procent van het BBP in 1997 naar 1,4 procent in 2000 (bij voorzichtige groeivoorzichten). Tegelijk klimt het primair surplus van 5,8 procent in 1997 naar 6,1 procent in het jaar 2000. Deze vooruitzichten zijn volgens de Belgische regering conform met de objectieven van het Stabiliteitspact.

Bovendien stelt de regering een pakket structurele maatregelen voor die gericht zijn op een bevordering van de werkgelegenheid en de competitiviteit. Met het oog op deze maatregelen zal de structuur van de uitgaven en inkomsten aangepast worden.

Gezien de onduidelijkheid die momenteel nog heerst aangaande de precieze definities van het Stabiliteitspact, is het moeilijk te zeggen of een deficit van 1,4 procent van het BBP inderdaad overeenstemt met het Stabiliteitspact. Wel is het ongetwijfeld zo dat de geest van het pact, gezien de continue afname van het overheidstekort, wordt nageleefd²⁰. Ook de mening van de Ecofin-raad gaat in die richting, vermits zij haar appreciatie van het nieuwe plan reeds heeft uitgesproken.

Om echter zeker te zijn of een tekort van 1,4 procent ook aan de letter van het pact beantwoordt, is het nodig het structureel deficit te berekenen dat ermee samenhangt. De regering geeft in het nieuwe plan echter geen cijfers omtrent het structureel deficit op middellange termijn.

2. HET CONVERGENTIEPLAN EN DE VOORUITZICHTEN OP MIDDELLANGE TERMIJN

a. De begrotingsnormen van het Convergenceplan

Hoewel het nieuwe, in december 1996²¹ gedefinieerde, Convergenceplan hetzelfde doel nastreeft als het vorige, nl. het begrotingsbeleid een meerjarenperspectief bieden en de doelstelling inzake de sanering van de overheidsfinanciën vastleggen, wijkt het er aanzienlijk van af door de definitie van de voor Entiteit I voorgestelde normen.

i. Entiteit I: Federale Overheid en Sociale Zekerheid

In het Convergenceplan van juni 1992, dat in april 1993 geactualiseerd werd, steunde het beleid op 3 normen: eenheidselasticiteit van de ontvangsten, nulgroei van de primaire uitgaven van de Federale Overheid in reële termen en financieel evenwicht voor de Sociale Zekerheid. In het huidige Plan steunt het beleid op de norm inzake de stabilisering van het primaire overschot van Entiteit I, en voor de periode 1998-2000, meer bepaald een stabilisering op het voor 1997 geplande niveau: 5,3 procent van het BBP (21, blz. 18).

20. Frankrijk en Duitsland stelden bovendien gelijkaardige trajecten voor. Zie tabel 51.

21. Het nieuwe Convergenceprogramma voor België", De Vice-Eerste Minister, de Minister van Financiën en Buitenlandse Handel, 19 december 1996.

Het verschil is belangrijk. Het naleven van de normen van 1992 hield inderdaad een verhoging van het primaire overschot in en de overstap naar de nieuwe norm betekent dus a priori een afzwakking van het saneringsbeleid ten opzichte van de voorgaande jaren. De nieuwe norm maakt ruimte vrij voor de primaire uitgaven, die in eenzelfde tempo als het BBP zouden kunnen toenemen (bij een onveranderd aandeel van de ontvangsten in het BBP).

Wij wijzen eveneens op de verschillende context: met het Plan van 1992 wilde men één van de normen van het Verdrag van Maastricht verwezenlijken: in 1996 een netto financieringsbehoefte van 3 procent van het BBP bereiken, terwijl de voor 1991 geraamde NFB nog 6,1 procent van het BBP bedroeg. Die doelstelling - uitgesteld tot 1997- is nu in zicht. Met het nieuwe Convergentieplan wil men, overeenkomstig de aanbeveling van de Raad van de Europese Unie, "een duurzame vermindering van het begrotingstekort en een regelmatige daling van de schuldratio" verwezenlijken (21, blz.1). Het is vooral om de voortzetting van het proces van schuldafbouw veilig te stellen dat de Regering een norm inzake stabilisering van het primaire overschot aangenomen heeft: de norm houdt immers in dat de potentiële vermindering van de rentelast in procent van het BBP besteed wordt aan de verlaging van het tekort en aldus niet gecompenseerd wordt door relatief lagere ontvangsten en hogere uitgaven.

In die zin houdt de norm inzake het primaire overschot van Entiteit I heel wat beperkingen in voor het beheer van de overheidsfinanciën, zij het in mindere mate dan voorheen.

Voegen wij hier nog aan toe dat het naleven van die norm en de schuldafbouw erop gericht zijn de financiering van de sociale uitgaven, die samenhangen met de veroudering van de bevolking, te vrijwaren, zonder echter het financiële evenwicht in gevaar te brengen.

ii. Entiteit II: Gemeenschappen, Gewesten en Lokale Besturen

Voor de Gemeenschappen en Gewesten blijft de vroegere doelstelling van toepassing: het naleven door elk van hen van de door de Hoge Raad voor Financiën aanbevolen eigen normen. Gekoppeld aan het begrotingsevenwicht van de Gemeenten, leidt dit tot een NFB van Entiteit II, die ongeveer in evenwicht is en nul vanaf 1999.

b. Het verloop van de overheidsfinanciën volgens het Convergentieplan

Het nieuwe Belgische Convergentieplan omvat drie ramingen omtrent de weerslag van de normen op het verloop van de begroting, volgens drie verschillende macro-economische scenario's.

In het "voorzichtige" scenario leiden het behoud van het overschot van Entiteit I op 5,3 procent van het BBP vanaf 1997, de vermindering van de NFB van Entiteit II tot een stabiel evenwicht vanaf 1999 en de op 1,3 procent geraamde daling van het gewicht van de rentelast in het BBP op vier jaar tijd, tot een vermindering van de NFB van de gehele overheid met 2,0 procent van het BBP tussen 1996 en 2000. Dit verloop beantwoordt wel degelijk aan de aanbevelingen terzake in het Convergentieplan. Ter informatie, de vooruitzichten inzake de NFB zijn sterk vergelijkbaar met deze van andere Europese landen (cfr. tabel 51). Tegelijk met de vermindering van de NFB zou de schuld van de gehele overheid, volgens het Convergentieplan, dalen van 127 procent in 1997 tot 120,4 procent in 2000. De schuldratio zou op dat ogenblik uiteraard nog ver van de aanbevolen 60 procent verwijderd zijn, maar de daling is belangrijk en staat in schril contrast met de stabilisering, en zelfs lichte toename in de Franse en Duitse programma's.

TABEL 51 Verloop van het overheidstekort en de -schuld in het Convergentieplan. Vergelijking van de Belgische, Duitse en Franse doelstellingen

	1997	1998	1999	2000
1. NFB				
Duitsland	2,9	2,5	2,0	1,5
Frankrijk	3,0	2,8	2,3	1,8
België	2,9	2,3	1,7	1,4
2. Overheidsschuld				
Duitsland	61,5	61-62	61-62	60,5-61,5
Frankrijk	58,0	59,0	59,5	59,5
België	127,0	125,2	122,9	120,4

Bronnen : verslagen ECOFIN vergaderingen en het Belgische Convergentieplan.

c. Vergelijking van de middellangetermijnvooruitzichten met het scenario in het nieuwe Convergentieplan

Voor de volgende vergelijking werd het "voorzichtige macro-economische scenario" van het Convergentieplan gebruikt. Hierin worden, tussen 1997 en 2000, o.a. een nominale groei van het BBP met gemiddeld 3,9 procent en een korte rente van gemiddeld 4 procent vooropgesteld. In de projectie van het Federaal Planbureau zijn de overeenkomstige parameters respectievelijk 4,1 procent voor de groei van het BBP en 3,4 procent voor de korte rente, wat a priori een iets gunstiger context voor de overheidsfinanciën vormt.

Tabel 52 geeft de vergelijkende ontwikkeling van de overheidsfinanciën. Net als in het Convergentieplan worden het primaire saldo en de rentelast op een niet-geconsolideerde wijze weergegeven en wijken dus af van de elders in dit document gebruikte definities (met name in de tabellen 24 en 25).

TABEL 52 Vergelijking van de vooruitzichten inzake overheidsfinanciën met het voorzichtige scenario van het Convergentieplan

	1996	1997	1998	1999	2000	Vershil 2000-1996
1. Scenario van het Convergentieplan						
Primaire overschot	5,4	5,8	5,9	6,1	6,1	0,7
Entiteit I	5,1	5,3	5,3	5,3	5,3	0,2
Entiteit II	0,4	0,5	0,6	0,8	0,8	0,4
Rentelast	8,8	8,6	8,2	7,8	7,5	-1,3
NFB	-3,4	-2,9	-2,3	-1,7	-1,4	2,0
Entiteit I	-2,9	-2,5	-2,1	-1,7	-1,5	1,4
Entiteit II	-0,5	-0,4	-0,2	0,0	0,0	0,5
2. Projectie van het FPB						
Primaire overschot	5,4	5,8	5,7	5,6	5,8	0,4
Entiteit I	4,8	5,0	4,7	4,7	5,0	0,2
Entiteit II	0,6	0,8	0,9	0,9	0,8	0,2
Rentelast	8,8	8,3	8,0	7,8	7,6	-1,2

	1996	1997	1998	1999	2000	Vershil 2000-1996
NFB	-3,4	-2,5	-2,3	-2,2	-1,8	1,6
Entiteit I	-3,1	-2,4	-2,4	-2,3	-1,9	1,2
Entiteit II	-0,3	-0,1	0,1	0,1	0,1	0,4
3. Verschil tussen projectie en Convergenceplan (2-1)						
Primaire overschot	0,0	0,0	-0,2	-0,5	-0,3	-0,3
Entiteit I	-0,3	-0,3	-0,6	-0,6	-0,3	-0,0
Entiteit II	0,2	0,3	0,3	0,1	0,0	-0,2
Rentelast	0,0	-0,3	-0,2	0,0	0,1	0,1
NFB	0,0	0,4	-0,0	-0,5	-0,4	-0,4
Entiteit I	-0,2	0,1	-0,3	-0,6	-0,4	-0,2
Entiteit II	0,2	0,3	0,3	0,1	0,1	-0,1

Die vergelijking behoeft enig commentaar:

i. 1996

Hoewel voor 1996 de globale raming van de NFB, van het primaire overschot en van de rentelast volgens beide bronnen dezelfde is, verschilt de diagnose omtrent de respectievelijke bijdrage van elke entiteit. Terwijl het Convergenceplan het primaire overschot van Entiteit I op 5,1 procent van het BBP raamde en dat van Entiteit II op 0,3 procent²², zijn de ramingen in onze projectie respectievelijk 4,8 en 0,6 procent. Bij gebrek aan meer gedetailleerde informatie valt de oorzaak van die verschillen, ... die elkaar als bij toeval compenseren, moeilijk te achterhalen.

Het is inderdaad mogelijk dat het verschil voor Entiteit II voortvloeit uit de correctie, die in de projectie van het Planbureau aan de overdrachten van de federale overheid naar de OCMW's werd aangebracht. Zoals voorheen aangegeven, verhoogt die correctie het primaire saldo van de lokale besturen, dus van Entiteit II, en van de gehele overheid met 0,2 procent van het BBP in 1996, ... maar heeft zij geen enkele weerslag op het primaire saldo van Entiteit I. De onderschatting van het primaire overschot van Entiteit I ten opzichte van het Convergenceplan vloeit dus voort uit andere verschillen, die ongetwijfeld bij de verrichtingen van de Federale Overheid en van de Sociale Zekerheid gezocht moeten worden.

De officiële evaluatie van de verwezenlijkingen in 1996 zullen in juni e.k. bekend worden, bij het verschijnen van de volgende nationale rekeningen.

Maar, gelet op de verschillende uitgangspunten per Entiteit, zal de vergelijking tegen 2000 gebeuren in termen van schommelingen en niet in termen van niveau.

ii. Het primaire overschot van Entiteit I

De projectie toont dat het primaire saldo van Entiteit I tussen 1996 en 2000 met 0,2 procent van het BBP zou toenemen, d.i. het equivalent van de in het Convergenceplan verrekende schommeling.

22. In de recente Regeringsmededeling van 25 maart 1997 werden die cijfers respectievelijk 5,0 en 0,4 procent van het BBP.

In 1997 zou de verbetering in beide scenario's 0,2 procent bedragen, vooral dankzij de vooruitzichten voor de Sociale Zekerheid.

Maar voor 1998 lijkt het, bij gelijkblijvend beleid, moeilijk de stabilisering van het primaire overschot van Entiteit I en vooral van de Federale Overheid, te verzekeren. In onze projectie zou het primaire saldo immers met 0,3 procent van het BBP inkrimpen. Dat is deels het gevolg van bepaalde in 1997 genomen maatregelen, met name de toepassing van een nieuw financieringsstelsel van de Post, dat pas in 1998 op kruissnelheid zou komen, of de weerslag van bepaalde specifieke maatregelen op het vlak van de niet-fiscale ontvangsten en de primaire uitgaven (cfr. hoofdstuk 4.C3). Wij voegen hier nog aan toe dat die daling van het primaire saldo eveneens het gevolg is van de verhoging van de, in toepassing van de financieringswet, aan Gemeenschappen en Gewesten overgemaakte overdrachten.

In 1999 zou het primaire overschot van Entiteit I zich daarentegen "spontaan" herstellen als gevolg van de verwachte verbetering in de Sociale Zekerheid vanaf 1999. Het versterkt nog in 2000 door de verbetering bij de Federale Overheid, met name dankzij de vertraagde groei van de aan Entiteit I overgemaakte middelen. Zo zou het opnieuw het peil van 1997 bereikt worden.

Tot slot zou de stabiliseringsnorm van het primaire overschot op het in 1997 bereikte peil bij de opstelling van de begroting 1998 lichtjes moeten worden aangepast, zelfs indien het tekort onder de 3 procent van het BBP zou liggen. Maar nadien zou het begrotingsbeleid, in de groeicontext van de projectie, onveranderd kunnen blijven.

iii. De NFB van Entiteit II

Uit de projectie blijkt dat de schommeling van de NFB van Entiteit II tussen 1996 en 2000 nauw aansluit bij die uit het Convergentieplan: +0,4 procent van het BBP vergeleken bij 0,5 procent.

In feite zouden de Gemeenschappen en Gewesten de norm van de HRF naleven (cfr. punt E) en dus aan het Convergentieplan beantwoorden. De NFB van de lokale besturen daarentegen zou vanaf 1999 achteruitgaan, gelet op de gebruikte hypothesen inzake de electorale cyclus van hun investeringen (cfr. punt F).

iv. De rentelast

Tussen 1996 en 2000 komt in beide scenario's een vergelijkbare ontwikkeling naar voor: een daling van de rentelast met 1,3 of 1,2 procent van het BBP. Maar het verloop zou verschillend zijn. Het verschil zou vooral in 1997 oplopen, wanneer de daling in het Convergentieplan duidelijk lager is dan die in de projectie (-0,2 procent i.p.v. -0,5 procent). De door de Regering terzake genomen risicomarge is trouwens de hoofdoorzaak van het verschil op het vlak van de globale NFB, die in 1997 uit beide projecties naar voor komt. Tussen 1997 en 2000 zou de rentelast daarentegen sterker dalen in het scenario van het Convergentieplan (-1,1 procent van het BBP) dan in de projectie van het Planbureau (-0,7 procent). Dit verschil is verrassend gelet op de minder gunstige hypothesen inzake rentelast in het scenario van het Convergentieplan. Dit is misschien deels het gevolg van het in de projectie van het Federaal Planbureau gebruikte uitstel tot vervaldatum van de betaling van interest op de leningen met gecapitaliseerde rente.

v. Besluit

Hoewel de economische omgeving gunstiger is in onze projectie, zou de verbetering van de NFB van de gehele overheid tussen 1996 en 2000 gematigder zijn dan deze in het "voorzichtige" scenario van het Convergentieplan. Het verschil komt zowel van Entiteit I (met name de rentelast) als van Entiteit II (ombuiging van de investeringsuitgaven van de lokale besturen in 1999).

Gelet op de huidige vooruitzichten, zou, bij gelijkblijvend beleid en in een stabiele economische omgeving, de globale sanering van de overheidsfinanciën niettemin doorgaan, met name dankzij de daling van de rentelast. Maar de bijdrage van het primaire overschot zou eveneens "spontaan" positief zijn op middellange termijn.

Op korte termijn zou de op het primaire overschot van Entiteit I gerichte expliciete doelstelling van de Regering moeten worden bereikt. Terzake twee opmerkingen:

- het niveau van 5,3 procent van het BBP, dat voor 1997 als regeringsdoelstelling werd gebruikt, vertegenwoordigt een verhoging met 0,2 procent van het BBP t.o.v. de raming voor 1996. De projectie van het Federaal Planbureau bevestigt die verhoging, maar vertrekt van een lager primair overschot van Entiteit I in 1996. De vraag is dus of de doelstelling definitief op 5,3 procent is vastgelegd, of afhangt van het werkelijke peil in 1996... dat eind juni bekend zal worden.
- ongeacht het gebruikte niveau lijkt de stabilisering van het primaire overschot van Entiteit I, bij onveranderd beleid, moeilijk te verwezenlijken in 1998, als gevolg van de weerslag van verscheidene in 1997 genomen beslissingen; de sanering zou echter beperkt van omvang zijn, nl. 0,3 tot 0,5 procent van het BBP, of 27 tot 45 miljard.

C. Gevolgen van het Stabiliteitspact voor de Belgische budgettaire politiek

De invoering van het Stabiliteitspact is volledig compatibel met de huidige prioriteiten van het Belgisch budgettair beleid. Ondanks die compatibiliteit verhoogt het Stabiliteitspact op middellange termijn wellicht toch de druk om de openbare financiën te saneren. Die sanering wordt nu immers vastgelegd in een internationaal verdrag en moet bovendien structureel zijn.

Inderdaad werd reeds in de regeringsmededeling eind 1996, bij de voorstelling van de begroting 1997, de prioriteit uitgesproken om de schuldratio gevoelig te verlagen. De stabilisatie van het primair surplus op een hoog niveau zou de rentelasten automatisch doen dalen en bijgevolg het deficit laten afnemen²³.

Bij de in de vooruitzichten gehanteerde hypothesen zou het overheidstekort afnemen van 3.4 procent van het BBP in 1996 tot 1.1 procent van het BBP in 2001. Gedurende heel de periode 1997-2001 zou het deficit onder de 3 procent van het BBP blijven, conform het Verdrag van Maastricht en het toekomstige Stabiliteitspact.

Ondanks die continue afname zal het overheidsdeficit echter, vooral in het begin van de projectieperiode, nog ver van het nulsaldo verwijderd zijn. Onder de huidige hypothesen van ongewijzigd beleid is de kans dat het deficit, bij tegenvallende groei- en/of rentecijfers, terug boven de 3 procent-tekortlimiet uitkomt, niet onbestaande.

De afstand tussen de minimale BBP-groei, nodig om het tekort elk jaar net onder 3 procent van het BBP te houden -het maximale tekort in het Stabiliteitspact-, en de door HERMES voorspelde groeicijfers is immers vrij beperkt (zie tabel 53)²⁴. Het is goed mogelijk dat bijkomende maatregelen nodig zullen zijn om te voorkomen dat een kleine afwijking van de waarschijnlijke groeivoorzichten het tekort terug boven de drie procent van het BBP duwt.

De minimale groeilimiet in de onderstaande tabel geeft aan met hoeveel procent de reële economie moet groeien om de drie procentlimiet gedurende de hele periode te behouden, indien alle andere economische variabelen ongewijzigd blijven.

Onmiddellijk wordt duidelijk hoe strict het Stabiliteitspact werd opgesteld. Indien het tekort in 1997 net 3 procent zou bedragen, wordt de 3 procent-tekortnorm in de periode 1998-1999 in de hogervermelde hypothesen reeds overschreden bij een gemiddelde jaarlijkse reële BBP-groei die slechts een fractie lager ligt dan de HERMES-voorspelling (2.2 % in plaats van 2.6 %). Indien er in 1997 geen marge uitgebouwd zou worden ten opzichte van de 3 procentnorm, bestaat er dus een kans dat de tekortnorm in de jaren 1998-1999 niet kan worden nageleefd zonder bijkomende maatregelen.

23. In een verdere toekomst lopen de sociale lasten (gezondheidszorg en pensioenen) wellicht zo hoog op, dat minstens een gedeelte van de marges gebruikt zal moeten worden om die lasten te betalen. Dit impliceert dat de stabilisatie van het primair surplus op dat moment zal worden opgegeven.

24. Het effect van een groeivertraging op het overheidstekort werd berekend aan de hand van het HERMES-model, via een afname van de groei van de potentiële exportmarkten. Op deze manier wordt een groeiverlaging gesimuleerd die zich over alle componenten van het BBP verspreidt en die vooral een invloed heeft op de volumes. Wij zijn ons er echter van bewust dat geen enkele exogene variabele werd gewijzigd en dat dit aanleiding kan geven tot bepaalde coherentieproblemen.

TABEL 53 Risico op overschrijding van de tekortnorm (groei in t-1 is minimale limiet)

	1997	1998	1999	2000	2001
(1) voorspelde groei	2.1	2.6	2.6	2.4	2.4
(2) voorspeld tekort in % v/h BBP	-2.5	-2.3	-2.2	-1.8	-1.1
(3) minimale groeilimiet	1.1 ^a	2.3	2.2	1.8	1.1
(4) resulterend tekort	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
(5) verschil in de groeiscenario's (3)-(1)	1.0	0.3	0.4	0.6	1.3

a. Deze minimale groeivoet is lager dan in de volgende jaren omdat voor 1997 reeds rekening gehouden wordt met de aangekondigde - veelal niet structurele- saneringen.

Elk jaar echter dat de geobserveerde groei boven deze minimumgrens uitstijgt, zakt het tekort onder de 3 procent van het BBP. De marge die hiermee wordt bekomen ten opzichte van die norm, zorgt ervoor dat het risico op een normoverschrijding in de volgende jaren gevoelig afneemt.

In de onderstaande tabel geeft de minimale groeilimiet voor een bepaald jaar aan met hoeveel procent de reële economie moet groeien om het tekort van drie procent niet te overschrijden, indien de economische groei van alle vorige jaren de HERMES-vooruitzichten volgde.

TABEL 54 Risico op overschrijding van de tekortnorm (groei in t-1 is HERMES-vooruitzicht)

	1997	1998	1999	2000
(1) voorspelde groei	2.1	2.6	2.6	2.4
(2) voorspeld tekort in % v/h BBP	-2.5	-2.3	-2.2	-1.8
(3) minimale groeilimiet	1.1	1.1	0.6	-0.4
(5) verschil in de groeiscenario's (3)-(1)	1.0	1.5	2.0	2.8

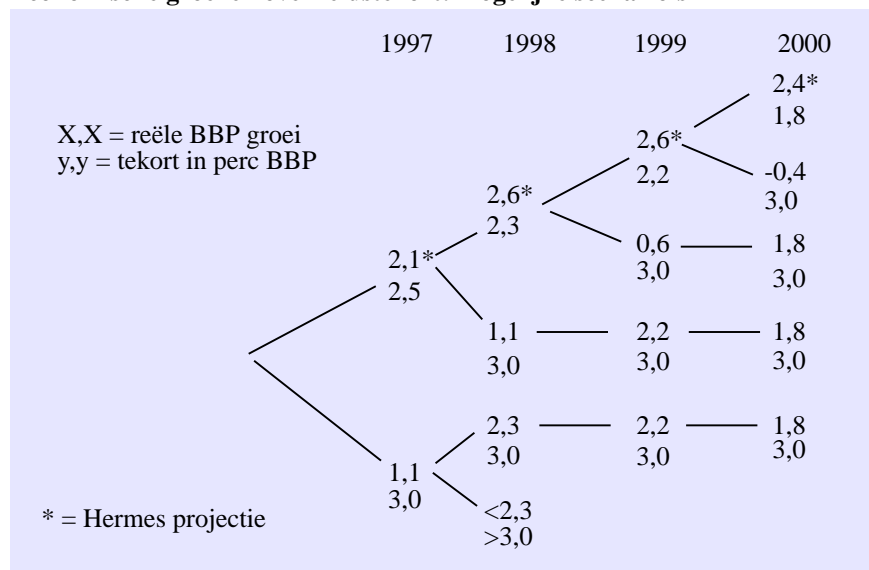
In dit scenario worden jaarlijks marges gecreëerd ten opzichte van de Maastrichtnorm. Als de reële economische groei in 1997 2.1 procent bedraagt, zakt het tekort naar -2.5 procent van het BBP. Op die manier wordt er een marge gecreëerd ten belope van 0.5 procent van het BBP. In het volgend jaar mag het primair surplus dan aanzienlijk dalen vooraleer het tekort terug tot 3 procent van het BBP oploopt. De onderliggende BBP-groei ligt bijgevolg een stuk lager dan de BBP-groei uit het eerste scenario (zie tabel 53), waar het primair surplus gestabiliseerd moest worden. Vanaf 2000 mag het reële BBP zelfs met 0.4 procent krimpen, zonder dat de tekortlimiet van 3 procent overschreden wordt. Het risico op een overschrijding van de tekortnorm wordt vanaf dan zeer klein.

De beide tabellen samen illustreren het belang van de eerste jaren van de projectieperiode, namelijk 1997 en 1998, om de gunstige spiraal van tekort- en schuldverlaging in te zetten. Een vergelijking van tabel 53 en 54 maakt immers duidelijk dat de afstand tussen de waarschijnlijke groei en de minimale groei in 1998 en 1999 aanzienlijk toeneemt -en de kans dat de norm wordt overschreden bijgevolg afneemt- wanneer de groei in 1997 boven de minimale 1.1 procent uitstijgt.

Onderstaand boomdiagram geeft een overzicht van de mogelijke groei- en tekortscenario's.

FIGUUR 24

Economische groei en overheidstekort: mogelijke scenario's

In bovenstaande grafiek wordt de HERMES-projectie weergegeven door de bovenste lijn: de reële groei loopt op van 2.1 % in 1997 naar 2.4 % in 2000, terwijl het overheidstekort continu afneemt tot 1.8 procent van het BBP in 2000. Elk jaar dat de HERMES-groei gerealiseerd wordt, mag de reële groei in het daaropvolgende jaar verder terugvallen om toch nog de drie procentnorm te respecteren: in 1998 tot 1.1 %, in 1999 tot 0.6 % en in 2000 tot -0.4 %.

Onder de reeds geciteerde hypothesen van constant beleid, wordt het, eens het tekort tot 3 procent van het BBP is opgelopen, moeilijk om substantieel onder die norm te dalen. De eerste jaren zijn hierbij doorslaggevend. Als het tekort reeds in 1997 oploopt tot 3 procent van het BBP (bij een reële groei van 1.1 %), is het groeipad om op de norm te blijven (2.3 %, 2.2 %, 1.8 %), niet meer zo fel verschillend van het HERMES-groeipad dat ons oorspronkelijk naar een tekort van 1.8 procent van het BBP moest leiden (2.6 %, 2.6 %, 2.4 %). Het is dus cruciaal om gedurende die eerste jaren het tekort zo ver mogelijk onder de drie procent van het BBP te houden, om zoveel mogelijk beschermd te zijn tegen mogelijke groei-tegenvallers in een later stadium.

Lukt het echter niet om voldoende marges uit te bouwen ten opzichte van de norm, dan kan het in de periode 1998-2000 nog zeer lastig zijn om de 3 procent niet te overschrijden zonder bijkomende maatregelen. De overschrijding kan immers reeds plaatsvinden bij reële BBP-groei cijfers ten belope van 2.2 %. Dit is ver boven de -0,75 %, de grens waarboven volgens het Stabiliteitspact geen speciale omstandigheden ingeroepen kunnen worden voor een overschrijding van de tekortnorm.

Verder past het om ook de risico's van een renteverhoging niet te verwaarlozen. Met de recente twijfels die sommige buitenlandse politici uitspraken ten opzichte van de start van de derde fase van de EMU, is de opwaartse druk op de Europese rentevoeten weer toegenomen. Gezien de Duitse korte termijnintrestvoeten zich momenteel op een historisch dieptepunt bevinden, is de kans op een renteverhoging altijd aanwezig. Dit risico kon echter niet getest worden binnen de huidige studie.

Gezien het uitgesproken engagement voor het naleven van het Stabiliteitspact, in een context van enige onzekerheid inzake groei en rente, is er op de middellange termijn weinig of geen marge om het primair saldo te laten dalen.

1

Belangrijkste hypothesen van de projectie**Tabel 1 HYPOTHESEN OMTRENT DE BINNENLANDSE EN DE INTERNATIONALE OMGEVING**

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Buitenlandse afzetmarkt van goederen (volume groei)	5.2	6.1	3.2	5.1	6.2	6.1	6.4	6.5
2. Wereldhandelsprijzen in BF (groei voeten)								
Concurrerend uitvoerprijspeil goederen excl. energie	-1.3	2.7	3.4	4.3	2.0	2.3	2.3	2.4
Invoerprijspeil van overige goederen excl. energie	-1.3	2.6	3.3	4.5	1.9	2.2	2.2	2.3
Invoerprijspeil van energie	-5.9	3.6	23.3	10.3	0.7	2.4	2.3	2.3
3. Wisselkoersen (peil)								
BF/USD	35.1	32.7	31.0	33.0	32.9	32.8	32.6	32.4
BF/ECU	41.5	39.6	38.8	40.0	39.7	39.6	39.4	39.1
4. Rentevoeten (peil)								
Korte rente (3m.)								
Verenigde Staten	6.2	5.8	5.4	5.8	5.8	5.8	5.7	5.7
Duitsland	6.1	3.4	3.2	3.2	3.5	3.5	3.5	3.5
Lange rente								
Verenigde Staten (10j.)	7.5	6.8	6.4	6.8	6.7	6.8	6.9	6.9
Duitsland (7-15j.)	7.0	5.9	6.1	5.9	5.9	5.9	5.9	5.9
5. Actieve bevolking								
Mutatie in duizend personen	20.9	13.3	13.1	14.0	17.2	9.7	14.3	11.2
6. Activiteitsgraad (in procent)	64.0	65.9	65.3	65.5	65.8	65.9	66.1	66.2
7. Conventionele arbeidsduur (procentuele wijziging)								
Alle bedrijfstakken	-0.3	-0.4	-0.3	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4
Industrie	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3
Diensten	-0.3	-0.4	-0.3	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 2 HYPOTHESEN OVER DE OVERHEIDSUITGAVEN

(groeivoeten in volume)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Bruto bezoldiging								
a. Werkgelegenheid	-0.3	-0.0	-0.3	0.0	0.5	-0.2	-0.2	-0.2
1. Federale overheid,	-7.1	-0.1	-0.2	-0.1	-0.6	0.0	0.0	0.0
2. Gewesten en Gemeenschappen	--	-0.5	-0.6	-1.5	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3
3. Lokale overheid	-0.3	0.6	-0.1	1.9	2.1	-0.3	-0.3	-0.3
4. Sociale zekerheid	-1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
b. Sociale programmatie								
1. Federaal, zonder defensie	--	1.1	1.0	2.3	0.0	1.0	1.0	1.0
2. Gewesten en Gemeenschappen	--	1.0	1.2	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0
3. Lokale overheid	--	1.7	2.5	2.6	2.0	1.5	1.5	1.0
4. Sociale zekerheid	--	1.1	1.0	2.3	0.0	1.0	1.0	1.0
2. Pensioenen								
a. Aantal pensioenen	2.8	1.6	1.7	1.7	1.8	1.7	1.4	1.3
1. Federaal:								
Rustpensioenen	3.5	1.7	2.1	1.4	2.1	2.0	1.6	1.5
Overlevingspensioenen	1.2	0.2	1.5	1.5	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
2. Lokale overheid:								
Leerkrachten	1.9	3.2	0.0	3.5	3.2	3.3	2.7	3.1
b. Sociale programmatie	--	-0.1	-0.5	0.5	-0.5	-0.2	0.1	-0.4
3. Aankoop van goederen en diensten	-1.2	1.1	3.6	-0.2	2.0	1.4	1.3	1.3
a. Federaal	-6.2	-0.7	4.8	-4.4	1.7	0.0	-0.5	-0.4
b. Gewesten en Gemeenschappen	--	2.3	3.9	2.4	2.3	2.3	2.3	2.3
c. Lokale overheid	1.1	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
4. Subsidies	-0.6	-1.3	1.2	-14.8	6.2	0.6	0.8	0.8
a. Federaal	-3.8	-3.1	-0.9	-25.3	10.2	-0.3	0.0	0.1
b. Gewesten en Gemeenschappen	--	1.9	4.9	1.7	1.9	1.9	1.9	1.9
5. Soc. uitkeringen uitgekeerd buiten de soc. zekerh.	3.0	1.8	-1.9	2.4	2.2	1.3	1.5	1.6
a. Federaal	-1.9	-0.5	-6.6	1.1	0.5	-1.5	-1.3	-1.3
b. Gewesten en Gemeenschappen	--	3.3	1.3	3.1	3.3	3.3	3.3	3.3
c. Lokale overheid	5.1	5.0	7.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0
6. Inkomensoverdrachten aan het buitenland	12.3	4.1	61.3	11.0	6.4	5.9	-1.3	-1.6
Waarvan, naar de Europese Unie	--	3.9	57.9	7.7	8.3	9.1	-2.5	-3.1
7. Overheidsinvesteringen	-1.0	5.3	1.5	11.1	2.9	14.5	4.1	-6.1
a. Federaal	-21.3	24.4	-77.3	117.0	9.1	7.9	-10.7	-1.3
b. Gewesten en Gemeenschappen	--	5.8	31.0	14.6	0.3	7.4	3.2	3.6
c. Lokale overheid	6.4	4.4	4.0	4.0	4.0	20.0	6.0	-12.0
8. Overige kapitaaluitgaven	0.1	3.8	-9.8	1.9	3.4	2.8	7.4	3.5
a. Federaal	-12.1	4.0	-32.3	-15.8	14.8	-4.1	24.9	0.3
b. Gewesten en Gemeenschappen	--	4.2	-2.8	6.2	1.5	4.4	4.4	4.4

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 3 HYPOTHESEN INZAKE SOCIALE ZEKERHEIDSPRESTATIES*(groeivoeten in volume)*

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
<i>1. Groeivoeten in volume</i>								
1. Pensioenen	2.4	1.8	1.7	1.9	1.7	2.1	1.5	1.6
a. Werknemers	2.5	2.0	2.0	2.1	1.9	2.3	1.8	1.9
(RP: begrotingscijfer)	2.3	2.0	1.3	1.8	2.0	2.4	1.9	1.9
b. Zelfstandigen	1.8	0.1	-0.0	0.7	0.4	0.5	-0.4	-0.5
2. Geneeskundige zorgen	4.8	1.1	7.2	-2.4	2.0	2.1	2.0	2.0
a. Werknemers	4.8	1.2	7.2	-2.3	2.0	2.1	2.0	2.0
(ZIV-GV: begrotingscijfer)	5.2	0.8	7.0	-4.1	2.0	2.0	2.0	2.0
b. Zelfstandigen	4.9	-0.1	11.7	-5.8	1.3	1.4	1.3	1.3
c. Vrije aanvullende verzekering	4.2	2.6	1.4	2.6	2.6	2.6	2.6	2.5
3. ZIV-uitkering	-0.2	1.2	1.5	0.6	0.7	1.2	1.6	1.8
a. Werknemers	-0.3	1.3	1.7	0.7	0.8	1.3	1.7	1.9
(ZIV-uitkeringen: begrotingscijfer)	0.2	1.4	1.4	0.7	1.0	1.5	1.9	2.1
b. Zelfstandigen	2.3	-0.2	-1.6	-0.8	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
4. Kinderbijslagen	0.9	-0.9	-0.9	-0.3	-0.7	-1.0	-1.2	-1.0
a. Werknemers	1.1	-1.0	-0.7	-0.3	-0.9	-1.2	-1.4	-1.2
(RKW: begrotingscijfer)	1.0	-1.1	0.6	-0.3	-1.0	-1.3	-1.5	-1.3
b. Zelfstandigen	-0.5	0.2	-2.3	-1.0	0.6	0.8	0.7	0.1
5. Arbeidsongevallen (FAO: begrotingscijfer)	-2.5	0.5	-0.6	-0.6	0.9	0.7	0.7	0.7
6. Beroepsziekten	-2.1	-1.3	-4.7	-1.3	-1.3	-1.3	-1.3	-1.3
<i>2. In duizendtallen</i>								
1. Niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	72.8	115.5	91.7	110.0	114.6	116.4	117.6	119.0
2. Onvrijwillig deeltijds tewerkgestelden	161.7	85.0	99.7	85.0	85.0	85.0	85.0	85.0
3. Van inschrijving vrijgestelde werklozen wegens beroepsopleiding, familiaal sociale redenen of studies	34.1	37.5	35.8	37.5	37.5	37.5	37.5	37.5
4. Beroepsloopbaanonderbrekingen	40.8	56.9	50.0	56.7	57.0	57.0	57.0	57.0
5. Brugpensioenen	134.9	133.5	133.6	131.0	133.3	133.2	134.4	135.8
(^) Gemiddelden van periodes								

Tabel 4 VERKLARING VAN DE SOCIALE PREMIES

(groeivoeten)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Werknemersregeling								
a. Particuliere sector								
1. Reëel uurloon per werknemer	1.8	1.4	0.7	1.2	1.2	1.4	1.6	1.6
2. Aantal uren per werknemer	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2
3. Tewerkstelling	0.4	0.6	0.0	0.3	0.9	0.7	0.6	0.6
-verwerkende nijverheid, energie en bouw	-1.3	-0.4	-1.5	-1.1	0.0	-0.2	-0.2	-0.3
-diensten	1.6	1.2	1.0	1.1	1.4	1.3	1.2	1.2
4. Bruto loonsom, voor indexatie	2.0	1.7	0.4	1.2	1.8	1.9	1.9	1.9
5. Indexatie lonen	2.0	2.0	1.5	1.6	2.0	2.1	2.1	2.2
p.m. deflator v.d. consumptieprijzen	2.5	2.0	2.0	1.9	2.0	2.0	2.1	2.1
6. Bruto loonsom	4.0	3.8	2.0	2.9	3.8	4.0	4.1	4.2
b. Overheidssector								
1. Bezoldiging per hoofd	4.1	3.2	1.4	3.3	2.4	3.7	3.0	3.4
2. Tewerkstelling	-0.3	-0.0	-0.3	0.0	0.5	-0.2	-0.2	-0.2
3. Bruto loonsom	3.7	3.1	1.0	3.4	2.9	3.5	2.8	3.1
c. Bijdragen, nominaal								
1. Werkgeversbijdragen	5.0	3.6	-0.1	2.3	3.6	4.0	4.1	4.0
a. Particuliere sector	5.1	3.6	-0.6	2.2	3.6	4.0	4.1	4.1
b. Overheidssector	4.5	3.2	7.2	3.4	3.1	3.4	3.0	3.0
2. Werknemersbijdragen	5.2	3.8	4.0	3.0	3.7	4.0	4.0	4.1
a. Particuliere sector	4.4	3.8	3.6	3.0	3.8	4.0	4.1	4.2
b. Overheidssector	-	3.1	9.2	3.4	2.9	3.5	2.8	3.1
c. Aanvullende verzekering	9.9	3.1	2.2	1.8	2.6	3.5	3.6	3.8
d. Impliciete bijdragevoeten (*)								
1. Werkgeversbijdragen								
a. Particuliere sector	29.5	29.0	29.2	29.0	28.9	29.0	29.0	29.0
b. Overheidssector	6.7	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0
2. Werknemersbijdragen								
a. Particuliere sector	8.3	13.4	13.4	13.4	13.4	13.4	13.4	13.4
b. Sociale prestaties	2.4	3.2	3.1	3.1	3.1	3.2	3.2	3.2
c. Overheidssector	2.2	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8
d. Aanvullende verzekering	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
2. Regeling der zelfstandigen								
a. Inkomen per hoofd van 3 jaar vroeger	4.1	3.6	0.0	6.0	0.8	4.7	3.8	2.7
b. Aantal zelfstandigen van t-3	1.2	0.6	2.0	-0.6	0.7	0.8	1.1	1.0
c. Inkomen zelfstandigen van t-3	5.3	4.2	2.0	5.4	1.5	5.6	4.9	3.7
d. Aanslagbasis sinds 1989	4.3	3.9	1.2	4.1	1.8	5.3	4.9	3.7
e. Bijdragen	4.8	3.9	2.9	3.7	2.1	5.2	4.7	3.9
1. Verplichte regeling	4.0	3.9	2.3	3.4	1.8	5.5	4.9	3.9
2. Aanvullende verzekering	10.2	4.0	5.6	4.9	3.7	3.7	3.8	3.8
f. Impliciete bijdragevoet in de verplichte regeling(*)	9.3	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4

(*) bijdragen op de aanslagbasis in procenten

(^) Gemiddelden van periodes

2

Macro-economische resultaten

Tabel 5 DE TOTALE BESTEDINGEN IN PRIJZEN VAN 1980
(groeivoeten)

	96//86	01//96	96/95	97/96	98/97	99/98	00/99	01/00
1. Particuliere consumptie	2.0	1.5	1.4	1.1	1.6	1.7	1.6	1.7
2. Overheidsconsumptie	0.6	1.0	1.5	0.9	1.1	1.1	0.9	1.0
3. Bruto kapitaalvorming	4.0	3.5	2.3	3.8	3.8	4.2	3.4	2.3
a. Bedrijfsinvesteringen	3.8	4.2	3.2	3.6	5.2	4.5	4.1	3.6
b. Overheidsinvesteringen	-1.5	5.1	1.5	11.1	2.9	14.5	4.1	-6.1
c. Woongebouwen	7.1	0.8	0.0	2.0	0.2	-0.1	0.7	1.3
4. Binnenlandse bestedingen	2.2	1.9	1.4	1.6	2.1	2.1	1.9	1.8
5. Uitvoer	5.3	5.8	4.3	5.7	5.8	5.7	5.9	6.0
a. Goederen	5.6	5.7	4.0	5.5	5.8	5.6	5.9	5.9
b. Diensten	4.6	6.7	6.9	7.4	6.5	6.5	6.4	6.5
c. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	1.2	2.1	-1.5	1.2	1.9	2.3	2.2	3.0
6. Finale bestedingen	3.6	3.9	2.8	3.7	4.0	4.0	4.0	4.0
7. Invoer	5.5	5.5	4.4	5.3	5.5	5.4	5.6	5.6
a. Goederen	5.4	5.3	4.1	5.1	5.3	5.2	5.5	5.5
b. Diensten	7.0	8.0	9.8	8.9	8.1	7.8	7.7	7.5
c. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	5.0	1.9	-0.2	-0.1	1.6	2.7	2.7	2.6
8. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	2.1	2.4	1.4	2.1	2.6	2.6	2.4	2.4
9. Bruto nationaal product	2.3	2.4	1.5	2.1	2.6	2.6	2.4	2.4

(/) Groeivoeten
(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 6 OPBOUW VAN HET BNP IN PRIJZEN VAN 1980

(aanbreng in %)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Particuliere consumptie	1.3	0.9	0.8	0.7	1.0	1.0	1.0	1.0
2. Overheidsconsumptie	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.1
3. Bruto kapitaalvorming	0.8	0.7	0.4	0.7	0.8	0.9	0.7	0.5
a. Bedrijfsinvesteringen	0.5	0.6	0.4	0.5	0.7	0.6	0.6	0.5
b. Overheidsinvesteringen	-0.0	0.1	0.0	0.2	0.0	0.2	0.1	-0.1
c. Woongebouwen	0.3	0.0	0.0	0.1	0.0	-0.0	0.0	0.1
4. Voorraadverandering	0.1	0.0	-0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
5. Binnenlandse bestedingen	2.2	1.8	1.4	1.6	2.0	2.1	1.8	1.7
6. Uitvoer	4.3	6.0	4.0	5.5	5.8	5.9	6.3	6.6
a. Goederen	3.6	4.9	3.1	4.4	4.8	4.8	5.2	5.4
b. Diensten	0.6	1.0	0.9	1.1	1.0	1.0	1.0	1.1
c. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	0.0	0.0	-0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
7. Finale bestedingen	6.4	7.8	5.4	7.1	7.9	7.9	8.1	8.2
8. Invoer	-4.4	-5.4	-4.0	-4.9	-5.3	-5.4	-5.7	-5.9
a. Goederen	-3.9	-4.7	-3.3	-4.3	-4.6	-4.6	-4.9	-5.1
b. Diensten	-0.4	-0.8	-0.8	-0.8	-0.7	-0.7	-0.8	-0.8
c. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	-0.1	-0.0	0.0	0.0	-0.0	-0.1	-0.1	-0.1
9. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	2.1	2.4	1.4	2.1	2.6	2.6	2.4	2.4
10. Saldo van de factorinkomens	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
11. Bruto nationaal product	2.3	2.4	1.5	2.1	2.6	2.6	2.4	2.4

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 7 **TOTALE BESTEDINGEN IN WERKELIJKE PRIJZEN**
(in procent van het BBP)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Particuliere consumptie	63.2	61.5	62.4	62.1	61.8	61.4	61.1	60.9
2. Overheidsconsumptie	15.0	14.4	14.7	14.6	14.5	14.4	14.2	14.1
3. Bruto kapitaalvorming	17.9	18.4	17.7	18.1	18.3	18.5	18.6	18.5
a. Bedrijfsinvesteringen	12.3	12.4	11.8	12.0	12.3	12.5	12.7	12.8
b. Overheidsinvesteringen	1.5	1.5	1.3	1.5	1.5	1.6	1.6	1.5
c. Woongebouwen	4.0	4.4	4.6	4.6	4.5	4.4	4.3	4.2
4. Binnenlandse bestedingen	96.2	94.6	95.1	95.1	95.0	94.7	94.4	94.0
5. Uitvoer	71.7	84.6	74.9	78.6	81.5	84.3	87.5	91.0
a. Goederen	56.8	68.1	59.9	63.0	65.5	67.9	70.5	73.4
b. Diensten	12.9	14.5	12.9	13.5	14.0	14.5	15.0	15.6
c. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	2.1	2.0	2.1	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
6. Finale bestedingen	167.9	179.2	170.0	173.7	176.5	179.0	181.9	185.0
7. Invoer	67.9	79.2	70.0	73.7	76.5	79.0	81.9	85.0
a. Goederen	59.1	68.4	60.2	63.5	66.1	68.2	70.7	73.4
b. Diensten	7.2	9.0	7.8	8.2	8.6	9.0	9.4	9.8
c. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	2.4	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7
8. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
9. Saldo van de factorinkomens	-0.3	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.7
10. Bruto nationaal product	99.7	100.8	100.8	100.8	100.8	100.8	100.8	100.7

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 8 DEFALTOREN VAN DE TOTALE BESTEDINGEN

(groeiwoeten)

	96//86	01//96	96/95	97/96	98/97	99/98	00/99	01/00
1. Privé-consumptie								
a. Deflator privé-consumptie	2.6	2.0	2.1	1.9	2.0	2.0	2.1	2.1
1. Exclusief energie	2.8	2.0	1.9	1.8	2.0	2.1	2.1	2.1
.voeding, drank en tabak	1.3	1.8	1.2	1.5	1.9	1.8	1.9	2.0
.andere goederen	2.5	1.6	1.3	1.2	1.6	1.7	1.7	1.8
.diensten	3.1	2.1	2.2	2.0	2.1	2.2	2.2	2.2
.huurprijzen	4.1	2.2	2.3	1.8	2.0	2.2	2.3	2.3
2. Energie	1.0	2.1	4.9	4.4	1.6	1.5	1.5	1.6
.verwarming, electriciteit	-0.3	2.4	1.0	3.3	2.4	2.1	2.0	2.3
.transport	3.2	1.7	11.1	5.9	0.5	0.7	0.7	0.7
b. Onderliggende inflatie	3.1	2.0	2.0	1.8	2.0	2.1	2.1	2.1
c. Index consumptieprijzen	2.5	2.0	2.0	1.9	2.0	2.0	2.1	2.1
d. Gezondheidsindex	2.4	2.0	1.7	1.6	2.1	2.1	2.1	2.2
2. Overheidsconsumptie	3.0	2.2	1.1	2.3	2.0	2.5	2.1	2.1
3. Bruto kapitaalvorming	2.3	1.4	1.7	1.8	1.5	1.3	1.3	1.2
a. Bedrijfsinvesteringen	2.0	1.5	1.8	1.9	1.6	1.4	1.4	1.4
b. Overheidsinvesteringen	2.3	1.5	2.2	2.2	1.2	1.3	1.3	1.3
c. Woongebouwen	3.2	1.4	1.4	1.6	1.9	1.1	1.1	1.1
4. Binnenlandse bestedingen	2.6	1.9	1.8	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9
5. Uitvoer	0.3	2.3	2.2	2.9	2.1	2.2	2.2	2.2
6. Finale bestedingen	1.5	1.9	1.8	2.1	1.8	1.8	1.8	1.8
7. Invoer	-0.0	2.7	2.2	3.7	2.6	2.3	2.3	2.4
8. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	2.8	1.6	1.9	1.5	1.5	1.8	1.7	1.8

(/) Groeiwoeten

(//) Gemiddelde groeiwoeten

Tabel 9 **OPBOUW VAN DE PRIJSONTWIKKELING VAN DE FINALE BESTEDINGEN**
(aanbreng in %)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Binnenlandse kosten per eenheid product	1.8	1.1	1.3	1.0	1.0	1.1	1.1	1.1
a. Loonkosten	0.6	0.3	0.0	0.2	0.3	0.4	0.4	0.4
b. Indirecte belastingen	0.2	0.1	0.4	0.3	0.0	0.1	0.0	0.0
c. Bruto exploitatieoverschot	1.0	0.6	0.9	0.5	0.7	0.7	0.7	0.6
2. Invoerprijzen	-0.6	0.9	0.7	1.3	0.9	0.8	0.8	0.9
3. Deflator van finale bestedingen (1+2)	1.1	1.9	1.8	2.1	1.8	1.8	1.8	1.8

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 10 **NATIONAAL INKOMEN***(in miljarden franken)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Bruto binnenlands product tegen marktprijs	7936.0	8196.6	8494.2	8843.5	9231.5	9618.2	10019.4
2. Afschrijvingen	809.7	834.3	865.6	902.1	942.0	985.0	1031.2
3. Netto binnenlands product tegen marktprijs (1-2)	7126.3	7362.3	7628.5	7941.5	8289.6	8633.3	8988.2
4. Belastingen in verband met productie en invoer	983.2	1042.5	1087.2	1128.5	1172.8	1217.6	1263.1
Betaald aan							
a. De publieke administratie	894.4	959.1	1001.6	1040.4	1082.3	1121.4	1160.7
b. De Europese Unie	88.9	83.5	85.6	88.1	90.5	96.2	102.3
5. Exploitatie- en invoersubsidies	226.3	231.6	209.4	221.6	225.8	230.5	235.5
Betaald door							
a. De publieke administratie	163.8	169.1	146.9	159.1	163.3	168.0	173.0
b. De Europese Unie	62.5	62.5	62.5	62.5	62.5	62.5	62.5
6. Beloning van werknemers	4158.9	4224.5	4339.1	4493.6	4667.7	4846.7	5036.5
7. Netto exploitatie overschot (3-4+5-6)	2210.5	2326.9	2411.6	2541.0	2674.8	2799.5	2924.1
8. Saldo van de verdelingstransacties met het buitenland	-26.2	-30.6	-29.5	-39.5	-45.0	-52.3	-56.2
a. Exploitatie- en invoersubsidies minus belastingen i.v.m. produktie en invoer (5b-4b)	-26.4	-21.0	-23.1	-25.6	-28.0	-33.7	-39.8
b. Beloning van werknemers	58.8	62.6	64.6	66.5	68.7	71.1	73.7
c. Inkomen uit vermogen	-5.9	0.6	0.7	0.8	0.9	1.1	1.0
d. Inkomen om niet n.e.g en schadeverzekeringstransacties	-52.7	-72.8	-71.6	-81.2	-86.6	-90.8	-91.1
9. Netto beschikbaar nationaal inkomen	7100.1	7331.8	7599.0	7901.9	8244.6	8581.0	8932.0
Pro memorie :							
Netto nationaal inkomen tegen factorkosten	6422.3	6614.6	6815.9	7101.8	7412.2	7718.4	8035.4

Tabel 11 OPBOUW VAN HET NATIONAAL INKOMEN*(in procenten van het netto beschikbaar nationaal inkomen)*

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Bruto binnenlands product tegen marktprijs	111.6	109.7	109.6	109.7	109.7	109.7	109.8	109.9
2. Afschrijvingen	11.2	11.2	11.2	11.2	11.2	11.2	11.2	11.3
3. Netto binnenlands product tegen marktprijs (1-2)	100.4	98.5	98.5	98.5	98.5	98.5	98.5	98.6
4. Belastingen in verband met productie en invoer	13.7	13.9	13.9	14.0	14.0	13.9	13.9	13.9
Betaald aan								
a. De publieke administratie	12.3	12.8	12.8	12.9	12.9	12.9	12.8	12.7
b. De Europese Unie	1.4	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
5. Exploitatie- en invoersubsidies	3.4	2.7	3.1	2.7	2.7	2.7	2.6	2.6
Betaald door								
a. De publieke administratie	2.5	1.9	2.3	1.9	2.0	1.9	1.9	1.9
b. De Europese Unie	0.8	0.7	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7
6. Beloning van werknemers	59.2	55.6	56.5	56.0	55.7	55.5	55.3	55.3
7. Netto exploitatie overschot (3-4+5-6)	30.9	31.7	31.1	31.1	31.5	31.8	31.9	32.1
8. Saldo van de verdelingstransacties met het buitenland	-1.5	-0.5	-0.4	-0.4	-0.5	-0.5	-0.6	-0.6
a. Exploitatie- en invoersubsidies minus belastingen i.v.m. productie en invoer (5b-4b)	-0.6	-0.4	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.4	-0.4
b. Beloning van werknemers	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
c. Inkomen uit vermogen	-1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
d. Inkomen om niet n.e.g en schadeverzekeringstransacties	-0.5	-1.0	-1.0	-0.9	-1.0	-1.0	-1.0	-1.0
9. Netto beschikbaar nationaal inkomen	98.9	98.0	98.1	98.2	98.0	97.9	97.9	98.0
Pro memorie :								
Netto nationaal inkomen tegen factorkosten	89.7	88.1	88.5	88.0	88.1	88.1	88.1	88.2

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 12 PRODUCTIEFACTOREN EN PRODUCTIEKOSTEN

(groeivoeten)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Productie van de ondernemingen	2.5	2.7	1.2	2.3	2.9	2.9	2.8	2.7
2. Reële arbeidsproductiviteit								
a. Ondernemingen	1.7	1.9	1.1	1.8	1.9	2.0	2.0	1.8
b. Verwerkende nijverheid	3.5	3.8	2.3	4.1	3.7	3.7	3.7	3.7
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	0.7	1.2	1.1	1.0	1.1	1.2	1.3	1.3
3. Reëel brutoloon per hoofd								
a. Ondernemingen	1.1	1.1	-0.1	0.6	1.0	1.2	1.4	1.4
b. Verwerkende nijverheid	1.0	1.3	-0.1	0.6	1.0	1.4	1.6	1.7
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	1.1	1.1	0.0	0.7	0.9	1.1	1.3	1.3
4. Reële arbeidsproductiviteit per uur								
a. Ondernemingen	1.9	2.2	1.4	2.0	2.1	2.2	2.2	2.1
b. Verwerkende nijverheid	3.7	3.8	2.5	4.2	3.7	3.7	3.6	3.6
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	1.0	1.6	1.4	1.4	1.5	1.6	1.7	1.7
5. Reële loonkosten per uur								
a. Ondernemingen	1.6	1.2	-0.4	0.5	1.1	1.4	1.6	1.6
b. Verwerkende nijverheid	1.8	1.3	-0.2	0.7	1.0	1.5	1.6	1.6
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	1.7	1.3	-0.3	0.5	1.3	1.5	1.7	1.7
6. Reële loonkosten per eenheid product in de bedrijven	-0.6	-0.5	-1.5	-1.0	-0.5	-0.5	-0.3	-0.1
7. Bruto aangepaste winstvoet in de bedrijven * (in %)	29.2	31.7	30.9	31.2	31.4	31.8	32.0	32.1
8. Bruto aangepaste winstvoet op het kapitaal * (in %)	20.6	20.6	20.4	20.3	20.5	20.7	20.7	20.7
9. Capaciteitsbezetting van de ondernemingen	0.2	0.3	-0.3	0.3	0.6	0.4	0.3	0.1
10. Werkelijke arbeidstijd in de verwerkende nijverheid	-0.2	-0.0	-0.2	-0.1	-0.0	-0.0	0.0	0.0

* Bruto exploitatieoverschot en verbeterd voor het eigen werk van zelfstandigen gedeeld door de toegevoegde waarde tegen factorkosten (voor de winstvoet in bedrijven) en door de kapitaalvoorraad gewaardeerd aan vervangingskost (voor de winstvoet op het kapitaal) voor de ondernemingen exclusief de landbouwbedrijven

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 13 ACTIEVE BEVOLKING EN WERKGELEGENHEID PER 30 JUNI*(in duizend personen)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Totale bevolking							
Niveau	10136.8	10157.3	10181.6	10201.2	10220.1	10237.8	10254.0
Jaarlijkse mutatie	21.2	20.5	24.3	19.6	18.9	17.7	16.2
2. Beroepsbevolking							
Niveau	4366.8	4379.9	4393.9	4411.1	4420.8	4435.1	4446.3
Jaarlijkse mutatie	12.6	13.1	14.0	17.2	9.7	14.3	11.2
3. Binnenlandse werkgelegenheid							
Niveau	3689.9	3692.6	3707.2	3736.6	3759.0	3779.3	3800.0
Jaarlijkse mutatie	13.5	2.7	14.6	29.4	22.4	20.3	20.7
a. Loon- en weddetrekkenden							
Niveau	2360.3	2359.9	2366.6	2386.0	2403.1	2418.4	2433.9
Jaarlijkse mutatie	9.7	-0.4	6.8	19.4	17.1	15.4	15.4
b. Zelfstandigen							
Niveau	699.9	705.4	713.2	720.2	726.9	733.1	739.7
Jaarlijkse mutatie	5.0	5.5	7.8	7.1	6.7	6.3	6.6
c. Overheidsadministratie							
Niveau	629.3	627.4	627.4	630.4	629.1	627.7	626.4
Jaarlijkse mutatie	-1.1	-1.9	0.0	3.0	-1.3	-1.3	-1.3
4. Werkloosheid							
a. Vergoede volledig werklozen							
Werkzoekenden	490.3	465.1	439.1	422.0	410.5	403.5	392.6
Niet-werkzoekenden	73.8	95.1	110.0	116.2	116.5	118.2	120.7
b. Overige verplicht ingeschreven werkzoekenden	48.4	58.9	64.7	63.8	62.7	62.2	61.5
c. Niet-verplicht ingeschreven werkzoekenden	16.6	21.0	25.9	25.6	25.2	25.0	24.7
d. Totaal, definitie Planbureau	629.0	640.0	639.8	627.6	614.9	608.9	599.4
Wijziging in duizend personen	1.3	11.0	-0.2	-12.2	-12.7	-6.0	-9.5
Werkloosheidsgraad	14.4	14.6	14.6	14.2	13.9	13.7	13.5
5. Werkelijke arbeidstijd (% jaarlijkse mutatie)	-0.3	-0.2	0.1	0.6	0.5	0.4	0.4

Tabel 14 UITVOER EN INVOER*(in miljarden franken)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Uitvoer	5764.0	6141.2	6676.6	7211.3	7786.5	8420.3	9118.3
a. Goederen excl. energie	4510.1	4791.9	5217.4	5651.3	6114.1	6626.8	7190.6
b. Diensten	986.5	1061.0	1150.8	1238.3	1335.8	1441.7	1558.8
c. Energie	99.0	119.4	134.6	141.7	149.6	157.6	165.8
d. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	168.3	168.9	173.8	180.0	187.1	194.1	203.1
2. Invoer	5377.1	5738.6	6257.0	6766.2	7295.2	7878.1	8514.1
a. Goederen excl. energie	4302.7	4554.9	4971.6	5396.3	5829.0	6308.4	6833.9
b. Diensten	585.3	641.3	700.3	763.0	830.9	904.5	984.9
c. Energie	268.9	317.5	356.7	371.4	389.8	409.3	428.8
d. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	220.2	224.9	228.3	235.5	245.4	255.9	266.6
3. Netto uitvoer van goederen en diensten	386.9	402.6	419.6	445.1	491.3	542.2	604.2
a. Goederen excl. energie	207.4	237.0	245.8	255.0	285.0	318.5	356.8
b. Diensten	401.2	419.7	450.5	475.4	504.9	537.1	573.9
c. Energie	-169.8	-198.1	-222.2	-229.7	-240.2	-251.7	-263.0
d. Toerisme	-51.9	-56.0	-54.5	-55.5	-58.4	-61.8	-63.5
4. Factorinkomens							
a. Ontvangen van het buitenland							
1. Inkomen uit arbeid	109.1	115.3	119.4	123.6	128.4	133.5	138.8
2. Andere inkomens	1680.7	1791.1	1881.4	1976.0	2070.6	2164.6	2261.9
b. Betaald aan het buitenland							
1. Inkomen uit arbeid	50.3	52.8	54.9	57.1	59.7	62.3	65.2
2. Andere inkomens	1686.6	1790.5	1880.7	1975.2	2069.7	2163.5	2260.9
5. Netto uitvoer (3+4)	439.8	465.8	484.9	512.3	561.0	614.4	678.9
6. Overige inkomensoverdrachten	26.4	51.8	48.5	55.6	58.6	57.1	51.3
7. Saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans	360.7	372.1	390.2	405.5	446.4	489.9	547.9

Tabel 15 EVENWICHT TUSSEN BESPARINGEN EN INVESTERINGEN

(in miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
1. Middelen	1779.8	1846.7	1944.0	2042.4	2171.3	2300.5	2429.7
a. Bruto besparingen	1790.2	1844.8	1951.4	2050.0	2179.0	2308.3	2437.7
1. Ondernemingen	892.2	977.9	985.9	1014.1	1061.7	1096.4	1124.9
2. Gezinnen	1068.4	996.7	1005.0	1051.6	1102.8	1151.5	1194.9
3. Overheid	-170.4	-129.9	-39.5	-15.7	14.5	60.5	117.9
b. Netto kapitaaloverdrachten	-10.5	1.9	-7.3	-7.6	-7.7	-7.8	-8.0
1. Ondernemingen	3.0	39.1	47.2	58.8	62.6	70.6	75.5
2. Gezinnen	39.9	4.2	-2.5	-2.7	-2.7	-2.1	-2.0
3. Overheid	-53.4	-41.5	-52.0	-63.7	-67.6	-76.3	-81.5
2. Bestedingen	1429.5	1472.6	1559.2	1655.5	1746.9	1831.3	1900.4
a. Bruto kapitaalvorming	1429.5	1472.6	1559.2	1655.5	1746.9	1831.3	1900.4
1. Ondernemingen	807.9	836.9	888.1	962.4	1021.9	1083.2	1142.2
2. Gezinnen	516.9	527.1	547.9	564.8	576.2	591.1	608.8
3. Overheid	104.7	108.6	123.2	128.4	148.9	157.0	149.4
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	350.3	374.1	384.9	386.9	424.4	469.2	529.3

Tabel 16 EVENWICHT TUSSEN BESPARINGEN EN INVESTERINGEN

(in procent van het BBP)

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Middelen	20.3	23.5	22.5	22.9	23.1	23.5	23.9	24.2
a. Bruto besparingen	20.5	23.6	22.5	23.0	23.2	23.6	24.0	24.3
1. Ondernemingen	11.3	11.4	11.9	11.6	11.5	11.5	11.4	11.2
2. Gezinnen	13.4	11.9	12.2	11.8	11.9	11.9	12.0	11.9
3. Overheid	-4.2	0.3	-1.6	-0.5	-0.2	0.2	0.6	1.2
b. Netto kapitaaloverdrachten	-0.2	-0.1	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
1. Ondernemingen	0.5	0.7	0.5	0.6	0.7	0.7	0.7	0.8
2. Gezinnen	0.0	-0.0	0.1	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
3. Overheid	-0.7	-0.7	-0.5	-0.6	-0.7	-0.7	-0.8	-0.8
2. Bestedingen	18.0	18.8	18.0	18.4	18.7	18.9	19.0	19.0
a. Bruto kapitaalvorming	18.0	18.8	18.0	18.4	18.7	18.9	19.0	19.0
1. Ondernemingen	10.5	11.0	10.2	10.5	10.9	11.1	11.3	11.4
2. Gezinnen	6.0	6.3	6.4	6.5	6.4	6.2	6.1	6.1
3. Overheid	1.5	1.5	1.3	1.5	1.5	1.6	1.6	1.5
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	2.3	4.7	4.6	4.5	4.4	4.6	4.9	5.3

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 17 RENTEVOETEN EN WISSELKOERSEN

	96^86	01^97	96	97	98	99	00	01
1. Buitenlandse rentevoeten (pct.)								
a. Korte rente Verenigde Staten (3m.)								
Nominaal	6.19	5.76	5.40	5.80	5.80	5.80	5.70	5.70
Reëel	2.75	2.76	2.50	2.80	2.80	2.80	2.70	2.70
b. Lange rente Verenigde Staten (10j.)								
Nominaal	7.53	6.82	6.44	6.80	6.70	6.80	6.90	6.90
Reëel	4.09	3.82	3.54	3.80	3.70	3.80	3.90	3.90
c. Korte rente Duitsland (3m.)								
Nominaal	6.09	3.44	3.21	3.20	3.50	3.50	3.50	3.50
Reëel	3.68	1.46	1.41	1.50	1.70	1.50	1.30	1.30
d. Lange rente Duitsland (7-15j.)								
Nominaal	7.04	5.90	6.10	5.90	5.90	5.90	5.90	5.90
Reëel	4.63	3.92	4.30	4.20	4.10	3.90	3.70	3.70
2. Belgische rentevoeten (pct.)								
a. Korte rente (3m.)								
Nominaal	7.35	3.44	3.21	3.20	3.50	3.50	3.50	3.50
Reëel	4.84	1.41	1.18	1.25	1.52	1.47	1.43	1.39
b. Lange rente (10j.)								
Nominaal	8.10	6.10	6.46	6.10	6.10	6.10	6.10	6.10
Reëel	5.59	4.07	4.43	4.15	4.12	4.07	4.03	3.99
c. Hypothecaire rente								
Nominaal	8.75	6.10	6.28	6.10	6.10	6.10	6.10	6.10
Reëel	6.24	4.07	4.25	4.15	4.12	4.07	4.03	3.99
3. Wisselkoersen								
a. Belgische frank per US-dollar	35.12	32.74	30.96	33.00	32.92	32.75	32.59	32.43
b. Belgische frank per Duitse mark	20.71	20.60	20.58	20.60	20.60	20.60	20.60	20.60
c. Belgische frank per ECU	41.52	39.56	38.77	40.00	39.75	39.55	39.35	39.15
d. Duitse mark per US-dollar	1.70	1.59	1.50	1.60	1.60	1.59	1.58	1.57

(^) Gemiddelden van periodes

3

Rekening van de economische agenten

Tabel 18 **VERRICHTINGEN VAN DE GEZINNEN**
(in miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	8826.0	8984.3	9241.2	9594.8	9980.4	10374.5	10783.4
1. Bruto exploitatieoverschot	1558.2	1617.9	1694.8	1779.5	1863.7	1955.4	2051.7
2. Beloning van werknemers	4217.7	4287.1	4403.7	4560.1	4736.5	4917.8	5110.2
3. Sociale uitkeringen	2102.0	2171.9	2219.3	2294.6	2378.9	2458.4	2542.8
4. Inkomen uit vermogen	947.8	913.4	925.3	961.6	1001.3	1042.0	1076.9
.netto ontvangen interesten	322.8	291.4	296.7	290.8	280.9	276.6	265.3
.dividenden	564.4	560.3	561.4	597.7	641.0	679.5	718.8
.overige	60.6	61.7	67.2	73.1	79.3	85.9	92.8
5. Netto overdrachten	-18.3	-24.4	-20.1	-19.1	-18.0	-17.1	-16.2
6. Veranderingen in wiskundige pensioenreserves	18.6	18.4	18.2	18.1	18.1	18.0	18.0
b. Uitgaven	7757.6	7987.6	8236.2	8543.2	8877.6	9223.0	9588.5
1. Nationaal finaal verbruik	4946.8	5117.7	5273.6	5461.9	5666.2	5877.7	6103.9
2. Directe belastingen	1196.7	1224.8	1279.4	1339.6	1399.5	1461.2	1526.7
3. Sociale bijdragen	1614.1	1645.0	1683.2	1741.7	1811.9	1884.1	1957.9
c. Saldo van de lopende verrichtingen	1068.4	996.7	1005.0	1051.6	1102.8	1151.5	1194.9
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	14.4	7.8	8.6	8.9	9.5	10.7	11.3
1. Investeringsbijdragen	14.4	7.8	8.6	8.9	9.5	10.7	11.3
b. Uitgaven	491.5	530.7	559.0	576.4	588.4	603.9	622.1
1. Bruto investeringen	516.9	527.1	547.9	564.8	576.2	591.1	608.8
2. Netto aankopen van grond	-9.6	-18.7	-9.0	-9.1	-9.2	-9.3	-9.4
3. Overige netto kapitaaloverdrachten	-15.9	22.3	20.2	20.8	21.4	22.1	22.8
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-477.1	-522.9	-550.4	-567.5	-578.9	-593.2	-610.8
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	591.3	473.8	454.6	484.1	523.9	558.3	584.1
Pro memorie:							
1. Reëel beschikbaar inkomen							
Groeivoet	0.1	-0.4	0.7	1.7	1.9	1.7	1.7
2. Consumptiequote							
Niveau	82.2	83.7	84.0	83.9	83.7	83.6	83.6
Groeivoet	0.9	1.8	0.4	-0.2	-0.2	-0.1	0.0
3. Spaarquote							
Niveau	17.8	16.3	16.0	16.1	16.3	16.4	16.4
Groeivoet	-4.1	-8.2	-1.8	0.9	0.9	0.6	-0.1

Tabel 19 **BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE GEZINNEN***(in miljarden franken)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Primair bruto inkomen							
a. Lonen en salarissen	4217.7	4287.1	4403.7	4560.1	4736.5	4917.8	5110.2
1. Ondernemingen	3191.6	3237.1	3317.2	3440.6	3576.2	3722.7	3876.5
2. Overheid	967.4	987.4	1021.9	1053.0	1091.5	1124.0	1160.0
3. Grensarbeiders	58.8	62.6	64.6	66.5	68.7	71.1	73.7
b. Bruto exploitatieoverschot	1558.2	1617.9	1694.8	1779.5	1863.7	1955.4	2051.7
1. Zelfstandigen	781.2	824.7	865.2	897.6	930.5	965.8	1002.5
2. Huur	371.4	388.2	410.4	424.2	438.1	453.1	468.5
3. Overige	405.6	405.1	419.2	457.7	495.0	536.5	580.7
c. Inkomen uit vermogen	947.8	913.4	925.3	961.6	1001.3	1042.0	1076.9
1. Netto ontvangen interesten	322.8	291.4	296.7	290.8	280.9	276.6	265.3
2. Dividenden	564.4	560.3	561.4	597.7	641.0	679.5	718.8
3. Overige	60.6	61.7	67.2	73.1	79.3	85.9	92.8
Totaal (a+b+c)	6723.7	6818.4	7023.8	7301.2	7601.4	7915.2	8238.8
2. Sociale bijdragen en belastingen							
a. Sociale bijdragen werkgevers	1109.7	1122.4	1144.6	1184.9	1232.0	1280.7	1330.6
b. Sociale bijdragen werknemers	408.6	424.0	436.3	452.4	470.1	488.4	507.8
c. Sociale bijdragen van de zelfstandigen	95.9	98.6	102.3	104.4	109.8	115.0	119.4
Totaal (a+b+c)	1614.1	1645.0	1683.2	1741.7	1811.9	1884.1	1957.9
d. Belastingen op inkomens	1196.7	1224.8	1279.4	1339.6	1399.5	1461.2	1526.7
Totaal (a+b+c+d)	2810.8	2869.9	2962.6	3081.3	3211.4	3345.3	3484.6
3. Overdrachten aan gezinnen							
a. Sociale uitkeringen	2102.0	2171.9	2219.3	2294.6	2378.9	2458.4	2542.8
b. Overige inkomensoverdrachten	-18.3	-24.4	-20.1	-19.1	-18.0	-17.1	-16.2
Totaal (a+b)	2083.7	2147.5	2199.2	2275.5	2360.9	2441.3	2526.5
4. Bruto beschikbaar inkomen	5996.6	6096.0	6260.4	6495.4	6751.0	7011.2	7280.8

Tabel 20 REEEL BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE GEZINNEN
(groeivoeten)

	96//86	01//96	96/95	97/96	98/97	99/98	00/99	01/00
1. Primair bruto inkomen								
a. Lonen en salarissen	1.6	1.5	-0.4	0.8	1.5	1.8	1.7	1.8
1. Ondernemingen	1.5	1.6	-0.6	0.5	1.7	1.9	2.0	2.0
2. Overheid	1.6	1.2	0.0	1.5	1.0	1.6	0.9	1.1
3. Grensarbeiders	3.1	1.3	4.3	1.2	0.9	1.4	1.4	1.4
b. Bruto exploitatieoverschot	2.5	2.8	1.8	2.8	3.0	2.6	2.8	2.8
1. Zelfstandigen	2.1	1.9	3.5	2.9	1.7	1.6	1.7	1.6
2. Huur	3.8	1.8	2.4	3.7	1.3	1.2	1.3	1.3
3. Overige	2.2	5.3	-2.1	1.5	7.1	6.0	6.2	6.0
c. Inkomen uit vermogen	2.7	1.3	-5.5	-0.6	1.9	2.0	2.0	1.2
1. Netto ontvangen interesten	-1.7	-3.8	-11.5	-0.1	-3.9	-5.3	-3.5	-6.1
2. Dividenden	6.0	3.0	-2.7	-1.7	4.4	5.1	3.8	3.6
3. Overige	5.0	6.4	-0.2	6.9	6.6	6.3	6.1	5.8
Totaal (a+b+c)	1.9	1.8	-0.6	1.0	1.9	2.0	2.0	1.9
2. Sociale bijdragen en belastingen								
a. Sociale bijdragen werkgevers	2.5	1.4	-0.9	0.0	1.5	1.9	1.8	1.7
b. Sociale bijdragen werknemers	2.3	1.6	1.7	0.9	1.7	1.8	1.8	1.8
c. Sociale bijdragen van de zelfstandigen	2.1	1.8	0.8	1.7	0.1	3.1	2.6	1.7
Totaal (a+b+c)	2.4	1.5	-0.1	0.4	1.5	2.0	1.9	1.8
d. Belastingen op inkomens	1.4	2.4	0.3	2.5	2.7	2.4	2.3	2.3
Totaal (a+b+c+d)	2.0	1.9	0.1	1.3	2.0	2.1	2.1	2.0
3. Overdrachten aan gezinnen								
a. Sociale uitkeringen	2.2	1.2	1.3	0.2	1.4	1.6	1.2	1.3
b. Overige inkomensoverdrachten	2.2	-9.7	31.0	-19.2	-7.1	-7.2	-7.1	-6.9
Totaal (a+b)	2.2	1.3	1.0	0.5	1.5	1.7	1.3	1.3
4. Bruto beschikbaar inkomen	2.0	1.6	-0.4	0.7	1.7	1.9	1.7	1.7

(/) Groeivoeten

(//) Gemiddelde groei voeten

Tabel 21 VERRICHTINGEN VAN DE ONDERNEMINGEN*(in miljarden franken)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	3919.7	4025.0	3884.8	3910.9	4027.4	4167.4	4323.9
1. Bruto exploitatieoverschot	1432.8	1513.6	1554.2	1621.7	1707.3	1784.0	1860.1
2. Sociale bijdragen	195.2	199.8	194.4	200.3	207.2	214.7	222.6
3. Inkomen uit vermogen	2270.5	2289.7	2113.4	2066.1	2090.1	2145.9	2218.4
.werkelijke rente	2223.8	2242.5	2069.9	2023.6	2047.1	2101.7	2172.7
.dividenden, andere uitk. van vennootsch. en ink. uit grond en onlich. zaken	46.7	47.2	43.5	42.6	43.1	44.2	45.7
4. Andere netto inkomensoverdrachten	21.2	21.9	22.8	22.8	22.8	22.8	22.8
b. Uitgaven	3027.4	3047.1	2898.9	2896.8	2965.7	3071.0	3199.0
1. Vennootschapsbelasting	255.1	265.2	281.5	288.5	296.7	310.3	322.4
2. Sociale uitkeringen	176.6	181.4	176.2	182.2	189.1	196.6	204.6
3. Inkomen uit vermogen uitgekeerd door vennootschappen	2577.2	2582.0	2423.0	2408.0	2461.8	2546.0	2654.0
.werkelijke rente	2498.4	2503.0	2348.9	2334.3	2386.5	2468.1	2572.8
.dividenden, andere uitk. van vennootsch. en ink. uit grond en onlich. zaken	78.8	79.0	74.1	73.7	75.3	77.9	81.2
4. Verand. in wisk. pensioenreserves	18.6	18.4	18.2	18.1	18.1	18.0	18.0
c. Saldo van de lopende verrichtingen	892.2	977.9	985.9	1014.1	1061.7	1096.4	1124.9
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	56.4	54.9	60.6	62.8	66.9	74.8	79.7
1. Investeringsbijdragen	56.4	54.9	60.6	62.8	66.9	74.8	79.7
b. Uitgaven	861.2	842.6	891.4	956.3	1016.2	1077.5	1136.5
1. Investerings	807.9	836.9	888.1	962.4	1021.9	1083.2	1142.2
2. Netto aankopen van grond en onlich. zaken	14.4	14.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7
3. Overige netto kapitaaloverdrachten	39.0	-8.9	-1.3	-10.7	-10.3	-10.4	-10.4
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-804.8	-787.7	-830.8	-893.6	-949.3	-1002.7	-1056.8
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	87.4	190.2	155.1	120.5	112.4	93.7	68.2

Tabel 22 VERRICHTINGEN MET HET BUITENLAND*(in miljarden franken)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	7150.2	7592.5	8206.6	8805.5	9428.5	10109.4	10851.4
1. Invoer van goederen en diensten	5156.9	5513.7	6028.7	6530.7	7049.7	7622.2	8247.6
2. Finaal verbruik door ingezetenen in het econ. gebied	220.2	224.9	228.3	235.5	245.4	255.9	266.6
3. Indirecte belastingen	88.9	83.5	85.6	88.1	90.5	96.2	102.3
4. Beloning van werknemers	50.3	52.8	54.9	57.1	59.7	62.3	65.2
5. Inkomen uit vermogen	1686.6	1790.5	1880.7	1975.2	2069.7	2163.5	2260.9
6. Overige netto inkomensoverdrachten	-52.7	-72.8	-71.6	-81.2	-86.6	-90.8	-91.1
b. Uitgaven	7616.3	8110.2	8740.0	9373.4	10048.0	10780.8	11581.6
1. Uitvoer van goederen en diensten	5595.7	5972.3	6502.8	7031.3	7599.4	8226.1	8915.2
2. Finaal verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	168.3	168.9	173.8	180.0	187.1	194.1	203.1
3. Subsidies	62.5	62.5	62.5	62.5	62.5	62.5	62.5
4. Bezoldiging van werknemers	109.1	115.3	119.4	123.6	128.4	133.5	138.8
5. Inkomen uit vermogen	1680.7	1791.1	1881.4	1976.0	2070.6	2164.6	2261.9
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-360.7	-372.1	-390.2	-405.5	-446.4	-489.9	-547.9
2. Saldo van de kapitaalverrichtingen	10.5	-2.0	5.3	18.6	22.0	20.7	18.6
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte of -behoefte (-)	-350.3	-374.1	-384.9	-386.9	-424.4	-469.2	-529.3

Tabel 23 VERRICHTINGEN VAN DE OVERHEID (GECONSOLIDEERD)*(In miljarden franken)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	3906.6	4047.5	4199.7	4355.5	4532.7	4712.3	4900.7
1. Bruto exploitatieoverschot	29.1	29.7	30.3	30.8	31.5	32.2	32.9
2. Directe belastingen	1451.8	1490.0	1561.0	1628.2	1696.2	1771.5	1849.0
a. gezinnen	1196.7	1224.8	1279.4	1339.6	1399.5	1461.2	1526.7
b. vennootschappen	255.1	265.2	281.5	288.5	296.7	310.3	322.4
3. Indirecte belastingen	894.4	959.1	1001.6	1040.4	1082.3	1121.4	1160.7
4. Sociale zekerheidsbijdragen	1419.0	1445.2	1488.8	1541.4	1604.7	1669.4	1735.3
a. fictieve	174.6	183.4	190.9	198.0	206.9	215.0	222.5
b. werkelijke	1244.4	1261.9	1297.9	1343.4	1397.7	1454.4	1512.8
5. Inkomen uit vermogen (niet-geconsolideerd)	76.0 94.3	82.4 101.3	70.0 89.0	68.9 88.5	69.9 90.7	70.8 93.0	72.7 96.7
6. Inkomensoverdrachten	36.4	41.1	48.0	45.8	48.1	47.1	50.1
b. Uitgaven	4077.0	4177.4	4239.2	4371.2	4518.3	4651.9	4782.8
1. Overheidsconsumptie	1172.8	1203.7	1241.8	1281.1	1327.0	1367.0	1410.9
a. bezoldiging v.d. werknemers	967.4	987.4	1021.9	1053.0	1091.5	1124.0	1160.0
b. aank. goederen en diensten	180.3	190.5	193.7	201.3	208.2	215.0	222.2
c. afschrijvingen	25.2	25.8	26.2	26.8	27.4	28.0	28.7
2. Subsidies	163.8	169.1	146.9	159.1	163.3	168.0	173.0
3. Overdrachten naar de gezinnen	1984.4	2047.4	2103.8	2176.2	2257.0	2332.5	2412.7
a. overeenk. fictieve bijdragen	174.6	183.4	190.9	198.0	206.9	215.0	222.5
b. overeenk. effectieve bijdragen	1544.6	1600.7	1636.6	1689.5	1750.4	1806.0	1865.9
c. overige sociale overdrachten	206.2	206.5	215.6	224.8	232.4	240.8	249.7
d. overige overdrachten	59.0	56.9	60.7	63.9	67.2	70.8	74.5
4. Overdrachten naar het buitenland	33.1	54.5	61.6	66.9	72.3	72.8	73.2
5. Rentelasten (niet-geconsolideerd)	722.9 741.3	702.8 721.7	685.1 704.1	687.9 707.5	698.7 719.4	711.5 733.7	713.0 737.0
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-170.4	-129.9	-39.5	-15.7	14.5	60.5	117.9
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	30.3	34.8	36.6	29.8	30.5	31.2	32.1
1. Vermogensheffingen	30.1	32.8	30.5	31.1	31.7	32.4	33.1
2. Kapitaaloverdrachten	0.2	2.0	6.1	-1.3	-1.3	-1.2	-1.0
b. Uitgaven	188.3	184.9	211.9	221.8	246.9	264.5	263.0
1. Investerings	104.7	108.6	123.2	128.3	148.9	157.0	149.4
a. bruto-investerings	113.2	124.2	133.2	136.4	153.9	161.0	152.4
b. verkoop van gebouwen (-)	-8.5	-15.6	-10.0	-8.1	-5.0	-4.0	-3.0
2. Netto aankopen van grond	4.2	4.0	4.4	4.5	4.6	4.7	4.7
3. Netto aankopen onlichamelijke zaken	-9.0	-9.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Overdrachten naar gez. en ondern.	72.8	75.0	77.8	82.3	86.7	95.9	101.7
5. Overdrachten naar het buitenland	15.6	6.2	6.4	6.7	6.8	6.9	7.1
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-158.1	-150.1	-175.3	-192.0	-216.5	-233.2	-230.9
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-328.5	-279.9	-214.8	-207.7	-202.0	-172.8	-113.0
Aanpassingen	-17.4	-0.1	31.1	-26.8	-27.4	-37.1	-29.4
4. Netto te financieren saldo (proxi van de schuldtoename)	-345.9	-280.0	-183.7	-234.5	-229.4	-209.9	-142.4

Tabel 24 VERRICHTINGEN VAN DE OVERHEID (GECONSOLIDEERD)*(in procent van het BBP)*

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	49.2	49.4	49.4	49.3	49.1	49.0	48.9
1. Bruto exploitatieoverschot	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3
2. Directe belastingen	18.3	18.2	18.4	18.4	18.4	18.4	18.5
a. gezinnen	15.1	14.9	15.1	15.1	15.2	15.2	15.2
b. vennootschappen	3.2	3.2	3.3	3.3	3.2	3.2	3.2
3. Indirecte belastingen	11.3	11.7	11.8	11.8	11.7	11.7	11.6
4. Sociale bijdragen	17.9	17.6	17.5	17.4	17.4	17.4	17.3
a. fictieve	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2
b. werkelijke	15.7	15.4	15.3	15.2	15.1	15.1	15.1
5. Inkomen uit vermogen (niet-geconsolideerd)	1.0 1.2	1.0 1.2	0.8 1.0	0.8 1.0	0.8 1.0	0.7 1.0	0.7 1.0
6. Inkomensoverdrachten	0.5	0.5	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5
b. Uitgaven	51.4	51.0	49.9	49.4	48.9	48.4	47.7
1. Overheidsconsumptie	14.8	14.7	14.6	14.5	14.4	14.2	14.1
a. bezoldiging v.d. werknemers	12.2	12.0	12.0	11.9	11.8	11.7	11.6
b. aank. goederen en diensten	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2
c. afschrijvingen	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
2. Subsidies	2.1	2.1	1.7	1.8	1.8	1.7	1.7
3. Overdrachten naar de gezinnen	25.0	25.0	24.8	24.6	24.4	24.3	24.1
a. overeenk. fictieve bijdragen	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2
b. overeenk. effectieve bijdragen	19.5	19.5	19.3	19.1	19.0	18.8	18.6
c. overige sociale overdrachten	2.6	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5
d. overige overdrachten	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7
4. Overdrachten naar het buitenland	0.4	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.7
5. Rentelasten (niet-geconsolideerd)	9.1 9.3	8.6 8.8	8.1 8.3	7.8 8.0	7.6 7.8	7.4 7.6	7.1 7.4
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-2.1	-1.6	-0.5	-0.2	0.2	0.6	1.2
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3
1. Vermogensheffingen	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3
2. Kapitaaloverdrachten	0.0	0.0	0.1	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
b. Uitgaven	2.5	2.4	2.5	2.5	2.7	2.7	2.6
1. Investerings	1.3	1.3	1.5	1.5	1.6	1.6	1.5
a. bruto-investerings	1.4	1.5	1.6	1.5	1.7	1.7	1.5
b. verkoop van gebouwen (-)	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.1	-0.0	-0.0
2. Netto aankopen van grond	0.1	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
3. Netto aankopen onlichamelijke zaken	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Overdrachten naar gez. en ondern.	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	1.0	1.0
5. Overdrachten naar het buitenland	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-2.0	-1.8	-2.1	-2.2	-2.3	-2.4	-2.3
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-4.1	-3.4	-2.5	-2.3	-2.2	-1.8	-1.1
Aanpassingen	-0.2	-0.0	0.4	-0.3	-0.3	-0.4	-0.3
4. Netto te financieren saldo (proxi van de schuldtoename)	-4.4	-3.4	-2.2	-2.7	-2.5	-2.2	-1.4

4

Openbare Financiën

Tabel 25 VERRICHTINGEN VAN DE CENTRALE OVERHEID

(In miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
I. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	2266.8	2361.2	2439.5	2534.7	2639.2	2743.8	2854.2
1. Bruto exploitatieoverschot	16.4	16.8	17.1	17.5	17.8	18.3	18.7
2. Directe belastingen	1254.3	1288.9	1371.9	1432.9	1493.9	1561.7	1631.5
a. gezinnen	1031.7	1054.7	1124.0	1178.7	1232.3	1287.2	1345.8
b. vennootschappen	222.6	234.2	247.9	254.2	261.7	274.5	285.8
3. Indirecte belastingen	781.2	821.9	814.6	848.3	883.0	915.1	947.6
4. Sociale bijdragen	158.6	167.6	175.9	181.6	188.5	194.8	200.5
a. fictieve	119.2	127.4	132.0	136.4	141.8	146.7	151.0
b. werkelijke	39.4	40.2	43.9	45.2	46.7	48.0	49.5
5. Inkomen uit vermogen	32.8	40.9	28.7	26.4	26.6	26.8	27.0
6. Inkomensoverdrachten	23.5	25.2	31.3	28.1	29.3	27.2	28.9
b. Uitgaven	2521.1	2565.6	2576.9	2653.7	2735.4	2808.9	2876.1
1. Overheidsconsumptie	760.7	780.3	802.0	824.5	852.9	876.8	904.5
a. bezoldiging v.d. werknemers	619.3	630.5	650.9	667.8	691.4	710.6	733.4
b. aank. goederen en diensten	125.0	133.1	134.0	139.3	143.7	147.9	152.4
c. afschrijvingen	16.4	16.8	17.1	17.5	17.8	18.3	18.7
2. Subsidies	160.8	166.1	143.9	156.1	160.3	165.0	170.0
3. Overdrachten naar de gezinnen	380.3	383.7	409.4	424.6	439.4	454.2	469.0
a. pensioenen	139.7	148.2	164.0	169.7	176.6	183.0	188.8
b. kinderbijslag	15.2	15.4	15.6	15.8	16.2	16.5	16.8
c. andere sociale prestaties	177.1	174.6	181.3	188.2	193.1	198.6	204.4
d. overige overdrachten	48.3	45.4	48.6	51.0	53.5	56.2	59.0
4. Overdrachten naar het buitenland	33.1	54.5	61.6	66.9	72.3	72.8	73.2
5. Overdrachten naar de lokale overheid	242.2	263.4	267.6	276.9	285.9	295.1	304.8
6. Overdrachten naar de Sociale Zekerheid	253.6	247.1	235.1	239.6	245.5	250.3	255.7
7. Rentelasten	690.4	670.5	657.3	665.1	679.0	694.6	698.9
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-254.3	-204.3	-137.4	-119.0	-96.2	-65.1	-21.9
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	30.4	34.9	36.7	29.9	30.6	31.4	32.3
1. Vermogensheffingen	30.1	32.8	30.5	31.1	31.7	32.4	33.1
2. Kapitaaloverdrachten	0.3	2.1	6.2	-1.2	-1.1	-1.0	-0.8
b. Uitgaven	144.5	137.0	161.0	167.8	177.8	188.7	198.2
1. Investerings	43.0	43.0	53.6	55.0	59.9	61.5	64.1
a. Bruto-investeringen	51.5	58.6	63.6	63.1	64.9	65.5	67.1
b. Verkoop van gebouwen (-)	-8.5	-15.6	-10.0	-8.1	-5.0	-4.0	-3.0
2. Netto aankopen van grond en onlich. zaken	-6.7	-6.9	2.4	2.4	2.5	2.5	2.6
3. Overdrachten naar gez. en ondern.	71.4	73.6	76.4	80.9	85.3	94.5	100.3
4. Overdrachten naar het buitenland	15.6	6.2	6.4	6.7	6.8	6.9	7.1
5. Overdrachten naar de lokale overheid	20.3	20.2	21.0	21.6	22.2	22.2	22.8
6. Overdrachten naar de Sociale Zekerheid	0.9	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-114.1	-102.1	-124.2	-137.9	-147.2	-157.4	-165.9
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-368.4	-306.4	-261.6	-256.9	-243.4	-222.5	-187.8
a. Aan de ESER-rekening aan te brengen correcties	37.1	-9.3	6.1	-26.8	-27.4	-37.1	-29.4
b. Statistische aanpassingen	-29.8	9.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-361.1	-306.5	-255.5	-283.7	-270.8	-259.6	-217.3
c. Schuldverschikking	6.3	11.1	9.2	7.5	6.0	10.0	10.0
d. Mutatie v.d. gedebudgeteerde schuld	10.7	-0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Netto te financieren saldo (officieel)	-344.1	-295.9	-246.3	-276.2	-264.8	-249.6	-207.3

Tabel 26 RIJKSSCHULD VAN DE CENTRALE OVERHEID EN DE RENTEVOET VAN DE RIJKSSCHULD

	95	96	97	98	99	00	01
<i>In miljarden franken</i>							
Totale rijksschuld	9836.6	9965.4	10220.9	10504.7	10775.6	11035.2	11252.4
1. Rijksschuld in BF	8751.3	9231.3	9486.7	9770.6	10041.5	10301.1	10518.3
a. Schuld op lange termijn	7025.6	7358.4	7482.8	7691.4	7777.2	7822.8	7862.3
1. Schatkist en Gemeensch. en Gew.	6970.7	7304.0	7428.4	7637.0	7722.8	7768.4	7807.9
2. Gedebudgetteerd Federaal (partim)	54.9	54.4	54.4	54.4	54.4	54.4	54.4
b. Schuld op korte en middellange termijn	1725.7	1873.0	2003.9	2079.0	2264.1	2478.2	2655.9
Gefinancierd door							
1. Tegoeden gezinnen bij de Postcheck	81.1	82.3	82.3	82.3	82.3	82.3	82.3
2. IMF	107.8	106.8	106.8	106.8	106.8	106.8	106.8
3. Overige korte-termijnschuld	1536.8	1683.9	1814.8	1890.0	2075.1	2289.2	2466.8
a. Federaal	1549.9	1683.9	1814.8	1890.0	2075.1	2289.2	2466.8
waarvan herbelegd	8.7	77.3	77.3	77.3	77.3	77.3	77.3
b. Gemeenschappen en Gewesten	-13.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2. Schuld in deviezen	1085.3	734.1	734.1	734.1	734.1	734.1	734.1
Totale rijksschuld excl. de herbelegde schuld	9827.9	9888.2	10143.6	10427.4	10698.3	10958.0	11175.2
<i>In percenten</i>							
3. Gemiddelde rentevoet van de rijksschuld exclusief herbeleggingen							
a. Schuld op lange termijn in BF	8.4	7.7	7.5	7.4	7.3	7.3	7.2
b. Schuld op korte en middellange termijn in BF	6.3	4.3	3.5	3.9	4.0	4.0	3.9
c. Schuld in deviezen	6.3	7.1	6.1	5.9	6.1	6.2	6.4
d. Totale rijksschuld	7.7	7.1	6.7	6.7	6.6	6.5	6.4
Pro memorie:							
Schuld van de lokale overheid	650.3	622.2	575.5	553.9	545.5	541.9	525.3

Tabel 27 VERRICHTINGEN VAN DE FEDERALE OVERHEID
(In miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	1409.6	1470.0	1484.5	1526.7	1570.7	1633.8	1702.0
1. Bruto exploitatieoverschot	11.1	11.4	11.6	11.8	12.1	12.4	12.6
2. Directe belastingen	838.8	851.4	892.5	914.6	930.6	972.3	1016.1
a. gezinnen	617.9	618.8	646.2	662.0	670.6	699.5	732.1
b. vennootschappen	220.9	232.6	246.3	252.5	260.0	272.7	284.0
3. Indirecte belastingen	398.4	431.4	406.9	432.4	458.0	480.9	503.7
4. Sociale bijdragen	123.4	126.3	130.7	131.7	133.5	135.0	136.0
a. fictieve	83.9	86.1	86.8	86.5	86.8	87.0	86.5
b. werkelijke v.d. werknemers	38.6	39.2	39.9	41.1	42.4	43.6	45.0
c. werkelijke v.d. werkgevers	0.9	0.9	4.0	4.1	4.3	4.4	4.5
5. Inkomen uit vermogen	20.0	30.2	17.7	15.2	15.2	15.2	15.2
6. Inkomensoverdrachten	17.9	19.3	25.1	21.1	21.4	18.0	18.4
b. Uitgaven	1699.6	1716.6	1700.5	1744.1	1790.0	1830.2	1862.0
1. Overheidsconsumptie	337.2	344.7	353.5	359.1	368.2	374.3	383.2
a. bezoldiging v.d. werknemers	260.9	263.6	274.0	276.9	284.3	289.0	296.5
b. aank. goederen en diensten	65.2	69.7	67.9	70.4	71.8	72.9	74.1
c. afschrijvingen	11.1	11.4	11.6	11.8	12.1	12.4	12.6
2. Subsidies	102.0	103.1	78.6	88.2	89.7	91.6	93.7
3. Overdrachten naar de gezinnen	237.5	231.2	247.4	251.7	254.6	257.6	260.2
a. pensioenen	114.3	116.8	128.9	130.0	132.0	133.9	135.1
b. kinderbijslag	5.4	5.4	5.5	5.6	5.7	5.8	5.9
c. andere sociale prestaties	109.2	104.4	107.5	110.5	111.2	112.2	113.3
d. overige overdrachten	8.7	4.4	5.5	5.6	5.7	5.7	5.8
4. Overdrachten naar het buitenland	32.5	53.8	60.8	66.0	71.3	71.7	71.9
5. Overdrachten naar de lokale overheid	25.8	42.6	41.1	43.0	45.0	47.2	49.5
6. Overdrachten naar de soc. zekerheid	253.6	247.1	235.1	239.6	245.5	250.3	255.7
7. Overdrachten naar Gem. en Gew.	48.5	55.1	60.1	65.7	71.3	76.7	82.1
8. Rentelasten	662.4	638.9	623.9	630.7	644.4	660.7	665.6
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-290.0	-246.6	-216.0	-217.4	-219.3	-196.4	-160.0
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	4.8	5.6	9.7	2.4	2.5	2.7	3.0
1. Vermogensheffingen	4.4	3.5	3.5	3.6	3.6	3.7	3.8
2. Kapitaaloverdrachten	0.3	2.1	6.2	-1.2	-1.1	-1.0	-0.8
b. Uitgaven	32.2	13.4	24.6	27.7	28.1	30.9	31.4
1. Investerings	13.1	3.0	6.7	7.4	8.1	7.4	7.4
a. Bruto-investeringen	13.1	13.0	13.7	13.4	13.1	11.4	10.4
b. Verkoop van gebouwen (-)	-0.0	-10.0	-7.0	-6.0	-5.0	-4.0	-3.0
2. Netto aankopen van grond	0.4	-0.1	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
3. Netto aankopen van onlich. zaken	-9.0	-9.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Overdrachten naar gez. en ondern.	6.4	10.4	7.1	9.2	8.8	13.0	13.3
4. Overdrachten naar het buitenland	15.4	5.1	5.8	6.0	6.0	6.0	6.1
5. Overdrachten naar de lokale overheid	4.0	3.1	3.5	3.6	3.7	3.1	3.1
6. Overdrachten naar de soc. zekerheid	0.9	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
7. Overdrachten naar Gem. en Gew.	0.9	-0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-27.4	-7.8	-14.8	-25.3	-25.6	-28.2	-28.4
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-317.4	-254.4	-230.8	-242.7	-244.9	-224.6	-188.4
a. Aan de ESER-rekening aan te brengen correcties	39.2	-11.1	1.0	-26.6	-27.0	-36.4	-28.4
b. Statistische aanpassingen	-28.9	12.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-307.1	-253.5	-229.8	-269.3	-271.9	-261.0	-216.7
c. Schuldverschikking	6.3	11.1	9.2	7.5	6.0	10.0	10.0
d. Mutatie v.d. gedebudg. schuld	10.7	-0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Netto te financieren saldo (officieel)	-290.1	-242.9	-220.6	-261.8	-265.9	-251.0	-206.7

Tabel 28 VERRICHTINGEN VAN DE GEMEENSCHAPPEN EN DE GEWESTEN
(in miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
I. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	905.8	946.4	1015.1	1073.7	1139.8	1186.7	1234.3
1. Bruto exploitatieoverschot	5.3	5.4	5.5	5.6	5.8	5.9	6.0
2. Directe belastingen	415.5	437.4	479.4	518.4	563.3	589.4	615.4
a. gezinnen	413.8	435.8	477.8	516.7	561.6	587.7	613.6
b. vennootschappen	1.7	1.6	1.6	1.7	1.7	1.7	1.8
3. Indirecte belastingen	382.8	390.5	407.7	415.9	425.0	434.2	443.9
4. Sociale bijdragen (fictieve)	35.3	41.3	45.1	49.9	55.0	59.8	64.5
5. Inkomen uit vermogen	12.8	10.7	11.0	11.2	11.4	11.6	11.8
6. Overdrachten ontv. van de federale overheid	48.5	55.1	60.1	65.7	71.3	76.7	82.1
7. Andere overdrachten	5.5	6.0	6.2	7.0	8.0	9.1	10.5
b. Uitgaven	870.1	904.2	936.5	975.3	1016.6	1055.4	1096.3
1. Overheidsconsumptie	423.5	435.7	448.5	465.4	484.8	502.5	521.3
a. bezoldiging v.d. werknemers	358.4	366.9	376.9	390.8	407.1	421.6	436.9
b. aank. goederen en diensten	59.8	63.4	66.1	68.9	71.9	75.0	78.3
c. afschrijvingen	5.3	5.4	5.5	5.6	5.8	5.9	6.0
2. Subsidies	58.8	63.0	65.3	67.9	70.6	73.4	76.4
3. Overdrachten naar de gezinnen	142.8	152.5	162.0	173.0	184.8	196.6	208.8
a. pensioenen	25.5	31.4	35.1	39.6	44.6	49.2	53.7
b. sociale uitkeringen	9.8	9.9	10.1	10.2	10.5	10.6	10.8
c. andere sociale prestaties	67.9	70.2	73.8	77.7	81.9	86.4	91.1
c. overige overdrachten	39.6	41.0	43.1	45.4	47.8	50.4	53.2
4. Overdrachten naar de lokale overheid	216.4	220.8	226.5	233.9	241.0	247.9	255.3
5. Overdrachten naar het buitenland	0.6	0.7	0.8	0.9	1.0	1.1	1.2
6. Rentelasten	28.0	31.6	33.5	34.4	34.6	33.9	33.3
c. Saldo van de lopende verrichtingen	35.7	42.3	78.6	98.3	123.2	131.3	138.0
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	26.6	29.3	26.9	27.5	28.1	28.7	29.3
1. Vermogensheffingen	25.6	29.3	27.0	27.5	28.1	28.7	29.3
2. Overdrachten van de federale overheid	0.9	-0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
3. Overdrachten van het buitenland	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
b. Uitgaven	113.2	123.6	136.3	140.1	149.7	157.9	166.8
1. Investerings	29.9	40.0	46.8	47.6	51.7	54.1	56.8
a. bruto-investeringen	38.4	45.6	49.8	49.6	51.7	54.1	56.8
b. verkoop van schoolgebouwen (-)	-8.5	-5.6	-3.0	-2.1	-0.0	-0.0	-0.0
2. Netto aankopen van grond	1.9	2.1	2.1	2.1	2.2	2.2	2.3
3. Overdrachten naar gez. en ondern.	65.0	63.3	69.3	71.7	76.5	81.6	87.0
4. Overdrachten naar de lokale overheid	16.3	17.0	17.4	18.0	18.5	19.1	19.7
5. Overdrachten naar het buitenland	0.1	1.1	0.6	0.7	0.8	0.9	1.0
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-86.7	-94.3	-109.4	-112.6	-121.6	-129.2	-137.5
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-50.9	-52.0	-30.8	-14.2	1.5	2.1	0.5
a. Aan de ESER-rekeningaan te brengen correcties	-2.1	1.8	5.1	-0.1	-0.4	-0.7	-1.0
b. Statistische aanpassingen	-1.1	-2.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-54.1	-53.0	-25.7	-14.4	1.1	1.4	-0.5
5. Netto te financieren saldo (officieel)	-54.1	-53.0	-25.7	-14.4	1.1	1.4	-0.5

Tabel 29 VERRICHTINGEN VAN DE LOKALE OVERHEID
(in miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
1. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	561.6	585.5	601.2	622.8	645.9	668.4	691.7
1. Bruto exploitatieoverschot	10.6	10.9	11.1	11.3	11.6	11.9	12.1
2. Directe belastingen	164.5	162.0	165.9	170.5	175.9	181.5	187.3
a. gezinnen	132.0	131.0	134.3	138.3	143.0	148.0	153.0
b. vennootschappen	32.5	31.0	31.7	32.3	32.9	33.6	34.3
3. Indirecte belastingen	37.3	39.5	40.9	42.2	43.7	45.0	46.2
a. eigen belastingen	34.7	35.6	37.0	38.3	39.8	41.1	42.3
b. BTW (RSZPPO)	2.6	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9
4. Sociale bijdragen	62.5	63.3	66.5	69.6	73.4	76.7	80.2
a. fictieve	52.9	53.4	56.3	58.9	62.3	65.4	68.5
b. werkelijke	9.6	9.9	10.3	10.7	11.0	11.4	11.7
5. Inkomen uit vermogen	35.7	36.8	38.9	41.2	43.7	45.5	47.4
a. van de federale overheid	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
b. overige	35.1	36.3	38.3	40.6	43.1	44.9	46.8
6. Overige inkomensoverdrachten	251.0	273.0	277.9	287.9	297.8	307.8	318.4
b. Uitgaven	497.8	509.0	527.7	546.4	567.6	588.2	609.4
1. Overheidsconsumptie	346.2	356.0	370.3	385.7	401.1	415.2	429.3
a. bezoldiging v.d. werknemers	302.6	310.4	322.8	336.0	349.2	360.9	372.5
b. aank. goederen en diensten	35.1	36.9	38.7	40.7	42.7	44.9	47.2
c. afschrijvingen	8.5	8.7	8.8	9.0	9.2	9.4	9.6
2. Subsidies	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
3. Sociale uitkeringen aan gezinnen	102.3	106.7	112.9	119.3	126.6	133.8	141.4
a. ten gevolge v. premiebetalingen	62.5	63.3	66.5	69.6	73.4	76.7	80.2
b. sociale uitkeringen	31.9	34.9	37.3	40.0	42.8	45.9	49.2
c. overige uitkeringen	7.8	8.5	9.1	9.7	10.4	11.2	12.0
4. Inkomensoverdrachten naar de centrale overheid	2.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
5. Rentelasten	44.4	43.4	41.5	38.4	36.9	36.2	35.7
c. Saldo van de lopende verrichtingen	63.7	76.5	73.5	76.4	78.3	80.2	82.3
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	20.3	20.2	21.0	21.6	22.2	22.2	22.8
(Overdrachten ontv. van de centrale overheid)							
b. Uitgaven	64.8	68.6	72.8	76.5	92.2	98.7	88.5
1. Investerings	61.3	65.1	69.2	72.8	88.5	95.0	84.7
2. Netto aankopen van grond	1.9	2.0	2.0	2.1	2.1	2.2	2.2
3. Overdrachten naar gez. en bedr.	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
4. Overdrachten naar de centrale overheid	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-44.4	-48.4	-51.8	-54.9	-70.0	-76.6	-65.7
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	19.3	28.1	21.7	21.6	8.4	3.6	16.6
Statistische aanpassing	-24.7	0.0	25.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-5.4	28.1	46.7	21.6	8.4	3.6	16.6

Tabel 30 VERRICHTINGEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID
(in miljarden franken)

	95	96	97	98	99	00	01
I. Lopende verrichtingen							
a. Ontvangsten	1594.3	1630.2	1680.6	1734.1	1799.8	1867.7	1939.3
1. Bruto exploitatieoverschot	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
2. Werkelijke sociale bijdragen	1195.3	1214.7	1243.7	1287.5	1340.0	1395.0	1451.6
-werkgeversbijdragen	739.0	738.3	755.3	782.4	813.6	846.7	880.9
.van ondernemingen	690.1	685.9	701.1	726.6	755.8	787.2	819.7
.van de overheid als werkgever	48.9	52.4	54.2	55.9	57.8	59.5	61.3
-werknemersbijdragen	360.4	374.9	386.2	400.6	416.6	433.4	451.2
.verplichte bijdragen	354.8	369.2	380.4	394.7	410.4	427.0	444.5
.vrije aanvullende verzekering	5.6	5.7	5.8	6.0	6.2	6.4	6.6
-zelfstandigen	95.9	98.6	102.3	104.4	109.8	115.0	119.4
.verplichte bijdragen	79.5	81.3	84.1	85.6	90.3	94.7	98.4
.vrije aanvullende verzekering	16.4	17.3	18.2	18.8	19.5	20.3	21.0
3. Fictieve sociale bijdragen	2.5	2.6	2.7	2.7	2.8	2.9	3.0
4. Alternatieve financiering	85.8	105.4	117.4	120.4	125.2	129.9	134.4
5. Door de S.Z. geïnde belastingen	23.1	31.5	51.7	54.2	56.9	59.7	62.7
waarin bijzondere bijdrage	10.6	16.8	21.1	22.7	24.3	26.0	27.9
6. Toelagen v.d Centrale overheid	253.6	248.5	235.1	239.6	245.5	250.3	255.7
7. Andere overdracht. v.d gezinnen	6.1	6.2	6.4	6.7	6.9	7.2	7.5
8. Inkomen uit vermogen	25.8	23.5	21.5	21.0	20.4	20.7	22.3
b. Uitgaven	1574.3	1632.2	1656.2	1707.2	1767.5	1822.4	1881.8
1. Overheidsconsumptie	65.9	67.4	69.5	70.9	73.0	75.0	77.2
2. Sociale prestaties overeenkomstig werkelijke premiebetaling:							
-pensioenen	449.4	455.5	457.8	462.4	468.9	473.8	479.7
.werknemersregeling	447.1	462.2	478.3	497.2	521.4	541.5	563.5
.zelfstandigen	68.5	69.4	70.8	72.5	74.6	75.8	77.1
-geneeskundige verzorging	430.7	469.7	467.1	485.8	506.2	526.8	548.6
.werknemers en ambtenaren	383.1	417.6	415.5	432.2	450.5	468.9	488.4
.zelfstandigen	28.8	32.7	31.4	32.4	33.5	34.7	35.9
.vrije aanvullende verzekering	18.8	19.4	20.2	21.2	22.2	23.2	24.3
-arbeidsongesch. invaliditeit	99.7	102.6	104.6	107.4	111.5	115.6	120.2
.werknemersregeling en invaliditeitspensioenen	94.1	97.0	99.0	101.7	105.6	109.6	114.1
.zelfstandigen	5.6	5.6	5.6	5.7	5.9	6.0	6.1
-kinderbijslagen	142.8	143.4	144.9	146.7	148.8	150.0	151.7
.werknemersregeling	129.1	129.9	131.3	132.7	134.4	135.2	136.5
.zelfstandigen	13.7	13.6	13.6	14.0	14.4	14.8	15.2
-werkloosheid	229.2	235.7	240.6	245.5	249.0	253.2	257.3
.werkloosheidsvergoedingen aan werkzoekende U.V.W.	121.9	115.4	112.0	112.0	111.6	112.2	112.3
niet-werkzoekende U.V.W.	23.5	33.7	40.6	43.0	44.6	45.8	47.4
deeltijds werkende werklozen	7.6	7.1	7.7	8.0	8.2	8.5	8.6
tijdelijke werklozen	16.7	18.0	18.2	18.4	18.7	19.0	19.3
overige gerechtigden	5.1	5.5	6.3	6.5	6.6	6.8	6.9
loopbaanonderbreking	5.3	5.3	6.1	6.1	6.3	6.4	6.6
brugpensioenen (deel R.V.A.)	52.2	52.6	52.1	54.1	55.4	57.0	58.9
-arbeidsongevallen	24.7	25.1	25.6	26.3	27.1	27.9	28.7
-beroepsziekten	15.3	14.8	14.8	14.9	15.1	15.2	15.3
-bestaanszekerheid	29.0	28.7	29.2	30.1	31.2	32.3	33.4
-gewaarborgd inkomen bejaarden	9.4	-	-	-	-	-	-
3. Sociale prestaties aan S.Z.-ambtenaren	2.5	2.6	2.7	2.7	2.8	2.9	3.0
4. Inkomensoverdrachten naar de gezinnen	2.9	3.0	3.0	3.2	3.3	3.4	3.6
5. Rentelasten	6.5	7.5	5.3	4.0	3.5	2.9	2.3
c. Saldo v.d. lopende verrichtingen	20.1	-2.1	24.4	26.9	32.3	45.3	57.6
2. Kapitaalverrichtingen							
a. Ontvangsten	0.9	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
1. Investeringsbijdragen	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
2. Kapitaaloverdrachten van de Centrale overheid (schuldovername)	0.9	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
andere ingezetene sectoren	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
b. Uitgaven (investeringen)	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
c. Saldo v.d. kapitaalverrichtingen	0.5	0.5	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	20.6	-1.6	25.1	27.7	33.0	46.1	58.3
Aflossingen van vervallen schuld	7.9	17.1	13.4	10.3	10.3	10.3	10.3
Bruto uitgaven van nieuwe schuld	0.0	17.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Schuld	84.6	84.5	71.4	60.8	50.6	40.3	30.1
gecumuleerde saldi alg. regeling	0.0	0.0	0.6	0.2	1.0	11.5	30.7
gecumuleerde saldi reg. zelfstand	0.0	0.0	-0.3	4.8	12.2	22.8	36.0

Tabel 31 DE SOCIALE ZEKERHEID DER WERKNEMERS VOLGENS BEGROTINGSDEFINITIES

	95	96	97	98	99	00	01
a. Ontvangsten	1324.9	1363.7	1414.6	1460.4	1513.7	1571.1	1631.8
1. Bijdragen	1013.2	1019.7	1044.8	1081.2	1123.8	1169.2	1216.7
2. Alternatieve financiering:	81.6	100.6	110.8	113.7	118.2	122.6	126.9
-indirecte fiscalit. voor MARIBEL	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-energie-taks voor financ. M-bis	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-crisisbijdrage, opcentiemen	20.2	20.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-indirecte fiscaliteit + bijdrage op roer.-onroer.inkomens	61.4	80.2	110.8	113.7	118.2	122.6	126.9
3. Bijzondere bijdragen	10.6	16.8	21.1	22.7	24.3	26.0	27.9
4. Rijkstoelagen, alg.toelagen	189.0	192.0	188.2	192.0	196.8	200.7	205.1
5. Andere fiscale transferten	11.7	14.6	24.5	25.4	26.4	27.4	28.4
6. Te ontvangen intresten	2.6	1.5	0.9	0.9	0.8	1.2	2.2
7. Overige overdrachten aan de S.Z.	16.1	18.6	24.2	24.6	23.4	24.0	24.6
b. Uitgaven	1323.6	1388.1	1406.5	1451.4	1503.3	1551.1	1603.1
1. Sociale prestaties, waarvan	1263.7	1321.6	1339.0	1382.8	1433.2	1479.7	1530.1
- R.V.P.-Pensioenen	429.7	441.1	454.9	473.2	496.8	516.3	537.7
- Z.I.V.-Geneeskundige zorgen	381.1	414.9	405.1	421.3	438.9	456.7	475.6
- Z.I.V.-Uitkeringen	91.9	94.4	96.4	99.3	103.3	107.4	111.9
- R.K.W.-Kinderbijslagen	118.1	120.4	121.7	122.9	124.4	125.0	126.1
- F.A.O.-Arbeidsongevallen	5.7	5.7	5.8	5.9	6.1	6.3	6.5
- F.B.Z.-Beroepsziekten	14.7	14.5	14.5	14.6	14.8	14.9	15.0
- R.V.A.-Werkloosheidsvergoeding	169.7	177.8	182.4	185.3	187.3	189.7	191.9
- R.V.A.-Brugpensioenen	52.2	52.6	52.1	54.1	55.4	57.0	58.9
- R.V.A.-Loopbaanonderbreking	5.3	5.3	6.1	6.1	6.3	6.4	6.6
2. Werkingskosten	46.3	48.3	49.9	50.9	52.4	53.9	55.4
3. Diverse overdrachten aan de gezinnen	9.6	13.3	14.2	14.6	15.1	15.6	16.1
4. Rentelasten	4.0	4.9	3.5	3.1	2.6	2.1	1.6
c. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	11.8	-24.4	8.1	9.0	10.3	19.9	28.7
Aflossing van schulden	5.8	8.4	7.4	9.5	9.5	9.5	9.5
d. Overschot (+) of tekort (-)	6.0	-32.8	0.6	-0.5	0.9	10.5	19.2
Pro memorie:							
Gecumuleerde saldi	0.0	0.0	0.6	0.2	1.0	11.5	30.7
Te betalen intresten op die saldi	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	1.4
Verdelingsreserves en gebouwen	80.2	75.3	76.0	75.5	76.4	86.8	106.1
Vermindering van de reserves	6.0	-4.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Uitgifte van nieuwe leningen	0.0	17.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Evolutie v.d. huidige schuld	58.0	66.5	59.1	49.6	40.2	30.7	21.3
Globale schuldpositie	58.0	66.5	58.4	49.4	39.2	19.2	-9.4
Groei-voet %, prijsindex prestaties	1.8	1.3	1.3	2.0	2.5	2.0	2.2

5

Resultaten per bedrijfstak

Tabel 32 BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN MARKTPRIJZEN IN PRIJZEN VAN 1980
(5 jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	81//76	86//81	91//86	96//91	01//96
1. Landbouw	4.7	3.5	0.7	2.1	0.6
2. Energie	6.0	1.0	3.3	1.9	1.0
3. Verwerkende nijverheid	1.7	3.4	3.0	1.0	3.1
a. Intermediaire goederen	5.5	5.6	4.0	2.6	2.8
b. Investeringsgoederen	0.3	2.9	0.7	-1.1	3.6
c. Verbruiksgoederen	0.5	2.0	3.9	1.1	3.2
4. Bouw	-2.6	-2.1	5.5	0.7	3.6
5. Verhandelbare diensten	1.2	0.6	3.9	0.9	2.4
a. Vervoer en communicatie	1.4	0.9	5.7	1.6	2.7
b. Overige marktdiensten	1.2	0.6	3.4	0.7	2.3
6. Niet-verhandelbare diensten	2.7	1.1	1.1	1.5	1.2
Totaal	1.7	1.4	3.0	1.1	2.3

(//) Gemiddelde groeivoeten

**Tabel 33 VENTILATIE VAN DE BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE IN MARKTPRIJZEN OVER DE
BEDRIJFSTAKKEN**

	76	81	86	91	96	01
1. Landbouw	3.1	2.5	2.3	2.0	1.4	1.6
2. Energie	5.1	5.0	4.8	4.3	4.4	4.2
3. Verwerkende nijverheid	26.7	22.3	23.4	21.3	20.6	20.3
a. Intermediaire goederen	7.0	6.1	7.1	5.8	6.2	6.1
b. Investeringsgoederen	9.0	7.1	6.9	6.8	6.2	6.6
c. Verbruiksgoederen	10.8	9.2	9.4	8.7	8.1	7.6
4. Bouw	8.1	6.8	5.4	5.8	5.6	6.1
5. Verhandelbare diensten	37.1	39.4	41.3	45.5	45.6	46.2
a. Vervoer en communicatie	8.4	8.6	8.1	8.9	8.9	8.6
b. Overige marktdiensten	28.8	30.8	33.2	36.6	36.8	37.6
6. Niet-verhandelbare diensten	19.8	24.0	22.8	21.1	22.3	21.6
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 34 BRUTO KAPITAALVORMING IN PRIJZEN VAN 1980*(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)*

	81//76	86//81	91//86	96//91	01//96
1. Landbouw	-5.2	4.0	-2.6	2.0	2.1
2. Energie	-0.4	-4.1	3.1	3.3	2.0
3. Verwerkende nijverheid	-1.9	8.7	12.3	-5.7	4.7
a. Intermediaire goederen	-10.8	6.6	18.2	-3.0	1.0
b. Investeringsgoederen	11.8	7.5	8.2	-11.1	8.3
c. Verbruiksgoederen	2.5	11.2	9.8	-5.8	7.3
4. Bouw	1.1	-2.2	10.1	-2.4	7.5
5. Verhandelbare diensten	3.4	0.8	7.8	1.6	4.1
a. Vervoer en communicatie	9.5	-7.9	3.1	5.8	2.7
b. Overige marktdiensten	-0.4	6.2	9.5	0.2	4.7
6. Woongebouwen	-12.8	-0.1	10.5	3.8	0.8
7. Niet-verhandelbare diensten	-0.9	-8.2	-5.2	2.3	5.1
Totaal	-2.9	0.3	7.8	0.3	3.5

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 35 **INVESTERINGSQUOTE TEN OPZICHTE VAN DE BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE PER BEDRIJFSTAK**

	81^76	86^81	91^86	96^91	01^96
1. Landbouw	19.0	15.8	17.0	17.4	18.7
2. Energie	36.4	30.9	27.1	37.4	36.0
3. Verwerkende nijverheid	13.1	14.9	21.7	20.6	19.8
a. Intermediaire goederen	18.9	16.8	27.9	30.2	26.6
b. Uitrustingsgoederen	8.7	12.8	15.0	12.5	11.3
c. Verbruiksgoederen	13.0	15.4	22.5	20.0	21.6
4. Bouw	5.7	5.1	7.4	6.2	6.7
5. Verhandelbare diensten	17.3	15.5	16.6	16.2	17.2
a. Vervoer en communicatie	24.8	23.6	17.4	18.3	20.9
b. Overige marktdiensten	14.6	12.8	16.3	15.6	16.2
Totaal	15.9	15.3	17.8	17.4	17.8
6. Niet-verhandelbare diensten	26.8	19.9	12.9	11.2	12.3
Totaal (exclusief woongebouwen)	17.6	16.1	17.1	16.5	17.0

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 36 VRAAG EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN PER 30 JUNI

(in duizend personen)

	76	81	86	91	96	01
1. Binnenlandse werkgelegenheid	3677.6	3631.2	3583.8	3769.7	3692.6	3800.0
a. Overheid	548.5	639.6	669.6	648.6	627.4	626.4
b. Ondernemingen	3129.1	2991.6	2914.2	3121.1	3065.3	3173.5
1. Loontrekkers	2519.7	2383.0	2274.1	2436.7	2359.9	2433.9
a. Landbouw	16.5	14.7	15.7	17.9	19.0	18.0
b. Energie	66.7	61.6	54.2	37.3	32.3	29.4
c. Verwerkende nijverheid	995.7	825.8	745.0	725.3	629.7	607.5
Intermediaire goederen	245.1	203.3	172.8	168.6	148.8	146.0
Uitrustingsgoederen	330.5	288.7	260.7	255.1	220.7	210.0
Verbruiksgoederen	420.1	333.8	311.4	301.6	260.2	251.5
d. Bouw	252.2	213.5	158.5	189.1	180.5	190.9
e. Vervoer en communicatie	247.1	260.6	244.0	245.8	241.2	252.2
f. Overige marktdiensten (*)	830.2	902.1	960.6	1134.6	1173.9	1252.3
g. Huispersoneel	111.4	104.7	96.2	86.7	83.3	83.6
2. Zelfstandigen	609.4	608.6	640.1	684.4	705.4	739.7
a. Landbouw	114.6	98.1	91.5	80.4	74.5	72.7
b. Energie	0.6	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2
c. Verwerkende nijverheid	53.4	48.4	46.3	46.8	47.1	49.2
Intermediaire goederen	3.7	3.4	3.1	3.1	3.0	2.6
Uitrustingsgoederen	9.0	8.9	9.4	10.7	11.3	12.7
Verbruiksgoederen	40.8	36.1	33.8	33.0	32.8	33.8
d. Bouw	43.0	45.0	45.7	53.5	56.2	55.9
e. Vervoer en communicatie	15.6	14.5	13.1	13.6	14.0	12.8
f. Overige marktdiensten	379.7	402.2	443.3	489.8	513.4	548.9
3. Totale werkgelegenheid	3129.1	2991.6	2914.2	3121.1	3065.3	3173.5
a. Landbouw	131.1	112.8	107.2	98.4	93.5	90.7
b. Energie	67.3	62.0	54.5	37.6	32.5	29.6
c. Verwerkende nijverheid	1049.1	874.2	791.3	772.1	676.8	656.7
Intermediaire goederen	248.7	206.7	175.9	171.7	151.8	148.6
Uitrustingsgoederen	339.5	297.6	270.1	265.8	232.0	222.7
Verbruiksgoederen	460.8	369.9	345.3	334.7	293.0	285.4
d. Bouw	295.2	258.5	204.2	242.6	236.7	246.8
e. Vervoer en communicatie	262.7	275.0	257.1	259.4	255.2	265.0
f. Overige marktdiensten (*)	1210.0	1304.3	1403.8	1624.3	1687.3	1801.2
g. Huispersoneel	111.4	104.7	96.2	86.7	83.3	83.6
2. Grensarbeid (saldo)	52.3	46.9	46.7	49.6	47.3	46.9
3. Werkloosheid	232.6	415.6	536.9	465.3	640.0	599.4
4. Beroepsbevolking	3962.4	4093.7	4167.5	4284.7	4379.9	4446.3

(*) Inclusief een raming voor personen die tot de werkgelegenheid gerekend worden omdat zij een voldoende aantal uren werken binnen het PWA-stelsel en voor personen tewerkgesteld in doorstromingsprogramma's.

Tabel 37 VRAAG EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN PER 30 JUNI

(wijziging in duizend personen)

	81-76	86-81	91-86	96-91	01-96
1. Binnenlandse werkgelegenheid	-46.4	-47.4	185.9	-77.1	107.3
a. Overheid	91.1	30.0	-21.0	-21.2	-1.0
b. Ondernemingen	-137.5	-77.4	206.9	-55.9	108.3
1. Loontrekkers	-136.7	-108.9	162.6	-76.8	74.0
a. Landbouw	-1.8	1.0	2.2	1.1	-1.0
b. Energie	-5.0	-7.5	-16.9	-5.0	-2.9
c. Verwerkende nijverheid	-169.9	-80.8	-19.7	-95.6	-22.2
Intermediaire goederen	-41.8	-30.5	-4.2	-19.8	-2.8
Uitrustingsgoederen	-41.9	-27.9	-5.7	-34.4	-10.7
Verbruiksgoederen	-86.2	-22.4	-9.8	-41.4	-8.7
d. Bouw	-38.7	-55.0	30.6	-8.6	10.4
e. Vervoer en communicatie	13.5	-16.6	1.8	-4.7	11.0
f. Overige marktdiensten (*)	71.9	58.4	174.0	39.3	78.4
g. Huispersoneel	-6.7	-8.5	-9.5	-3.4	0.3
2. Zelfstandigen	-0.8	31.5	44.3	21.0	34.3
a. Landbouw	-16.5	-6.7	-11.0	-6.0	-1.7
b. Energie	-0.2	-0.0	-0.0	-0.1	-0.0
c. Verwerkende nijverheid	-5.0	-2.1	0.5	0.3	2.1
Intermediaire goederen	-0.3	-0.3	0.0	-0.1	-0.4
Uitrustingsgoederen	-0.0	0.5	1.3	0.6	1.4
Verbruiksgoederen	-4.7	-2.3	-0.8	-0.3	1.1
d. Bouw	2.0	0.7	7.8	2.6	-0.3
e. Vervoer en communicatie	-1.2	-1.4	0.5	0.4	-1.2
f. Overige marktdiensten	22.4	41.1	46.5	23.7	35.4
3. Totale werkgelegenheid	-137.5	-77.4	206.9	-55.9	108.3
a. Landbouw	-18.3	-5.7	-8.8	-4.9	-2.7
b. Energie	-5.3	-7.5	-16.9	-5.0	-2.9
c. Verwerkende nijverheid	-174.9	-82.9	-19.1	-95.3	-20.1
Intermediaire goederen	-42.0	-30.9	-4.2	-19.9	-3.2
Uitrustingsgoederen	-41.9	-27.4	-4.4	-33.7	-9.3
Verbruiksgoederen	-90.9	-24.6	-10.6	-41.7	-7.6
d. Bouw	-36.7	-54.3	38.4	-6.0	10.1
e. Vervoer en communicatie	12.3	-18.0	2.3	-4.2	9.8
f. Overige marktdiensten (*)	94.3	99.5	220.5	63.0	113.9
g. Huispersoneel	-6.7	-8.5	-9.5	-3.4	0.3
2. Grensarbeid (saldo)	-5.3	-0.2	2.9	-2.4	-0.4
3. Werkloosheid	183.0	121.4	-71.6	174.7	-40.6
4. Beroepsbevolking	131.2	73.8	117.2	95.2	66.4

(*) Inclusief een raming voor personen die tot de werkgelegenheid gerekend worden omdat zij een voldoende aantal uren werken binnen het PWA-stelsel en voor personen tewerkgesteld in doorstromingsprogramma's.

(-) Verschil

Tabel 38 SITUATIE OP DE ARBEIDSMARKT PER 30 JUNI: DETAIL*(in duizend personen)*

	96	97	98	99	00	01
1. Totale bevolking (2+3)	10157.3	10181.6	10201.2	10220.1	10237.8	10254.0
1.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6702.7	6704.3	6704.7	6706.8	6709.8	6715.6
2. Inactieve bevolking (concept FPB)	5777.4	5787.7	5790.1	5799.3	5802.7	5807.7
a. Met RVA-uitkering	178.2	179.7	181.3	181.2	182.4	183.8
.vrijgestelden wegens sociale en familiale redenen (1)	16.1	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0
.vrijgestelden om studieredenen	8.5	11.0	11.0	11.0	11.0	11.0
.volledige loopbaanonderbreking	20.0	22.7	22.0	22.0	22.0	22.0
.conventioneel voltijds brugpensioen	133.6	131.0	133.3	133.2	134.4	135.8
b. Anderen	5599.1	5608.0	5608.8	5618.1	5620.3	5623.9
3. Beroepsbevolking (concept FPB) (4+5+6)	4379.9	4393.9	4411.1	4420.8	4435.1	4446.3
4. Binnenlandse werkgelegenheid	3692.6	3707.2	3736.6	3759.0	3779.3	3800.0
waarvan: werkenden ingeschreven bij de RVA (2)	184.8	179.4	187.4	187.4	187.4	187.4
a. Deeltijds werkend en uitkeringsgerechtigd	58.2	62.0	63.0	63.0	63.0	63.0
.deelt. IGU (3) + onvrijwillig deelt. met uitkering	28.2	28.0	28.0	28.0	28.0	28.0
.gedeeltelijke loopbaanonderbreking	30.0	34.0	35.0	35.0	35.0	35.0
b. Deeltijds werkend en niet uitkeringsgerechtigd	74.8	60.3	60.3	60.3	60.3	60.3
.deeltijds zonder IGU (3)	71.5	57.0	57.0	57.0	57.0	57.0
.deeltijds werkende jongeren in wachttijd	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3
c. Andere, waarvan:	51.8	57.1	64.1	64.1	64.1	64.1
.volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaatsen	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
.volledig werklozen in beroepsopleiding	11.2	11.5	11.5	11.5	11.5	11.5
.PWA en doorstromingsprogramma's	2.0	8.0	15.0	15.0	15.0	15.0
5. Grensarbeid (saldo)	47.3	46.9	46.9	46.9	46.9	46.9
6. Werkloosheid (concept FPB)	640.0	639.8	627.6	614.9	608.9	599.4
a. Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	465.1	439.1	422.0	410.5	403.5	392.6
b. Overige verplicht ingeschreven werklozen	58.9	64.7	63.8	62.7	62.2	61.5
b.1. Jongeren in wachttijd	22.9	25.5	25.5	25.1	24.9	24.6
b.2. Anderen, waarvan:	36.0	39.3	38.3	37.6	37.3	36.9
.uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deelt. betrekking	26.6	28.5	29.0	29.5	30.0	30.0
.aanspraak op overbruggingsuitkering	0.4	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
c. Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	21.0	25.9	25.6	25.2	25.0	24.7
p.m. Werkloosheid volgens concept MTA	544.9	529.8	511.4	498.4	490.7	478.7
d.Oudere niet-werkzoekende UVW	95.1	110.0	116.2	116.5	118.2	120.7

(1) Bron: Stat-92

(2) Zonder de tijdelijke werkloosheid

(3) IGU: inkomensgarantie-uitkering

Tabel 39 NETTO-UITVOER VAN GOEDEREN EN DIENSTEN*(in miljarden franken)*

	76	81	86	91	96	01
1. Landbouw	-69.0	-98.6	-134.4	-137.7	-162.7	-230.9
2. Energie	-131.5	-276.6	-187.2	-195.7	-198.1	-263.0
3. Verwerkende nijverheid	90.4	99.0	212.1	76.2	336.2	493.4
a. Intermediaire goederen	85.4	117.1	142.3	66.1	156.2	195.3
b. Investeringsgoederen	-4.3	-22.4	-17.9	69.3	161.6	162.1
c. Verbruiksgoederen	9.3	4.3	87.6	-59.2	18.4	136.0
4. Bouw	1.3	2.9	1.1	-1.2	-2.6	-14.6
5. Verhandelbare diensten	110.6	212.6	264.1	423.2	422.3	588.5
a. Vervoer en communicatie	42.4	62.8	89.9	148.4	149.7	210.4
b. Overige marktdiensten	68.2	149.8	174.2	274.9	272.6	378.1
Totaal	1.8	-60.7	155.6	164.7	395.1	573.3

Tabel 40 ARBEIDSPRODUCTIVITEIT PER HOOFD*(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)*

	81//76	86//81	91//86	96//91	01//96
1. Landbouw	7.9	4.6	2.4	3.2	1.2
2. Energie	7.7	3.7	11.3	4.9	3.0
3. Verwerkende nijverheid	5.5	5.5	3.5	3.7	3.8
a. Intermediaire goederen	9.5	9.1	4.5	5.2	3.2
b. Uitrustingsgoederen	2.9	5.0	1.1	1.6	4.4
c. Verbruiksgoederen	5.0	3.4	4.6	3.8	3.7
4. Bouw	0.0	2.6	2.0	1.2	2.7
5. Verhandelbare diensten	-0.2	-0.4	1.4	0.3	1.2
a. Vervoer en communicatie	0.4	2.2	5.5	2.0	1.9
b. Overige marktdiensten	-0.3	-0.9	0.4	-0.1	1.0
Totaal	2.3	1.9	2.1	1.4	1.9

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 41 REELE LOONKOST PER HOOFD*(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)*

	81//76	86//81	91//86	96//91	01//96
1. Landbouw	-2.0	1.5	2.8	0.8	1.2
2. Energie	2.7	0.6	5.2	0.6	1.1
3. Verwerkende nijverheid	1.1	1.5	2.3	0.7	1.3
a. Intermediaire goederen	2.2	1.4	2.3	1.5	1.2
b. Uitrustingsgoederen	0.4	1.7	1.9	-0.1	1.4
c. Verbruiksgoederen	0.6	1.7	2.6	1.0	1.1
4. Bouw	1.4	0.3	1.8	1.3	1.1
5. Verhandelbare diensten	2.0	0.7	1.2	0.7	0.9
a. Vervoer en communicatie	0.6	1.2	1.5	1.4	0.7
b. Overige marktdiensten	2.5	0.6	1.2	0.6	1.0
6. Niet-verhandelbare diensten	1.1	-1.3	1.6	2.8	1.2
Totaal	1.6	1.0	1.6	0.7	1.0

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 42 DE FINALE VERBRUIKSFUNCTIES DER GEZINNEN IN PRIJZEN VAN 1980*(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)*

	81//76	86//81	91//86	96//91	01//96
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	0.8	1.0	0.8	0.4	0.4
a. Voedingsmiddelen	0.9	1.3	1.0	0.4	0.3
b. Niet-alcoholische dranken	-0.9	3.7	6.7	2.9	2.0
c. Tabak en alcoholische dranken	0.7	-1.3	-1.7	-0.4	0.7
2. Kleding en schoeisel	2.5	-0.1	2.4	0.5	1.1
3. Huur	3.5	2.3	2.2	1.7	1.7
4. Verwarming	-1.1	-1.1	0.2	0.7	1.4
5. Verlichting	5.4	3.5	4.1	2.4	2.0
6. Huishoudelijke hulp	-0.3	-0.8	-1.3	-0.0	0.7
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud	1.1	0.1	5.0	-0.0	3.4
8. Aankoop van voertuigen	-0.7	2.9	5.6	-3.1	2.2
9. Uitgaven in verband met het gebruik van voertuigen	2.3	-0.4	3.9	2.1	1.3
a. Benzine	0.5	-1.9	1.1	0.9	0.5
b. Diesel	19.5	15.7	13.4	8.1	4.6
10. Vervoersdiensten	-1.4	-2.1	0.8	1.6	1.4
11. Verkeer	4.8	2.0	5.7	2.3	2.0
12. Genees-, heelkundige en aanverwante zorgen	4.1	2.1	3.3	1.1	2.2
13. Ontspanning en ontwikkeling	6.3	2.6	4.5	2.3	1.0
14. Overige goederen en diensten	2.7	1.8	3.6	1.4	1.3
15. Bestedingen van de gezinnen in het buitenland	6.3	-1.9	3.7	6.4	1.9
Totale bestedingen van de gezinnen	2.3	1.1	2.9	1.1	1.5

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 43 RELATIEVE BELANGRIJKHEID VAN DE COMPONENTEN VAN HET PARTICULIER VERBRUIK

(in werkelijke prijzen)

	76	81	86	91	96	01
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	23.4	19.6	20.3	17.6	15.5	14.5
a. Voedingsmiddelen	19.6	16.1	16.8	14.5	12.3	11.6
b. Niet-alcoholische dranken	0.5	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5
c. Tabak en alcoholische dranken	3.3	3.2	3.0	2.6	2.6	2.4
2. Kleding en schoeisel	8.0	7.5	7.3	7.4	7.0	6.7
3. Huur	7.9	10.2	11.1	11.4	12.9	13.1
4. Verwarming	3.5	4.5	3.1	2.2	1.8	1.9
5. Verlichting	1.9	2.2	2.3	2.1	2.2	2.1
6. Huishoudelijke hulp	1.7	1.7	1.5	1.2	1.2	1.1
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud	10.6	8.9	8.4	9.1	8.3	8.9
8. Aankoop van voertuigen	3.9	3.3	4.0	4.7	3.8	3.9
9. Uitgaven in verband met het gebruik van voertuigen	2.6	3.3	2.3	2.4	2.7	2.6
a. Benzine	2.2	2.8	1.7	1.6	1.7	1.6
b. Diesel	0.0	0.2	0.2	0.4	0.6	0.7
10. Vervoersdiensten	1.6	1.6	1.3	1.0	0.9	0.9
11. Verkeer	0.8	0.8	0.9	0.9	1.0	1.0
12. Genees-, heelkundige en aanverwante zorgen	8.9	9.5	10.2	10.9	12.0	12.6
13. Ontspanning en ontwikkeling	5.5	5.8	6.1	6.2	6.0	5.9
14. Overige goederen en diensten	16.9	17.5	17.9	19.3	20.5	20.4
15. Bestedingen van de gezinnen in het buitenland	2.9	3.6	3.2	3.5	4.2	4.2
Totale bestedingen van de gezinnen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 44 PRIJSINDEX VAN DE FINALE VERBRUIKSFUNCTIES VAN DE GEZINNEN*(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)*

	81//76	86//81	91//86	96//91	01//96
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	3.9	6.4	2.1	0.5	1.8
a. Voedingsmiddelen	3.4	6.3	1.7	-0.1	2.0
b. Niet-alcoholische dranken	5.5	5.2	1.7	1.3	1.7
c. Tabak en alcoholische dranken	6.7	7.3	4.6	3.8	1.0
2. Kleding en schoeisel	4.5	6.1	3.8	2.0	1.6
3. Huur	10.2	6.1	4.0	4.3	2.2
4. Verwarming	15.1	0.3	-1.9	-1.1	3.9
5. Verlichting	6.2	4.6	-0.5	1.8	1.1
6. Huishoudelijke hulp	9.2	4.5	2.9	2.6	2.1
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud	3.8	5.3	2.4	1.6	1.7
8. Aankoop van voertuigen	5.1	7.9	3.8	2.5	1.7
9. Uitgaven in verband met het gebruik van voertuigen	11.4	0.1	2.7	3.8	1.7
a. Benzine	13.1	-1.4	3.2	3.7	1.7
b. Diesel	16.7	-1.5	5.4	1.7	1.2
10. Vervoersdiensten	10.2	5.1	-0.6	0.6	0.7
11. Verkeer	5.1	6.6	0.8	3.1	0.8
12. Genees-, heelkundige en aanverwante zorgen	5.6	6.1	3.9	4.4	2.4
13. Ontspanning en ontwikkeling	3.0	5.0	1.5	0.8	2.0
14. Overige goederen en diensten	6.3	5.3	3.7	3.4	2.2
15. Bestedingen van de gezinnen in het buitenland	7.1	5.9	4.1	1.1	1.5
Totale bestedingen van de gezinnen	6.0	5.5	2.9	2.4	2.0

(//) Gemiddelde groeivoeten

Verantwoordelijke uitgever:

Henri Bogaert, Commissaris van het Plan
Kunstlaan 47-49
1000 Brussel
Tel 32-2-5077311 - Fax 32-2-5077373
URL <http://www.plan.be>
Wettelijk depot: D/1997/7433/5